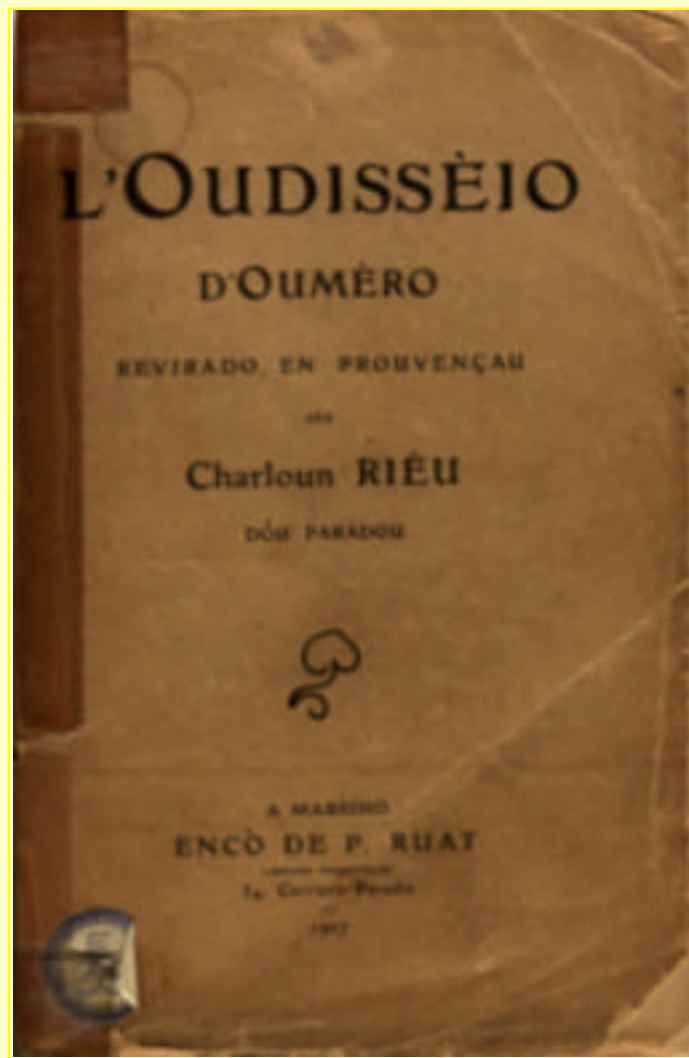

Charloun Riéu

**L'Oudissèio
d'Oumèro**

C.I.E.L. d'Oc

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

3 Place Joffre, 13130 Berre L'Étang

<http://www.lpl.univ-aix.fr/ciel/>

AVANS-PREPAUS

De tóuti li tradusèire dóu grand Oumèro, crese bèn que pas un se i'es mes en trin em' un bagage de sciènci grèco tant minçounet coume lou miéu; pamens, à dire lou vrai, estènt enfant, e 'n coumpagno de quàuqui drouloun à pau près de moun age, m'avien manda à l'escolo vers un nouma Moussu Chabaud, qu'avié pèr tèms jita la raubo sus d'un bouissoun, causo raro alor. Aquéu mèstre tencha de grè e de latin me n'avié après li proumiés elemen, sus l'estiganço de faire de iéu un capelan. Mai tóuti aquélis estùdi fuguèron pas de durado: Moussu Chabaud partiguè dóu Paradou, e iéu, alor einat de cinq enfant, mi parènt pas trop riche, me faguèron ana rustica dins li mas de Crau e de Camargo pèr ié gagna ma vido; e, à parti d'alor l'idèio de dire messo fuguè virado de caire.

Soulamen, aquéli nòu o dèss mes d'escolo qu'aviéu fa vers aquéu brave mèstre qu'ai jamai plus revist, avien leissa dins iéu un recalieu d'envejo de coumpausa o de tradurre, que tard o tèms devié se reviha. D'efèt, sèns parla de cansoun, aguènt legi tout jouine encaro lou bèu pouèmo de la Jerusalèn Deliéurado dóu Tasso, m'empressiounè talamen que lou vouguère tradurre: ço qu'ai fa bèn plus tard.

Quàuquis an après, quouro la Soucieta di Bon Prouvençau vengue de Marsiho i Baus pèr ié restabli la fèsto dóu Pastrage, emé lou fin escrivèire Auzias Rougier (en quau dève la prefàci de mi Nouvèu Cant dóu Terraire), se parlè d'uno traducioun de l'Oudissèio: e d'aquelo ouro espeliguè dins la glèiso di Baus. Un pau avans que la ceremounié dóu Pastrage, aguèsse coumença, que la pichoto carreto menado pèr un moutoun flouca aguèsse fa soun silencious varai, esbrihaudanto di candeletto abrado, que li pastre plega dins si jargo de cadis, au son dóu fifre e dóu tambour se sieguèsson fa passa l'agneloun emé si pastoureleto, iéu, emé lou brave A. Rougier, acantouna vers la porto de la capello parlerian plan-planet de cansoun e de que sabe iéu, quouro pièi me demandè s'aviéu pancaro acaba ma traducioum de la Jerusalèn; ié respoudeguère que tout acò èro lèst e

qu'ère en trin de revira en prouvençau lou Telemaque de Feneloun:

— De que vas faire aqui, me diguè. Lou Telemaque de Feneloun es uno obro bello, se vos, mai escricho dins un estile tant fignoula que lou prouvençau au coustat pòu pas proudurre un gros efèt; e la Jerusalèn d'après lou prince Lebrun, encaro mens, belèu. S'ai un counsèu à te douna, sarié de tradurre lou cant de Nausicaa, de l'Oudissèio: aqui pourriés èstre dins la bono draio.

Ço que fuguè. La semana d'après aguère de l'editour Pau Ruat, un ami de longo toco, la bello traducioun d'Oumèro, de Lecomte de Lisle: tre la reçaupre me meteguère à legi la bello istòri de la chato d'Alcinòu; e après, la meditant, me semblavo que vesiéu uno d'aquéli bèllis Arlatenco, anant lava bugado emé sis amigo au grand Rose, se despachant pièi pèr ana faire eissucha soun linge is aubo blanquinello; ausissiéu si siéule e si cacalas, e me semblavo d'entre-revèire li sagno di palun dóu Mas Tibert o de l'Esquinau.

L'Oudissèio en man, aqui, un bon an de tèms, me meteguère en trin à tafura dins li diciounàri grè. E quouro cresiéu d'avé fa obro acabado, i'aguè 'ncaro proun grame à tria. Anère, rèn de mai pressa, vèire moun Mèstre e moun ami, En Frederi Mistral, à Maiano, pèr fin de saupre ço que pensavo de moun travail. La proumiero causo que me demande, sieguè que n'i'en legiguèsse un cant. Mai tre m'entèndre me diguè que, sènso m'èstre leva dóu sujet, m'ère esmarra en voulènt tradurre pèr à pau près e pèr d'expressioun trop courrènto e vulgàri, la noblo simplicita, lou bèu realisme dóu pouèto; e que lou miés sarié de tout revèire e de se teni lou mai proche poussible dóu tèste gregau. E pèr acò faire me mandè vers moun bon ami Jòusè Bourrilly.

Me vaqui dounc mai à recoupià moun manuscri; coume me l'avié counseia lou Mèstre, anave tèms en tèms vers moun brave cambarado; e ensèn travaïavian, de fes touto la journado, embarra dins sa chambro, à courre à l'après d'un mot que sarrarié de mai proche lou mot just dóu pouèto; vo bèn à caro-vira 'no fraso, à la faire mai cantadisso. Enfin, em' un estrambord e uno fe qu'an pas moula un moumen, avèn tout revist, fraso pèr fraso, mot pèr mot. Tambèn se pòu, dins tout aquéu trebau, que quauco deco nous ague escapa. I'a pas de drai que noun n'en laisse passa.

Deve dire tambèn l'ajudo precioso qu'ai agudo d'En Jan Monné, Presidènt de la Freirié Prouvençalo qu'a bèn vougu espelugueja uno partido dis esprovo e n'en courregi li fauto d'ourtoigràfi e d'acènt: ço que n'èro pas un travail minçounet; e, en fin finalo, i bràvi coulègo Pèire Foutan, Pio e Esclangoun de Touloun, que dounèron soun bon cop d'espalo pèr li terme de marino.

Aro, segound mounte aquéu libre toumbara, n'i'en a que poudran dire que coumprenon gaire; d'efèt, li noum gregau, di gènt e di diéu, qu'avèn vougu garda tau que (en li tradusènt founeticamen à la prouvençalo), poudran susprene en primo abord lou legèire que i'es pas acoustuma. Mai, ai dins l'espèro qu'acò lou rebutara pas. La vido Oumerico

es talamen proche de la nostro, de nosto vido de pèd-terrous, de marin o de pastre! Li causo, li gènt e li sentimen chanjon talamen pau à travès di centenau! La gènto Nausicaa, l'avisa Ulisse, lou fidèu Pourcatié, lou sena Telemaque, la prudènto Penelopo: acò soun de gènt que couidejan à touto ouro. E de que i'a de mai pretoucant qu'aquéu brave chin, jasènt sus sa sueio, que counèis soun mèstre après vint an quand res dins l'oustau l'a recouneissu, e que mor en s'aubourant, tout rampous, vers éu.

Pièi à-n-aquéli que troubaran qu'avèn pas proun balança pèr emplega de mot un pau escabissous, fau bèn que responde que nosto bello lengo prouvençalo, despièi Frederi Mistral, es proun richo pèr permettre de sarra de proche un tèste coume aquest, e de tradurre un mot just pèr un autre mot just. Se la lengo fougouso dóu grand Oumèro devié se tradurre en paure patoues, sarié pas necite de prene tant de peno, e de veni après Lecomte de Lisle.

Adounc, en bandissènt aquéu libre, en acabant aquéu dur pres-fa, ai l'espèro que sara legi au mens coume un bèu rouman pèr li pastre, li lauraire, tóuti aquéli que rusticon; e que de det rufe, à la vihado, faran courre aquéli pajo ounte ai gausi proun d'ouro que deviéu à la som em' au repaus.

Enfin aquéli que vivon de la vido de l'esperit e que sabon, ié veiran ço que fuguè à soun espelido aquelo Grèço, quouro nous paufiquè sus de ro imbrandable li fundamento de nosto civilisacioun.

E aro me rèsto à gramacia mi souscrivèire di sacrifice qu'an fa pèr l'enantimen d'aquelo obro. Pousquèsson si fiéu e si rèire-pichot-fiéu, dins l'aveni, èstre urous de vèire au pourtissòu d'aquéli cant li noum bèn-ama de sis aujòu.

Charloun Riéu.

Au Paradou. Pèr St-Jan d'estiéu de 1907.

CANT PROUMIÉ

TELEMAQUE

Pèr en BATALLA.

Muso, parlo me d'aquel ome endùstri que barrulè tant de tèms, quouro aguè debana la ciéutadello sacrado de Troio. E veguè li ciéuta de pople noumbrous, n'en couneiguè sis èime; e dins soun cor endure bravamen de malastre sus mar, pèr sa vido e la revengudo de si coumpagnoun. Mai contro sa desiranço noun li sauvè: periguèron pèr sis impieta, li dessena! aguènt manja li biòu dóu Soulèu d'Iperioun, e aquest ié raubè l'ouro dóu retour. Digo-me 'no part d'aquéli causo, Divesso, chato de Jupitèr.

Tóuti, aquéli que s'èron refugi de la negro mort, escàpi de la guerro e de la mar, èron restrema dins sis oustau; mai Ulisse demouravo soulet, liuen de soun país e de sa mouié, e la venerablo ninfo Calipsò, la mai que noblo divesso, lou respichavo dins si baumo crouseludo, lou desirant pèr soun espous. E quand lou tèms venguè, après lou desvertouia dis annado, que li Diéu vouguèron que reveguèsse soun oustau en Itaco, meme alor devié subi de batèsto au mitan di siéu. E tóuti li Diéu n'avien pieta, franc de Netune qu'èro sèmpre encagna contro lou divin Ulisse jusquo à soun retour dins soun país.

E èro ana Netune encò dis Etioupien que demoron alin e soun parteja 'n dous pople, l'un espinchant dóu coustat d'Iperioun au tremount, e l'autre au levant. E lou Diéu se i'èro gandi pèr uno ecatoumbo de brau e d'agnèu. E coume s'engauchihavo, asseta dins aquéu repas, lis àutri Diéu èron reüni dins l'oustau reiau de Jupitèr Oulimpian. E lou Paire dis ome e di Diéu acoumencè de ié parla, se remembrant dins éu l'irreproachable Egiste que l'illustre Ourèsto, enfant d'Agamennoun avié tua. S'ensouvenènt d'acò larguè aquéli

paraulo is Inmourtau.

— Ah! coume lis ome acuson li Diéu! Dison que si mau vènon de nautre, e soulet agravon pèr si foulié la destinado. Aro veici qu’Egiste, contro lou destin s’es amouiera de la femo de l’Atrido; piei a tua aquest, sachènt queto sarié sa mort afrouso, car l’avian prevengu pèr Mercùri, l’alerta Mataire d’Argus, que noun tuèsse Agamennoun e noun coubesejèsse sa femo, crènto dóu revenge Ourèsto, enfant d’Atriéu, quand sarié vengu grand e voudrié revèire soun païs. Mercùri ansin parlè, mai soun counsèu de salut noun gagnè l’èime d’Egiste, e aro, aquest a tout paga d’un cop.

Minervo, divesso dis iue glas, ié venguè:

— O noste Paire, enfant dóu Tèms, lou mai aut di Rei! Aquest au mens es esta mata d’uno mort justo. Ansin siegue me mata ‘quéu que fara lou meme! Mai moun cor s’estrasso au souveni dóu brave Ulisse, lou paure! que reboulis despièi long-tèms, liuen de si gènt, dins uno isclo au mitan de la mar. E dins aquelo isclo aubrouso, ié demoro uno Divesso, la dangeirouso chato d’Atelas, aquéu que counèis li founsour de la mar e porto lis àuti coulouno aubourado entre la terro e lou Cèu. E sa chato d’aquest tèn lou malurous que se doulouiro e qu’elo blandis sèmpe de soun dous paraulis pèr fin qu’òublida Itaco; mai éu barbèlo de revèire la tubado de soun endrè, pièi mourir. E toun cor es pas pretouca, o Jupitèr, pèr li sacrifice qu’Ulisse te faguè, proche li nau d’Argos, davans la grando Troio? Adounc, perqué siés tant enmalicia contro éu?

E Jupitèr, amoulounaire di nivo, ié respoudeguè coume eiso:

— Ma fiho, queto paraulo vèn d’escapa d’entre ti dènt? Coume pourriéu-ti óublida lou divin Ulisse, que pèr l’èime es en subre de tóuti lis ome e qu’óufrissié lou mai de sacrifice i Diéu que sempre vivon e demoron dins lou vaste Cèu? Mai Netune qu’envirouno la terro es de-countùni encagna pèr l’Uiard qu’Ulisse embourgnè: Poulifème fort coume un Diéu, lou mai fort dis Uiard. La ninfo Tòuso, fiho de Fourcin, Mèstre de la mar sòuvajo, lou meteguè au mounde s’estènt apariado emé Netune dins si baumo coufudo. Amor d’acò Netune que bassaco la terro, pèr pas tua Ulisse, lou forço de courre bourrido liuen de soun païs. Mai nàutri que sian eici, asseguen-ié sa revengudo e Netune óublidara soun iro, car soulet noun poudra rèn contro tóuti li Diéu inmourtau.

E Minervo, Divesso dis iue glas, ié venguè:

— O noste Paire, enfant dóu Tèms, lou mai aut di Rèi! S’agrado i Diéu benastru que lou sage Ulisse tourne dins soun oustau, manden l’Anouciaire Mercùri, Mataire d’Argus, dins l’isclo d’Ougigìo, pèr que fague assaupre à la Ninfo de la bello como qu’avèn decida lou retour d’Ulisse fort e paciènt. E iéu anarai en Itaco, empurarai soun fiéu, e, acampant lou Counsèu dis Acaian cabelu, ié dounarai la forço de courseja tóuti li Calignaire qu’escoutellon si fedo noumbrouso e si biòu à cambo torso e bano courbudo. E lou mandarai en Esparto e dins la savelouso Pilos, pèr fin que s’assabènte dóu retour de soun paire bèn-ama, e que fuguè mai-que-mai ounoura au mitan dis ome.

Ansindo aguènt parla, courdelè autour de si pèd li bèlli sandalo redoulènto e daurado que la portavon sus mar e sus l'inmènso terro coume l'alénado dóu vènt. Prenguè 'no forto lanço d'aram, pounchudo, longo, grevo e soulido, que n'en dountavo lou fube dis ome valènt contro quau elo, fiho d'un paire ufanous, èro enmaliciado. E s'estènt abrivado dóu cresten de l'Oulimpe, sa lanço d'aram en man, davalè au mitan dóu pople d'Itaco, vers lou courredou d'Ulisse sus lou lindau de la court, retrasènt à-n-un estrangié, lou capoulié di Tafian, Mentés.

E ié veguè lis arrogant Calignaire que jougavon i palet davans li porto, asseta sus de pèu de biòu qu'éli-meme avien sagata. E de precoun e de serviciau à soun entour apetega, lis un sermavon lou vin dins li cratère, lis autre escuravon li taulo emé d'espoungo trauquihous; i'aguènt expandi li touaioun, despartissien la carnasso à rebala.

E lou proumié de tóuti, lou divin Telemaque veguè Minervo. Entre li Calignaire èro asseta, lou cor doulènt, vesènt dins soun èime soun brave paire reveni subran e coucha li Pretendènt foro de l'oustau, e reprene soun poudé, e mena soun bèn. Adounc pensant à-n-acò, asseta 'm'éli, veguè Minervo; e venguè vers lou courredou, endigna qu'un estrangié demourèsse long-tèms dre sus lou lindau. S'en aprouchè, i' agantè la man drecho, reçaupèguè la lanço d'aram, pièi ié diguè aquésti paraulo aludo:

— La bono salut, Estrangié! ami fuguen! pièi après lou repas nous dirés ço que vous fau.

Aguènt ansin parla, lou menè; Minervo seguissié. E quouro fuguèron intra dins la grand salo, apielè la lanço contro uno nauto coulouno, dins uno armarié lusènto ounte èron deja messo à-de-rèng forço àutri lanço dóu ferme e paciènt Ulisse. E faguè sèire Minervo, aguènt mes sus la cadiero un bèu tapis travaia de man de mèstre, souto si pèd un escabèu. Pèr éu, meteguè proche d'elo un sèti escrincela, liuen di Calignaire, pèr fin que l'estrangié noun se n'en faguèsse dóu repas tarabastous, au mitan di taulejaire mau-embouca, e pèr ié demanda de soun paire.

Uno servicialo faguè boumbi dins un peiròu d'argènt, pèr l'asigado, l'aigo d'uno bello eigadiero d'or; meteguè proche d'éli uno taulo lusènto. Pièi uno beillesso venerablo aduguè de pan e curbiguè la taulo de mèisse à jabo e requist; e 'n decoupaire serviguè li plat de car de touto merço, e ié pourgiguè de coupo d'or; e un precoun à tout moumen ié baiavo à béure.

E li Calignaire plen de croio intrèron à-de-rèng, s'assetèron sus de sèti o de cadiero; e de varlet vujavon d'aigo sus si man; e li servicialo acuchavon lou pan dins li gorbo; e li jouvènt emplissien li cratère emé de vin. Pièi meteguèron la man i mèisse; e quand se fuguèron assadoula, vouguèron d'àutri causo, la danso emé lou cant, adournamen di festin. E 'n precoun meteguè 'no mai que bello quitarro dins li man de Fèmi, que cantavo aqui mau-grat éu. E jouguè de la quitarro et coumencè de bèn canta. Mai Telemaque diguè à Minervo dis iue clar, en clinant la tèsto pèr que lis autre noun

pousquèsson ausi:

— Bèl Estrangié, aurés-ti maliço de mi paraulo? La quitarro e lou cant à-n-aquèsti agradon eisa, car bravon sèns vergougno lou bèn d'un autre, la richesso d'un ome que sis os blanquejon e s'apourridisson à la plueio, dins quauque rode de la terro fermo, o que soun barrula pèr lis erso de la mar.

Boutas, se lou vesien en Itaco retourna, tóuti amarien miés de cambo desgajado que tant d'or en aboude e tant de bèu vièsti! Mai es mort, subissènt soun marrit destin, e nous soubro plus d'espero, quand meme un ome nous anonciarié sa revengudo, car aquéu jour jamai vendra. Mai parlas-me, lou cor sus la man. Quau sias e de queto raço sourtès? Mounte es vosto vilo e quènti soun vòsti parènt? Sus queto nau sias-ti vengu? Quéti marin vous an adu en Itaco, e quau soun? Car pènsè pas que fugués vengu d'apèd. E digas-me franc, pèr que lou sache: venès-ti pèr la proumiero fes o bèn sias-ti un oste de moun paire? Car proun gènt couneissien nòstis oustau e perèu Ulysse n'en vesitavo proun.

E Minervo, Divesso dis iue glas, ié respoudegùè:

— Te dirai de causo sincèro. Me vante d'èstre Mentés l'enfant dóu brave Anquiale, e beileje li Tafian, que di rèm soun lis ami. E vaqui qu'eici me siéu abourda 'm' uno barco e de coumpagnoun anant sus li nègri mar vers d'ome que parlon uno lengo estranjo, encò de Temese ounte vau carga d'aram e mounte porte lou ferre que luisis. E ma barco s'es arrestado eila vers la campagno, foro vilo, dins lou port de Reitroun, soutu l'anoui bouscassous. E nous fasèn un ounour d'èstre liga 'mé vautre e paire en fiéu pèr l'espitalita. Pos ana demanda pèr acò, aqui au vièi Laerto, car dison que vèn plus en vilo e que soufris dins en mai aliuncha, soulet em' uno vièio femo que ié fai soun recate, quouro es las de parcourre si drud vignarés. E siéu vengu, que lou brut se dounavo dóu retour de toun paire; mai li Diéu entravon soun camin.

Car lou divin Ulysse es panca mort sus terro; viéu dins quauque rode, retengu sus la mar vasto, dins uno isclo que lis erso embarron. E d'ome feroun e ruste, mèstre, lou retènon pèr forço. Mai vuei te predirai ço que li Diéu m'ispiron en ço que se coumplira, emai fugue pas devinaire e counèigue rèn i signe. Bouto, demourara pas long-tèms liuen de sa terro nadalo, meme estènt carga de cadeno de fèrri. E troubara lou biais de reveni, car es drud d'engano. Mai parlo, e digo-me franc se siés lou vertadié fiéu d'Ulysse éu-meme. Ié retraises mai-que-mai pèr la caro e la bèuta dis iue; car nous sian rescountra souvènt avans que partiguèsse pèr Troio, mounte anèron peréu sus de nau cloutudo lis àutri capo d'Argos. Desempièi ai plus vist Ulysse e nimai éu m'a plus vist.

E lou brave Telemaque ié respoudegùè:

— Estrangié, vous dirai de causo mai-que-mai sincèro. Ma maire dis que siéu l'enfant d'Ulysse, mai iéu n'en sabe rèn, car degun noun saup pèr éu-meme quau es soun paire. Que noun fuguèsse pulèu l'enfant de quauque ome uros que degue veni vièi sus si terro! E aro, lou dison: es dóu plus malastra dis ome que siéu na... Vaqui ço que me demandavias.

E Minervo, Divesso dis iue glas, ié venguè:

— Li Diéu t’an pas fa sali d’uno raço sènso glòri dins sa lignado, amor que Penelopo t’a fa tau que te vese. Mai parlo, e responde-me lou cor sus la man. Qu’es aquelo taulado? Dequ’es aquel acamp? N’aviés-ti besoun? Es-ti uno souido vo ‘no noço? Car acò n’es pas paga ‘n coumun talamen aquéli taulejaire brafon emé croio e arrogance dins aquel oustau. Tout ome d’èime sena se n’en farié de te vèire au mitan d’aquéli causo desoutado.

E lou brave Telemaque ié respoudeguè:

— Estrangié, amor que me demandas d’acò, aquel oustau antan fuguè riche e ounoura tant que l’ome valènt abità lou país; mai vuei li Diéu, sourgènt de nòsti mau, autramen n’an pensa pèr faire d’éu lou mai escoundu dis ome. E noun lou plourariéu ansin, meme lou sachènt mort, s’èro esta sagata ‘mé si sòci au mitan di Trouian o s’èro mort entre de man amigo, après la guerro. Alor Grè i’aurien auboura ‘no lauso, e à soun enfant i’aurié leissa ‘no grando glòri dins l’aveni. Mai vuei lis Escòrpi l’an rauba dins l’escur; e ‘s mort, e degun n’a rèn sachu ni rèn sachu d’éu, e m’a leissa que li doulour e li lamento. Mai me doulouire pas que sus éu, e li Diéu m’an manda d’àutri lagno amaro. Tóuti aquéli que coumandon dins lis Isclo, à Douliqui, à Samos, à Zacinto l’abouscassido, em’ aquéli que coumandon dins la rudo Itaco, tout acò cercon ma maire e meton moun oustau au nis de la serp. E ma maire noun pòu refusa de noço que fan orre, ni bouta fin à-n-acò. E aquélis ome abenon moun oustau en mangiho e léu veiran ma fin, tambèn.

E, pietadouso, Minervo respoudeguè:

— Ah! n’es pas de doute, as grand besoun d’Ulisse, que metigue sa man sus aquéli Calignaire ótrajous! Car se revenié e que se tenguèsse dre sus lou lindau de la porto, emé soun casco e soun blouquié emé dos pico, tau que iéu lou veguère la proumiero fes, bevènt e se gaudissènt dins nosto demoro, retour de Courinto ounte èro ana vèire Ilos de Mermerido; car Ulisse i’èro ana querre, sus uno nau rapido, uno pouisoun mourtalo pèr ié trempa si matrassino apouchalo d’aram; e Ilos n’i’en vouguè gens baia, cregnènço di Diéu que vivon eternamen; mai moun paire que l’amavo tant n’i’en baiè; se dounc Ulisse, tau que lou veguère, revenié au mitan di Pretendènt, n’aurien pas pèr long-tèms e si noço sarien amaro! Mai apartèn i Diéu de saupre se revendra vo noun pér li puni dins soun oustau. Te doune dounc pèr counsèu de cerca lou biais de li bandi d’eici. Aro, escouto, e ensouvène-te de mi paraulo: deman, aguènt reüni lou counséu di valènts Acaian, parlo-ié e pren li Diéu en testimòni Forço li Pretendènt de se retina sus lou siéu. Que ta maire se vòu d’àutri noço, s’entourne dins l’oustau de soun paire qu’a ‘n grand poudé. Si pròchi parènt la maridaran e ié faran uno grosso doto, coume counvèn à-n-uno chato amado de si gènt. E te counseiarai sajamen, se vos crèire.

Armejo la meiouro de ti barco emé vint remaire, e vai-t’en saupre de nouvello de toun paire, parti despièi tant de tèms, pèr fin que quaucun d’entre lis ome te n’en parle, o qu’ausigues la renomado de Jupitèr que despartis la glòri dis ome. Vai d’abord à Pilos e questiouno lou divin Nestor; pièi en Esparto encò dóu blound Menelau, lou darrié

revengu di Grè encuirassa d'aram. Se sabes que toun paire es vivènt e qu'arribo, espèro ancara un an, mau-grat ta doulour; mai se sabes qu'es mort, aguènt acaba sa vido, revène dins la terro ounte siès nascu, pèr i'auboura 'n mausoulèu, e celebra de gràndi funeraio coume counvèn, e douna ta maire à-n-un ome. Pièi, quouro auras fa e coumpli tout acò, sounjo dins l'èime e lou cor, de tua li Calignaire dins toun oustau pèr ruso o pèr forço. Fau plus t'adouna i causo d'enfant, qu'es plus de toun age. Sabes pas de quant de glòri s'es cubert lou divin Ourèsto entre lis ome, en sagatant aquéu que tuè soun paire illustre, lou fin Egiste! Tu peréu, ami, siés grand e bèu; siegues valènt pèr que lis ome que vendran te lauson.

— Iéu vau redavala vers ma nau precepitouso e mi coumpan que dèvon s'èncagna en m'esperant. Ensouvène-te, e negligues pas mi paraulo.

E lou brave Telemaque ié respoundeguè:

— Estrangié, m'avès parla 'n ami, coume un paire à soun enfant e jamai óublidarai vòsti paraulo. Mai demouras emai fugués pressa, pèr fin que vous estènt bagna e vous estènt chala dins vostre cor, vous entournés vers vosto nau, countènt em' un presènt riche e precious que vendra de iéu e sara tau que d'ami n'en baion à sis oste.

E Minervo, Divesso dis iue glas, respoundeguè:

— Nàni, me retèngues pas pus; fau que parte. Quouro revendrai, me baiaras aquelo douno que toun cor me gardo, pèr l'empourta dins ma demoro. Que fugue bello que-noun-sai e que posque t'en óufri sa pariero!

E Minervo dis iue glas aguènt ansin parla, s'envoulè, pièi desporeiguè coume un aucèu; mai ié leissè dins lou cor la forço e l'audàci emé la mai vivo remembranço de soun paire. E lou cor plen de cregnènço, pensè dins éu qu'èro un Diéu. Pièi lou divin jouvènt s'avancè di Calignaire.

E lou Chantre preclar cantavo; eli èron asseta, l'ausissènt sènso rèn dire. Éu cantavo la malastrado revengudo di Grè, que Minervo ié faguè subi, quouro sourtiguèron de Troio. E, de l'auto chambro, la fiho d'Icàri, la sajo Penelopo, ausiguè lou cant divin e davale l'escalié d'aut, emè si dos servicialo que la seguissien. E quouro la femo divino fuguè vers li Calignaire, restè drecho contro la porto, sus lou lindau de la salo bèn bastido, em' uno bello plecho sus li gauto; e li bràvi servicialo se tenien soun caire. Elo plourè, pièi diguè 'u Chantre divin:

— Fèmi, sabes d'àutri cant ounte li Pouèto fan clanti lis acioun dis ome e di Diéu. Asseta au mitan d'aquéli gènt, canto n'i'en un, dóu tèms que chimon lou vin sènso rèn dire; mai acabo aquéu triste soulòmi que m'estrasso lou cor dins moun pitre, car siéu la predo d'un dòu que noun pode óublida. Ploure uno caro bèn amado e garde la recourdanço eterno d'un ome que sa glòri coumoulo l'Elado emai Argos.

E lou brave Telemaque ié respoundeguè:

— Ma maire, pèr-de-que voulès pas qu'aquéu Chantre melicous nous rejouïgue coume soun cor n'i'en dis? Li Pouèto soun pas mèstre, e Jupitèr despartis si douno coume ié plais. Fau pas vous endigna d'aquest, amor quecanto la sournò astrado di Grè, car lis

orne canton li causo li mai proche d'éli. Agués dounc la forço d'escouta Ulisse à Troio n'a pas perdu soulet lou jour de la revengudo, e forço autre tambèn ié soun mort. Rintras dins vosto demoro. Countunias vòsti travai de telo e de fus, e fasès groupa vòsti servicialo à sis obro. La paraulo apartèn is ome, e, mai qu'en tout autre, à iéu que gouverne eici.

Espantado, Penelopo rintrè dins soun mèmbe, empourtant dins lou cor li bràvi paraulo de soun enfant. E 'no fes dins lis àuti chambro emé si femo, plourè soun Ulisse escari, bèn tant que Minervo dis iue glas espargiguè sus si parpello la douço som.

E li Pretendènt menèron grand brut dins la souloumbrouso demoro, et tóuti barbelavon de parteja soun lié. E lou brave Telemaque acoumencè de parla:

— Pretendènt de ma maire, emé vosto croio arrogant, aro gaudissen-nous, brafen e bramen plus, car es bèu e counvenènt d'ausi un tau Chantre que retrais i Diéu pèr la voues; mais à l'aubo, trouben-nous tóuti en Plaço pèr fin que vous declare qu'avès tóuti à parti d'eici. Fasès d'àutri ripaio, acabas vòsti bèn en vous counvidant lis un lis autre dins vostis oustau; mai se vous sèmblo miés de brafa sèns vergougno lou viéure d'un soulet ome, brafas. Iéu pregarai li Diéu que sèmpre vivon, pèr fin que Jupitèr ourdoune que vosto acioun siegue punido, e crebarés belèu sèns venjanço dins aquelo demoro. Ansin mutè; tóuti, se mourdènt la lengo, s'estounavon que Telemaque aguèsse lou front de parla coume acò.

E Antinòu, l'enfant d'Upeités, ié respoundegué:

— Telemaque, segur li Diéu meme t'ensignon de parla tant aut. Mai posque lou Tèm noun te faire rèi dins Itaco embarrado dis erso, emai aquéu bèn te vèngue de paire.

E lou brave Telemaque ié respoundegùè:

— Antinòu, quand t'encagnèsses contro pèr mi paraulo, vourriéu èstre rèi pèr lou voulé de Jupitèr. Creses que fugue marrit d'èstre rèi entre lis ome? N'es pas uno marrido causo de regna: avès un riche oustau e sias ounoura. Mai i'a forço àutri rèi gregau, jouine o vièi, dins Itaco embarrado dis erso; qu'un d'entre éli siegue rèi, amor que lou divin Ulisse es mort. Iéu au-mens sarai mèstre de l'oustau e de la taifo que lou divin Ulisse a gagna pèr iéu.

Erimaque, enfant de Poulibe, ié venguè:

— Telemaque, i Diéu apartèn de decida quau di Grè sara 'quéu que regnara dins Itaco embarrado dis erso. Pèr tu, meno ti bèn e siegues lou mèstre sus lou tiéu, e que res te lou leve jamai pèr forço e contro toun voulé, tant qu'en Itaco ié demourara quaucun. Mai, ami, vole te demanda quau es aquel estrangié? De moute es? De queto terro se vanto de sourti? Moute soun si gènt e moute soun païs? T'adusié-ti quauco nouvello de la revengudo de toun paire? Es-ti vengu te reclama 'n dèute? Es parti à la lèsto e noun a pas degna se faire counèisse. Sis èr soun pas aquéli d'un pauras.

E lou brave Telemaque ié respoundegùè:

— Erimaque, bouto, moun paire revendra pas plus e creiriéu pas la nouvello, se me venié; e noun me soucite di sort dóu Devinaire que ma maire a fa veni dins l'oustau. Mai aquel oste de mi paire vèn de Tafos et se vanto d'èstre Mentés, l'enfant dóu brave Anquiale; e beilejo li Tafian ami di remo.

E Telemaque ansin parlè; mai dins soun cor avié recouneigu la Divesso inmourtalo. Adounc li Calignaire s'adounant à la danso emai au cant, se regalavon en esperant lou vèspre, e coume se gaudissien, la niue venguè. Pièi voulènt dourmi, cadun s'estremè dins sis oustau. E Telemaque mountè dins la chambro d'aut qu'avien facho pèr éu sus uno bello court e se ié vesié de tout caire. Apensament, s'ajassè.

E la bono Ericlèio pourtavo de pegoun atuba. Èro la fiho d'Ops de Peisenour, e Laerto l'avié croumpado dins sa primo e pagado emé vint biòu; e l'ounouravo dins sa demoro autant coume uno casto espouso, mais l'avié pas presso, crento de l'iro de sa mouié.

Elo, pourtavo li pegoun atuba vers Telemaque; èro aquelo que l'amavo lou mai, estènt que l'avié nourri e abarri de soun enfanço. Durbiguè li porto de la chambro bèn bastido. Éu s'assetè sus la litocho, quitè soun jargau souple e lou meteguè dins la man de la vièio de bon counsèu. Aquesto lou pleguè, pièi lou renjè 'mé siuen e lou pendoulè à-n-uno caviho, contro la litocho escrincelado. Pièi sourtènt de la chambro, tirè la porto pèr uno anello d'argènt e ié tanquè la cadaulo em' uno courrejo. E Telemaque, tapa d'un aus de fedo, se repassè touto la niue lou viage que Minervo i'avié douna pèr counsèu.

CANT SEGOUND

LOU COUNSÈU DIS OME

pèr DONO THEOLOGO

Quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, se faguè vèire, lou car enfant d'Ulisse saliguè dóu lié, s'abihè pièi carguè soun espaso en bandouliero, estaquè de bèlli sandalo à si pèd bléuge; e, semblable à-n-un Diéu, se despachè de sourti de la chambro. Tant-lèu donè l'ordre i precoun à la voues clantissènto qu'acampèsson li Gè cabelu sus la Plaço. Lis asempréron, pièi aquéli s'acampèron à la lèsto.

E quouro fuguèron acampa, Telemaque se rendeguè 'n Plaço, tenènt en man uno lanço d'aram. Èro pas soulet, mai dous chin courrènt lou seguissien. E Minervo avié espargi sus éu uno gràci divino, e li gènt l'amiravon enterin que venié. S'assetè sus lou sèti de soun paire que li vièi ié cedèron.

E, quatecant lou valènt Egician parlè lou proumié. Èro envela pèr lou vieiounge e sabié que-noun-sai de causo; soun enfant escari, lou brave Antife, èro parti sus de nau cloutudo emé lou divin Ulisse, pèr Troio, nourriguiero de bèu chivau; mai l'Uiard aferouna l'avié tua dins sa cafourno, e n'avié fa soun darrié repas. A-n-aquel Egite ié soubravo tres àutri drole, e l'un d'éu èro dintre li Pretendènt e ié disien Erinome. Li dous autre menavon de-countùni lou bèn peirau. Mai Egician gemissié, se doulouravo, noun óublidant Antife. E muté 'nsin en plourant, e diguè:

— Aro ausissès, gènt d'Itaco, ço que vau vous dire. Avian jamai reüni lou Counsèu, e nous ié sian pancaro asseta despièi que lou divin Ulisse es parti sus si nau cloutudo. Quau nous acampo vuei eici? Queto necessita lou poun? Es-ti quaucun di vièi o di jouine? Aurié-ti reçaupu quauco novo de l'armado, e vòu-ti nous dire clar ço qu'a

entendu lou proumié? O desiro-ti parla de causo que pretocon tout lou pople? Me sèmblo plen de justice. Que Jupiter siegue prouvice à soun plan, quint que siegue.

Ansin parlè, e lou car enfant d'Ulisse se rejouïguè d'aquelo lausenjo, e noun restè pas mai de tèms emé l'envejo de parla. E s'auboure au mitan de la Plaço, e lou sage precoun Peisenour ié baiè lou bourdoun i man. E se virant vers Egician, èu, ié venguè:

— O segne-grand, es pas liuen, e lou poudès vèire aro, aquèu que fai l'acampado; car uno grando doulour m'aclapo. Ai ges reçaupu de novo de l'armado que posque vous faire assaupre après l'avé sachudo, e n'ai rèn à dire que pretoque tout lou pople. Mai me fai parla dóu miéu e de la doublo maluranço qu'es toumbado sur moun oustau: car d'un coustat ai perdu moun paire irreproachable, qu'àutri-fes vous beilejavo e pèr v'atru tambèn èro dous coume un paire; e d'un autre coustat, veici, e acò se capito un mau pire que destruire lèu-lèu moun oustau e degaiara tout moun bèn, veici que li Calignaire fan assaut contro ma maire, mau-grat elo. E soun lis enfant escari di meïour que soun eici. E volon pas faire intrado dins l'oustau d'Icàri, paire de Penelopo, qu'èu fara 'no doto à sa fiho e la dounara 'n quau bon ié fara plesi.

Tóuti li jour envahisson noste oustau, sagatant mi biòu, mi fedo e mi cabro grasso, e n'en fan de ripaio à tout roumpre, e bevon moun vin encre sènso vergougno, e brafon tout. I'a pas eici un ome coume Ulisse pèr poudé rebufa 'quelo rouino liuen de moun oustau, e noun pode rèn, iéu que siéu inabile e sènso forço. Boutas, lou fariéu se n'aviéu la forço, car n'en fan pièi à noun li perdouna, e moun oustau peris ountousamen. Endignas-vous, vautre; agués cregnènço di pople que vesinon entour d'Itaco, e que l'iro di Diéu punigue aquéli causo qu'an pas de noum. Vous n'en prègue pèr Jupiter, Mèstre de l'Oulimpe, o pèr Tèmis qu'acampo e disperso lis assemblado dis ome; venès a moun ajudo, ami, e leissas-me à tout lou mens subi ma doulour dins la soulitudo. Se jamai moun irreproachable paire Ulisse a óupremi li Grè di bèu cambau, e se pèr tira venjanço de si mau li bourras contro iéu, escoumbourissès moun bèn emé mi richesso; car alor, bessai, veirian-ti lou jour que tout se pago. Pourrian enfin nous entendre davans tóuti, esplicant li causo enjusquo que fugon definido.

Enmalicia, parlè 'nsin e jité soun bourdoun pèr sòu en plourant, e lou pople fuguè plen de coumpassioun, e tóuti restèron mut e res aujavo respondre i paraulo enmaliciado de Telemaque.

Antinòu soulet ié respoundènt, ansin mutè:

— Telemaque, parlaire ourgueïous e gounfle d'iro, nous as fa escorno en parlant e nous vos councha d'uno taco ountouso. Li Pretendènt Grè t'an rèn fa. Es ta maire, pulèu, que remeno milo engano. Vuei sian deja la tresenco, e bèn lèu la quatrenco annado que se trufo di Grè. Li fai espera, proumet en cadun, mando de message e penso en de plan contro. Enfin, dins sa cabesso a engivana uno outro engano. A teïssu dins soun oustau uno grando telo larjo e fino, e nous a di:

— Jouvènt, mi Prétendènt, d'abord que lou divin Ulisse es mort, agués paciènci, se voulès vous marida: pèr fin que moun escagno siegue pas inutilo, leissas que finigue aquéu linçòu dóu valènt Laerto, pèr quouro lou Barban de la mort marrido e

despietadouso l'aura pres au galet: ansin li femo Grèco noun poudran me faire lou reproche davans tout lou pople qu'un ome mèstre de tant de bèn au soulèu siegue esta sènso linçòu.

Ansinn parlè, e noste cor abelan es leissè prene. Alor, lou de-jour teissié la grand telo, e dins la niue, is entorcho, la desfasié. Ansinn tres an escoundeguè sa ruso, e engusè li Gré; mai quand venguè la quatrenco annado e quand se debanèron mai li sesoun, uno de si femo couneissènt sa ruso nous la diguè. E la trouberian que desfielavo sa bello telo. Mai contro sa voulounta fuguè fourçado de l'acaba. E 's ansinn que li Pretendènt te respondon, pèr que lou saches dins toun èime e que tóuti li Gré tambèn lou sachon. Remando ta maire e digo-ié de se marida 'm' aquéu que soun paire ié chausira e que i'agradara à-n-elo. S'a embula tant de tèms lis enfant di Grè, es que sounjo dins soun cor à tóuti li douno que i'a facho Minervo, à soun gàubi pèr li travai fin, à soun esperit prefound, à sis engano.

Bouto, avian jamai rèn entendu dire de parié di Grèco à bèlli como, aquéli que vivien pèr tèms entre li femo anciano, Tirou, Alcmeno, Miceno. Res d'éli n'avien un biais coume Penelopo; mai a questo se n'en sier pas en drechuro. Adounc li Pretendènt degaiaran ti troupeu e ti richesso, tant qu'elo gardara lou meme esperit que li Diéu aro bouton dins soun pitre. En verita n'en tirara 'no grando glòri, mai te n'en soubrara que li regrèt de toun bèn degaia, car nautre tournaren pas à nòsti travai, e 'n-liò mai anaren, que noun ague espousa 'quéu di Grè qu'aura chausi.

E lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Antinòu, pode pas metre foro de moun oustau mau-grat elo aquelo que m'a fa e que m'a nourri. Moun paire viéu encaro quauco part dins un rode de la terro, o bèn es mort; e me sara dur de rèndre de gràndi richesso à-n-Icàri, se boute ma maire deforo. Ai deja passa bèn de malastre en causo de moun paire, e li Diéu me n'en mandaran d'autre quand ma maire, aguènt quita l'oustau, suplicara li óudiousi Feràmio: e sara lis ome que la venjaran. Es pèr acò que jamai dirai uno talo paraulo. Se voste cor s'enmalicio, sourtès de moun oustau, sounjas en d'àutri ripaio, manjas voste bén en fèsto entre vautre. Mai se vous pareissié que fuguesse meior e mai juste d'acaba sèns crento lou viéure d'un soulet ome, fasès! Iéu envoucarai li Diéu eterne, e se jamai Jupitèr permet qu'un juste retour vous punigue, crebarés senso venjanço dins moun oustau.

Telemaque ansinn parle, e Jupitèr que regardo liuen bandiguè de l'aut cresten d'uno mountagno dos aiglo que s'aubourèron dins lou soufle dóu vènt, e toco-toco expandiguèron sis alasso. E quand fuguèron en dessus de la Plaço saganouso, espoussant si plumo espesso, n'en curbiguèron tóuti li tèsto en signe de mort. E de sis arpo s'estrassant la cabesso e lou còu, prenguèron sa voulado vers la drecho, à travès dis oustau d'Itaco. E li gènt d'Itaco espanta, de sis iue vesènt aquélis aiglas, cercavon dins soun èime ço qu'acò marcavo. E lou vièi Aliterse, lou valènt enfant de Mastour, ié parlè. N'en sabié mai qu'aquéli de soun tèms pèr esplica lis agùri e lou destin. E mai que sàvi parle 'nsinn au mitan de tóuti:

— Aro escoutas, gènt d'Itaco, ço que vau vous dire. Aquéu signe pertoco majamen li Pretendènt. Un grand dangié s'emplano sus éli, car Ulisse restara pas long-tèms encaro liuen de sis ami; mai vès-eici qu'es en quauco part proche e qu'alestis i Calignaire lou mau-sort e lou chaple. E arribara malur en mai que d'un d'aquéli qu'abiton la famouso Itaco.

— Veguen dounc, aro, coume faren pèr aliuncha li Calignaire, franc que s'envagon d'esperéli, e acò d'aqui ié sara lou mai en de bon. D'efèt siéu pas nouvèu pèr devina, mai sabe de causo; car ai idèio qu'anan vèire se coumpli aquéli qu'ai predicho à-n-Ulisse quand partiguèron pèr Troio e qu'avisadamen li coumandavo. Iéu lou disiéu, qu'après avé tant rebouli e perdu tóuti si coumpagnoun revendrié vers soun oustau dins li vint an. E vès-eici que li causo s'endevènon.

E Erimaque, l'enfant de Poulibe, ié respoundeguè:

— O vièi, vai-t'en dins toun oustau dire lou sort à tis enfant, de pòu que i'arribè malur dins l'aveni; mai eici siéu forço meiour devinaire que tu. I'a d'aucèu tant-e-pièi que voulastrejon souto li rai dóu Soulèu, e tóuti soun pas d'agùri. Bouto, Ulisse es mort liuen e li Diéu faguèsson que tu fuguèsses mort coume éu: fariés pas van lou devinaire; aquissariés pas nimai Telemaque proun enmalicia, dins l'espèro sèns doute que te fara uno douno dins soun oustau. Mai es iéu que te lou dise, e acò sara: se l'enganes pèr toun saupre de vièi e se pèr paraulo aquisses aquéu jouvènt, sara marrit subre-tout pèr éu; car contro nautre poudras rèñ.

E nautre, o vièi, t'empegaren uno emendo que te dounara de regrèt e que pourtaras emé peno; e toun mau sara grèu. Iéu dounarai pèr counsèu à Telemaque que fague entourna sa maire vers Icàri, pèr que si gènt fagon si noço e que ié dounoun uno grosso doto, coume counvèn de faire à-n-uno fiho escarido. Pèñse pas qu'avans acò li fiéu di Grè iston siau e renoucion à l'espousa; car cregnèn degun, pas meme, boutas, Telemaque, emai maisse forço; e nous fasèn pas soucit de ti vèni predicioun, o vièi, e nous vènes que mai en òdi. Lou bèñ de Telemaque sara tourna-mai degaia, e sara 'nsin tant que Penelopo tendra li Grè per l'espèro de si noço. Pèr sa vertu esperan d'un jour à l'autre, en se la disputant; mai noun anaren en-liò mai querre d'àutri femo.

E lou prudent Telemaque ié venguè:

— Erimaque, e tóuti tant que sias, famous Calignaire, ni vous suplicarai ni vous parlarai mai de tèms. Li Diéu e tóuti li Grè sabon aro aquéli causo. Mai à la lèsto baias-me 'no barco precipitouso e vint coumpagnoun qu'emé iéu fèndigon li camin de la mar. Anarai en Esparto e dins la savelouso Pilos pèr saupre de moun paire que manco despièi tant de tèms, e de sa revengudo. Vo quaucun d'entre lis ome me n'en parlara vo bèñ entendrai la renoumado de Jupitèr que porto lou mai liuen la glòri dis ome. S'entènde dire que moun paire fugue en vido e que revèngue, esperarai encaro un an, bèñ que lagna. S'entènde dire qu'es mort e noun dèu plus reparèisse, tournarai dins la caro terro de la patrio, i'aubourarai uno lauso, ié farai de bèlli funeraio, coume counvèn, piei dounarai ma maire à-n-un ome.

Aguènt ansin parla, s'assetè. E, au mitan d'éli s'aubourè Mentor qu'èro esta lou coumpan de l'irreprochable Ulisse. E aquest-d'eici, quand èro parti, i'avié counfisa tout soun oustau e i'avié remés soun bèn à garda. E avié vougu que l'on óubeiguèsse au vièi. E aquest, plen de sagesso, parlè e diguè:

— Gènt d'Itaco, aro escoutas-me, que que vous digue. Agués cregnènço que jamai plus un rèi emé soun scètre siegue bèn-voulènt ni dous ni que jamai dins soun èime pense en de bònì causo; mai que desenant siegue crudèu e vogue l'injuste, amor que res se remembro dóu divin Ulisse qu'au mitan dóu pople que beilejavo èro dous coume un paire. Fau pas lou reproche i Calignaire ourgueious que fagon de causo viòulènto dins un marrit esperit, car eli jogon si tèsto en metènt au degai l'oustau d'Ulisse que noun creson plus de revèire. Es contro tout lou pople que m'encagne, aro, contro vautre qu'à mouloun restas asseta, sènso ausa quince 'n mot ni arresta uno poungado de Calignaire, emai fugués, vautre, un fube.

E Lioucrite, l'enfant d'Evenour, ié rebequè:

— Mentor, mau-parlant e darut que siés, dequ'as di? Nous donnes pèr counsèu de nous enana! Bouto, sarié dificile de foro-bandi de la fèsto tant de jouvènt. Meme se l'Itaqués Ulisse, survenènt éu-meme, sounjavo dins soun èime de courseja lis illustre Pretendènt fasènt fèsto dins soun oustau, segur sa femo, emai trelime de lou vèire, se gaudirié pas de soun retour, car éu atroubarié 'no mort desountado, se se batié contro tant que sian. As dounc pas bèn parla. Anen, desseparen-nous e que cadun tourne à soun travai. Mentor em' Alitèrse alestiran lou viage de Telemaque, amor que despièi sa neissènço soun d'ami peirenau. Mai pènse que restara long-tèms eici escoutant li nouvello dins Itaco, e que coumplira pas soun idèio.

Aguènt ansin parla, roumpeguè sesiho e tóuti se champeirèron, e cadun tournè dins soun oustau. E li Calignaire se rendeguèron à l'oustau dóu divin Ulisse. E Telemaque s'aliunchè sus la ribo de la mar, e, metènt si man dins l'oundo bléujo, preguè Minervo:

— Escoutas-me, o Vous que sias vengudo dins moun oustau, Divesso, Vous que m'avès ourdouna de me gandis sus uno nau à travès la mar souloumbro pèr saupre de moun paire despièi tant long-tèms de manco. E vès-eici que li Grè me n'en destourbon, e subre-tout aquéli Calignaire plen de croio.

En pregant, ansin parle, pièi Minervo pareiguè contro éu, retrasènt à Mentor pèr lis ér e pèr la voues; e ié digué aquèsti paraulo aludo:

— Telemaque, saras ni fla ni dessena se lou bon sèn de toun paire es dins tu, tau qu'èu l'avié pèr parla e pèr agi e toun viage sara ni sèn proufié ni sènso efèt. S'ères pas l'enfant d'Ulisse e de Penelopo, auriéu pas fiso que pousquèsses entre-prene ço que vos que se coumpligue, car gaire d'enfant retraison à si paire. La majo part valon mens, e gaire soun meiour qu'éli. Mai tu saras ni fla ni dessena, amor que l'èime d'Ulisse isto en tu, e dèves avé l'espèro de coumpli toun plan. Ansin óublido li prejit e li decisioun di Calignaire dessena, car soun ni prudènt ni juste, e sounjon ni a la mort ni au negre mau-destin que li van faire peri tóuti dins un soulet jour. Tardes pas mai de faire ço qu'as

decida. Iéu que siéu esta lou coumpan de toun paire, t'alestirai uno nau precipitouso e t'acoumpagnarai. Mai tourno à toun oustau et mesclo-te 'mé li Calignaire. Preparo nòsti viéure; embarro lou vin dins li gerlo, e dins lis ouire espés la farino, mesoulo dis ome. Iéu te recamparai de coumpagnoun voulountous dins lou pople. I'a que-noun-sai de nau vièio e novo dins Itaco embarrado dis erso. Farai chausido de la meiouro de tóuti, e nautre la menaren bèn arnejado sus la vasto mar.

Ansin parlè Minervo, chato de Jupitèr; e Telemaque noun tardè mai de tems, quand aguè ausi la voues de la Divesso. E, lou cor tristas, se despachè de s'entourna dins soun oustau. Atroubè dins la court li Calignaire plen de croio espeiant li cabro e fasènt rousti li porc gras.

E Antinòu en risènt venguè à l'endavans de Telemaque, e, i'agantant la man, ié parlè 'nsin:

—Telemaque, parlaire ourgueious e gounfle d'iro, que noun i'ague plus dins toun cor ni soucit ni marrit plan.

Manjo e béu coume fasiés. Lis Grè faran pèr tu chausido d'uno barco e de remaire, pèr fin que vagues à la lèsto vers la divino Pilos saupre de novo de toun illustre paire.

E lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Antinòu, m'es plus permés de m'assetta dins lou festin ni de me gaudi en pas emé vautre, ourgueious! N'es pas proun, Calignaire, d'avé degaia mi meiòuri richesso, quand ère enfant? Aro siéu mai dins l'age, ai escouta li counsèu dis àutris ome, e l'iro a engrandi dins iéu. Assajarai dounc de vous adurre lou mau-destin, siegue en anant à Pilos, siegue eici, pèr lou pople. Boutas, partirai, e moun viage sara pas de-bado. Anarai sus uno barco lougado, d'abord que poussedisse ni nau ni remaire e que vous a plasegu de me rèndre ansin.

Aguènt parla d'aquéu biais, tirè vitamen sa man de la man d'Antinòu. E li Calignaire alestissien lou repas dins l'oustau, e 'quéli galo-bon-tèms plen de croio secutavon Telemaque e ié fasièn escorno e se trufavon d'éu:

— Certo, vès-eicique Telemaque tiro de plan pèr nous destruire, siegue qu'adugue d'ami de la savelouso Pilos, siegue que n'adugue d'Esparto. Dóu mens lou desiro emé fogo. Bessai vòu ana dins la drudo terro d'Efiro pèr n'adurre de pouisoun mourtalo que treira dins nòsti coupo pèr nous tóuti tua.

Pièi un autre d'aquéli galo-bon-tèms ié venié:

— Quau saup se 'no fes parti sus uno nau cloutudo, perira pas liuen de si gènt, aguènt barrula coume Ulisse? Nous dounarié ansin mai d'obro. Aurian à desparti soun bèn e baiarian aquest oustau à sa maire em' à-n-aquéu que l'espousarié.

Ansin barjavon. E Telemaque mountè d'aut à la chambro de soun paire, ounte èron amoulouna l'or e l'aram, e i vièsti dins lis arco, e l'òli embaumant en abounde. E aqui i'avié tambèn de miò de vin vièi e dous. Èron à-de-rèng o la paret embarrant la bevèndo

puro emai divino, gardado pèr Ulisse quand tournarié dins sa patriò, après avé tant et tant rebouli. E li porto n'èron bèn pestelado à dous ferrou, e 'no femo li survihavo de niue e de jour emé grand siuen: èro Ericlèio, la fiho d'Ops de Peisenour. E Telemaque, l'aguènt sounado dins la chambro, ié diguè:

— Beilessou, tiro dins li gerlo lou mai dous d'aquésti vin redoulènt que gardes dins l'espèro d'un ome mai que mai malurous, dóu divin Ulisse, s'un jour revèn aguènt defugi lou mau-destin e la mort. Emplisse douge eisino e mete-ié si tabouissoun. Fai escampa de farino dins d'ouire bèn courdura e que n'i'ague vint eimino. Que tu souleto lou saches, e rejougne touto aquelo prevèndo. Pièi li prendrai anieue, quouro ma maire sara rintrado dins sa chambro, desirant lou lié. Vau en Esparto e vers la savelouso Pilos, pèr saupre de la revengudo de moun paire bèn ama.

Ansinn parlè; e sa caro nourriço Ericlèio gemiguè e, se doulourant, diguè 'quésti paraulo aludo:

— Perqué, moun brave enfant, as aquélis idèio? Vos t'enana à travès tant de païs, o fiéu unen e bèn ama. Mai lou divin Ulisse es mort liuen di terro de la patriò, vers un pople que res counèis. E li Calignaire te calaran de las, e periras pèr ruso, e se despartiran ti bèn. Demoro dounc eici emé ti gènt. Fau pas que subigues de malur ni que barrules pèr la mar feroujo.

E lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Rasseguro-te, beilessou; aquéu plan n'es pas sènso l'avis d'un Diéu. Mai juro-me que noun quincaras mot à ma maire escarido avans li vounges o douge jour, à mens que me demande o que sache qu'ai parti, de pòu qu'en plourant se gastèsse soun bèu cors.

Ansinn mutè, e la vièio femo jurè lou grand sarramen di Diéu. E après jura e coumpli li formo dóu sarramen, pousè tant lèu lou vin dins li gerlo e vujè la farino dins lis ouire bèn courdura. E Telemaque rintrant dins l'oustau faguè colo emé li Calignaire.

Alor Minervo, Divesso dis iue glas, pensè 'n d'àutris aprèst. E, retrasènt à Telemaque, landè pèr la vilo, parlant is ome qu'avié chausi e ié dounant ordre au jour tremount de s'acampa sus uno nau precepitouso. Avié demanda 'quelo nau à Nouemoun, lou car enfant de Fròni, e aquest la i'avié fisado voulountié.

E lou Soulèu cabussè, e li camin s'amaguèron dins l'oumbro. Alor Minervo à la mar bandiguè la barco precipitouso e ié carguè lis agré d'uno nau bèn mountado. Pièi la faguè plaça vers lou fin bout dóu port. E 'ntour de la nau s'arrambèron tóuti li bràvi coumpagnoun, e la Divesso acourajavo chascun d'éli.

Alor, Minervo, Divesso dis iue glas, sounjè 'n d'àutris, aprèst. Landant vers l'oustau dóu divin Ulisse, i'espargiguè la douço som sus li Calignaire. E dóu moumen que bevien li treboulè e ié faguè toumba lou got di man. E se despachavon de tourna dins la vilo pèr s'ana jaire; e, à peno jasènt, la som barrè si parpello.

E Minervo, Divesso dis iue glas, aguènt souna Telemaque foro l'oustau, ié venguè 'nsinn, aguènt pres lis èr e la voues de Mentor:

— Telemaque, deja ti coumpagnoun di bèu cambau soun asseta, li remo en man, lèst à

servi ta fogo. Dau! e tarden pas mai pèr faire routo.

Aguènt ànsin parla, Minervo que brandis la lanço, prenguè lis endavans, e, despachatiéu, éu seguiguè si piado. E ‘no fes à la mar em’ à la barco, atroubèron si coumpagnoun cabelu sus la ribo. E lou divin Telemaque ié digué:

— Venès, ami. Carreje, li prevèndo alestido dins moun oustau. Ma maire e si servicialo sabon rèn. I’a que la beleisso que lou sache.

Aguènt ansin parla, se meteguè proumié, e lou seguiguèron. E carrejèron li prevèndo dins la nau bèn cuberto, coume lou car enfant d’Ulisse n’avié douna l’ordre. E Telemaque mountè dins la nau, mena pèr Minervo que s’assetè ‘n poupo. E proche d’elo s’assetè Telemaque. Alor li coumpagnoun descapelèron la maio e se meteguèron à-de-rèng sus li banc d’apès. E Minervo dis iue glas faguè espira ‘n vènt manejatiéu, Favòri, qu’en s’empoupant bronzissié sus la mar souloumbro.

Pièi Telemaque dounè l’ordre à si coumpagnoun d’arbours, e i’óubeïguèron. Aubourèron lou mast de pin sus l’escasso cloutudo e l’assegurèron emé si pataras. Pièi larguèron li velo blanco mantengudo emé d’escoto e lou vènt li gounflavo pèr lou mitant. E l’erso rouginouso bronzissié long de la careno qu’esquihavo e landavo sus la mar, fasènt sa routo.

Pièi sis amuro amarrado sus la nau couchouso e negro, s’aubourèron dre, ‘mé de cratère plen de vin, fasènt de libacioun à l’ounour di Diéu eterne e subre-tout de la chato de Jupitèr. E elo, la Divesso dis iue glas, touto la niue enjusquo à l’aubo faguè routo em’ éli.

CANT TRESEN

NESTOR

pèr la FREIRIÉ PROUVENÇALO.

Lou Soulèu sourgissènt de sa lono bello s'enartè dins lou Cèu d'aram, pèr adurre la lus is Inmourtau emai sus la terro drudo is ome que moron, quand arribèron vers Pilos, ciéutadello bèn bastido de Neliéu. Li Pilian sus la ribo, fasièn de sacrifice de biòu negre à Netuno de la bluio como. E i'avié nòu rengueirado de sèti, e sus cado rengueirado i'avié nòu tau d'escoutela.

E tastavon li frechaio, e brulavon li garro pèr li Diéu, quouro dins lou port intrèron aquéli d'Itaco, e carguèron li velo de la barco bèn assegurado, e, l'aguènt amarrado, n'en sourtiguèron. E Telemaque tambèn n'en sourtiguè, mena pèr Minervo. E ié parlant proumiero, la Divesso dis iue glas ié venguè:

— Telemaque, te counvèn plus d'èstre crentous, aro qu'as passa la mar pèr l'amour de toun paire, afin de saupre queto terro lou rejoun e queto es sa destinado. Dau! vai dre vers Nestor, aquéu qu'atrino de chivau, e vèi queto pensado escound dins soun pitre. Suplico lou de te dire lou vrai. Te mentira pas, car es un ome sàvi.

E lou brave Telemaque ié respoudegùè:

— Mentor, coume farai quand ié sarai davans, e coume lou saludarai? N'ai pas la pratico di discours sena, e 'n jouvènt a vergougno de questiouna 'n vieiard.

E Minervo, Divesso dis iue glas, ié respoudegùè:

— Telemaque, ié sounjaras dins toun èime, vo 'n Diéu te l'inspirara; car crese pas que siegues au mounde vengu, ni qu'abari siegues esta sènso la bèn-voulènci di Diéu.

Aguènt ansin parla, Minervo que brandis la lanço ié passè davans vitamen, e éu

seguiguè. E venguèron I'assemblado ounte tenien sesiho lis ome de Pilos. Aqui i'èro asseta Nestor emé si drole, e tout alentour si coumpagnoun alestissien lou repas, fasien rousti li viando à l'aste. E tre que veguèron lis estrangié, ié venguèron à l'endavans, emé de gèst lis aculissènt, e li faguèron asseta. E Pistrate, l'enfant de Nestor, s'aflatant d'éli lou proumié, li prenguè l'un e l'autre pèr la man e ié faguè 'no plaço au festenau, sus de pèu mouflo expand sus la sablo marino, proche de soun fraire Trasimedo e de soun paire. Pièi iè pourgiguè 'n tros de courado, vuejè de vin dins uno tasso d'or e la baiant à Minervo que brandis la lanço, fiho de Jupitèr lou Mèstre di Chavano, ié diguè:

— Aro, o moun oste, suplicas lou rèi Netune. Aquéu festenau ounte venès tóuti dous i'apartèn. Quand aurés fa li libacioun e prega lou Diéu, coume counvèn, baias aquelo tasso de vin dous à voste coumpagnoun pèr que fague perèu de libacioun. Me sèmblo que déu tamben prega lis Inmourtau; tóuti lis ome an besoun di Diéu. Mai éu es mai jouine que vous; m'a l'èr que sian dóu meme tèms: es pèr acò que vous baie à vous, premié, aquelo tasso d'or.

Aguènt ansin parla, ié meteguè i man la tasso de vin dous; e Minervo se rejouiguè de la sagesso e dóu judice dóu jouvènt, pèr çò que i'avié semoundu premiero aquelo tasso d'or. E tant lèu supliquè lou rèi Netune:

— Escouto-me, o Netune, tu que tènes la terro! Nous refuses pas, à nàutri, pregaire, de coumpli noste plan. Enauro abord Nestor e sis enfant, e siegues tambèn favour à tóuti li gènt de Pilos pèr li paga d'aquelo bello tuado. Fai enfin que tournen, iéu emé Telemaque, aguènt coumpli lou pres-fa pèr quau sian vengu sus uno barco negro e couchouso.

Elo ansin preguè, enausissènt elo-memo si vot. Pièi baiè la bello tasso redouno à Telemaque; e lou car enfant d'Ulisse tambèn preguè lou Diéu. E tre que li Pilian aguèron fini de faire rousti li car, li tirèron dóu fiò, faguèron li part e li destribuissènt, faguèron uno fèsto espetaclouso. E quand fuguèron assadoula de bèure e de mangiho, lou cavalié Nestor de Gerenio ié venguè coume eiçò:

— Aro es l'ouro de demanda quau soun nòstis oste, d'abord qu'an manja e begu. O nòstis oste, quau sias? navigas-ti pèr quauque negòci, o bèn à la bello eisservo, coume de fourband que jogon sa vido e porton lou malur encò dis estrangié?

E lou prudènt Telemaque ié respoudeguè assegura, car Minervo avié mes d'ardidesso dins soun cor, pèr que s'entrevèsse de soun paire e que d'aqui ié vèngue uno grandò glòri entre lis ome:

— O Nestor, enfant de Neliéu, grand glòri di Grè, nous demandas d'ounte sian, e iéu pode vous lou dire. Venèn d'Itaco, souto l'Anoui, pèr un affaire priva e noun publi que vous dirai. Cerque d'ausi parla de la glòri inmenso de moun paire, lou divin e paciènt Ulisse, qu'antan coumbateguè 'mé vous e cabussè la vilo di Trouian. Avèn sachu dins quet rode chascun d'aquéli que se batien contro Troio avié subi la duro mort. Mai lou Tèms, à-n-Ulisse soulet, faguè 'no mort escoundudo. E res pòu dire ounte a peri, s'es esta toumba sus terro pèr d'ome enemi, o s'es dins la mar souto la grumo d'Anfitrito. Es pèr éu que vène à vòsti geinoun, vous demanda de me dire (se voulès bèn) queto fuguè

sa duro mort, siegue que l'aguès visto de vòstis iue vesènt, siegue que l'aguès sachudo de quauque viajadou; car sa maire l'a pèr èstre mai-que-mai malastra. Me flatas pas, pèr pieta, de vano espèro; mai parlas-me à cor dubert, vous n'en suplique, se jamai lou brave Ulisse pèr si paraulo o sis ate a tengu si proumessos que vous avié facho soutu Troio, ounte li Grè avès subi tant e tant de mau. Ensouvenès-vous, e parlas-me vertadié.

E lou cavalié de Gerenio, Nestor, ié respoundegùè:

— Ami, me fas ressouveni di mau que lis enfant indoutable di Grè avèn souffri vers lou pople de Troio, siegue en coursejant nosto caturo sus li nau, a travès la mar souloumbro, mena pèr Achile, siegue en se batènt entour de la grand vilo dóu Rèi Priam ounte tant de guerrié valènt an tounba. Es aqui que jaison lou valènt Ajas, em' Achile, emé Patrocle retrasènt i Diéu pèr la sapiènço, e moun fiéu escari, Antiloque, roubuste e franc de reproche, lèst à la curso e bataiaire valènt. Nautre avèn passa bèn d'òutri mau, e degun d'entre lis ome que moron noun li pourrié tóuti counta; poudriés demoura eici e me questiouna cinq o sièis an de tèms, que t'entournariés aclapa de tristour dins la terro de la patriò avans que counègues tóuti li mau qu'an passa li Grè divin.

E nòu an a-de-rèng avèn fa lou sèti de Troio pèr milo engano, e lou Tèms nous dounè malamen la vitòri. Aqui degun jamai es vengu à-n-Ulisse pèr l'avisamen, car toun paire (se vertadieramen siés soun fiéu) relevavo sus tóuti pèr sis engano que noun se comton. Mai siéu dins l'amiracioun quand te vese; ti paraulo retrason li siéuno, e te creirien pas tant jouine talamen as lou biais pèr parla coume éu. Aperabas jamai lou divin Ulisse e iéu se dounavian la desmentido, au Counsèu coume en Plaço; e 's nautre que baiavian i Grè li meiour avis, aguènt lou meme esperit e la memo sapiènço. Enfin, quouro aguerian tounba l'aut castelar de Priam, partiguerian sus nòsti nau, e 'n Diéu escavertè li Gre. Jupitèr sènso doute alestissié deja dins soun èime uno tristo revengudo pèr éli; car tóuti èron pas prudènt nimai juste, e 'n sort terrible èro en reservo pèr que-noun-sai d'entre-éli, amor de l'iro de Minervo, Divesso dis iue glas, fiho d'un Paire porto-esfrai: es elo que jité la bourroulo entre li dous enfant d'Atriéu. Aquésti avien asempra tóuti li Grè en Placo, à Soulèu intrant, contro coustumo e sèns resoun.

Li Grè ié venguèron enlourdi dóu vin. E lis enfant d'Atriéu ié diguèron pèr de que lis avien tóuti acampa 'n Plaço. Alor Menelau i'ourdounè que soungesson à sa revengudo sus l'esquinasso de la mar; mai à-n-Agamennoun acò i'agrade pas; éu voulié reteni lou pople e óufri de sànti tuado pèr apasima l'iro demasiado de Minervo. Lou dessena noun sabié qu'èro inapasimablo, e que l'èime di Diéu eterne chanjo pas tant léu.

Dóu tèms que lis enfant d'Atriéu se charpavon emé d'aspri paraulo, tóuti li Grè di bèu cambau s'aubourèron dins un grand chaplachòu, emé d'avis countraria. E dourmiguerian touto la niue perpensant de marrit plan, car Jupitèr alestissié noste mai grand malur. E lou matin tirant nòsti barco à la mar divino, ié carguerian nosto caturo e li femo emé si centuro desfacho. E la mita de l'armado demourè entour dou Rèi Agamennoun, enfant d'Atriéu; e nautre, embarca sus nòsti nau, vougavian. Un Diéu ameisè la mar ounte grouon li moustre, e vitamen abourda vers Tenède, faguerian de

sacrifice i Diéu, dins lou désir de lèu revèire nòstis oustau. Mai Jupiter enmalicia, nous denegant un retour prounte, eigregè tourna-mai la calamitouso malamagno. E quàuquis un, remountant sus si barco à double rèng (e ‘m’ éli i’avié lou Rèi Ulisse tras-que prudent), tournèron vers Agamennoun pèr ié plaie. Quant à iéu, aguènt recampa li barco que me seguissien, fugiguerian car sabiéu li mau-parado que nous alestissié lou Diéu. E lou valènt enfant de Tidiéu, Dioumedo, acourajant si coumpagnoun, tambèn fugiguè. E lou blound Menelau nous venguè jougne plus tard à Lesbos, mounte tenian counsèu sus lou camin à faire: o de vira cap vers l’uba de l’arebro Chiò, o sus l’isclo d’Ipsirìo, en la leissant à man gaucho, o bèn pèr l’adré de Chiò sus lou cap Minas que li vènt bacellon.

Aguènt suplica Jupitèr que nous fague vèire un signe, nous lou mandè, e nous donè l’ordre de travessa la mar d’Éubèio, pèr nous gara de perdudo. E ‘n vènt brounde coumencè de boufa; e nòsti nau aguènt landa pèr li camin peissounous, arriberian de niue vers Gerèste; aqui, après avedre passa la grand mar, faguerian rousti à l’ounour de Netune de garro de tau, tant-e-pièi-mai. Lou jour quatren li nau pariero emé li coumpagnoun de l’atrinaire Dioumedo, l’enfant de Tidiéu, s’arrestèron dins Argos; mai iéu countunière vers Pilos, e lou vènt noun calè pas despièi qu’un Diéu i’avié permés la bouffa. Es ansin que siéu arriba, moun brave enfant, sachènt pas quinte soun aquéli di Grè qu’an agu sauvamen o qu’an peri.

Mai ço qu’ai sachu, uno fes à la sousto dins moun oustau, es juste que n’en siegues assabenta, e noun te l’escoundrai. Dison que l’enfant illustre dóu generous Achile a recoundu en part de sauveta li Mirmidoun, adré pèr la lanço. Filoutètò, l’illustre enfant de Paian, a tambèn recoundu li siéu; e Idoumeniéu a recoundu en Crèto aquéli de si coumpan qu’an escapa de la guerro, e la mar n’i’en prenguè pas un. As ausi parla d’aquéu d’Atriéu, emai fuguèsses liuen, e sabes coume revenguè, e coume Egiste ié larguè ‘no tristo mort. Mai lou tuaire periguè malamen, tant es en-de-bon qu’un ome laisse un fiéu pèr lou revenja. Ourèsto a vougu tira venjanço d’Egiste, tuaire de soun paire illustre; e tu, ami que vese tant bèu e grand, siegues valènt pèr fin que se parle bèn de tu entre lis ome que vendran.

E lou prudent Telemaque ié respoudeguè:

— O Nestor, enfant de Neliéu, grand glòri entre li Grè, de segur Ourèsto a tira ‘no mai que justo venjanço, e tóuti li Grè l’englòrion , et lis ome à veni l’englouriaran. Basto, li Diéu faguèsson qu’en iéu fugue la forço de faire paga i Calignaire lou mau que me fan e l’ounto que m’escampon. Mai li Diéu nous an pas fa, ni moun paire nimai iéu, pèr èstre a l’ounour, e me fau tout supourta paciènt.

E lou cavalié de Gerenio ié respoudeguè:

— Ami, ço que dises, me n’an parla: qu’un grand nombre de Calignaire, raport à ta maire, t’estoufegon dins toun oustau. Mai, digo-me: subisses aquéli mau flacamen, vo bèn pèr óubei l’ouracle d’un Diéu, li pople t’an-ti pres en òdi? Quau saup s’un jour, soulet vo ‘mé l’ajudo di Grè, Ulisse punira pas si tort. Que Minervo dis iue glas posque

t'ama coume amavo lou glourious Ulisse, encò di Trouian, ounte nàutri, Gregau, avèn tant rebouli. Noun, ai jamai vist li Diéu tant claramen ama 'n coume Minervo, la Divesso que brandis la lanço, fasié pèr Ulisse. S'ansin voulié t'ama e t'assousta, cadun di Calignaire oublidarié léu soun envejo di noço.

E lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— O segne-grand, crese pas qu'acò jamai arribe. Li gràndi causo que predises me treboulon e m'espanton; decebrien moun espèro, emai li Dieu li vouguèsson.

Alor Minervo, Divesso dis iue glas, ié venguè:

— Telemaque, queto paraulo t'a escapa d'entre dènt! Un Diéu pòu eisa sauva 'n ome, meme de liuen. Amariéu mai vèire lou jour de la revengudo e tourna dins moun oustau après avé tant rebouli, que de peri au desbarca coume Agamennoun, pèr la treitesso d'Egiste e de Clitennèstro. Pamens li Diéu éli-meme noun podon aliuncha de l'ome qu'amon la mort coumuno en tóuti, quouro la Parco fatalo de la duro mort lou dèu sesi.

E lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Mentor, parlen pas mai, mau-grat noste làgui. Ulisse jamai tournara, e deja li Diéu inmourtau i'an fa subi la mort e lou negre Mau-destin. Aro, vole questiouna Nestor, car relevo sus tóuti pèr l'èime e lou judice. O Nestor, enfant de Neliéu, digas-me lou vrai, coume a peri Agamennoun que coumandavo liuen? Queto mort i'alestissié lou traite Egiste. Segur a tua 'n ome que lou passavo de forço. Mounte èro Menelau? Èro pas dins Argos d'Acaio, senso dóute; barrulavo eila liuen entre lis ome; es alor qu'Egiste faguè lou muertre.

E lou cavalié de Gerenio, Nestor, ié respoundeguè:

— Bouto, moun enfant, sarai vertadié pèr aquéli causo, e li saupras talo que se soun passado. Se lou blound Menelau, enfant d'Atriéu, retour de Troio avié trouba dins soun oustau Egiste vivènt, i'a pas de dóute qu'aquést aurié peri senso sepóuturo, e la chinaio e lis aucèu arpian l'aerien escarcha dins la plano liuen d'Argos. E pas uno Grèco l'aúrié ploura, car avié fa un gros crime. Dóu tèms que nautre, davans Ilioun, soustenian de coumbat sens noubre, éu, tranquile e recata dins Argos nourriguiero de chivau, enjuiavo de soun teta-dous la mouié d'Agamennoun.

E, bouto, la divino Clitennèstro en prim abord rebutè aquelo causo indigno, car seguissié si bòi pensado, e proche d'elo i'avié un Chantre en quau Agamennoun partènt pèr Troio avié fisa la gàrdi de sa mouié. Mai quouro lou Destin di Diéu decidè que lou Chantre mouriguèsse, aquést lou bandiguèron dins uno isclo sóuvajo ounte lou leissèron pèr èstre escarcha dis aucèu de rapino. Alor, tóuti dous aguènt la memo envejo, Egiste menè Clitennèstro dins soun oustau. E faguè rousti tant-e-pièi-mai de garro sus lis autar di Diéu, e ié pendoulè que-noun-sai d'ournamen e de raubo d'or, car avié mena 'u bout lou plan que jamai dins soun èime s'èro asarda d'espera.

— Nautre navigavian liuen de Troio, iéu emé Menelau, aguènt l'un pèr l'autre la memo amista. Mai coume arribavian au Cap Sunioun, baus sacra dis Atenian, l'esbléugissènt

Apouloun matè de si dóuci matrassino lou pilot de Menelau, Fróuntis, l'enfant d'Onetour, lou moumen que tenié l'empento de la nau landarello. Èro lou mai abile dis ome à gouverna 'no barco, pèr tant que boutèsson lis aurado. E Menelau, emai fuguèsse pressa de countunia sa curso, s'arrestè dins aquéu rode pèr enseveli soun coumpan e ié faire de funeraio. Pièi, tirant camin à travès la mar souloumbro sus si barco cloutudo, venguè vers lou Cap Maliéu.

Alor Jupiterè retrounissènt, contro-istant sa marcho, escampè l'alénado di vènt brounde qu'enaussèron d'erso coume de mountagno. E li nau fuguèron desseparado, lis uno butado en Crèto, ounte demoron li Cidounian, sus li ribo dóu Jardane. Mai i'a sus li costo de Gourtino, un baus escalabrous e plat, que salis de la mar souloumbro. Aqui la Largado bourro li gràndis erso sus Fèste, à man senèstro dóu testau; e aquéu baus, emai fugue pichot, roump li gràndis oundado. Es aqui que venguèron pica e lis ome se garèron tout-just de la mort; lis erso espóutiguèron li barco sus li roucas; e lou vènt emai la mar butèron cinq barco bluio vers lou Nil. E Menelau acapant de richesso e d'or tant-e-pièi, barrulavo entre lis ome que parlon uno lengo estranjo.

Dins aquéu tèms, Egiste acabavo soun plan miserable en tuant l'enfant d'Atriéu e 'n gibrant soun pople. E governè set an de tèms la drudo Micèno. Mai dins la vuechenco annado, lou divin Ourèsto revenguè d'Ateno, e sagatè lou murtrié de soun paire, lou traite Egiste. E quand l'aguè sagata óufriguè is Argian lou reboustèri de sa maire malastrudo e dóu couard Egiste. E just aquéu jour arribè Menelau adusènt tant de richesso que si barco n'en poudien teni.

Mai tu, ami, demòres pas mai de tèms liuen de toun oustau, i'aguènt leissa tant d'ome plen de croio, de pòu que degaion toun bèn e que se despartigon ti richesso, car auriés fa un viage de-bado. Te counseie pamens de te gandi vers Menelau. Es nouvelamen arriba de país estrange, d'ounte cresié pas de reveni; e li broufounié l'an buta sus la grand mar que lis aucéu noun pourrien passa dins qu'un an, talamen es vasto e porto-esfrai. Aro vai emé ta nau e ti coumpagnoun; o bèn se vos ana pèr terro, te dounarai un càrri emé de chivau, e mi drole te meneran dins la divino Lacedemouno ounte es lou blound Menelau, pèr lou prega que te digue lou vrai. E te dira pas de messorgo, car es mai-que-mai sena.

Ansin parlè, e lou Soulèu davalè, e li tenebro arribèron. E Minervo, Divesso dis iue glas, ié diguè:

— Vieiard, as parla coume counvèn. Mai coupas li lengo di vitimo, e sermas lou vin, que faguen de libacioun à l'ounour de Netune e dis àutris Inmourtau. Pièi pensaren au lié, car se fai l'ouro. La lus deja es souto l'ourizount; counvèn pas que demouren mai de tèms au festenau di Diéu, e nous fau recampa.

La fiho de Jupiterè ansin parlè; e tóuti óubeiguèron à si paraulo; e li precoun escampèron d'aigo sus li man, e li jouvènt courounèron li cratère de vin e li partiguèron à plèni tasso entre tóuti. Pièi traguèron li lengo dins lou fiò; e se tenènt dre, faguèron li libacioun. E

après avé fa li libacioun e begu coume n'i'en disié soun cor, Minervo e Telemaque vouguèron tóuti dous s'entourna vers sa nau cloutudo. Mai tant lèu Nestor li retenguè en ié disènt:

— Jupitèr e lis àutris Inmourtau me sant preservon de vous leissa entourna sus vosto barco precipitouso, en me quitant coume s'ère un ome pauras que n'a dins soun oustau ni vièsti ni tapis mouflu per faire dourmi sis oste. Boutas, poussedisse que-noun-sai de vièsti emai de bèu tapis. E jamai lou car enfant dóu valènt Ulisse passara la niue dins sa barco, tant que vièurai e que mis enfant demouraran dins moun oustau de rèi e que ié reçaupran lis estrangié venènt dins ma demoro.

E Minervo, Divesso dis iue glas, ié respoundeguè:

— Vieiard, acò 's bèn di. Aro te fau gagna Telemaque pèr fin que tout vague pèr lou mièus. Eu te seguira dounc pèr dourmi dins toun oustau, mai ièu tournarai vers nosto barco negro pèr douna d'ordre i coumpagnoun, car me fau ounour d'èstre lou mai ancian d'entre éli. Soun de droulas de l'age dóu generous Telemaque e l'an segui pèr amista. Dourmirai dins la negro barco cloutudo e deman de-matin anarai vers lis abelan Caucono pèr un argènt que m'es degu, e pas di menim. Quand Telemaque sara dins toun oustau, mando-lou sus lou càrri emè ti drole, e douno-ié ti chivau li meïour courrèire e li meïour tiraire.

Aguènt ansin parla, Minervo dis iue glas despareiguè, retrasènt à-n-uno aiglo, e tóuti aquéli que la veguèron fuguèron espanta. E lou Vieiard l'aguènt visto de sis iue vesènt, fuguè dins l'amiracioun, e prenguè la man Telemaque e ié parlè coume eiçò:

— Ami, saras ni feble ni fla, d'abord que li Diéu éli-meme te menon, emai siegues jouine. Acò 's un estajan di demoro Oulimpiano, la fiho de Jupitèr, la destrüssi que nasquè de Tritoun, aquelo qu'ounouravo toun paire, lou meïour d'entre li Grè. Ansin, o Rèino, me siegues en favour! Douno-me 'no grando glòri à iéu, à mis enfant emai à ma digno mouié, e te farai sacrifice d'uno junego d'un an, feroujo, d'un front large e que res l'ague jouncho; e te la sacrificarai, aguènt espargi d'or sus si bano.

Ansin parlè, e Minervo que brandis la lanço l'entendiguè.

E lou Cavalié de Gerenò, Nestor, en tèsto de si drole e de si gèndre, tournè vers soun oustau. E quouro fuguèron arriba dins l'ilustro demoro dóu Rèi, s'assetèron en ordre sus de gradin e de cadiero. E lou Vieiard sermè pèr éli un cratère de vin dous de vounge an qu'uno servicialo destapè. E lou Vieiard aguènt serma lou vin dins lou cratère, supliquè Minervo, fasènt de libacioun à la chato de Jupitèr Mèstre di chavano. E; chascun aguènt fa de libacioun e begu coume son cor n'i'en disié, tournè dins soun oustau pèr iè dourmi. E lou Cavalié de Gerenò faguè coucha Telemaque, lou car enfant d'Ulisse divin sus uno litocho escrinclado, dins lou pourtegue restoutinssènt, proche lou valènt Pisistrate, lou plus jouine dis enfant dóu Rèi. Éu meme s'endourmiguè au founs de soun auto demoro monte sa mouié i'avié alesti soun lié.

E quand l'Aubo di det rousen, matiniero, pounchejè, lou Cavalié Nestor saliguè de soun lié. Pièi, deforo, s'assetè sus li pèiro liso, neto e lusento coume d'òli, davans lou grand

pourtau, mounte s'èro asseta pèr tèms Neliéu semblable i Diéu pèr la sapiènci. Mai aquest, mata pèr lou mau-destin, avié davala vers Plutoun. E aro Nesto de Gerenio, Rampar di Grè, se i'assetavo à sa placo, tenènt lou bourdoun i man. E sis enfant, sourtènt di chambro nouvialo, s'acampèron entour d'éu: i'avié Equefroun sena, em' Estràti lou sôudard, emé Persiéu, emè lou Laid Arète, emé Trasimèdo lou decida. E lou valènt Pisistrate venguè lou sieisen. E faguèron aproucha Telemaque, retrasènt à-n-un Diéu; e lou Cavalié de Gerenio, Nestor, acoumencè de ié parla:

— Mi bèus enfant, fasès vitamen ço que vole, pèr fin que me metigue en favour Minervo, avans tóuti àutri Diéu, pèr ço que s'es facho vèire à mis iue vesènt dins lou festenau sacra de Netune. Que l'un de autre vague au mas chausi uno junego que lou bou adurra, e que siegue lèu de retour. Un autre anara vers la negro barco de Telemaque pèr querre tóuti si coumpagnoun, e n'en leissara que dous. Un autre coumandara l'orfèbre Laerciéu, que vèngue espargi d'or sus li bano de la junego; e lis autre restaran emé iéu. Fasès pre lou festenau sacra dins l'oustau pèr li servicialo, carrèjon li sèti, lou bos e l'aigo claro.

Ansinn mutè, e tóuti i'óubeiguèron. La junego venguè dóu mas; e li coumpagnoun d'or Telemaque venguèron de la barco assegurado e rapido. E l'orfèbre venguè, aguènt en man lis óutis de soun mestié, la bigorno, lou maïet emé li pinço pèr travaïa l'or. E Minervo tambèn venguè pèr se gaudi dóu sacrifice. E lou vièi Nestor dounè l'or, e l'orfèbre l'espargiguè e lou faguè teni sus li bano de la junego pèr que la Divesso se gaudigue en vesènt aquelo belòri. Estràti emé lou divin Equefroun menèron la junego pèr li bano; Arète, de la chambro nouvialo aduguè dins uno plato à flour l'aigo pèr se lava li man; e 'no servicialo aduguè d'òrdi dins un gourbelin. E lou valènt Trasimèdo se tenié lèst pèr sagata la junego emé sa piolo taiudo en man, e Persiéu aparavo un bacin pèr recata lou sang. Alor lou vièi Nestor espargiguè l'aigo emai l'òrdi, e preguè Minervo, en trasènt d'abord dins lou fiò quàuqui péu derraba dóu cabassòu.

E quouro aguèron prega e espargi l'òrdi, tant lèu lou noble Trasimèdo, entant de Nestor, piquè, e d'un cop de sa piolo tranquè li tendo dóu coui; alor li forço à la junego ié manquèron. E li chato, li noro e la digno mouié de Nestor, Éuridiço, l'ainado di chato de Climène, se meteguèron tóuti à crida.

Pièi levant la junego qu'èro afardoulido au sòu, lis ome la soustenguèron, e Pisistrate, baile dis ome, l'escoutelè. Un sang encre s'escampè de sa gorjo, e lou boufe lachè sis os. Tant lèu la partiguèron; li garro fuguèron coupado ségound l'us, pièi vouchado de graïso d'un caire e d'autre. Pièi dessus se ié pausè la frechaïo saunouso. Lou Vieïard li fasié rima sus lou bos, escampant de libacioun de roujo tencho. E li jouvènt tenien en man d'aste de cinq pivo. Li garro estènt counsumado, tastèron la frechaïo; pièi expandissènt emé siuen li car, ié lardèron lis aste pounchu que tenien en man, e faguèron rousti.

Dins lou tèms, la bello Poulicasto, la mai jouïno di chato de Nestor, enfant de Neliéu, faguè bagna Telemaque; e après l'avé bagna, pièi voun d'un òli redoulènt, lou vestiguè

d'un jargau e d'uno bello flassado. Eu sourtiguè dóu ban, retrasèntis Inmourtau pèr la bèuta. E, prince de pople, se venguè sèire contro Nestor.

Lis autre, aguènt fa rousti li car, li tirèron dóu fiò e s'assetèron au festin. E li mai ilustre, s'aubourant, escampavon de vin dins li tasso d'or. E quand aguèron countenta sa fam e sa se, lou Cavalié de Gerenò, Nestor, au mitan d'éli coumencè de ié parla:

— Mis enfant, dounas vitamen à Telemaque de chivau dóu pèu lusènt, pièi atalas-lèi au càrri pèr que fague soun viage.

Ansin mutè. E l'aguènt ausi, i'óubeïguèron tout d'uno. Atalèron vitamen dous chivau rapide au càrri. E la Beilleso iè meteguè de pan e de vin e de tóuti li mèisse que soun lou viéure di Rèi abari pèr Jupitèr. E Telemaque mountè dins lou beu càrri; e proche d'éu Pisistrate, l'enfant de Nestor, lou baile dis ome, ié mountè tambèn e prenguè 'n man li reno. Pièi faguè peta lou fouit e li chivau se lancèron couchous dins la plano, leissant darrié l'arèbro Pilos. E tout lou jour espóussèron li tiro que di dous caire li retenien.

Alor lou Soulèu cabussè e li camin s'empliguèron d'oumbro. Arribèron à Fèro, dins l'oustau de Dioucliéu l'enfant d'Ourtiloque, engendra de l'Alfèio. Aqui ié passèron la niue, e Dioucliéu ié faguè li douno d'un oste.

E quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, pouncejè, atalèron li chivau, pièi mountèron sus lou bèu càrri e sourtiguèron de la cour e dóu pourtegue restountissènt. E Pisistrate faguè peta lou fouit; alor li chivau se lancèron couchous dins la plano drudo. Acabèron sa routo, talamen li chivau s'abrivavon en freto. E lou Soulèu tourna-mai cabussè, e li camin s'empliguèron d'oumbro.

CANT IV

MENELAU

Pèr NA LOUVISO HENNEQUIN.

Arribèron à la vasto e founso Lacedemouno, e s'adraièron vers l'oustau dóu glourious Menelau; lou capitèron que fasié dins soun oustau li noço de soun fiéu e de sa chato irreprochablo: aquesto la dounavo à l'enfant dóu bouiènt Achile. Despièi long-tèms, davans Troio, la i'avié proumesso e affiançado; e li Diéu coumplissien si noco, e Menelau la mandavo em' un càrri e de chivau vers la celèbro vilo di Mirmidoun que mestrejava l'enfant d'Achile.

E maridavo uno Espartiato, la chato d'Aleitour, emé soun fiéu, lou clapu Megapento, que, dins soun vieiounge, avié agu d'uno esclavo. Car li Diéu avien plus baia d'enfant à n-Eleno despièi qu'avié fa sa chato graciouso, Ermiouno, retrasènt à la Vènus d'or.

Li vesin e li coumpan dóu glourious Menelau èron asseta au festin dins l'auto e vasto demoro, que se gaudissien; e 'n Chantre divin cantavo au mitan d'éli, en flahutant, e dous dansaire balavon à la voues. Lou valènt Telemaque e l'enfant illustre de Nestor s'arrestèron emé si chivau dins la court dóu palai. E lou varlet famihié dóu glourious Menelau, Eteouniéu, courriguè lis aguént vist, e venguè lèu lis anuncia dins l'oustau dóu Prince di pople. E, se tenènt dre contro éu, ié diguè aquéli paraulo aludo:

— O Menelau, nourrit de Jupitèr, vès-eici dous Estrangié que semblon de sa raço. Digas-me se fau desatala si chivau couchous, o se li fau remanda vers quaucun mai pèr li reçaupre.

E lou blound Menelau ié respoundeguè en lou rampelant:

— Eteouniéu, enfant de Bouetòu, ères pas bau tout escas, e veici que parles aro coume un enfant qu'a ges de sèn. Nautre aven proun de cop reçaupu li douno bourgalo d'un oste estrangié avans de tourna eici. Que Jupiter nous laisse franc de nouvèu malastre dins l'aveni! Mai desfai li chivau de nòstis oste e adus aquésti à la taulejado.

Ansin mutè; Eteouniéu sourtiguè à la lèsto; ordre dounè is àutri varlet fidèu de lou segre. E desfaguèron li chivau bagna de susour souto lou coulas, e lis estaquèron à la grùpi en lis apasturant emé d'òrdi blanc e d'espèuto en barjoulado. Apielèron lou càrri contro la paret liso. Pièi menèron lis estrangié dins l'oustau divin.

Aquésti regardavon en remirant la demoro dóu Rèi, nourrit de Jupiter. E la resplandour dóu palai de l'ufanous Menelau retrasié à-n-aquelo dóu Soulèu e de la Lugano. E quand aguèron proun remira, rintrèron dins de bagnadouiro liso pèr se lava; e quand li servicialo lis aguèron lava e voun d'òli redoulènt, e vesti de jargau e de flassado mouflo, se venguèron asseta sus de cadiero contro Menelau, enfant d'Atriéu. Uno servicialo i'escampè dins uno plato d'argènt, pèr se lava li man, l'aigo d'uno eigadiero d'or; e meteguè davans éli uno taulo neto; e la venerablo Beilessò, atenciounado, ié pausè de pan e de mèisse en abounde. E lou Porto-car ié pourgiguè li plato de viando de touto meno e meteguè davans éli de got d'or. E Menelau, ié baiant la man drecho, diguè:

— Manjas e regalas-vous. Quand aurés acaba de manja e de bèure, vous demandaren quau sias d'entre lis ome. Certo lou sang de vòstis àvi n'a pas fali, e sias d'uno raço de Rèi Porto-bourdoun, nourrit de Jupiter, car jamai de fléugne an fa d'enfant ansin.

Ansin mutè. Pièi agantant l'esquino grasso d'uno junego, que n'i'avien fa l'ounour à-n-éu, la meteguè davans éli. E aquésti mandèron li man i mèisse que i'avien semoundu. Quand aguèron proun manja e proun begu, Telemaque diguè à l'enfant de Nestor, tèsto-contro pèr que l'entendiguèsson pas:

— Vejo, carissime enfant de Nestor, lou trelus de l'aram e lou brut de l'oustau, et l'or, e l'esmaut, e l'argènt e l'evòri. I'a pas de dóute qu'ansin fugue la demoro Oulimpiano de Jupiter, talamen si richesso soun en abounde. N'en siéu badant quand li remire.

E Menelau aguènt coumprés ço que disié, ié larguè aquéli paraulo aludo:

— Bràvis enfant, i'a pas d'ome vivènt que posque lucha 'mé Jupiter, car si demoro e si richesso la mort noun li toco. I'a d'ome mai drud que iéu; n'i'a de mens drud; mai ai subi proun de malastre: vuech an ai barrula sus mi barco, avans de retourna. Ai vist Cypre e la Fenicò, e lis Egician, e lis Etioupien, e li Sidounian, e li Baumassié, e la Libiò, moute lis agnéu soun banet e moute li fedo agnellon tres fes l'an: aqui ni lou Rèi ni lou pastre n'an soufracho de fourmo, de viando nimai de la doucinèu, car an de que móuse touto l'annado. Mai enterin que barrulave de païs tant-que, en m'acampant de richesso, un ome sagatavo bassamen moun fraire, emé l'ajudo e la treitesso d'uno femo. E aro regne doulènt mau-grat mi richesso. Mai acò lou devès sache pèr vòsti paire, quint que fugon. Ai subi de malastre quau saup quant, e derouï uno ciéuta poupouloso e drudo en tresor precious.

Basto li Diéu! iéu n'aguèsse tres fes mens dins mis oustau e fuguesson en vido lis ome valènt qu'an peri davans la grando Troio, liuen d'Argos, pasquié di bèu chivau! Me doulouire e pregemisse sus tóuti. Souvènti-fes, asseta dins moun oustau, m'es un chale de m'entrista de remembranço; pièi m'arreste de gouissa, que lou lassige di lagno vèn lèu. Eh! bèn, emai n'en fugue entristesi, li regrete pas tant tóutis ensen qu'un soulet d'entre éli, que soun record me copo la som e me levo la fam: car Ulisse a agu de travèssu mai que tóuti li Grè; e d'àutri lagno i'èron gardado pèr l'aveni. Uno tristour que noun s'abeno me prèn encauso d'éu qu'es de manco despièi tant de tèms. Saben pas s'es en vido o trepassa; e lou vièi Laerto lou plouro, e la digno Penelopo tambèn, e Telemaque que leissè pichounet à l'oustau.

Ansin mutè, e dounè à Telemaque la desiranço de ploura; aquest l'ausènt parla de soun paire, s'atapè lis iue dins sa flassado de pourpre emé li dos man, e expandiguè li plour de si parpello. Menelau lou recouneiguè e reflechiguè dins éu se lou leissarié proumié se souveni de soun paire o se ié demandarié d'éu, ié disènt ço que se pensavo.

Dóu tèms qu'ansin reflechissié dins soun èime e dins soun cor, Eleno davalè de l'auto chambro nouvialo redoulènto; semblavo Artemis que porto l'aubarèsto d'or. Tant-lèu Adrastè ié pourgiguè 'n bèu sèti; Alcipè aduguè 'n tapis de lano mouflo; e Filò ié baie lou gourbelin d'argènt que n'i'avié fa douno Alcandro, la femo de Poulibe, que demouravo en Tebo d'Egito, mounte dins lis oustau i'a mai que mai de richesso embarrado. E Poulibe faguè douno à Menelau de dos bagnadouiro d'argènt, dous endès emé dès Pes d'or. Alcandro tambèn avié fa de bèlli douno à-n-Eleno: uno fielouso d'or em' un gourbelin d'argènt massis que l'orle n'èro d'or. E la servicialo lou ié pourgiguè, plèn de fiéu tout lèst, que dessus i'avié la fielouso garnido de lano viouletto. Eleno s'assetè, em' un pichot banc souto li pèd, e tant lèu demandè ansin à soun ome:

— Divin Menelau, sabèn-ti quau soun aquéli gènt que se fan glòri d'èstre intra dins noste oustau? Mentirai o noun? Moun èime me lou dis. Crese pas jamai d'avé vist res, siegue ome, siegue femo, que doune tant d'èr en quaucun. E l'amiracioun me prèn quand vese aquéu jouvènt, talamen retrais à l'enfant dóu grand Ulisse, à Telemaque que leissè tout pichot à l'oustau, quand pèr iéu, achinido, li Grè venguèron à Troio, adusènt la guerro audaciouso.

E lou blound Menelau, ié respondènt, parlè coume eiçò:

— Counèisse coume tu, femo, que soun li pèd, li man, lou lamp dis iue, la tèsto, lou péu, tout d'Ulisse. E vès eici que me lou remembre, e que me revenien tant de mau que pèr iéu avié soufri pacientamen. Mai aquéu garçoun, atapant sis iue dins soun ristre de pourpro, escampo d'amàri lagremo.

E l'Enfant de Nestor, Pisistrate ié venguè:

— Menelau, Enfant d'Atriéu, nourrit de Jupitèr, prince di pople, es bèn l'enfant d'aquéu que disès. Mais es sena, e penso qu'acò sarié gaire counvenènt, tre soun arribado, de dire de mot asardous davans vous que vous escoutan parla coume un Diéu. Lou cavalié de Gerenò, Nestor, m'a douna l'ordre de l'acoumpagna, car aquest vòu vous vèire pèr

que ié dounès counsèu vo ajudo, que rebouli tant-e-pièi pèr la manco de soun paire; e i'a degun dins soun pople que posque destourna d'èu lou mal-avèri.

E Menelau ié respoudeguè ansin:

— O Diéu! segur l'enfant d'un ome escari es dins ma demoro, l'enfant d'un ome que pèr iéu es esta dins tant de batèsto. Aviéu decida de ié faire ounour entre tóuti li Grè, se Jupiter Oulimpian que retronno au liuen nous avié permés de reveni ensèn sus la mar emé nòsti nau couchouso. I'auriéu basti uno vilo dins Argos e i'auriéu fa un palai; éu, aurié adu d'Itaco si bèn emé si gènt e tout soun pople dins uno di vilo que iéu mestreje: e la i'aerien leissado aquéli que ié rèston. Souvènt se sarian vengu vèire, pèr amistanço e pèr plasé, jusquo tant que la nèblo fousco de la mort nous aguèsse agaloupa. Mai sènso dóute un Diéu a pres envejo d'aquèu destin, bord que lou retèn soulet e malastru, e que ié refuso lou retour.

Ansin mutè; e dounè 'n tóuti l'envejo de ploura. E l'Argiano Eleno, chato de Jupiter, plouravo; e tambèn Telemaque, e Menelau; l'Enfant de Nestor avié lis iue nega de lagremo, e dins soun èime se remembravo Antiloque lou sèn-reproche que l'ilustre Enfant de l'Aubo resplendènto avié sagata. Et se lou remembrant, en paraulo aludo diguè:

— Enfant d'Atriéu, souvènt lou Caloge Nestor m'a agu di, quand se remembro aquèu tèms e parlo de vous, que relevavias sus tóuti pèr la sapiènci. Ansin aro, escoutas-me. M'agrado gaire de ploura après lou festin; mai escamparen de plour quand l'aubo matiniero tournara. Fau ploura aquéli qu'an subi soun destin, qu'es noste soulet pagamen, pàuri mourtau, de nous toumba lou péu pèr éli e de bagna nòsti gauto de lagremo. Moun fraire tambèn es mort, e n'èro pas lou mens valènt di Grè, lou sabès. Iéu siéu pas esta temouin e l'ai pas vist, mai dison qu'Antiloque relevavo sus tóuti à la curso emai au coumbat.

E Menelau ié respoudeguè:

— Car enfant, parles coume un ome de sèn e mai vièi, parlarié e farié, coume farié l'enfant d'un paire sàvi. Se vèi eisa la raço preclaro d'un ome bèn nascu que lou Saturnin a mes à l'ounour e qu'a bèn marida. Es ansin qu'à Nestor i'a fa la gràci tóuti li jour de vieii en pas dins soun oustau au mitan d'enfant brave, famous pèr la lanço. Mai retenen li plour que nous vènon d'escapa. Pensen au repas e vuejen-nous d'aigo sus li man. Nous parlaren emé Telemaque deman matin.

Ansin mutè. Asfalioun, serviciau fidèu de l'ufanous Menelau, vueje d'aigo sus li det, e tóuti aloungèron li man vers li mèisse davans éli.

Alor Eleno, chato de Jupiter, aguè uno outro pensado e tout d'un tèms vuejè dins lou vin que bevien lou trassegun que douno la demembranço di mau. Aquèu qu'aurié begu d'aquéu boucoun pourrié pas toumba 'no lagremo de tout un jour, emai fuguèsson mort si paire e maire, emai davans éu fuguèsson mata pèr lou fèrri soun fraire o soun fiéu bèn ama, e quand meme de sis iue vesènt lou veirié. La chato de Jupiter avié d'aquéu trassegun poudèrous que Poulidanno, femo de Tous, i'avié baia en Egipto, terro drudo

que fai tant-e-pièi d'aquéli baume, lis un de salut, lis àutri mourtifèr. Eila tóuti li mege soun li mai asciença dis ome, e soun de la raço dóu garissèire Peoun. Après l'avedre prepara, Eleno faguè vueja lou vin e parlè ansin.

— Menelau, enfant d'Atriéu, nourrit de Jupiter, certo, aquésti soun fiéu d'ome valènt; mai Jupiter despartis coume vòu lou bèn emai lou mau, car éu pòu tout. Ansin, aro, manjan, asseta dins noste oustau, e chalen-nous de nosto parlado. Vous dirai de causo qu'agradaran: Vous poudrai pas racounta pamens pèr lou menu, ni meme vous remena tóuti li coumbat dóu paciènt Ulisse, talamen aquel ome valènt n'a fa e n'a soustengu, d'obro, encò dóu pople Trouian, moute li Grè èron aclapa de malastre. Se curbènt éu-meme de plago ountouso, emé lis espalo amagado de peiandro e tau qu'un esclau, es intra dins la grando ciéuta di guerrejaire enemi, s'estènt mes coume un paure e tout autre que ço qu'èro vers li nau Gregalo.

Es ansin qu'intrè dins la vilo di Trouian, descouneissu de tóuti. Souleto lou recouneiguère e lou questiounère; mai me respoudeguè 'mé ruso. Pièi lou faguère bagna, lou vougnère d'òli redoulènt e lou faguère agaloupa de vièsti; e faguère lou grand juramen, proumetènt de pas decela Ulisse davans que fugue tourna vers si barco couchouso e si tibanèu. Alor me descurbiguè tóuti li proujèt di Grè. E après avé sagata emé sa longo viro d'aram tant-e-pièi-mai de Trouian, tournè mai vers li Gregau, i'adusènt que-noun-sai de secrèt. E li femo de Troio gouissavon, lamentablo; mai moun esperit se gaudissié, car deja dins moun cor greiavo l'envejo de tourna vers moun oustau. Plourave lou mau-destin que Vènus m'avié fa, quand me menè pèr engano liuen de la bono terro patrialo e de ma chato et de ma chambro nouvialo e d'un ome que n'es pas sènso, ni d'èime ni de bèuta.

E Menelau ié respondènt, diguè:

— As di tout acò coume counvèn. Segur couneigu l'èime e la sapiènci de forço gènt valènt, ai courregu forço païs; mai jamai de mis iue n'ai vist courage coume aquèu dóu paciènt Ulisse, nimai quaucarèn coume ço qu'aquel ome valènt faguè e risquè dins lou Cavau bèn atrenca ounte s'erian tóuti embarra, li prince di Grè, pèr pourta la mort e lou mau-destin i Trouian. E venguères aqui, sènso doute un Diéu te butè, voulènt baïa de glòri i Trouian; Deifobe te seguissié, retrasènt à-n-un Diéu. E tres fes faguères lou tour de l'embusc cava, en ié picant subre; e disiés li noum di prince gregau en fasènt la voues di femo de cadun. E nàutri, iéu emé Dioumedo e lou divin Ulisse, asseta dintre, ausissian ta voues. E Dioumedo e iéu voulian n'en sourti emé vanc, pulèu que d'escouta de dedins; mai Ulisse nous arrestè e nous retenguè contre nautre. E lis àutris enfant di Grè istavon mut, e Anticle soulet te vouguè respondre; mai Ulisse ié barrè la bouco de si fòrti man, e sauvè tóuti li Grè; et lou tenguè 'nsin enjusquo que Minervo t'ague aliunchado.

E lou prudènt Telemaque ié venguè:

— Menelau, enfant d'Atriéu, nourrit de Jupiter, prince di pople, acò 's triste; mai aquéli causo n'an pas tenu liuen d'éu la malo mort, meme soun cor fuguèsse-ti de fèrri.

— Anen! pèr jouï de la douço som, menas-nous à la jasso.

Ansïn mutè. L'Argiano Eleno faguè prepara li litocho i servicialo, souto lou pourtegue; ié faguè acampa de bèu lansòu de pourpro qu'atapèron de vano: pièi dessus ié meteguèron de lano espesso. E li servicialo sourtiguèron de l'oustau, portènt d'entorcho i man; esbandiguèron li lié e 'n precoun menè lis oste. Lou valènt Telemaque e l'illustre enfant de Nestor s'endourmiguèron souto lou pourtegue de l'oustau. E Menelau s'endourmiguè au founs dóu grand oustau; pièi Eleno au large vèu, la mai bello di femo, se couchè contro éu.

Mai quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, lou valènt Menelau saliguè de soun lié, carguè sis abihage, cenchè entour de sis espalo uno espaso pounchudo, e courdelè sus si pèd bléuge de bèlli sandalo. E, retrasènt à-n-un Diéu, sourtiguè de la chambro nouvialo; venguè s'asseta contro Telemaque, e ié parlè:

— Valènt Telemaque, que besoun t'a buta vers la divino Lacedemouno, sus l'esquinasso de la mar? Es-ti pèr d'affaire publi o pèr d'affaire priva? Parle-me franc.

E lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Menelau, Enfant d'Atriéu, nourrit de Jupitèr, prince di pople, vène pèr que me parlès de moun paire. Moun oustau es à la rouino, mi bèu travai soun au degai. Lou palai es plen de gènt enemi qu'escoutellon mi fedo grasso e mi biòu plego-pèd 'mé si frontas rufa: es li Pretendènt de ma maire e soun d'uno grando croio. Ansïn iéu, aro!, vène à vòsti geinouï pèr fin que, me parlant de la mort lamentouso de moun paire; me diguès se l'avès visto de vòstis iue, o se l'avès sachudo de quauque viajadou. Certo, uno maire malastrado, elo, l'a fa. M'embulesias pas pèr me counsoula ni pèr coumpassioun. Mai digas-me franc tout ço qu'avès vist. Vous n'en suplique, se jamai moun paire, lou valènt Ulisse, pèr paraulo o pèr acioun a tengu si proumesso vers Troio ounte li Grè n'an tant rebouli. Remembras-vous, e digas-me lou vrai.

E, 'm' un prefound souspir, Menelau ié respoundeguè:

— O Diéu! de couard voudrien s'ajassa dins lou lié d'un valènt ome! Une cèrvio a leissa dins lou recàti d'un leioun caloussu si cervioun nouvèu e tetaire, dóu tèms qu'elo vai pasturga sus lis auturo o dins li vau tepudo; mai veici que lou leioun rintrant dins soun repaire esgorjo malamen tóuti li cervihoun: ansïn Ulisse ié fara subi la malo escoutelado. Plasigue à Jupiter, em' à Minervo, em' à-n-Apouloun, qu'Ulisse se mesclè au mitan di Calignaire coume faguè dins Lesbos bèn bastido, quand s'aubourè contro Filoumelèido pèr lou lucha, pièi l'esterniguè. Tóuti li Grè se n'en gaudiguèron. Bouto, la vido di Calignaire sarié courto e si noço sarien amaro!

Mai ço que me demandes en suplicant te lou dirai sènso rèn t'escoundre, coume me lis a dicho lou Vièi de la Mar noun messourguié. Te dirai tout, e noun t'escoundrai rèn. Mau-grat moun désir de retourna, li Diéu me tenguèron en Egito, estènt que i'aviéu pas semoundu li tuado à-n-éli degudo. Car li Diéu volon pas qu'oubliden si coumandamen. I'a uno isclo au mitan de la mar oundenco, davans l'Egito, e ié dison Fare; n'es aliunchado autant coume uno barco cloutudo, emé un vènt brounde en poupo, n'en pòu

faire dins tout un jour. E dins aquelo isclo i'a 'n port bèn à la sousto, que, après i'avé pousa uno aigo founso, l'on ié tiro à la mar li barco pariero. Aqui li Diéu me tenguèron vint jour, e li vènt de mar que fan pouja li barco sus l'esquinasso de l'oundo n'aguèron pas d'alénado. E mi viéure èron deja abena quand uno Divesso me regardè e prenguè pieta de iéu: èro Idoutèio, la fiho dóu Vièi de la Mar, Proutiéu. Pretouquère soun amo: elo venguè à moun endavans coume ère soulet, liuen di coumpagnoun que traulavon de longo entour de l'isclo, pescant emé de mousclau croucu, car la fam bourroulavo li ventre. E se tenènt procho de iéu, ansin me parlè:

— Siés grevamen dessena, o Estrangié: as perdu la tèsto, o rèstes eici à toun bon voulé e t'agrado de soufri; car, certo, i'a de tèms que siés emplaja dins aquelo isclo e pos pas trouva uno fin à-n-acò, e lou courage de ti coumpan s'abeno.

Ansin mutè, e ié respoundènt tant-lèu, venguère:

— Te dirai en verita, qualo que sièches entre li Divesso, que reste pas eici à moun bon voulé. Mai ai degu manca lis Inmourtau que repairon dins lou large Cèu. Adounc digome, car li Diéu sabon tout, quau es aquéu dis Inmourtau que retardo ma routo e que m'empacho de tourna, fendènt la mar peissounouso.

Ansin parlave et tant-lèu la Divo preclaro me respoundeguè:

— O Estrangié, te respoudrai vertadiero. Es eici que rèsto lou Vièi de la Mar, l'ilustre Proutiéu que noun messorgo e que counèi li founsour de touto la mar e qu'es l'esclau de Netune. Dison qu'es moun paire et que d'eu siéu engendrado. Se lou pos aganta pèr engano, te dira ta routo e coume tournara à travès de la mar peissounouso; e, de mai, te dira se lou vos, o enfant de Jupitèr, ço que s'es passa dins ti demoro, lou bèn emé lou mau, dóu tèms que i'ères pas e que fasiés routo longo e penouso.

Ansin mutè, e tant-lèu ié venguère:

— Aro esplico-me li ruso dóu Vièi, de pòu que me vesènt, noun me devine e m'escape, car un Diéu es maleisa de lou gibla, pèr un ome mourtau.

Ansin parlave, e tant-lèu la preclaro Divesso me venguè:

— O Estrangié, te respoudrai vertadiero. Quouro lou Soulèu ajoun lou mitan dóu Cèu, alo lou Vièi de la Mar noun messourguié salis de l'oundo à l'alénado dóu Vènt-Larg, dins uno roupou de nèblo espesso. Uno fes sourti, s'endor souto li baumo coufudo. A soun entour, li biòu marin sènso pèd de la bello Alousino, sali tambèn de la mar blanco, s'endormon à boudre eneirant l'isprouso óudour de la mar profundo. Te menarai aqui, à l'espelido dóu jour, e te ié plaçarai coume fòu; chausiras tres de ti coumpan entre li mai valènt que siègon sus ti banc d'apès. Aro te dirai tóuti li ruso dóu Vièi.

D'abord coumtara e regachara si biòu; pièi lis aguènt desparti cinq pèr cinq, s'ajassara au mitan d'éli, coume un pastre au mitan de soun avé. Tre que lou veirès quasimen coume endourmi, alors se faudra ensouveni de voste courage emai de vosto forço; tenèlou mau-grat que vogue vous escapa e que reguigne. Prendra la semblanço de touto

meno de causo que soun sus terro, de serp, d'aigo, de fió lampant; mai tenès-lou ferme e sarras mai dur. E quand te questiounara éu-meme, e que lou veiras reveni coume èro estènt endourmi, lou cougisses plus e lacho lou Vièi. Pièi, o brave, demando ié lou Diéu que t'angouisso e te dira coume tournaras à travès de la mar peissounouso.

Ansin mutè; pièi cabussè dins la mar ersejado. E tournère à mi nau, aqui monte èron tirado sus la plajo. Moun cor remenavo un fube de pensado en marchant. Pièi, uno fes arriba vers ma barco e vers la mar, faguerian lou soupa; e la niue divino fuguè aqui. Alor s'endourmigerian sus la ribo. E quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, pounchejè, venguère vers lou bord de la vasto mar en pregant li Diéu; e menère tres de mi coumpan, me fisant de soun courage. D'aquéu tèms, la Divesso, salido dóu large piés de la mar, n'en aduguè quatre pèu de biòu marin espejado de fres, pièi preparé 'no ruso contro soun paire. S'èro assetado en nous esperant, après avé cava de lié dins la sablo marino. E venguerian contro elo. Nous faguè plaça, e nous atapè cadun em' uno pèu. Èro un marrid embousc, car la pudessino di biòu marin que s'apasturon dins la mar nous descouravo malamen.

Quau pòu se jaire, viguen, contro un moustre de mar? Mai la Divesso nous serviguè bèn: nous metiguè i niflo l'ambròsi redoulènt que couchè de nautre lou peissùgi di bèstio marino. Em'a cò espererian pacientamen touto la matinado. A la perfin, li biòu marin à mouloun saliguèron de la mar e se venguèron jaire en renguiero long de la ribo. E sus lou cop de miejour, lou Vièi saliguè de la Mar, pièi ajougniguè li biòu graissous, li coumtè (e nàutri au mitan d'éli) aguènt pas lou dóute de la ruso; pièi s'ajassè tambèn. Tant-lèu se jiterian sus éu en cridant, e lou cencherian de nòsti bras. Mai lou Vièi noun óublidè si ruso adrecho e se faguè d'abord un leioun à longo tufo, pièi un dragoun, pièi uno pantèro, pièi un gros senglié, pièi d'aigo, pièi un gros aubre furious. E nautre lou tenian ferme e valentamen; mai quouro se veguè à noun plus, lou Vièi rutina me questiounè alor e me diguè:

— Quau di Diéu, Enfant d'Atriéu, t'a ensigna pèr que me prèngues mau-grat iéu? De que me vos?

Ansin mutè; e ié respoundènt, ié venguère:

— Lou sabes bèn, Vièi. Pèr de que me voulé engana en me demandant? Despièi long-tèms deja siéu emplaja dins aquelo isclo; pode pas trouba de fin-à-acò, e moun courage s'abeno. Digo me dounc, car Diéu de tout sias assabenta, quau dis Inmourtau me desviro de ma routo et m'empacho de retourna pèr la mar peissounouso?

Ansin ié parlave, e éu, me respoundènt, diguè:

— Avans tout, deviés faire de sacrifice à Jupitèr em' is àutri Diéu, pèr fin d'arriba vitamen dins ta patriò en poujant sur la negro mar. Toun destin es de pas revèire tis ami nimai toun oustau davans que fugues revengu vers li aigo dóu Nil, lou flume casegu de Jupitèr, e que n'agu óufert de sànti tuado i Diéu Inmourtau que repairon dins lou large Cèu. Alor li Diéu te dounaran la routo que desires.

Ansin mutè; e tant-lèu lou cor me manquè d'ausi que me coumandavo de tourna en Egito, à travers la negro mar, pèr uno routo longo e dificultoso. Mai respoundènt, ansin ié venguère:

— Farai tout acò, Vièi, coume me lou recoumandes; mai digo-me, e respond-me sènso messorgo, se soun revengu san e siau emé si barco tóuti li Grè que Nestor e iéu avèn leissa en partènt de Troio; o se quauqu'un d'éli a peri de soudo mort, dins sa nau o dins li bras de sis ami, après la guerro?

Ansin parlave e, me respoundènt, diguè:

— Enfant d'Atriéu, me demandes rèn vèn pas de counèisse ma pensado. Mai crese pas que fugues long-tèm sènso ploura, après qu'auras tout ausi. Proun de Grè soun esta tounba; n'i'a proun de vivènt encaro. As vist de tis iue li causo de la guerro. Dous di capoulié gregau encuirassa d'aram an peri au retour; lou tresen es viéu e retengu au mitan de la vasto mar. Ajas es esta dounta sus sa nau à l'onguis espaieto; Netune d'abord lou menè vers li roucan de Giras e lou sauvè de la mar; sènso dóute se sarié sauva de la mort, emai fuguèsse abouri de Minervo, se soun avié pas di uno paraulo renegato e fa uno marrido acioun. Diguè que mau-grat li Diéu escaparié li gràndis erso de la mar; e Netune ausiguè aquelo paraulo d'ourgueianço; e tant-lèu de sa man verturioso agantant soun foume, suquè lou roucan de Giras e l'esclapè en dous: uno clapo restè drecho, e l'autro ounte Ajas s'èro refugi, cabussè e l'entirè dins la grand mar oundoso. Es ansin que periguè, aguènt begu dins l'aigo-sau.

Toun fraire se soustè de la mort, e s'escapè sus sa barco cloutudo, e la venerablo Junoun lou sauvè. Mai tout-bèu-just avié vist lou grand Cap Malèio, quand fugué pres dins uno broufounié que l'empourtè agouissant au fin bout dóu païs qu'antan i 'avié demoura Tieste e monte restavo aro soun enfant Egiste. Aquí lou retour semblè foro dangié; li Diéu faguèron chanja li vènt e tournèron dins si demoro. Agamennoun, galié, devalè sus la terro de la patrio; e la beisavo, e n'escampavo de plour de joio en abounde, de la revèire. Mai uno gacho lou veguè d'aut d'un roucas monte lou traite Egiste l'avié messo, i'aguènt en pagamen proumes dous Pes d'or.

E d'aquí survihavo despièi touto uno annado, de pòu qu'Agamennoun arribèsse d'escoundoun e s'ensouvenguèsse de sa forço e de soun courage. Anè vitamen lou faire assaupre au prince dins lou palai. Egiste, autant lèu pensè à-n-un embusc bèn adouba e chausiguè dins lou pople vint ome sènso pòu e lis embusquè; pièi d'un autre las, faguè alesti un repas. Éu-meme counvidè, perpensant de causo desoutado, lou prince di pople Agamennoun à lou segre emé si chivau e si càrri. E ansin menè au tuadou l'imprudènt enfant d'Atriéu, e lou sagatè dóu tèm dóu repas coume s'esgorjo un biòu à l'estable. Pas un di coumpan d'Agamennoun se n'escapè, ni meme aquéli d'Egiste. Tóuti faguèron escoutela dins lou palai dóu Rei.

Ansin mutè, e l'amo tant-lèu me faliguè, e plourère ajassa sus l'areno; moun paure cor voulié plus viéure ni vèire la lus dóu Soulèu. Mai après que me fuguère embouni de ploura, lou Vièi de la Mar, noun messorguié, me diguè:

— Te lagnes pas mai, ni mai de tems sènso agi, Enfant d’Atriéu, car à-n-acò i’a pas de remèdi. Assajo pulèu de gagna la terro de la patriò. I’agantaras Egiste encaro viéu, o bèn Oureste te prevenènt l’aura sagata e saras dóu reboustèri.

Ansin mutè, e dins moun pitre, moun cor e moun èime abelan e triste, se gaudiguèron mai; e ié diguère aquéli paraulo aludo:

— Aro sabe lou destin d’aquésti; mai digo-me lou tresen, aquéu que viéu o mort, es retengu au mitan de la vasto mar. Emai fugue aclapa de tristesso, lou vole saupre.

Ansin parlave, e me respoundènt, diguè:

— Es l’Enfant de Laerte, qu’avié sis oustau dins Itaco. Iéu l’ai vist escampant de plour en abounde dins l’isclo e li demoro de la Ninfo Calipsò que lou retèn de forço; et pòu pas gagna la terro de la patriò. D’efèt n’a plus ni barco arnejado de rem ni coumpan que lou poscon remena sus l’esquinasso de la mar. Pèr quant à tu, divin Menelau, toun destin es pas de subi la malo mort dins Argos la cavaliero. Mai li Diéu te mandaràn vers li Champ d’Alis, i raro de la terro, aqui mounte i’a lou blound Radamante. Aqui la vido es eisado is ome. Ni nèu, ni longs iver, ni pluèio; mai de-longo lou flume Oucean alato li boufe manèu dóu Vènt Larg, pèr afresca lis ome. Acò sara toun destin, amor que pussedisses Eleno, e que siés lou fihat de Jupitèr.

Ansin mutè; e cabussè dins la mar grumouso. E iéu tournère vers li barco emé mi coumpan. Dins moun cor ié bourroulavon un fube de pensié, mentre que caminave. Estènt arriba vers ma barco e à la mar, alestiguerian lou soupa, et la niue sóuvertouso venguè; e s’endourmiguerian sus la ribo de la mar. E quand l’Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, tragnerian nòsti barco à la mar divino. Aubourerian li mast e larguerian li velo di nau pariero; mi coumpan s’assetèron sus li banc d’apès e tóuti estènt asseta à soun rèng, tabassèron dis espaieto la mar grumouso. Faguère aplanata mi nau de-nouvèu dins lou Nil, lou flume casegu de Jupitèr, e ié faguère de sànti tuado. E quand aguère ameisa l’iro di Diéu inmourtau, abourère un mausoulèu à-n-Agamennoun pèr fin que sa glòri s’expandigue liuen. Aguènt fa acò, m’entournère; e li Diéu me mandèron un vènt manejiatèu, e m’aduguèron lèu dins ma caro patriò.

Aro, tu rèsto dins moun oustau vounge à douge jour; alor te remandarai coume se dèu, e te farai de douno ufanouso, tres chivau em’ un bèu càrri; e te farai douno tambèn d’uno bello coupo pér óufri de libacioun i Diéu inmourtau e pèr que t’ensouvèngue sèmpre de iéu.

E lou prudènt Telemaque ié respoudeguè:

— Enfant d’Atriéu, me tenguessias pas mai de tèms eici. Certo, chabiriéu touto uno annado asseta contro vous, qu’auriéu lou regret ni de moun oustau ni de mi gènt, talamen me chale de vòsti paraulo e de vòsti raconte; mai siéu deja un soucit pèr mi coumpan resta dins la dins la divino Pilos, e me tenès eici. Que la douno que me voulès faire, posque èstre empourtado e gardado. Menarai pas de chivau dins Itaco, e vous li leissarai eici dins la drudesso: car tenès de làrgi plano mounte crèisson en abounde lou treulet ‘mé la bauco e l’anouno e la civado e l’òrdi. Dins Itaco i’a ni routo pèr li càrri, ni pasquié. Li cabro se i’abarisson miés que li chivau, e se i’agradon mai. Lis isclo en

pendis sus la mar soun ni larjo ni pradiero, e Itaco mens que tóuti.

Ansin mutè, e lou valènt Menelau riguè; ié prenguè la man e ié diguè:

— Siés d'un bon sang, moun enfant, amor que parles ansin. Chanjarai aquelo douno, car lou pode faire. De tóuti li tresor que soun dins moun oustau te dounarai lou mai béu e lou mai requist. Te dounarai un bèu cratère d'argènt que soun orle es oundra d'or. Es lou travai de Vulcan, e lou rèi illustre di Sidounian, quand me recebè dins soun oustau, à moun retour, me lou baiè: iéu te lou vole douna.

Ansin se parlavon; e li counvida revenguèron dins lou palai dóu rèi divin. Adusien de fedo; adusien lou vin qu'avigouro; e li mouié bèn enribanado adusien lou pan. E ansin alestissien lou repas dins lou palai.

Mai li Calignaire davans l'oustau d'Ulisse se gouspihavon de manda li palet à courrejo de pèu de cabro sus lou bèu bardat ounte espaçavon d'abitudine sa croio. Antinòu em' Erimaque bèu coume un Diéu i'èron asseta: èron li capo di Calignaire e li mai valentous d'éli. Nouemoun, l'enfant de Fròni, s'aflatant d'éli diguè à-n-Antinòu:

— Antinòu, se saup-ti vo noun quouro Telemaque tournara de la savelouso Pilos? Es parti menant ma barco que n'ai besoun pèr ana dins la vasto Elido, ounte ai douge cavalo emé de miòu paciènt pancaro atrahina: voudriéu n'ajouca quauquis-un.

Ansin mutè; e tóuti restèron espanta, car pensavon pas que Telemaque fuguèsse parti vers Pilos, la vilo de Neliéu; mai cresien que fuguèsse pèr campagno, emé li fedo o lou pastre. E tant-lèu Antinòu, enfant d'Upeitès ié-diguè:

— Digo-me sèns messorgo quouro a parti e quèti jouvènt chausi dins Itaco l'an segui, s'es de lougadié vo d'esclau. An dounc pouscu faire aquèu viage! Digo-me-lou sèns messorgo pèr que sache se t'a près ta barco negro de forço e mau-grat tu; vo se te gagnant pèr si paraulo, la i'as baiado d'espertu.

E l'Enfant de Fròni, Nouemoun, ié respoundeguè:

— Li i'ai baiado d'esperiéu. Coume auriéu fa, autramen? Quand un ome ansin, aguènt tant de soucit, te demando quicon, es difficile de refusa. Li jouvènt que l'an segui soun di nostre e li proumié dóu pople; e n'ai couneigu soun capoulié qu'èro Mentor o un Diéu que ié retrais, car siéu dins l'estounamen d'acò: ai vist lou divin Mentor aièr matin, e pamens èro parti sus la nau pèr Pilos.

Aguènt ansin parla, tournè vers l'oustau de soun paire. E lou courage di dous ome fuguè treboula. Li Calignaire s'assetèron ensèn, se repasant de si jo. E l'enfant d'Upeitès, Antinòu, ié parlè coume eiçò, plen d'amarour; uno iro negro coumoulavo soun cor, e sis iue èron coume de fiò lampant:

— O Diéu! veici uno grando acioun ourgueiousamen facho, aquéu Telemaque, d'avé parti ansin! Disian que n'en sarié pas mai, e aquel enfant a parti ausadamen, maugrat nautre; a tira uno nau à la mar après avedre chausi li plus mai dintre lou pople! A debuta, e nous gardo de flèu en reservo, se Jupitèr noun copo si forco avans que nous ague pourta malur. Mai baias-me vitamen uno barco couchouso emé vint coumpan pèr

que ié cale uno leco à soun retour dins l'engrau, entre Itaco e l'arebro Samos. Pèr soun paire aura courregu la mar à sa perdicioun d'eu.

Ansin mutè e tóuti piquèron di man, e dounèron d'ordre; e tant-lèu s'aubourèron pèr intra dins l'oustau d'Ulisse.

Mai Penelopo restè pas longtèms de counèisse si prepaus e ço que remenavon dins soun èime; lou precoun Medoun que lis avié entendu, ié venguè dire, car èro sus lou lindau de la cour quand i'ourdissien si marrit plan.

Se despachè de l'ana dire à Penelopo. E coume pareissié sus lou lindau, Penelopo ié diguè:

— Precoun, coume vai que li Calignaire te mandon? Es-ti pèr dire i servicialo dóu divin Ulisse que fenigon de travaia pèr alesti lou repas? S'au mens me cercavon pas pèr lou mariage, se meissavon pas d'eici e d'eila, s'enfin prenien eici sa darriero repeissudo! O vàutri que vous sias acampa pèr escoumbouri tout lou bèn e touto la richesso dóu brave Telemaque, n'avès dounc jamai, tout pichot, ausi dire pèr vòsti paire quau èro aquel Ulisse au mitan di vostre? A jamai res mena injustamen, ni mau parla en publi, emai acò fugue lou dre di rèi divin d'abouri l'un et d'ama l'autre; mai eu n'a jamai fa violènci en res. E voste èime marrit, e vòstis acioun indigno se fan vèire, car sentès gènt de grat pèr li benfa qu'avès reçaupu.

E Medoun sajamen ié respoudegùè:

— Li Diéu faguèsson que passes aro ti mai gros flèu! Mai li Calignaire ourdisson un plus marrit plan. Que l'Enfant dóu Tèms noun lou coumpligue!... Volon tua Telemaque emé l'aram pounchu, quand tournara dins soun oustau; car eu s'es emparti pèr saupre de soun paire, vers la santo Pilos e la divino Lacedemouno.

Ansin mutè, et Penelopo, si geinouï pleguèron e soun paure cor n'en fuguè matrassa, e long-tèms restè mudo; sis iue se coumoulèron de plour e sa tendro vous fuguè desalenado; enfin, respoudegùè, elo diguè:

— Precoun, pèr de que moun enfant a parti? Que besoun avié de mounta sus de barco couchouso, chivau de mar que landon pèr lis aigo inmenso? Vòu-ti que meme soun noum siegue óublida dis ome?

E Medoun sajamen ié respoudegùè:

— Sabe pas s'un Diéu l'a empura, o se de soun sicap s'es emparti vers Pilos pèr saupre se soun paire revèn o s'es mort.

Aguènt ansin parla, sourtiguè de l'oustau d'Ulisse. E lis ànci pougnènt enviroùnèron l'amo de Penelope, e pousquè pas meme prene un sèti, emai fuguèsson noumbrous dins l'oustau. Mai s'agroumeliguè sus lou lindau de la bello chambro nouvialo, e se doulouirè malamen; e de tout caire li servicialo jouino o vièio dins l'oustau tambèn se doulouiravon.

E Penelopo ié diguè en plourant:

— Escoutas, amigo! Lis Oulimpian m’an aclapa de fléu entre tóuti li femo nascudo e abarido emé iéu. Ai perdu d’abord moun brave ome qu’avié ‘n cor de leioun, emé tóuti li vertu entre li Grè, e qu’èro illustre; e sa glòri èro expandido dins la grand Grèço e dins Argos. E aro veici que li broufounié an empourta sèns glòri moun fiéu escari liuen de sis oustau; e n’ai pas sachu despartido! Malurouso, pas uno de vâutri que n’ague pensa dins soun èime à me faire leva, sachènt qu’anavo s’embarca sus uno nau cloutudo e negro. S’aviéu sachu qu’alestissié sa partènço, sarié resta mau-grat éu, o bèn m’aurié leissado morto dins aquelo demoro. Mai, qu’un varlet sono lou vièi Douliò, moun esclau, que moun paire me dounè quand venguère eici e que souigno moun jardin que: que vague lèu-lèu dire tout acò à Laerte e qu’aquest dins soun èime se decide e vèngue en dóu au mitan d’aquéu pople que volon abouli sa raço em’ aquelo dóu divin Ulisse.

E la bravo beillesso Ericlèio ié respoundegùè:

— Caro femo, emé l’aram crudèu tuas-me, o bèn gardas-me dins vostre oustau! Vous escoundrai rèn. Sabiéu tout, e i’ai adus ço que m’a demanda, de pan e de vin. E m’a fa jura en grand sarramen que vous diriéu rèn d’avans que siegue lou jour dougen, se lou demandavias pas o se sabias pas sa partènço. Avié pòu, en plourant, que gastessias vostre bèu cors. Mai bagnas-vous e metès de raubo courouso, e mountas dins l’auto chambro emé vòsti femo. Aqui pregas Minervo, chato de Jupitèr, Mèstre di chavano, qu’engarde Telemaque de la mort. Angouissès pas un vieiard. Pense pas que la raço d’Arcise siègue en òdi i Diéu benura. Mai Ulisse o Telemaque tendran encaro aquéli bèus oustau em’ aquéli terro drudo.

Ansin mutè, e li lagno de Penelopo s’ameisèron, e si plour s’arrestèron. Se bagnè, se metegùè de raubo courouso, e mountant dins la chambro d’aut emé si femo, espargigùè lis òrdi sacra d’un goubelin, e preguè Minervo:

— Escouto-me, fiho indoutado de Jupitèr Mèstre di chavano. Se jamai dins sis oustau l’endùstri Ulisse a rousti pèr tu li garro graissudo di biòu e dis agnèu, ensouven-te n’en, e sauvo-me moun bèu drole. Treboulo li marrit plan di Calignaire arrogant.

Ansin mutè en eissejant, e la Divesso ausiguè sa preguiero.

Li Calignaire fasièn tripet-pelòri dins li sallo deja sournò. E chascun d’aquéli barbelas plen de croio disié:

— Deja la Rèino que forço coubesejon, alestis segur nòsti noço, e saup pas que lou muertre de soun fiéu es proche.

Ansin chascun mutavo, mai elo couneissié si plan. E Antinòu diguè:

— O dessena! teisas aquéli paraulo ausado, de pòu que siegon redicho à Penelopo. Mai aubouren-nous e fasen à la chut-chuto ço qu’avèn decida dins noste èime.

Ansin mutè. Chausiguè vint ome valènt que venguèron à la despachado sus la ribo e vers li barco couchouso. E traguèron la barco à la mar, e meteguèron lou mast emé li velo dins la negro barco; pièi estroupèron li rem emè de courrejo e faguèron tesa li velo; et si brave servitour i’aduguèron d’armo. Enfin s’estènt embarca, abrivèron vers la mar deliéuro, pièi faguèron la begudo en esperant lou Vèspre.

Mai dins la chambro d'aut, la sajo Penelopo s'èro ajassado, n'aguènt ni manja ni begu, e se demandant dins elo se soun enfant irreproachable se sauvarié de la mort o se sarié dounta pèr li Calignaire plen de croio. Dóu tèms que remenavo dins soun èime tóuti pensado, coume un leioun envirouna pèr d'ome se mòu espavourdi au mitan d'éli, la douço som la sesiguè. E s'assoumiguè, e tóuti si làgui s'esvaniguèron. Alor la Divesso dis iue glas, Minervo aguè uno outro pensado, e faguè uno Vesioun retrasènt à-n-Iftimo, la fiho dóu generous Icàri, qu'avié presso Umèle de Fèro. E Minervo la mandè dins l'oustau dóu divin Ulisse, pèr apasia li lagno e li lagremo de Penelopo que se descounsoulavo. E la Vesioun intrè dins la chambro nouvialo, long de la courrejo dóu pestèu; e se tenènt au dessus de sa tèsto, ié diguè:

— Dormes, Penelopo, angouissado dins toun paure cor; mai li Diéu qu'eternamen vivon noun volon que te lagnes nimai t'endoulentisses; car toun drole tournara, aguènt jamai manca li Diéu.

E la sajo Penelopo, siavamen assoumido i Porto di Soungé, ié respoudegùè:

— Ma sorre, pèr de que siés vengudo eici mounte jamai t'aviéu visto, talamen es liuen toun oustau? Pèr de que me dises d'apasia li mau emai li lagno que me bourellon dins l'èime e dins lou cor? Ai perdu d'abord moun brave ome qu'avié un cor de leioun emé tóuti li vertu entre li Grè, e qu'èro ilustre; e sa glòri èro expandido dins la grand Grèço e tout Argos. E aro veici que moun fiéu escari, lou dessena! sus de nau cloutudo a parti, sènsò pratico ni di travaï ni dóu parla. E me lagne sus éu mai que sus soun paire; e tremole, e siéu dins la pòu que soufrigue vers lou pople mounte es ana, vo sus la mar. I'a'n fube d'enemi que ié fan d'embousc e lou volon tua davans que torne dins la terro de la patrìo.

E la vago Vesioun ié venguè:

— Anèn, courage; te fagues pas soucit. Éu a 'no coumpagno coume lis àutris ome n'en souvetarien voulountié, car elo pòu tout: es Minervo que brandis la lanço; a coumpassioun de tis ànci e, aro, me mando pèr te lou dire.

E la sajo Penelopo respoudegùè:

— Se siés uno Divo e s'as ausi la voues de la Divesso, parlo-me dóu malurous Ulisse. Es-ti vivènt quauco part, e vèi-ti la lumiero dóu jour? vo bèn s'es mort e dins li repaire de Plutoun?

E la vago Vesioun ié venguè:

— Te dirai rèn d'éu. Es-ti viéu? es-ti mort? fau pas dire de paraulo vano.

E disènt acò, s'estavaniguè long de la cadaulo dins uno alenado de vènt. E la fiho d'Icàri se derevihè, e soun pauvre cor se dounè gau qu'un soungé vertadié ié siegue vengu dins lou sourne de la niue.

E li Calignaire barquejavon sus li routo eigouso, pensant dins sis èime au muertre marrit de Telemaque. I'a uno isclo au mitan de la mar pleno d'estèu, entre Itaco e l'arebro Samos, Astéris, qu'es pas grando: mai i'a pèr li barco un port à doublo passo. Es aqui que li Grè, pèr s'embousca, ourmejèron.

CANT V

CALIPSÒ

Pèr EN PAU RUAT.

L'Aubo salissié dóu lié de l'ilustre Titoun, pèr adurre la lus is Inmourtau em' à-n-aquéli que moron. E li Diéu èron asseta tenènt counsèu; au mitan d'éli i'avié Jupitèr retrounissènt sus li mount, lou Subre-pouderous. E Minervo ié fasié remembra li travesso noumbrouso d'Ulisse; e, doulènto, s'ensouvenié d'èu qu'èro retengu dins li demoro d'uno Ninfo:

— Noste Paire, Jupitèr, e v'àutri, Diéu benura que sèmpre vivès, aguès cregnènço qu'un rèi porto-bourdoun siegue jamai plus ni manse ni perdounaire; mai que liuen de pensa en drechurié, noun siegue dur emai injuste, se degun s'ensouvèn plus dóu divin Ulisse entre aquéli qu'an regna en bon paire de famiho. Or, lou vès-eici que jais, trasènt malamen peno, dins l'isclo e li demoro de la Ninfo Calipsò, que lou gardo de forço. E pòu pas tourna dins la terro de la patriò, car n'a plus ni barco armejado de rem ni coumpan que lou poscon mena sus l'esquinasso de la mar. Mai aro volon sagata soun fiéu escari quand vai tourna dins soun oustau, car aquest a parti pèr saupre de soun paire vers la divino Pilos e l'ilustro Lacedemouno.

E Jupitèr qu'amoulouno li nive ié respoundegùè:

—Ma fiho, queto paraulo t'a escapa d'entre dènt? as-ti pas decida dins toun èime coume dèu tourna Ulisse e se revenja? Meno emé siuen Telemaque, car pos lou faire, pèr fin que torne san e siau dins la terro de la patriò; e li Calignaire revendran emé sa barco.

Ansinn mutè, pièi diguè à Mercùri, soun fiéu escari:

— Mercùri, tu que siés l'Anounciaire di Diéu, vai-t'en dire à la Ninfo de la bello como qu'avèn decida lou retour d'Ulisse e que lou laisse parti. Sènso qu'un Diéu o qu'un mourtau lou meno, sus d'un radèu amarra 'mé de cau, soulet e de nouvèu endoulouira,

lou jour vinten s'atrouvara sus la drudo Esqueriò, terro di Feacian, raco divino. E li Feacian ié faran d'ounour coume à-n-un Diéu, e lou remandaran sus uno barco dins la caro terro de la patriò; e ié dounaran en abounde l'aram, l'or emai de vièsti, que n'aurié pas tant rapourta de Troio, s'avié tourna san e siau, emé sa part dóu bòu. Ansin sa destinado es de revèire sis ami e de rintra dins soun auto demoro e dins la terro de la patriò.

Ansin mutè, e l'Anouciaire, Mataire d'Argus, oubeïguè. E tant-lèu estaquè sus si pèd de bèlli sandalo d'or inmourtalo que lou pourtavon sus la mar o sus l'inmenso terro comme l'alenado dóu vènt. E prenguè tambèn sa bleto pèr embelina lis iue dis ome o li desclaure quand vòu. Em' aquelo bleto i man, lou pouderos Mataire d'Argus, prenèt vòu vers la Pieriò, se leissè caire de l'Etèr sus mar, e s'abrivè, à ras dis erso, coume la gabianolo que dins li vèsti gòu de la mar esterlo acasso lou pèis e plounjo sis gaiàrdis alo dins la grumo salano. Coume aquelo aucelaio, Mercùri passavo à ras dis erso fougouso.

E quand fuguè vers l'isclo liuencho, passè de la mar bluio sus terro, enjusquo à la baumo vasto ounte demouravo la Ninfo à bello como, et l'atroubè. Un grand fiò brulavo dins lou fougau, e la sentour dóu cèdre et dóu tuèis abra parfumavon touto l'isclo. La Ninfo, cantant d'uno claro voues, teissié la telo em' un espòu d'or. Uno séuvo verdejanto envoutavo la baumo, la verno, e la piboulo e l'aut-ciprès redoulènt monte l'aucelaio en radant fasien si nis: machoto, rateiròu e graio de mar jacasso, que de longo s'afanon is erso. Uno vigno jouino, emé si rasin s'amadurant, enramelavo la baumo; e quatre riéu d'aigo claro, quouro vesin, quouro en varai, fasien verdeja de mòlli pradarié d'àpi-bouscas e de vióuleto. E meme un Inmourtou s'en aprouchant n'en sarié ravi e, dins soun èime, embelina. L'Anouciaire pouderos, lou Mataire d'Argus s'aplantè, pièi dins éu aguènt tout remira, rintrè subran dins la larjo baumo.

E la Divo preclaro Calipsò lou couneiguè, car li Diéu inmourtou dis un is àutri se counèisson, meme à se repairen liuen. Mercùri veguè pas dins la baumo noble Ulisse, car aquest sus la plajo se lagnavo; e lou cor crussissènt de senglout e de geme, badavo la mar en bourroulo, en toumbant de lavàssi de plour. Mai la Divo preclaro Calipsò, assetado sus d'un trone ufanous, à Mercùri venguè:

— Perqué siés vengu vers iéu. Mercùri, emé d'or, ta bleto d'or, o venerable e car ami qu'ai jamai vist eici? Digo-me ço que me vos. Moun cor me dis de plaire se lou pode e se se pòu. Mai vène en t'oufrigue li douno de l'oste.

Aguènt ansin parla, la Divo dreissè uno taulo tant d'ambròsi, e sermè lou rouge neitar. E l'Anouciaire, beguè-manjè, e quand aguè fini e se fuguè countenta l'amo, alor parle à la Divo:

— Me demandes pèr de que, o Divo, un Diéu, vèn vers tu. Te responderai en verita coume lou vos. Jupitèr m'a fa veni contro moun grat, car monte es aquèu que voulountous trevarié lou salant immense monte i'a, pas uno vilo d'ome que fagon de sacrifice o de tuado santo pèr li Diéu; mai es pas permés à-n-un Diéu d'ana contre lou

voulé de Jupitèr, Mèstre di Chavano. L'on dis que i'a emé tu un ome, lou mai desastra d'aquéli que se soun batu nòuv-an de tèms entour de la vilo de Priam, e que lou desen l'aguènt saquejado, mountèron sus si barco pèr s'entourna. Eli se manquèron envers Minervo qui i'eigrejè contro, li vènt, lis ausso e la maufourtuno. E tóuti li bràvi coumpan d'Ulisse periguèron; éu-meme fuguè jita eici pèr li vènt e lis erso. Aro Jupitèr te fai dire que lou remandes vitamen car soun destin es pas que more liuen de sis ami; mai que li revegue e que torne dins sa bello demoro e dins la terro de la patriò.

Ansin mutè, e la preclaro Calipsò aguè 'n fernimen; e ié respondènt, diguè aquéli paraulo aludo:

— O Diéu, sias pas juste! Sias li mai jalous di Diéu! Pourtas envejo i Divo que sènso engano dormon emé lis ome que se soun chausido pèr nòvi carin. Ansin quand l'Aubo di det rousen raubè Ourioun, n'en fuguerias jalous enjusquo que la casto Artemis dóu trone d'or aguèsse tua de si dóuci matrassino Ourioun dins Ourtigìo. Ansin quouro Cères de la bello como, plegant à soun amo, se jounguè d'amour emè Jasoun dins li gara, Jupitèr tant lèu l'aguènt sachu l'amatè de soun blanc pericle. Ansin vuei me pourtas envejo, o Diéu! de garda emé iéu un ome mourtau qu'ai sauva, qu'ai recampa soulet sus sa careno, Jupitèr aguènt fendascla d'un jit de soun pericle sus la mar souloumbro sa barco.

Tóuti si coumpan avien peri, e lou vènt e lis erso l'avien jita eici. E iéu l'amère e lou recatère, e vouliéu lou rèndre Inmourtau e lou metre à l'abri dóu vieioungé. Mai n'es pas permés is àutri Diéu d'ana contro lou voulé de Jupitèr, Mèstre di Chavano. Vòu qu'Ulisse barrule mai sus la mar ersejado, vague! Mai lou remandarai pas d'esperiéu, car n'ai pas de barco armejado de rem, ni de coumpan que lou menarien sus l'esquinasso de la mar. Ié dirai voulountié, i'escoundrai rèn de ço que fau que fague pèr s'agandi vers la terro de la patriò.

E l'Anounciaire ié respoudegue tant-lèu:

— Remando-lou d'aro, pèr te gara de l'iro de Jupitèr e pèr que noun s'enfioco pas contro tu dins l'aveni.

Aguènt ansin parla, lou pouderos Mataire d'Argus prenguè vòu; e la noblo Ninfo, aguènt reçaupu l'ordre de Jupitèr anè vers lou generous Ulisse. E lou trouvè asseta sus la ribo; e jamai sis iue s'atarissien, e sa pauro vido s'abenavo de gouissa dins la desiranço dóu retour; car la Ninfo, éu n'avié ges d'amour pèr elo. Certo, la niue, dormié luerdre dins la baumo coufudo, sènso uno envejo, proche d'aquelo que lou voulié; mai lou jour, asseta sus li roucas de la ribo, s'estrassavo lou cor de ploura, de gouissa e se doulouira; e badavo la mar esterlo, en tombant de lavàssi de plour.

E la Divo preclaro, s'aflatant d'éu, ié diguè:

— Malurous, te descounsoularas pas mai de tèms eici; abenes plus ta vido, car léu te vòu remanda. Emé de gros aubre que toumbaras, vas faire un large radèu e dessus ié quiharas un banc releva pèr te pourta sus la mar souloumbro. Te ié metrai de pan, d'aigo e de roujo tencho pèr contenta ta fam e ta se; te dounarai de vièsti, e te farai boufa un vènt en favour pèr qu'arribes san e siau dins la terro de la patriò, se lou volon ansin li

Diéu que demoron dins lou large Cèu: pèr l'èime e la sagesse an mai de poudé que iéu. Ansin mutè, e lou paciènt e divin Ulisse aguè 'n fernimen e ié diguè en paraulo aludo:
— De segur as uno outro idèio, o Divo, que ma despartido; car me dises de passa sus un radèu li gràndis erso de la mar rabastouso e porto-esfrai, que tout-bèu-just la passon li barco assegurado e couchouso se chalant dins l'alèn de Jupitèr. Mountarai pas, coume lou vos, sus un radèu, franc que me jures lou grand sarramen di Diéu qu'alestisses pas moun malur ni ma rouino.

Ansin mutè, e la preclaro Calipsò riguè; pièi lou flatè de si man, e ié respoundeguè:
— Certo siés messourguié e fin quand penses e parles ansin:
— Que la Terro lou sache, emai lou sache lou large Cèu soubeiran, e que l'aigo soutrano de l'Estis lou sache! acò 's lou plus mau-trasènt e lou mai grèu juramen di Diéu benura, e que tóuti lou sachon, que noun alestisse ni toun malur nimai ta rouino. T'ai óufert e t'ai douna pèr counsèu ço que iéu-memo assajariéu, se lou besoun me ié fourçavo. Moun èime es juste e dins moun pitre moun cor n'es pas de ferre, mai pietadous.

Aguènt ansin parla la Divo preclaro ié passè davans à la lèsto; éu anavo sus si piado, e tóuti dous arribèron à la baumo coufudo. Lou divin Ulisse s'assetè sus lou sèti de mounte Mercùri venié de s'auboura, e la Ninfo meteguè davans éu li mèisse que lis ome mourtau manjon e bèvon. Elo-memo s'assetè contro éu e li servicialo ié meteguèron davans l'ambròsi e lou neitar. E tóuti dous mandavon li man vers li mèisse davans éli. E quand se fuguèron leva la fam e la set, la Divo preclaro coumencè de parla:

— Fiéu divin de Laerte, industrious Ulisse, ansin vos tourna vers toun oustau e dins la bono terro de la patriò. Pamens gardo-te ma salut. Se sabies dins toun èime quant de mau es toun destin de subi davans que siegues sus la terro de la patriò, segur restaries eici 'mé iéu, dins aquest repaire, emai agues fantasié de ta femo que tóuti li jour regrètes, e jamai mouriries. Certo me fau glòri qu'elo me passe ni en béuta nimai en esperit, car li mourtalenco podon pas lucha emé lis Inmourtalo pèr la béuta.

E l'avisa Ulisse ié respoundènt, parlè coume eiçò:

— Divo venerablo, prèngues pas malicio contro iéu d'acò. Sabe que la sajo Penelopo t'aribo pas à l'anco ni pèr la bèuta ni pèr lou parage. Es uno mourtalenco, e tu couneitras pas lou vieiounge: pamens vole e coubeseje chasque jour lou moumen de la revengudo, quouro gagnarai moun oustau. Se quauque Diéu m'aclapo encaro de mau sus la mar souloumbro, iéu li subirai d'un cor paciènt. Deja ai bèn rebouli sus lis erso de la mar e dins la batèsto; basto vengon, se lou fau, de mau nouvèu!

Ansin mutè; e lou Soulèu cabussè, e venguè l'ahour. Tóuti dous se recampèron dins lou founs de la baumo coufudo e s'enjuièron d'amour, coucha ensèn. E quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, tant-lèu Ulisse meteguè soun jargau emé sa flassado, e la Ninfo s'atapé d'uno grandò raubo blanco, linjo e courouso; s'enviroutè la taio dins uno bello cencho d'or, e se meteguè sus la tèsto uno plecho. Enfin, preparant la partènço dóu generous Ulisse, ié baiè uno grandò destrau d'aram à dous tai, bèn à man emé soun bèl enfust d'óulivié. Ié dounè pièi un taio-founs amoula. E lou menè à l'autre bout de

l'isclo, monte creissien de gros aubras, verno, piboulo e pinastre que mounton enjusqu'au Cèu e qu'uno fes eissu floton lou mai lóugié. E i'aguènt fa vèire lou rode monte aquelo aubraio creissien, la Divo preclaro tournè mai dins soun repaire.

E tant-lèu Ulisse toumbè lis aubre e se despachè dins soun travai. N'en toumbè vint que desbranquè, escarriguè, tirè au courdèu. Dóu tèms, la Divo ilustro Calipsò i'aduguè de tairaire; éu trauquè li bos e li jountè 'mé de caviho e de cau. Lou radèu qu'Ulisse fasié èro grand coume la calo d'uno sicellando facho pèr un bon oubrié. E ié faguè 'n paiòu emé de post espesso. Coupé 'n mast e i'amarrè l'anteno. Pièi faguè l'empento em' uno cledo de vergan pèr que tèngue còp à la ressago dis erso; pièi carguè la saurro à mouloun. D'aquèu tèms la Divo preclaro aduguè de telo pèr li velo; éu, bèn engaubia, li faguè, pièi li amarrè is anteno emé d'afo. Pièi em' un aigre, butè lou radèu à la vasto mar. Lou jour quatren tout lou travai èro fa; e lou cinquen la divino Calipsò lou leissè parti de l'isclo, l'aguènt fa bagna e cubert de vièsti redoulènt. La Divo meteguè sus lou radèu un ouire de negro tencho em' un ouire mai grand, plen d'aigo; pièi ié donè dins uno biasso de viéure tant-que, pèr se restaura, e ié faguè espira un vènt dous e manejiatiéu.

Lou divin Ulisse, gauchous, larguè li velo à l'auro en favour. S'estènt aseta à l'empento, gouvernavo adrechamen, sènso que la som cluque si parpello. E countemplavo li Pouciniero e lou Bouié que trecoulavo e l'Ourso, que tambèn ié dison lou Càrri e que viro sus plaço en badant lis Ensigne, e souleto toco pas lis aigo de l'Oucean. La Divo preclaro i'avié di de navega en leissant à l'orso. E dès-e-sèt jour de tèms faguè routo sus la mar, e lou dès-e-vuechen se veguèron li mount aboussassi de la terro di Feacian. Aquelo terro èro procho, e ié semblavo coume un blouquié sus la mar souloumbro.

Mai lou Poutènt que bassaco la terro tournavo dóu païs dis Etioupien, e d'aut di Montagno de Soulime, éu veguè liuen Ulisse travessant la mar; soun cor s'escaufè, vióulent, e, cabessejant, se diguè dins éu:

— O Diéu! Lis Inmourtau an decida quicon mai pèr Ulisse dóu tèms qu'ère vers lis Etioupien. Veici que vai èstre à la terro di Feacian monte es marca que déu roumpre la longo cadeno di mau que l'aclapon. Mai ai idèio que n'aura encaro à passa.

Aguènt parla 'nsin, amoulounè li nive, eigrejè la mar. Sesiguè de si man lou foume e descabestrè la broufounié de tóuti li vènt. Agaloupè de nive la terro emai la mar, e la niue se rounsè dóu cèu. Lou Levantas emé l'Autan se meteguèron à boufa emé lou Labé furious e la rudo Tremountano, qu'aubouravon li gràndis erso. E Ulisse, si geinouï s'ablasiguèron e soun paure cor s'esclapè, e se diguè, lagna, dins soun èime generous:

— Ah! paure de iéu! De que m'aribo mai! La Divo m'aura pas menti, n'ai pòu, quand me disié que n'en passariéu encaro proun, de mal-auvàri, avans d'abourda la terro de la patriò. Certo veici que se coumplisson si paraulo. De quèti nivoulas Jupitèr encourouno lou large Cèu! La mar s'eigrejo, l'auragan emé tóuti si vènt soun descabestra, e veici que fau moun artimo. Tres e quatre fes bèn-astra, li Gré qu'antan soun mort davans la

grando Troio pèr plaire i gent d'Atriéu! M'aguèsson fa subi moun destin, li Diéu! Fuguèsse mort lou jour que li Trouian m'enviounavon de si lanço d'aram entour dóu cadabre d'Achile! Alor aurien fa mi funeraio e li Gré m' aurien rendu glòri. Aro noun destin es de subi la malo mort!

Ansin mutè. Uno erso, auto à faire pòu, se rounsant sur éu, virè dessus dessouto lou radèu. Ulisse fuguè empourta e l'empento ié fuguè derrabado dins li man. E 'no afrouso, broufounié de tóuti li vènt en bourroulo coupè l'aubre pèr lou mitan; e l'anteno emé la velo fuguèron empourtado dins la mar. Ulisse restè long-tèms souto aigo, noun poudènt reveni dessus, pèr la rabino dis ausso. Enfin subroundè, mai li vièsti que la divino Calipsò i'avié baia èron enlourdi, e bómiguè l'aigo salado e la grumo regoulavo de sa tèsto. Mai, bèn qu'adouenti, óublidè pas lou radèu, e, nedant 'mé vigourié à travès dis oundo, lou repreneguè e s'escapant de la mort, s'assetè. E li gràndis erso folo empourtavon lou radèu d'eici d'eila coume l'Aguieloun d'autouno coucho pèr li plano li fueio seco, li aurado butavon d'un bord e d'autre lou radèu sus la mar. E se lou fasien passa, quouro lou Levantas au Labé pèr que l'entirèsse, quouro l'Autan à la Tremountano.

E la chato de Càdmus, Inò di bèu taloun, antan l'uno di mourtalenco, lou veguè. Aro ié dison la blanco Léucoutèio, e partejo l'ounour di Diéu dins lis oundo marino. Prenguè en pieta Ulisse barrula e ablasiga de doulour. Elo, subroundè sus lou toumple, coume fai la fôuco, e se pausant sus lou radèu, diguè à-n-Ulisse:

— Paure tu! Perqué Netune que bassaco la terro es ti tant malamen atissa contro tu pèr que t'aclape d'aquel malastre? Mai te perdra pas, emai lou vogue. Fai ço que te vau dire, car m'as l'èr de pas manca d'engèni. Aguènt quita ti vièsti, laisso lou radèu i vènt e nado emé la forço de ti bras enjusquo à la terro di Feacian, monte debes avé toun sauvamen. Pren aquelo plecho inmourtalo, expandisse-la sus toun piés; e cregnigues plus ni lou mau ni la mort. Quand auras pres la ribo emé ti man, la jitaras liuen dins la mar souloumbro, en te revirant.

Aguènt ansin parla, la Divo ié donnè la plecho; pièi cabussé dins la mar en broufounié, coume fai la fôuco, e l'erso negro la curbigué. Mai lou paciènt e divin Ulisse balançavo, e diguè en eissejant dins soun èime generous:

— Ai las! ai cregnènço qu'un dis Inmourtau ourdiguè mai uno ruso contro iéu en me disènt de me jita dóu radèu. I'oubèirai pas eisa, qu'aquelo terro que dis èstre de sauvacioun es encaro liuencho; mai ansin farai qu'acò me parèis lou mai sena: tant qu'aquéli post tendran ensen emé li cau, istarai dessus e subirai moun mau en paciènci; mai tre que la mar aura esclapa lou radèu, alor nadarai, car poudrai ren faire miés.

Dóu tèms que perpensavo ansin dins soun èime e dins soun cor, Netune que bassaco la terro aubourè uno ausso inmenso à faire pòu, lourdasso e n-auto, e la traguè dessus Ulisse. La mar escavertè li lóngui post coume un gros vènt escampiho d'eici d'eila un mouloun de paio seco Ulisse n'escambarlè uno, coume un chivau qu'aurié mena, pièi quitè li vièsti que la divino Calipsò i'avié semoundu, e tant-lèu expandiguè sus soun piés

la plecho de la blanco Léucoutèio; pièi s'alargant sus la mar, durbiguè li bras pèr nada. E lou Poutènt que bassaco la terro lou veguè e, cabessejant, se diguè dins éu:

— Vai! reboullisse encaro de milo mau, barrulo sus mar, enjusquo que vengues sus la terro d'aquéli ome nourrit de Jupiter. Crese que te trufaras plus de moun casti.

Aguènt parla 'nsin, pouniguè si chivau à bèlli creniero, e venguè en Aiga, monte soun si demoro ilustro.

Mai Minervo, fiho de Jupitèr, aguè d'àutri pensado. Derroumpeguè la curso di vènt, e i'ourdounè de bauca e de s'endourmi. Amoudè soulamen la precipitouso Tremountano, e refrenè lis erso, jusquo que lou divin Ulisse s'estènt escapa dóu mau-destin e de la mort, se fuguè mescla emé li Feacian abile dins li travai de marinage.

Dous jour e dos niue, Ulisse barrulè pèr lis oundado, sournò e soun cor vegue souvènt la mort. Mai quand l'Aubo à bello como aduguè lou jour tresen, lou vènt moullè, e lou tèms revenguè siau; s'oubourant sus la mar, emé fogo agachè e veguè la terro touto procho. De meme, quand la vido desirado d'un paire es rendudo à sis enfant: long-tèms es esta lou jouguet d'un Diéu avers, long-tèms a subi la malandro, mai enfin li Diéu l'an fa deliéure dóu mau; ansin apareiguèron alegrant à-n-Ulisse la terro e lou bouscage. Éu nadavo, fasènt esfors pèr touca di pèd aquelo terro. N'èro liuen d'uno poutado de la voues e entendiguè lou brut de la mar sus li roucas. Li gròssis ausso se venien roumpre contro la coustiero arabrouso, e tout èro acata souto la grumo marino. I'avié ni port, ni calanco pèr li barco, e lou ribeirès èro tout agarrussi d'estèu 'mé de roucas.

Alor Ulisse, si geinouï s'ablasiguèron, soun cor s'esclapè, e, gouissant, se diguè dins soun èime generous:

— Ai las! Jupitèr m'a douna de vèire uno terro qu'esperave plus. Siéu vengu eici, aguènt seia lis oundo, e sabe plus coume m'ensourti de la mar founso. De roucas s'oubouron pounchu, lis erso aferounido gumon de tout caire, e la coustiero es escabrouso. La mar profundo es aqui, e pode pas touca dóu pèd en liò, nimai escapa lou malan; bessai uno grandò erso me vai empega contro aquéli roucas, e tóuti mis esperro serviran de rènn. Se nade encaro pèr trouva autro part uno plajo tabussado pèr l'oundo o bèn un port, ai pòu que la broufounié me prenguè mai e me rejité, maugrat mi geme, vers l'auto mar peissouniero; o meme qu'un Diéu me doune à-n-un pèis-feran, d'aquéli que la preclaro Anfitrito abaris à mouloun. Es que sabe de quant lou Poutènt que bassaco la terro es amali contro iéu.

Dóu tèms que perpensavo ansin dins soun èime e dins soun cor, uno erso demasiado lou poutè vers la coustiero ribassudo e se ié sarié estrassa la péu e roumpu lis os, se Minervo, la Divesso dis iue glas, noun l'aguèsse ispira. Empourta vers la roco, de si dos man la sesiguè e l'embrassè tout gouissant jusquo que l'erso demasiado ague passa, e ansin se n'escapè; mai la reboucado se rounsant sus éu lou bachelè, pièi l'empourtè mai dins la mar. Coume li peireto reston à mouloun arrapado dins lis arpo boutisso d'un poupre derraba de soun abri, la pèu de si man forto s'èro estrassado au roucas e l'erso larjo lou curbiguè. Aqui lou malurous Ulisse aurié peri à la fin, mau-grat la destinado, se

noun l'aguèsse, Minervo bèn ispira. Revenguè à flot, e travessant lis ausso que lou butavon vers la ribo, nadè, gachant la terro se veirié pas en quauque rode uno plajo tabussado pèr l'oundo, o bèn un port. E quand fuguè arriba, en nadant, vers lou gras d'un bèu flume, veguè qu'aquèu rode èro tras-que bon e bèn abrita dóu vènt pèr de roco pariero. Regachè lou cours dóu flume e dins sous èime diguè en pregaio:

— Ause-me, o Rèi, quau que siegues! Vène vers tu en te pregant arderous, e fugissènt foro mar l'iro de Netune. Aquèu que vèn, barrulaire, es sacra pèr li Diéu inmourtau e pèr lis ome. Siéu coume éu, aro, en abourant toun cours, car vène vers tu après avé rebouli mai-que-mai. Agués pieta, o Rèi! Car me fau glòri d'èstre toun suplicant.

Ansin mutè; e lou flume s'ameisè, retenènt soun cours e lis erso; se fuguè siau davans Ulisse e l'aculiguè dins soun gras. Si geinouï e si bras garru èron ablasiga e soun paure cor èro esclapa pèr la mar. Tout soun cadabre èro gounfle e l'aigo-sau emplissié sa bouco e si narro: desalena e desparaula, jasié sènso voio, e 'n grèu lassige l'amalugavo. Mai aguènt représ alen e recoubra l'èime destaquè la plecho de la Divo e la jità dins lou Flume que l'empourtè dins la mar, e Inò tant-lèu la sesiguè de si bèlli man. Alor Ulisse s'aliuèchant dóu Flume, s'ajassè dins li mato de jounc. E beisè la terro e diguè, en eissejant, dins soun èime generous:

— Ai las! De que va mai m'arriba e de que vau mai soufri, se passe la niue à la risco dins lou flume? Ai pòu que la marrido fresquiero e la bagnaduro dóu matin fenigon de m'afebli. Lou flume, lou matin, aleno un èr viéu. S'escalave l'auturo, vers aquest bos que fai ombro: m'endourmiriéu souto lis aubrage espés e la douço som m'agantarié, se la fre ni lou lassige me la lèvon pas. Mai quau saup se sarai pas la predo di bèstio fèro.

Aguènt ansin tira soun plan, viguè qu'acò èro encaro lou meïour e se gandiguè lèu vers lou bos que se capitavo sus l'auturo, proche de la coustiero. E veguè dous aubrihoun entre-mescla, l'un qu'èro un óulivastre e l'autre un óulivié. Aqui ni la forco dóu vènt mouisse, ni lou soulèu dardaïant, ni la pluejo noun podien trepana, talamen la ramo n'èro entremesclado e fougouso. Ulisse se i'ajassè quand i'aguè amoulouna uno espesso lichiero de fueio, tant en abounde qu'uni dous o tres ome se ié sarien agroumouli dins d'ivèr li mai reguègue. E lou paciènt e divin Ulisse, countèn de vèire aquèu lié, se ié couchè dedins, e s'atapè dins l'abounde di fueio. Coume un pastre au fin bout d'un coussou mounte a ges de vesin, acato soun recalieu dins lou cèndre negre, e d'aquèu biais gardo lou grèu dóu fiò, pèr pas l'ana querre en liò mai, ansin souto lou fuiun Ulisse èro escoundu. E Minervo espargiguè la som sus sis iue, e barrè si parpello pèr que se repausèsse lèu de si rude trebau.

CANT VI

NAUSICAA

Pèr N' AUZIAS ROUGIER.

Ansin dourmié lou paciènt e divin Ulisse, ribla pèr la som e lou lassige, enterin que Minervo anavo vers la vilo e lou pople di Feacian: aquésti, antan avien demoura dins la grando Iperìo, proche lis Uiard óutrajous que li tiranisavon, estènt bèn mai fort qu'éli. E Nausitou, retrasènt à-n-un Diéu, lis aduguè d'eiça e lis establiguè dins l'isclo d'Esquerìo, liuen dis àutris ome. Dreissè un bàrri entour de la vilo, e bastiguè d'oustau; faguè li temple di Diéu e partiguè li champ. Mai deja gibla pèr lou Destin avié davala vers Plutoun. E aro regnavo Alcindò, abari dins la sapiènci pèr li Diéu. Minervo, Divesso dis iue glas, venguè vers soun oustau, pensant au retour dóu generous Ulisse. Intrè vitamen dins la chambro bèn en ordre ounte dourmié la vierginello, pariero is Immourtalo pèr lou brinde e la bèuta: Nausicaa, chato dóu generous Alcindò. E dos servicialo, bello coume li Gràci se tenien di dous caire dóu lindau, e li porto lusènto èron barrado.

Minervo, coumo uno alenado dóu vènt, s'aflatè dóu lié de la vierginello, e, se tenènt en dessus de sa tèsto, ié parlè, retrasènt à la chato de l'ilustre marin Dimas, qu'èro de soun tèms e soun amigo. Retrasènt à-n-aquelo chato, Minervo parlè 'nsin:

— Nausicaa, coume vai que ta maire t'a facho tant inchaiènto? Ti bèlli raubo dormon à-n-un mouloun, e ti noço soun procho, que te faudra carga li mai bello e n'óufri à-n-aquéli que t'acoumpagnaran. Lou bon renoun entre lis ome vèn di bèus ajust, e lou paire et la maire venerablo se n'en rejouisson. Anen dounc lava ti raubo à la primo pouncho dóu jour; te seguirai e t'ajudarei, pèr que feniguen d'ouro, car vas pas resta long-tèms chato encaro. Deja li premié dóu pople te recercon, entre tóuti li Feacian d'ounte sort ta raço. Vai, demando à toun illustre paire, de-matin, que fague atala li miolo à-n-un càrri

pèr pourta li cencho, li vèu e li bèlli flassado. Vau miés tambèn que mountes sus lou càrri, en plaço d'ana d'à pèd, car li lavadou soun liuen de la vilo.

Aguènt ansin parla, Minervo dis iue glas tournè dins l'Oulimpe ounte soun toujours, dison, li demoro soulido di Diéu, que li vènt esbrandon pas, que la plueio baigno pas e que noun toco la nèu, mai ounte la sereneta s'enauro sènso nivé; un trelus esbléugissènt lis enmantello, e li Diéu benura de longo se ié gaudisson. Es aqui que remountè la Divesso dis iue glas, quouro aguè parla à la vierginello.

E subran l'Aubo esbrihaudanto s'aubourè e revihè Nausicaa dóu galant vèu; fuguè dins l'amiracioun dóu soungé qu'avié agu; e se despachè d'ana preveni si gènt, soun paire e sa maire escari, qu'atrouvè dins l'oustau. Sa maire èro assetado au fougau emé si servicialo, que fielavo la lano tencho de pourpro marino; e soun paire sourtié emé li capo illustre pèr ana au Counsèu monte lou demandavon li noble Feacian. S'arrestant proche soun paire escari, la vierginello ié diguè:

— Paire carin, me farias pas atala un càrri large e auboura, pèr pourta au flume nòsti bèus ajust e lis ana lava, que soun brut? A vous que vous assetas au counsèu entre li catau, vous counvèn de carga de bèu vièsti. Avès cinq drole dins vostre oustau de rèi; n'i'a dous de marida, e li tres autre soun de barbelas dins la flour: aquèsti volon ana dansa emé d'ajust fres e courous, e aquèu siuen regardo iéu.

Ansin mutè, ausant pas parla à soun paire de si noço flourido; mai éu la coumprenguè, e ié venguè:

— Te refusarai pas, ma chato, ni li miolo, ni rèn d'autre. Vai-t'en, e mi ragas t'alestiran un càrri large e auboura, em' un founs soulide.

Aguènt ansin parla, dounè ordre i ragas, e aquèsti oubeïguèron. Faguèron sourti un càrri rapide e l'alestiguèron; meteguèron li miolo soutu la joto e lis atalèron au càrri. E Nausicaa aduguè de sa chambro si raubo courouso, e li pausè sus lou càrri. E sa maire meteguè dins uno canestello de bon viéure, e vujè de vin dins un ouire de pèu de cabro. La vierginello mountè sus lou càrri, e sa maire ié dounè dins uno fiolo d'or un òli clar pèr se perfuma, elo emé si femo. E Nausicaa prenguè lou fouit e li bèlli guido, e fouitè li miolo pèr li faire courre; aquèsti emé grand brut, s'abrivèron, empourtant li vièsti, e Nausicaa, noun pas souleto car lis àutri femo anavon em' elo.

E quand fuguèron au courrènt linde dóu flume, aqui monte i'avié li lavadou tout l'an plen (car uno bello aigo aboundouso ié regounflavo, pèr lava touto causo embrutido), destaquèron li miolo dóu càrri, e li menèron vers lou flume remoulinous pèr que poscon manja lis erbo douço. Pièi prenguèron dins si bras la vièsti, sus lou càrri, e li saussèron dins l'aigo sourno, li bacelant dins lou lavadou, à quau farié lou plus vite. Pièi lis aguènt lava e neteja de tout brutige, lis expandiguèron à-de-rèng sus li coudoulet de la ribo que la mar venié lava. E s'estènt bagnado e perfumado emé d'òli lusènt, manjèron un moucèu au bord dóu flume. Lou linge, dóu tems, s'eidraco à la rajo dóu soulèu.

Quand Nausicaa 'mé si servicialo aguèron fini de manja, jouguèron à la paumo, si riban de tèsto desfa. E Nausicaa di bèu bras coumencè 'no cantinello. Ansin Artemis amigo de

l'arc vai pèr li mountagno, e, sus lou Taïgete escalabrous o l'Erimante se gaudis di senglié e di cèrvi couchous. E li Fado garrigaudò, fiho de Jupiter, lou Mèstre di chavano, jogon em' elo, e Latouno se gaudis dins soun cor. Artemis, li passo tóuti de la tèsto e dóu front, e se counèis facilamen, emai fugon tóuti bello: ansin la jouino Vierge esbrihaudavo au mitan de si femo.

Mai quand fauguè plega lou bèu linge, atala li mièu e tourna à l'oustau, alor Minervo, Divesso dis iue glas, aguè d'àutri pensado e vouguè qu'Ulisse se revihèsse e veguèsse la vierginello di bèus iue, e qu'elo lou menèsse à la vilo di Feacian. Alor la jouvo rèino mandè la paumo à-n-uno de si femo, e la paumo s'estravié e cabussè dins li revòu dóu flume prefound. E tóuti jitèron de siéule, e lou divin Ulisse se revihè. Alor s'assetant, esitè dins soun èime e dins soun cor:

— Ai las! en quétis ome apartèn aquelo terro ounte siéu vengu? Soun-ti groussié, sóuvage, injuste, vo bèn caritadié, e soun èime crèn-ti li Diéu? Ai entendu de siéule de chato. Sarié la voues di Fado que repairon i cresten di mountagno e dins li sourgènt di flume e li palun tepudo? vo bèn siéu à la vèio d'ausi la voues dis ome? Me n'en vau acerti e veirai.

Aguènt ansin parla, lou divin Ulisse saliguè dóu mitan de l'aubriho e derrabè de sa forto man un rampau fourni pèr acata souto li fueio si car nuso. E se despachè, coume un leioun de mountagno, fisansous dins sa forço, s'alando dins la plueio o dins lou vènt: sis iue flamejon, e se rounso sus li bièu, li fedo o li cèrvio sóuvajo, car soun vèntre lou buto à s'ataca i troupèu e à fourça si jasso soulido: ansin pareiguè Ulisse au mitan di chato à bèlli como, nus coume èro, car la necessita lou fourçavo à-n-acò. E i'apareiguè ourrible e coucha de grumo marino; s'enfugiguèron tóuti d'eici d'eila sus lis auturo de la ribo. Mai souleto la chato d'Alcinòu istè, car Minervo avié mes d'audàci dins soun cor e coucha la temour de si membre. E restè souleto davans Ulisse.

Aquest balançavo, sachènt pas se pregarié la chato di bèus iue en embrassant si geinou, o se la pregarié de liuen emé de paraulo flatiero, pèr que iè dounèsse de vièsti e i'ensignèsse la vilo. E veguè que valié miés la prega de liuen emé de paraulo douço, de pòu que s'embrassavo si geinou, la chato noun prenguèsse malicio dins elo. E subran ié faguè aquelo dicho flatiero e abilo:

— Te supplique, o Rèino, que siegues uno divo o uno mourtalo! Se siés Divesso e demores dins lou large Cèu, retrases pèr iéu à-n-Artemis, la chato dóu grand Jupiter, pèr la bèuta, pèr la taio e pèr lou brinde; se siés uno di mourtalo que domoron sus terro, tres fes urous toun paire e ta digno maire! Tres fes urous ti fraire! Sènsò dóute soun amo es pleno de joio davans ta gràci, quouro te vèson intra dins li cor balarèu!

Mai que-noun-sai plus urous entre tóuti, aquèu que te coumoulant de douno nouvialo, te menara dins soun oustau! Certo, ai jamai vist de mis iue vesènt un ome autant bèu, nimai uno femo autant bello, e n'en siéu candi d'amiracioun: uno fes, à Delos, davans l'autar d'Apouloun, veguère uno jitello de datié: car iè siéu ana, e 'n grand pople me seguissien dins aquéu viage, sourgènt de mi lagno. E iéu, en vesènt aquèu datié, restère

long-tèms espanta dins moun amo qu'un aubre tant bèu fuguèsse sourti de terro. Ansin, o femo, iéu te bade, e n'en siéu candi; e tremole d'embrassa ti geinouï, car d'anci pounènt m'an arrapa. Aièr, après vint jour, me siéu enfin escapa de la mar souloumbro. Tout aquéu tèms, lis erso e lis aurasso precipitouso m'an aliuncha de l'isclò d'Ougigìo, e veici qu'un Diéu m'a buta sus aquelo terro pèr que ié subigue encaro d'àutri malastre, belèu; car crese pas de n'avé vist la fin, e li Diéu, sènso dóute, me n'en van carga de nouvèu.

Mai, o Rèino, agues pieta de iéu, car es vers tu primero que siéu vengu, après tant de malastre endura. Counèisse pas ges d'ome que demoron dins aquelo vilo ni dins aquesto terro. Ensigno-me la vilo et douno-me quauco estrasso pèr m'atapa, s'as adu eici de peço pèr plega lou linge. Li Diéu te dounèsson autant de causo que n'en souvètes: un nòvi e un oustau emé lou bon acord; car i'a rènn de tant desirable e de meïour que l'acord pèr mena uno famiho. L'ome e sa mouié ansin aclapon de mau sis ennemi e de joïo sis ami, e éli-meme soun urous.

E Nausicaa di bras blanc ié respoundeguè:

— Estrangié, segur sias ni de basso traco ni d'èime bas; mai Jupiter Oulimpian baïo lou bèn-èstre is ome, i bon emai i marrit, en cadun coume lou vòu. Es éu que vous a fa aquèu destin, e paciènt vous lou fau subi. Aro, abord que sias vengu vers nosto terro e nosto vilo aurès fauto ni de vestiduro, ni de tout ço que counvèn à-n-un suplicant malastra. E vous ensiguarai la vilo, e vous dirai lou noum de noste pople. Li Feacian abiton aquesto vilo em' aquesto terro, e iéu siéu la chato dóu noble Alcinòu qu'es lou premié d'entre li Feacian pèr lou poudé e pèr la forço.

Ansin mutè, e dounè ordre à si servicialo à bèlli como:

— Venès vers iéu, femo. Ounte vous enfugissès pèr avé vist aquel ome? Cresès que fugue un enemy? Es pas vivènt, e pòu pas naisse, l'ome qu'adurra la malamagno sus la terro di Feacian, car sian un pople escari di Diéu Inmourtau; demouran au fin bout de la mar oundouso, e n'avèn gènt de negòci emé lis àutris ome. Mai se quauque malurous barrulaire abordo eici, nous lou fau secouri, car lis oste e li paure vènon de Jupiter; e la douno (memo mingouletto fugue) que se ié fai, à-n-Éu i'agrado. Ansin, servicialo, dounas à l'oste pèr manja e béure, e fasès-lou bagna dins lou flume, à la calo dóu vènt.

Ansi mutè, e li servicialo s'aplantèron, e s'acourajèron l'uno emé l'autro; e menèron Ulisse à la calo dóu vènt, coume i'avié di Nausicaa, chato dóu noble Alcinòu; meteguèron proche d'éu de vièsti, uno flassado em' un jargau, e ié baièron d'òli clar dins la fiolo d'or; pièi ié diguèron de se lava dins lou courrènt dóu flume. Alor lou divin Ulisse ié venguè:

— Servicialo, retiras-vous un pau, que lave la grumo de mis espalo e que me vougne d'òli redoulènt, car i'a tèms que moun cadabre manco d'ouchuro. Me lavarai pas davans vautre, car cregne, pèr respèt, de me faire vèire nus au mitan de chato à bello como.

Ansin mutè, e se tirant arrié, venguèron rapourta aquéli paraulo à Nausicaa.

E lou divin Ulysse lavè dins lou flume la grumo salano que couchavo sis esquino e si làrgis espalo; e netejè sa tèsto di brutige de la mar fèro. E s'estènt tout bagna e voun d'òli, carguè li vièsti que la vierginello i'avié baia. E Minervo, fiho de Jupiter, lou faguè parèisse mai grand, et faguè toumba li blouco de sa cabeladuro, coume de flour de glaujo.

Ansin qu'un fin oubrié, après pèr Vulcan e Minervo, espargis l'or sus l'argènt e assouido un brihant travai em' un gàubi coumpli, ansin Minervo espargiguè la gràci sus sa tèsto e sus sis espalo. Eu s'assetè pièi à despart, sus la ribo, resplèndènt de bèuta e de gràci. E la vierginello l'amirant, diguè à si servicialo:

— Escoutas, fiho di bras blanc, que vous digue quicon. Es pas contro tóuti li Diéu de l'Oulimpe qu'aquel ome es vengu vers li Feacian. Me semblavo d'abord laid, e aro retrais i Diéu que repairon dins lou large Cèu. Basto, un ome ansin ié diguèsson moun nòvi, que demourèsse, e que i'agrade de demoura eici! Mai v'àutri, servicialo, semoundès à l'oste lou béure e lou manja.

Ansin mutè, e li servicialo l'ausiguèron e i'óubeiguèron; semoundeguèron à-n-Ulysse lou béure e lou manja. E lou divin Ulysse manjavo e bevié, glout, car despièi long-tèm avié rèn pres. Mai Nausicaa di bras blanc aguè d'àutris idèio. Meteguè lou linge plega dins lou càrri, iè mountè, aguènt ajouta li miolo à bato duro; e dounant de voio à-n-Ulysse, elo ié diguè:

— Aubouras-vous, Estrangié, pèr ana vers la vilo; vous menarai à la demoro de moun paire prudènt, ounte, crese, veirès li proumié d'entre li Feacian. Mai fasès ço que vous vau dire, car me semblas plen d'avisamen: tant qu'anaren pèr li champ e li travai dis ome, marchas vite emé li servicialo, darrié li miolo et lou càrri: iéu vous ensignarai la routo. Mai quand saren à la vilo embarrado d'àuti toure emé, de l'un e l'autre coustat, la darso à passo estrecho: aqui soun tirado li barco, caduno à-n-un abri segur; davans i'a lou bèu temple de Netune, au mitan dóu garlandèu barda de gràndi queirado; e i'a tambèn lis agré di barco negro, emé li cau e lis anteno e lis espaieto taiudo: car dis arc ni dis arquiero se n'en souciron pas, li Feacian; mai manco di mast e di rèm e di barco bèn assegurado pèr passa fièr la mar grumouso: alor engardas-vous de si paraulo amaro, de pòu que l'un d'éli noun me bleimèsse de pèr darrié; soun mau-parlant, e lou plus marrit nous ajougnènt, bessai dirié:

— Tè, quau es, aquel estrangié grand e bèu que seguis Nausicaa? Mounte l'a trouva? Segur, sara soun ome. Bessai traulavo foro barco e vèn de liuen (car n'i'a ges que siegon nòsti vesin). O bèn un Diéu qu'a prega 'mé fervour a davala dóu large Cèu, e elo l'aura tóuti li jour. A bèn fa d'ana à l'endavans d'uno ome estrangié, car, certo, fai pas cas di Feacian illustre e noumbrous que la cercon!

Vaqui ço que dirien; e acò sarié vergougous. Bleimariéu, pèr iéu, aquelo que, sènso que soun paire ni sa maire lou sachèsson, anarié souleto au mitan dis ome avans lou jour de si noço. Escoutas dounc ço que vous dise, o Estrangié, pèr avé de moun paire coumpan e lèsto revengudo. Atroubarèn proche dóu camin uno bello pibouliero à Minervo

counsacrado. Un sourgènt i'aveno e l'enviourno uno pradarié: aqui i'a lou vergié de moun paire emé sis orto flourido, liuen de la vilo d'uno poutado de voues. Faudra vous arresta 'qui un pau de tèms, fin-que fuguèn arribado à la vilo em' à l'oustau de moun paire. Tre que pensarès que ié sian, alor anas vers la vilo di Feacian e cercas l'oustau de moun paire, lou noble Alcinòu. Es eisa de recounèisse, e 'n enfant vous ié menarié, car i'a ges d'oustau, encò di Feacian, coume aquèu dóu valènt Alcinòu.

Quand sarès intra dins la cour, travessas lèu lou palais pèr arriba jusquo vers ma maire. Es assetado à soun fougau, à la regalido dóu fiò, fielant uno lano pourprado que fai gau de vèire. Es apielado contro uno coulouno emé si femo assetado à soun entour. E proche d'elo i'a l'archibanc ounte moun paire, se ié vèn asseta pèr béure lou vin, parié à-n-un Inmourtau. En passant davans, embrassas li geinouï de ma maire pèr que gauchous, reveguès lèu lou jour de la revengudo, meme estènt liuen mai-que-mai de vosto demoro. Se ma maire dins soun amo, vous vòu de bèn, poudès de segur espera de revèire vòstis ami, e de rintra dins voste oustau bèn basti e la terro de la patrò.

Aguènt ansin parla, touquè li miolo de soun fouis lusènt e li miolo leissant lèu li bord dóu flume, landavon couchouso e trapejanto. E Nausicaa bèn engaubiado li menavo emé li guido e lou fouis, pèr que pousquèsson segui d'à pèd Ullisse e li servicialo. Lou soulèu cabussè, quouro arribèron au bouscage sacra de Minervo; s'arrestè lou divin Ullisse. E alor preguè la fiho dóu magnanime Jupitèr:

— Escouto-me, fiho indoutado de Jupitèr, Mèstre di chavano! Ausisse-me aro, tu que m'as pas ajuda quand lou Diéu que bassaco la terro m'aclapavo. Douno me d'èstre lou bèn-vengu au mitan di Feacian e que me siegon pietadous. Ansin mutè en la pregant, e Minervo l'ausiguè, mai se faguè pas vèire, cregnènt l'iro de Netune. Car aquest devié resta terriblamen enmalicia contro lou divin Ullisse jusquo que fugue arriba dins la terro de la patrò.

CANT VII

L'OSTE

Pèr EN TÉUFILE LÈBRE.

Dóu tèms que lou paciènt e divin Ulisse ansin pregavo Minervo, la fogo di miolo empourtè la vierginello vers la vilo. E quouro fuguè à l'oustau famous de soun paire, s'arrestè dins lou courredou. De tóuti li coustat si fraire, parié dis Inmourtau, venien apreissa à soun entour; destaquèron li miolo dóu càrri, e pourtèron lou linge dins l'oustau. Pièi la vierginello rintrè dins sa chambro ounte la vièio servicialo Éurimedouso d'Epire atubè lou fiò: de nau à double rèng antan l'avien menado d'Epire; l'avien baiado pèr recoumpenso à-n-Alcinòu, pèr-ço-que segnourejavo sus tóuti li Feacian e que lou pople l'escoutavo coume un Diéu. Aquesto avié nourri Nausicaa di bras blanc dins lou palais, e i'atubavo soun fiò e i'alestissié si repas.

Alor Ulisse s'aubourè pèr ana vers la vilo, e Minervo, bèn-voulènto pèr éu, l'acaté d'un espés sagarés, de pòu que quauque Feacian mau-parlant, à soun rescontre, ié faguèsse escorno pèr si paraulo e ié demandèsse quau èro. Mai, quand fuguè intra dins la bello vilo, alor Minervo, Divesso dis iue glas, emé lou brinde d'uno chato pourtant l'ourjòu, s'aplantè davans éu, e lou divin Ulisse ié demandè:

— Moun enfant, poudriés pas m'ensigna l'oustau dóu valènt Alcinòu, que mestrejo entre lis ome d'aquest païs? Siéu vengu eici, d'uno terro liuencho e estranjo, coume un oste; ai passa de mau tant-e-pièi, e counèisse res di gènt d'aquesto encoutrado.

E la Divesso dis iue glas, Minervo, ié respoudeguè:

— Oste egrègi, vous ensignarai la demoro que me demandas, car es proche d'aquelo de moun noble paire. Mai venès à chut-chut 'mé iéu e vous endraiarai. Me parlès pas e

demandas rên en res d'aquélis ome, car n'amon pas li fourestié e reçaupon pas amistousamen aquéu que vèn de liuen. Fisançous de si barco lóugiero e couchouso, van à travès di grândis aigo, e Lou que bassaco la terro i'a douna li barco, isnello coume l'alo de l'aucèu e coume la pensado.

Aguènt parla 'nsin, Minervo marchè davans vitamen, e éu marchavo darrié la Divesso; e li famous marin Feacian lou veguèron pas quand travessavo la vilo au mitan d'éli, car Minervo, l'ounourado Divesso à bello como, lou permetié pas, aguènt agaloupa d'un sagarés espés Ulisse, dins soun amistanço pèr éu. E Ulisse remiravo lou port, li nau pariero, la Plaço dis ome e li grand bàrri, renfourça de long paufi, que fasien gau de vèire. E quouro fuguèron vers l'oustau famous dóu Rèi, Minervo, Divesso dis iue glas, ié diguè d'abord:

— Veici, Estrangié moun paire, l'oustau que m'avès demanda de vous ensigna. I'atroubarés li Rèi, nourrit de Jupitèr, fasènt soun repas. Intras, e cregnès rên dins vosto amo. D'ounte que vèngue, l'ome valènt es aquéu que fai lou miés tout ço que fai: anas en proumié vers la Rèino, dins lou palais; soun noum es Aretè la bono, e se lou merito; descènd dóu meme parentage qu'a engendra lou Rèi Alcinòu. Netune que bassaco la terro engendrè Nausitòu, councéupu de Peribèio, la mai bello di femo e la plus jouino di chato dóu noble Éurimedoun, qu'antan segnourejavo sus li fièr Gigant. Mai perdeguè soun pople mau-cresènt, e éu-meme periguè. Netune s'apariè 'mé Peribèio, e engendrè lou noble Nausitòu que mestrejavo li Feacian.

E Nausitòu engendrè Reissenour em' Alcinòu. Apouloun de soun arc d'argènt matè lou proumié que se venié de marida dins lou palais: leissè ges de drole, mai uno chato souleto, Aretè que prenguè Alcinòu. E aquest l'a ounourado mai que noun soun ounourado lis àutri femo que, sus la terro, gouvernon sis oustau souto lou poudé de soun ome. E sis enfant l'ounouron pas mens qu'Alcinòu, e tambèn li pople, que la regardon coume uno Divo e culisson si paraulo quand vai pèr la vilo. Manco jamai de bòni pensado dins soun èime; es amistouso pèr éli e amaiso si mau-mesclo. Se dins soun amo vous es en favour, poudès espera de revèire vòstis ami e de rintra dins voste oustau e la terro de la patriò.

Aguènt parla 'nsin, Minervo dis iue glas s'envoulè sus la mar indoutado, e leissè la gènto Esqueriò, e arribè à Maratoun; s'estènt agandido vers Ateno di grand carriero, intrè dins l'oustau soulide d'Ereitiéu.

E Ulisse, éu, se gandiguè vers l'oustau d'Alcinòu, e s'aplantè, l'amo coumoulo de pensado, avans de trapeja lou lindau d'aram. Car lou grand oustau dóu noble Alcinòu trelusissié coume lou Soulèu o la Lugano. De fòrti paret d'aram, di dous caire dóu lindau, embarravon la cour, e lou cresten n'èro d'aram. De pourtau d'or barravon l'oustau, e sus l'oundo d'aram argentalo li couroundo dóu pourtau èron d'argènt; e dessus i'avié uno cournisso d'or, e di dous caire i'avié de chin d'or e d'argènt que Vulcan avié ben gaubeja pèr garda l'oustau dóu noble Alcinòu e pèr que fugon inmourtau e noun vièiigon.

Dins la cour, fasènt lou tour de la paret, i'avié de sèti soulide, arrengueira jusqu'à la porto de dintre e vesti de tapis lóugié, fa de man de femo. Aqui s'assetavon li Baroun Feacian, manjant e bevènt tout l'an. De figuro de jouvènt d'or s'aubouravon sus li bèus autar, tenènt en man d'entorcho ardènto que la niue fasien lume i counvida dins l'oustau. Cinquante servicialo estavon dins l'oustau: lis uno souto la molo trissavon lou gran madur, e lis autro, assetado, teissavon la telo e fasien vira lou fus, bouleguiéu coume la fueio de l'auto piblo, e 'n òli linde trespiravo de la tramo dóu telage. Autant li Feacian èron li mai abile dis ome pèr vouga sus mar dins li barco couchouso, autant si femo relevavon sus tóuti pèr li travai de telo, e Minervo i'avié douna de faire d'obro tras-que bello e biaissudo. De-la-man-d'eila de la cour, proche li porto, i'avié un grand jardin de quatre journau de large, embarra de tout coustat dins uno sebisso. Aqui venien bèus aubras que fasien, quau la pero o la mióugrano, quau li bèus arange, li figo douço o l'óulivo verdalo.

E jamai aquéli frucho defautavon nimai s'arrestavon, e tout l'estiéu, e tout l'ivèr duravon; e lou Favòni, en boufant, fasié crèisse lis un e madura lis autre; la pero venié après la pero, la poumo s'amaduravo après la poumo, e lou rasin après lou rasin, e la figo après la figo. Aqui sus la vigno fruchouso, lou rasin s'embevié au raje dóu Soulèu, dins uno ardiero: aqui i'èro vendemia e cauca; di rasin, lis un toumbavon flour dóu tèms que d'aut s'amaduravon. Au bout dóu jardin i'avié un vergié que rendié en abounde tout l'an. E i'avié dous sourgènt, que l'un fasié si varai dins touto l'orto e l'autre avenavo souto lou lindau de la court, davans l'auto demoro, e li gènt ié venien poussa l'aigo. E talo èron li douno courouso di Diéu dins la demoro d'Alcinòu.

Lou paciènt e divin Ulisse, s'estènt aplanta, remirè aquéli causo, e quand lis aguè remirado, passè lou lindau vitamen. Atroubè li baroun e li capo di Feacian que fasien de libacioun à l'alertat Mataire d'Argus, car fenissien pèr éu, quouro sounjavon de regagna si lié. E lou divin e paciènt Ulisse travessè l'oustau, agaloupa dins lou sagarés espés que Minervo i'avié expandi à l'entour; venguè vers Aretè e lou rèi Alcinòu. Ulisse embrassè li geinouï d'Aretè, e lou sagarés divin toumbè. E, lou vesènt, tóuti dins l'oustau demourèron nè, e lou remiravon. Mai Ulisse preguè ansin:

— Aretè, fiho dóu divin Reissenour, vène à ti geinouï e vers toun espous e vers si counvida, car ai rebouli mai-que-mai. Que li Diéu ié dounon de viéure benura, e que laisson à sis enfant li bèn que soun dins sis oustau e li recoumpènso dounado pèr lou pople! Mai preparas ma revengujo, pèr fin que lèu arribè dins ma patriò; car i'a long-tèms que reboullisse liuen de mis ami.

Aguènt ansin parla, s'assetè i cèndre dóu fougau, davans lou fiò, e tóuti restavon mut. Enfin lou vièi e valènt Egueniéu ansin mutè. Èro lou mai vièi di Feacian, e sabié forço causo de l'ancian tèms e relevavo sus tóuti per soun bèu parla. Sàvi, parlè ansin au mitan de tóuti:

— Alcinòu, es ni bon, nimai ounèste que toun oste rèste asseta sus li cèndre dóu fougau. Ti counvida espèron que te decides. Despacho-te; fai sèire toun oste sus un fautueï clavela d'argènt, e coumando i precoun que vuejon de vin, pèr faire de libacioun à

Jupitèr Bendo pericle qu'acoumpagno li suplicant venerable. Dóu tèms, la beillesso semoundra à toun oste que soun dins l'oustau.

Tre que lou valènt Alcinòu entendeguè acò, prenguè pèr la man l'avisa e sàvi Ulisse, e lou faguè leva dóu fougau; pièi lou faguè sèire sus un fautuei courous de mounte s'èro leva soun drole, lou valènt Laudamas, que s'assetavo contre éu, estènt lou qu'amavo mai. Uno servicialo vujè dins un peiròu d'argènt l'aigo d'uno bello eigadiero d'or, pèr se lava li man, e davans éu meteguè uno taulo neto. E la venerablo beillesso, avenènto pèr tóuti, aduguè lou pan e li mèisse à jabo. Lou sàvi e divin Ulisse bevié emai manjavo.

Alor Alcinòu diguè à-n-un precoun:

— Pountounòu, sermo lou vin dins lou cratère e partisse-lou entre tóuti dins l'oustau, pèr que faguen de libacioun à Jupitèr Bendo-pericle qu'acoumpagno li suplicant venerable.

Ansin mutè, e Pountounòu sermè lou vin dous, e lou partiguè en tastant d'abord de tóuti li tasso. E li libacioun e beguèron tant que n'i'en disié l'amo, e Alcinòu ansin ié parlè:

— Escoutas-me, baroun e capo di Feacian, que vous digue ço que moun cor me dis dins lou pitre. Aro que lou repas es acaba, anas dourmi dins vòstis oustau. Deman de-matin, aguènt asempra lis ancian, rendre l'espitalita envers l'oste dins moun oustau, e faren li sacrifice degu i Diéu; pièi sounjaren à sa revengudo, pèr que sèns peno e sèns mau, lou faguen arriba en grand gau dins la terro de sa patriò, quand meme sieguèsse tànti liuencho. E passara plus de misèri ni de mau jusquo tant qu'ague trepeja sa terro natalo. Aqui, pièi, subira lou destin que li Parco lourdo i'an fiela dóu jour que lou faguè sa maire. Quau saup s'es pas un dis Inmourtau davala dóu Cèu?

Li Dièu aurien ansin perpensa quauque plan; car souvènt se soun fa vèire de nautre, quand i'oufrissian de tuado famouso, e se soun asseta à nòsti repas coume nautre, e proche. E s' un vouiajour Feacian li rescontro soulet sus sa routo, s'escoundon pas, car sian dóu meme parentage, coume lis Uiard e la raço fèro di Gigant.

E lou prudent Ulisse ié respoudeguè:

— Alcinòu, que dins toun èime i'ague d'àutri pensado. Noun siéu parié dis Inmourtau que repaïron dins lou large Cèu, ni pèr lou brinde, ni pèr lis er; mai retrase is ome que moron, à-n-aquéli que sabès li mai aclapa de desastre. Es à-n-aquéli que retrase pèr lou malan. E li mau sèns noumbre que vous n'en poudrié faire lou dedu, es pèr la voulounta di Diéu, segur, que lis ai passa. Mai laïssas, mau-grat ma tristour, que prèngue moun repas; car i'a rèn de pire qu'un vèntre afamina: se laïssas pas óublida pèr l'ome lou mai lagna, lou mai bourrela d'isagno. Ansin, ai dins l'amo un grand descors, e pamens la fam emai la se me coumandon de manja e de béure, e de me ressacia maugrat-tout ço qu'ai rebouli. Mai quouro l'Aubo revendrà, despachas-vous de me remanda, paure iéu! dins ma patrò, de pòu qu'après n'avedre tant passa, la vido noun m'abandonèsse sèns revèire mi bèn, mi gènt e moun auto demoro.

Ansin mutè, e tóuti senèron, e s'acourajavon à-n-acoumpagna l'oste, qu'avié parla coume se dèu. Pièi aguènt fa de libacioun, e begu coume n'i'en disié l'amo, anèron

dourmi chascun dins soun oustau. Mai lou divin Ulisse restè, e, proche d'èu, Aretè e lou divin Alcinòu s'assetèron; e li servicialo levèron lis eisino dóu repas. E Aretè di bras blanc parlè proumiero, aguènt recouneigu la flassado, e lou jargau, bèu vièsti qu'elo avié fa emé si femo. E diguè à-n-Ulisse aquéli paraulo aludo:

— Moun oste, te demanderai proumiero: quau siés? De monte vènes? Quau t'a douna aquéli vièsti? Dises pas que barrulant la mar siés toumba eici?

E lou prudènt Ulisse ié venguè:

— Me sarié mal-eisa, Rèino, de faire d'uno estirado lou raconte di mau que li diéu celestiau me n'an ablasiga; mai te dirai ço que me demandes abord. I'a au mitan de la mar uno isclo, Ougigìo, monte repairo Calipsò, Divo traito à bello como, la chato enganarello d'Atelas; i'a pas de Diéu ni d'ome que rèste em' elo. Un Diéu me ié menè, paure iéu! car Jupitèr d'un lans de soun blanc pericle, avié esclapa 'n dos ma barco couchouso sus la negro mar monte tóuti mi valènt coumpan periguèron. E iéu, sarrant de mi bras la careno de ma barco à double rèng, fuguère empourta nòu jour de tèms, e dins la desenco negro niue, li Diéu me butèron dins Ougigìo, ounte repeiravo Calipsò, la Divo traito à bello como.

E m'aculiguè, bèn-voulènto, e me nourriguè; me disié que me farié inmourtau, e pèr sèmpre deliéure de vieiounge; mai pousquè pas gagna moun cor dins moun pitre. Passère aqui sèt annado, e bagnave de lagremo li vièsti inmourtau qu'elo m'avié baia. Mai quouro la vuechenco annado venguè, alor me secutè pèr m'entourna, siegue que Jupitèr i'aguèsse douna l'ordre, siegue que soun cor aguèsse chanja. Me remandè sus un radèu liga emé de cau, e me donè de pan e de vin en abounde, e me vestiguè d'abihage divin e congreiè un vènt manse e favourable. Barquejère dès-e-sèt jour de tèms, fasènt routo sus mar, e lou dès-e-vuechen li colo souloumbrouso de vosto terro m'apareiguèron e moun paure cor s'engauchiè. Malastra! Deviéu èstre aclapa d'àutri mau, tant-e-pièi, que me devié manda lou Diéu que bassaco la Terro. Amoudè li vènt que m'aplanteron en camin; eigrejè la mar immenso, e vouguè que lis erso, iéu gouissant, aclapèsson lou radèu: e la tempèsto l'escavartè.

Nadère, fendènt l'aigo, jusquo que li vènt e l'oundo m'agon pourta en terro; la mar me jità d'abord contro li roucas, pièi m'aduguè dins un rode mai en favour, car nadère mai jusqu'au flume, dins un endré abourdable, sèns roco à l'abri dóu vènt. M'afourtiuguè dins moun èime, pièi la niue divino venguè. Alor m'estènt sourti dóu Flume casegu de Jupitèr, m'ajassère soutu l'aubriho ounte aviéu amoulouna de fueio, e 'n Diéu me mandè un som lourd. Aqui, emai fuguèsse adoulenti dins moun paure cor, dourmiguère touto la niue enjusquo au matin e tout lou jour. Lou soulèu cabussavo e la douço som me quitè; entendeguère alor li servicialo de ta chato que jougavon sus la ribo, e la veguère, elo, entre tóuti, pariero dis Inmourtalo. La preguère, e faguè veire un èime egrègi, bèn en subre d'aquéu di chato de soun tèms, car lou jouvènt es sèmpre mau-sage. Elo tant lèu me donè de viéure e de vin rouge e me faguè bagna dins lou flume e me donè de vièsti. Vaqui: t'ai di tout lou verai, mau-grat mi lagno.

E Alcinoù, ié respoundent, diguè:

— Moun oste, segur ma chato a pas agi coume se dèu d'abord que t'a pas mena emé si servicialo dins moun oustau car l'aviés pregado proumiero.

E l'avisa Ulisse ié respoudegùè:

— Valènt, ames pas pèr iéu bleima la vierginello sèns reproche. M'a di que la seguiguèsse emé si servicialo; mai iéu l'ai pas vougu, crento de t'enmalicia s'aviés vist acò: car nàutri, raço dis ome, sian souspichous.

E Alcinoù, ié respoundènt, diguè:

— Moun oste, moun brave cor s'enmalicio jamai sènsou resoun dins moun pitre, e li causo justo an toujours lou mai de poudé sus iéu. A Jupitèr lou Paire plasiguèsse, à Minervo, emai à-n-Apouloun, que tau que siés, e sentènt touto causo coume sènte iéu, vouguèsses demoura, e que prenguèsses ma fiho e que te diguèsson moun gèndre! Te baiariéu un oustau e de bèn, se vouliés demoura. Mai res di Feacian te gardara luerdre, car acò noun agradarié à Jupitèr lou Paire. Pèr fin que saches bèn acò, deman deciderai toun retour. Enjusquo aqui dorme, gibla pèr la som; e mis ome prouficharan dóu tèms sol, pèr qu'arribes dins ta patriò e dins toun oustau, o monte que vogues ana, meme sieguèsse de la man d'eila de l'Éubèio, car aquéli de noste pople que l'an visto la dison l'encountrado mai liuencho, quand ié menèron lou blound Radamante per vèire Titios, l'enfant de la Terro. I'anèron e tournèron dins qu'un jour. Veiras, tu, lou gàubi qu'an mi nau emai mi droulas pèr tabassa la mar de si rèm.

Parlè 'nsin, e l'avisa e divin Ulisse, gauchous, faguè aquelo prègo:

— Jupitèr, o Paire, te plasiguèsse qu'Alcinoù fague ço qu'a proumés, e que sa glòri siegue inmourtalo sus la drudo terro, se iéu torne dins ma patriò!

E dóu tèms qu'ansin se parlavon, Aretè dounè ordre i servicialo di bras blanc que fagon un lié souto lou pourtegue, que ié meton de lançou de pourpro e i'expandigon pèr dessus de tapis e de cuberto de lano. E li servicialo sourtiguèron dóu mèmbe emé d'entorcho atubado. Faguèron lèu un bèu lié e s'aflatant d'Ulisse, ié venguèron:

— Aubouras-vous, Estrangié, e anas dourmi. Voste lié es lèst.

Ansin parlèron, e ié semblè dous de dourmi. Lou divin e paciènt Ulisse s'assoumiguè dins un lié prefound, souto lou pourtegue restoutissènt. E Alcinoù tambèn dourmié au founs de soun auto demoro; e contro éu, la Rèino aguènt fa lou lié, se couchè.

CANT VIII

LI BENURA FEACIAN

Pèr EN LUCIAN ESTRINE.

Quand l'Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, lou valènt Alcinòu saliguè de soun lié; e tambèn lou destrùssi di castelar, l'avisa e divin Ulisse. Lou valènt Alcinòu lou menè vers la Plaço di Feacian, pas liuen di barco. Entre arriba, s'assetèron proche sus de pèiro liso. Minervo que brandis la lanço, anavo pèr la Vilo, semblant l'un di precoun prudènt d'Alcinòu; e, pensant à la revengudo dóu generous Ulisse, abourdavo cade ome en ié disènt:

— Baroun e capo di Feacian, anas en Plaço, pèr fin d'ausi l'Estrangié qu'es arriba i'a pas long-tèms dins l'oustau dóu sàvi Alcinòu, après avedre barrula la mar: retrais is Inmourtau.

Aguènt parla 'nsin, empuravo l'èime de cadun, e lèu la Plaço e li sèti fuguèron coume d'ome. E remiravon l'enfant prudènt de Laerte, car Minervo avié espargi sus sa tèsto e sis espalo uno gràci divino, e l'avié fa grand e majestous, pèr que pareiguèsse mai fièr e mai venerable i Feacian e qu'ansin i'agradèsse, e pèr fin que fuguèsse lèst à touto esprovo. Quand fuguèron tóuti acampa, Alcinòu ié parlè ansin:

— Escoutas, baroun e capo di Feacian, que vous digue tout ço que moun cor dins lou pitre m'ispiro. Sabe pas quau es aquel Estrangié barrulaire qu'es vengu dins moun oustau, de vers lis ome dóu caire de l'Aubo o de vers aquéli dóu Tremount. Nous demando d'ajuda sa revengudo. Lou menaren, coume nous es arriba pèr d'àutri, car ges d'ome intra dins moun oustau i'an long-tèms ploura, desirant lou retour. Anen! tiren vers

la mar divino uno negro barco novo, e que cinquante-dous jouvènt siegon chausi dins lou pople, li meiour de tóuti. Estroupas dounc li rèm, e s'alestigue lèu dins moun oustau un festenau que vous óufrisse. Li jouvènt, que fagon ço qu'ai di; e vàutri tóuti, Caloge porto-bourdoun, venès dins moun bèu palais, que faguen ounour à l'oste dins lou palais. Que res me refuse, e fasès veni lou Chantre divin Demoudoque, car un Diéu i'a dona lou bèu canta que chalo, quand soun amo empuro soun cant.

Aguènt parla 'nsin, marchè proumié e li Porto-bourdoun lou seguissien; un precoun courreguè à l'endavans dóu Chantre divin. E cinquante-dous jouvènt chausi dins lou pople, anèron, coume Alcinòu avié di, sus la ribo de la mar fèro. Estènt vers la ribo, tirèron la negro barco à la mar profundo, aubourèron lou mast, alestiguèron li velo, estroupèron li espaieto emé de courrejo, e fasènt tout coume se dèu, larguèron li velo blanco e vouguèron vers lou large. Pièi venguèron alor dins lou grand palais dóu sàvi Alcinòu. E lou pourtegue, e la grand salo, e l'oustau èron plen d'ome acampa, e li jouvènt coume li vièi èron noumbrous.

Alcinòu tuè pèr éli douge fedo, vue porc di dènt blanco e dous biòu di pèd plegatiéu. Lis espeièron, e adoubèron un brave repas. E lou precoun venguè, menant lou Chantre divin. La Muso l'amavo en subre de tóuti, e i'avié dona de saupre lou bèn emé lou mau, e i'aguènt leva sis iue l'avié guierdouna dóu bèu canta. Lou precoun meteguè pèr éu, au mitan di counvida, un fautuei clavela d'argent contro uno auto coulouno; e au dessus de sa tèsto penjè la quitarro zounganto, e ié fague sèntre coume la poudrié prene. Pièi meteguè davans éu uno bello em' un gourbelin em' uno tasso de vin, pèr que beguèsse coume soun amo n'i'en dirié.

— E tóuti alounguèron li man vèrs li mèisse davans éli.

Quand aguèron rassasia sa fam emai sa set, la Muso empurè lou Chantre pèr que lausèsse la glòri dis ome dins un cant renouma enjusquo dins lou large Cèu. Èro de la rioto entre Ulisse e Achile, enfant de Peliéu, quouro s'agarriguèron pèr tèms emé de mot vióulent dins un festenau óufert i Diéu. E lou Rèi dis ome, Agamennoun se gaudissié, dins soun amo que li proumié d'entre li Grè s'agarriguèsson; car se coumplissien li dicho d'Apouloun esbléugissènt, quouro avié passa lou lindau de pèiro dins la divino Pitò pèr questiouna l'ouracle: alor s'alestissien li mau di Trouian e di Grè, pèr la voulounta dóu grand Jupitèr.

E lou Chantre preclar cantavo aquéli causo, mai Ulisse prenènt dins si man forto sa grand flassado de pourpro la traguè sus sa tèsto e n'acatè sa bello caro, car avié vergougno de tounba de plour davans li Feacian. E quouro lou Chantre divin s'arrestavo de canta, éu si plour baucavon; esvartavo soun mantèu e prenènt la doublo coupo, fasié de libacioun i Diéu. Pièi quand li baroun Feacian encitavon lou Chantre que cantèsse (car èron calamela pèr soun vers), Ulisse plouravo mai, la tèsto acatado. S'escoundié de tóuti en escampant de lagremo; mai Alcinòu, asseta contre éu, soulet se n'avisè e l'ausiguè gouissa, e tant lèu diguè i Feacian, abile remaire:

— Ausissès-me, baroun e capo di Feacian. Avèn deja countenta nosto amo dóu festin e

dou cant de la quitarro, chale di festenau. Aro, sourten; adounen-nous en touti li jo, pèr que l'oste digue à sis ami, uno fes tourna dins sa patrio, de quant relevan sus lis àutris ome pèr lou poung, la lucho, lou saut e la courso.

Aguènt parla 'nsin, marchè proumié e touti lou seguiguèron. E lou precoun penjè la quitarro zouganto à la coulouno, e, prenènt Demoudoque pèr la man, lou menè foro l'oustau, dou meme camin que li baroun Feacian avien pres pèr vèire li jo. Anèron en plaço, e uno prèisso enormo de mounde seguissié. Pièi, forço jouvènt roubuste s'oubourèron: Acrouniou, Ouciale lou Lèuge, Elatriéu lou Remaire, Nautiéu, emé Primniéu lou Pilot, em' Anquiale lou Ribeirou, em' Eretmiéu, e Pountiéu lou Marinié, e Proutiéu lou Proumié de touti, e Toun lou Lèste, em' Anabessiniéu l'Embarcaire, em' Anfiale, l'enfant de l'Armejaire Poulinèu e lou felen dou Mèstre d'aisso Teitoun, emé lou large Euriale retrasènt à Mars, Mataire dis ome, emé Naouboulido que pèr la forço e la bèuta relevavo sus touti li Feacian après lou noble Laudamas. E li tres drole de l'irreproachable Alcinou s'oubourèron tambèn, Laudamas e Sàli, emé lou divin Clitouniéu.

E d'abord luchèron à la courso, e se rounsèron dou rande, e touti ensèn voulavon, aubourant la pousso de la plano Mai aquéu que li passavo touti, e de liuen, èro Clitouniéu e d'autant de camin qu'an fa li miolo, la rego finido, d'autant éu li leissavo en-darrié quand revenguè davans lou pople. D'autre entamenèron la lucho, e dins aquel assaut Éuriale l'empourtè sus li mai caloussu. E Anfiale gagne en sautant lou miés; e Elatriéu fuguè lou mai fort pèr li manda palet; e Laudamas, l'enfant, preclar d'Alcinou fuguè lou mai fort pèr lou cop de poung. Mai, quand se fuguèron chala d'aquéli lucho, Laudamas, enfant d'Alcinou, parlè 'nsin:

— Anen, ami, demanden à l'oste se tambèn saup lucha. Certo, sèmblo pas que ié defaute lou courage. A de cueisso e de bras em' un còu caloussu; es encaro jouine, emai l'agon aflaqui de mau-tèms espés; car i'a rènn à la mar pèr estourri un ome tant gaiard fuguèsse.

E Éuriale ié respoudeguè:

— As bèn parla, Laudamas. Vai, empegne-lou, e raporto-ié ço qu'avèn di.

E l'enfant preclar d'Alcinou, aguènt entendu acò, s'aplantè au mitan dou round e diguè à-n-Ulisse:

— Anen, Oste de moun paire, venès assaja nòsti jo, se ié sias atrina coume se dèu. I'a pas de glòri mai grando pèr lis ome coume d'èstre valènt di pèd emai di bras. Venès dounc, couchas la tristour de vosto amo. Vostre retour sara pas retardà de gaire, car deja vosto nau es tirado à la mar, e li coumpan soun lèst pèr parti.

E l'avisa Ulisse ié respoudeguè:

— Laudamas, perquè me vènes prouvouca à la lucho? Li mau emplenon mai moun arno que lou desir di jo. Ai passa deja de mal-avari tant-e-pièi, emai de peno; e aro asseta dins voste garlandèu, demande lou retour, pregant lou Rèi e tout lou pople.

E Éuriale, ié venènt, apertamen ié faguè escorno:

— M'avès l'èr, moun oste, de-dessaupre tóuti li jo ounte s'atrinon lis ome, e retrasès mai à-n-un mèstre d'equipage (que sus un batèu a pèr mai grand soucit lou gazan e lou viéure) qu'à-n-un lucaire.

E l'avisa Ulisse, em' un regard feroun, ié diguè:

— Moun oste, parles pas coume fau, e retipes à-n-un arrogant. Li Diéu noun partisson parieramen si douno entre tóuti lis ome, la bèuta, la prudènci o lou bèn dire. Souvènt un ome a ges de bèuta, mai un Diéu l'adorno pèr la paraulo, e tóuti davans éu soun ravi, car parlo assegura em' uno leno moudestiò e 'n Placo mestrejo, e quand vai pèr la vilo lou regardon coume un Diéu. Un autre retrais is Immourtau per la bèuta, mai i'es pas douna lou bèn-dire. Ansin, tu siés bèu, e 'n Diéu t'aurié pas fa autre; mai lou sen te defauto, e coume as mau parla, as enmalicia moun cor dins moun pitre. Descounèisse pas aquéli lucho, coume dises.

Ére dintre li proumié que metien sa fiso dins sa jouvènço e dins la forço de si bras. Aro siéu aclapa de mau e de doulour, car siéu esta de batèsto noumbrouso entre lis ome e n'ai travessa lis asard de l'oundo. Mai, mau-grat que n'ague bèn rebouli, assajarei aquéli jo, car ta paraulo m'a mourdu, e m'as atissa pèr toun dire.

Ansin parle, e sènso jita sa flassado, se rounsan rudamen, prenguè uno pèiro mai grosso e mai lourdo qu'aquéli que li Feacian se servien dins si jo, e l'aguènt facho vira, la mandè d'uno man roubusto. E la pèiro gingoulè, e tóuti li Feacian abile remaire, beissèron la tèsto souto lou vanc de la pèiro que voulè bèn liuen di marco dis autre. E Minervo courriguè vitamen e, metènt uno marco, diguè, aguènt pres caro d'ome:

— Meme un avugle, moun oste, pourrié counèisse ta marco en la toucant, car es pas mesclado emé la moulounado dis autre, mai es bèn plus liuen. Ten-te fiso, car pas un di Feacian te passara, ni meme t'aura.

Ansin mutè, e lou paciènt e divin Ulisse fuguè countènt e ié fasié gau d'avé dins la Plaço un ami bèn-voulènt. E parle mai manèu i Feacian:

— Aro, jouvènt, agantas aquelo pèiro. Ai idéio que lèu n'en vau manda uno autre autant liuen e meme mai. Moun amo e moun cor m'enciton pèr assaja lis àutri lucho. Que chascun li risque, car m'avès malamen enmalicia. Au gantelet, à la lucho, à la curso, refuse degun di Feacian, franc de Laudamas soulet qu'es moun oste. Quau pourrié lucha un ami? Lou dessena e l'ome de rèn contro-iston soun oste dins li jo, au mitan dis estrangié e s'abaisson ansin. Iéu n'en refuse ni n'en rebute ges d'autre. Sabe tóuti li lucho que se fan entre lis ome. Sabe subretout benda un arc escura de nðu, e lou proumié tancariéu un arquié dins lou fube dis enemis, meme de coumpagnoun à mouloun sieguèsson-ti à soun entour e bendarien-ti soun arc contro iéu. Filóutèto soulet me gagnavo emé soun arc, vers li Trouian, li fes que li Grè se batian à matrassino.

Mai aro crese d'èstre lou mai adré di mourtau que vivon de pan sus terro. Segur que voudriéu pas lucha emé lis eros d'antan, ni Hercule nimai Éurite, car luchavon l'arc meme li Diéu. Lou grand Éurite mouriguè jouine; se faguè pas vièi dins soun oustau, car Apouloun enmalicia lou matè, aquest à l'arc l'aguènt prouvoca. Iéu mande la pico

coume un autre li matrassino. Pamens, ai pòu qu'un Feacian me passe à la curso, car m'an aclapa mi trebau au mitan dis oundo; n'aviéu pas forço viéure dins ma nau, e mi pàuri geinouï èron aflaqui.

Ansin mutè, e tóuti restèron nè, e soulet Alcinòu ié respoudeguè:

— Moun oste, ti paraulo m'agradon. Ta forço vòu prouva la vertu que pertout te seguis, car siés amali qu'aquel ome t'ague braveja; mai degun aujarié èstre en doute de toun courage, franc d'avé perdu lou sèn. Aro, encapo bèn ço que te vau dire pèr que parles amistous de nòsti brave, quouro dins tis oustau saras à taulo entre ta femo e tis enfant, e que t'ensouvendras de nosto vertu e di travai ounte Jupitèr nous a douna d'èstre famous despièi lis àvi. Sian pas li mai fort au gantelet, nimai sian pas de luchaire coumpli; mai au courre sian rapide e sian tras que bon sus li barco. Li festin nous fan gau emai la quitarro e li danso, e lis abihage courous, e li ban d'aigo tousco e lou lié. Dau! vautre que sias li meiour balaire di Feacian, balas, que l'oste, retour dins soun oustau, digue à sis ami de quant passas lis àutris ome pèr lis art de la marino, pèr lou pèd isnèu, pèr la danso e pèr lou cant. Que quaucun adugue tant-lèu à Demoudoque sa quitarro zounganto qu'es restado dins l'oustau.

Alcinòu, retrasènt à-n-un Diéu parlè 'nsin; un precoun s'aubourè pèr ana querre la quitarro armouniouso dins l'oustau dóu Rèi. E li nòu priéu di jo, nouma pèr lou sort, s'aubourèron, car es éli que reglavon tout dins li jo. Aplanèron la plaço dóu cor, e alestiguèron un large rode. Lou precoun revenguè, adusènt la quitarro zounganto pèr Demoudoque; e aquest se meteguè au mitan, e 'ntour d'éu se tenien li jouvencèu, dansaire bèn engaubia. E marcavon de si pèd lou cor divin: Ulisse remiravo si pèd desgaja e n'èro ravi dins soun amo.

Mai lou Chantre coumencè de canta meravihousama l'amour de Mars em' Afroudito, la bello courounado, e coume s'aparièron dins l'oustau de Vulcan. Mars faguè de douno tant-que, pièi, desoundrè lou lié dóu Rèi Vulcan. Tant-lèu lou Soulèu, que lis avié vist s'aparia, venguè lou faire assaupre à-n-aquest, qu'ausiguè aqui uno malo paraulo. Pièi, perpensant d'à founs soun revènge, se despachè d'ana à sa fargo, e, aubourant un gros enclume farguè de liame que noun poudrien ni se roumpre ni se desfaire. Aguènt fini aquéu ret enganiéu, venguè dins la chambro nouvialo mounte èro soun bèu lié. E ié penjè de tout caire, en round, aquéli liame que toumbavon di saumié entour de la litocho coume de telaragno, e que res poudié vèire, pas meme li Diéu benura. Es ansin qu'ourdiguè sa ruso.

E, aguènt ansin envóuta lou lié, faguè coume s'anavo à Lemnos, vilo bèn bastido, aquelo que de tóuti amavo lou miés sus terro. Mars dóu fren d'or lou tenié d'à ment e quand veguè parti lou fabre illustre, se despachè, dins soun envejo d'Afroudito, la bello courounado, de veni vers l'oustau de l'illustre Vulcan. Afroudito, tournant de vèire soun paire poudèrous Jupitèr, èro assetado. E Mars intrè dins l'oustau, e ié prenguè la man, en ié disènt:

— O Caro, anen dormi sus noste lié. Vulcan es plus eici; es ana vers Lemnos, encò di

Sintian que parlon gavot.

Ansin mutè, e ié pareiguè dous à la Divesso de plega; mountèron sus lou lié pèr ié dourmi, e tant-lèu li liame, abilamen pausa pèr l'endustri Vulcan lis enviroutèron. Poudien ni boulega li mèmbe, ni se leva, e veguèron que poudien pas fuge. E l'ilustre Goi s'aflatè d'éli, car s'èro entourna avans d'èstre vers Lemnos, lou Soulèu aguènt fa l'agacho pèr éu e l'aguènt averti. Rintre à l'oustau, adoulenti dins lou cor. S'aplantè dins courredou, e uno iro vióulento lou prenguè; e cridavo que fasié pòu, talamen tant que tóuti li Diéu l'ausiguèron:

— Paire Jupitèr, e vautre, Diéu benura que sèmpe vivès, venès vèire de causo que fan vergougno e noun se podon supourta. Iéu que siéu goi, la chato de Jupitèr, Afroudito, me desoundro; amo l'aule Mars pèr ço qu'es bèu e que goio pas. Se siéu laid, basto! n'en siéu pas l'encauso; la fauto n'es de moun paire e de ma maire que me devien pas faire. Agachas-lèi coume soun coucha, joun pèr l'amour. Segur qu'en li vesènt dins aquéu lié, n'en siéu endoulenti; mai crese pas qu'assajèsson de ié mai dourmi, emai se vogon forço bèn; poudran pas s'ajougne, e moun ret e mi liame li tendran jusquo tant que soun paire m'ague rendu la doto que i'ai dounado pèr sa fiho dis iue de chin, car èro bello

Ansin mutè, e tóuti li Diéu s'acampèron dins lou palais d'aram. Netune qu'enviourno la terro venguè, e tambèn Mercùri servicious, piei l'Arquié-rèi Apouloun. Li Divesso, vergougno, restèron souleto dins si demoro. Li Diéu despartissèire di bèn èron dre dins lou courredou; un rire demasia partiguè di Diéu benura quand veguèron l'obro dóu prudènt Vulcan. E 'n lou rega se disien entre éli:

— Li causo basso valon pas la vertu. Aqui lou lourd a agu lou desgourdi. Vulcan, emai fugue panard, a aganta pèr soun gàubi Mars, lou mai desgaja de tóuti li Diéu de l'Oulimpe; e pèr acò ié fara paga lou band.

Ansin se parlavon entre éli. Lou Rèi Apouloun, enfant de Jupitèr diguè à Mercùri:

— O Mercùri, Anouciaire, enfant de Jupitèr, tu que partisses li bèn, certo, amariés sènso doute èstre envirouta d'aquéli liame fourça, pèr coucha dins lou lié contro la Vènus d'or.

E l'Anouciaire Mercùri ié rebequè tant-lèu:

— Basto li Diéu! o Apouloun, Arquié-rèi, basto acò fuguèsse, e fuguèsse pres dins de liame tres fes autant entrevacous, e que tóuti li Diéu, e tóuti li Divo me veguèsson, que fuguèsse coucha emé la Vènus d'or.

Ansin mutè, e lou rire di Diéu Inmourtau s'esboudenè. Mai Netune risié pas; pregavo l'ilustre Vulcan que faguèsse deliéure Mars, e ié disié aquéli paraulo aludo:

— Fai lou deliéure, e t'aproumete que te pagara coume voudras e coume counvèn entre Diéu Inmourtau.

E lou fabre ilustre Vulcan ié venguè:

— Netune qu'enviournes la terro, me demandes pas acò. Plèio de marrit, marrido plèio. Coume poudriéu te cougi entre lis Inmourtau, se Mars escapavo soun dèute e mi liame?

E Netune que bassaco la terro ié respoundeguè:

— Vulcan, se Mars nègo lou dèute e se lèvo de davans iéu te pagarai.

E l'illustre Goi ié respoundeguè:

— Counvèn pas que te nègue ta paraulo: acò noun sara.

Aguènt parla 'nsin, lou garru Vulcan roumpeguè liame. E tóuti dous, deliéure di liame entrevacous, s'envoulèron tant-lèu, Mars dins la Traço, e Venus risouletto dins Cipre, à Pafos mounte soun si bos sacra e sis autar redoulènt. Aqui, li Gràci la bagnèron e l'embausèron d'òli d'ambròsi, coume counvèn i Diéu Inmourtau, e la vestiguèron de raubo precioso que fasien gau de vèire.

Ansin cantavo lou Chantre illustre, e dins soun èime Ulisse se gaudissié de l'ausi, coume tóuti li Feacian abile à maneja li long rèin di barco.

E Alcindou diguè à Sàli e à Laudamas de dansa soulet, car res poudié lucha em' éli. Aquésti prenguèron dins si man uno bello boulo rouginello que lou sàvi Poulibe avié gaubejado pèr éli. E l'un, rèire-plega, la mandavo vers li niéu sourne, e l'autre la recassavo davans qu'aguèsse touca lou sòu. Quand aguèron ansin joungla à mirando emé li boulo, alor dansèron l'un après l'autre sus la terro drudo; e tóuti li jouvènt, dre sus la Plaço, piquèron di man, e s'aubourè un grand brut. Alor lou divin Ulisse diguè à-n-Alcindou:

— Rèi Alcindou, lou mai preclar dóu pople, certo m'as anuncia li meieur dansaire, e acò es mai que clar. L'amiracioun me pren quand li vese.

Ansin mutè, e l'èime valènt d'Alcindou s'espoumpiguè de joio, e tant-lèu diguè i Feacian, ami di rèin:

— Ausès, baroun e capo di Feacian. L'oste me sèmblo sàvi. Dau! counvèn que ié faguen li douno de l'oste. Douge rèi preclar, douge baroun gouvernon aquéu pople, e iéu siéu lou tregen Adusès cadun uno flassado courouso, un jargau e un Pes d'or fin. Adurren tant-lèu tóutis ensèn aquéli douno, pèr que l'oste lis aguènt s'assète au festin, l'amo en joio. E Éuriale ié parlara pèr l'apasia, car a pas bèn parla.

Ansin mutè, e tóuti aguènt sena, dounèron ordre qu'aduguèsson li presènt, e cadun mandè un precoun. Éuriale, respoundènt à-n-Alcindou, parlè 'nsin:

— Rèi Alcindou, lou mai preclar de tout lou pople, apasiarai l'oste, coume me lou disés, e ié dounarai aquéu glàsi d'aram à manipo d'argènt, emé sa guèino d'evòri escrinclado de nòu. Aquesto douno sara digno de l'oste.

En parlant ansin meteguè lou glàsi clavela d'argènt dins li man d'Ulisse, e ié diguè en paraulo aludo:

— Salut, Oste, moun paire! Se vous ai di uno resoun marrido, que l'aurige l'emporte! Li Diéu vous dounèsson de tourna dins vosto patriò e de revèire vosto femo, car avès long-tèms rebouli liuen de vòstis ami.

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Emai tu, ami, te salude. Que li Diéu te dounon tóuti li bèn. Pousquèsses n'avé jamai

lou regrèt d'aquéu glàsi que me donnes en m'apasiant de ti paraulo.

Ansin mutè, e se meteguè lou glàsi clavela d'argènt en bricolo. Pièi, lou Soulèu cabussè, e li douno ufanouso s'aduguèron; li precoun famous li quitèron dins l'oustau d'Alcinòu; e lis nòblis enfant d'Alcinòu lis aguènt reçaupudo, li pausèron davans sa maire venerablo. Lou valènt Alcinòu coumandè i Feacian de veni dins soun oustau; s'assetèron sus de fautuei releva, e lou valènt Alcinòu diguè à-n-Aretè.

— Femo, adus un bèu cofre, lou plus bèu di tiéu, e ié rejougneiras un ristre bèn lava em' un jargau. Que bouton un peiròu sus lou fiò pèr faire caufa d'aigo, que l'oste, s'estènt bagna, remire li douno que i'an adu li nòbli Feacian; e qu'èu se gaudigue dóu festin en escoutant lou Chantre. Iéu ié farai douno d'aquelo bello tasso d'or pèr que s'ensouvèngue de iéu tóuti li jour de sa vido, quand dins soun oustau fara de libacioun à Jupitèr em' is àutri Diéu.

Ansin mutè; Aretè dounè ordre i servicialo que meteguèsson vitamen un grand peiròu sus lou fiò; e meteguèron sus lou fiò ardènt lou lavese pèr lou ban; ié vujèron l'aigo, pièi atubèron lou bos dessouto. Lou fiò envirouté lou lavese sus l'enders, e l'aigo se caufè.

Dins lou tèms Aretè de la chambro novialo descendeguè pèr soun oste un bèu cofre, e ié meteguè li douno ufanouso, lis abihage e l'or que i'avien fa douno li Feacian. Elo ié meteguè uno flassado em' un bèu jargau e diguè à-n-Ulisse aquéli paraulo aludo:

— Vejo, tu, aquéu curbecèu e barro-lou em' un nous, que res en routo te ié posque rèn rauba, car dourmiras belèu de la douço som dins la barco negro.

Aguènt ausi acò, lou paciènt e divin Ulisse barrè tant-lèu lou curbecèu em' un nous entrevacous que i'avié après antan l'ounourado Circè. Pièi la beillesso ié venguè dire de se bagna; descendeguè dins lou ban, e sentiguè émé l'aigo caudo, car i'avié long-tèms qu'avié pas agu siuen, despièi qu'avié leissa lou repaire de Calipsò à bello como, ounte i'èron douna coume à-n-un Diéu. E li servicialo l'aguènt fa bagna, l'ougnèron d'òli redoulènt e ié meteguèron un jargau em' uno bello flassado. E sali dóu ban, revenguè au mitan dis ome bevènt lou vin. Nausicaa que di Diéu tenié la bèuta, s'aplantè sus lou lindau de l'oustau bèn basti, e, regardant Ulisse emé chale, ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Salut, moun oste! I Diéu plasigue, quouro sarés dins la terro de la patriò, que vous ensouvenguès de iéu, car me devès la vido.

E l'avisa Ulisse ié respoudegue:

— Nausicaa, chato dóu generous Alcinòu, se Jupitèr restountissènt, l'espous de Junoun, me douno aro de vèire lou jour de la revengudo e de rintra dins moun palais aqui, certo, coume à-n-uno Divo farai de vot pèr tu tóuti li jour de ma vido, car siés estado moun sauvamen, o Vierge.

Ansin mutè, e s'assetè sus un fautuei proche lou Rèi Alcinòu. Li ragas fasien li part e sermavon lou vin. E un precoun venguè, menant lou Chantre meloudious, Demoudoque, ounoura dóu pople: lou faguè metre au mitan di counvida, contro uno auto coulouno. Alor Ulisse coupant la plus grosso part de l'esquino vouchado de graisso, d'un porc di

blànqui dènt, diguè au precoun:

— Precoun, pren e semounde aquelo car à Demoudoque pèr que la mange. Emai iéu l'ame d'ausi, mau-grat fugue doulènt. Li Chantre soun digne d'ounour e d'esgard entre lis ome de la terro, car la Muso i'a ensigna lou cant, e elo tambèn amo la raço di Chantre.

Ansi mutè, e lou precoun pausè li mèisse dins li man dóu valènt Demoudoque, e aquest emé gau li reçaueguè. Tóuti alor alounguèron li man vers li viéure davans éli. E quouro se fuguèron ressasia de bèure e manja l'avisa Ulisse diguè à Demoudoque:

— Demoudoque, t'ounoure mai que tóuti li mourtau, que la Muso, chato de Jupitèr, o bèn Apouloun t'agon ensigna. As meraviousamen canta l'astrado di Grè, e tóuti li mau qu'an passa, e tóuti si trebau, coume se i'ères esta o coume se lis aviés sachu d'un Argian. Mai aro canto lou Cavau de bos, basti pèr Epèie emé l'ajudo de Minervo, e que lou divin Ulisse menè pèr engano dins la ciéutadello: car l'avié rampli d'ome que toumbèron pièi Ilioun. Se me fas lou raconte just d'aquéli causo, iéu averarai en tóuti lis ome qu'un Diéu i bèn-voulènt t'a douta dóu cant divin.

Ansin parlè, e lou Chantre, ispira pèr un Diéu, coumencè de canta. Cantè d'abord coume li Grè mounta sus li barco à banc d'apès, s'aliunchèron aguènt bouta, lou fiò i tibanèu. Mai lis àutri Grè èron deja asseta contro l'ilustre Ulisse, embarra dins lou Cavau au mitan dóu garlandèu di Trouian. Aquésti, éli-meme, avien tira lou Cavau dintre lou Castelar; s'aubouravo, aqui dóu tèms qu'assetà à l'entour n'en disien tant-e-pièi. E tres plan i'agadavon: d'esclapa lou bos cloutu emé l'aram taiu o de lou debaüssa sus li roucas, o de lou garda coume uno óuferto i Diéu. Es aquest darrié que devié se coumpli, car soun astrado d'éli èro de peri uno fes que la vilo aurié recata dins si bàrri lou grand Cavau de bos ounte èron asseta li Prince di Grè, pourtant la mort e lou maudestin encò di Trouian. E Demoudoque cantè coume lis enfant di Grè aguènt degoula dóu Cavau, soun embousc cloutu, saquejèron la vilo. Pièi cantè lou ravage de la ciéuta ribassudo e Ulisse, e lou divin Menelau, retrasènt à Mars, e fasènt lou sèti de l'oustau de Deifobe, e la rudo bataio que se dounè aqui, e coume fuguèron vincèire emé l'ajudo de la generouso Minervo.

Lou Chantre preclar cantavo aquéli causo, e Ulisse cor-falissié, e souto si parpello, li lagremo aseigavon si gauto. Coume uno femo sarro dins si brassado e plouro soun ome escari tounba davans la vilo e davans soun pople, leissant à sa ciéuta em' à sis enfant lou mau-destin; lou vesènt mort e lou cors bategant encaro, elo se jito sus éu, idoulanto, e lis enemi la picant dins l'esquino e lis espalo emé l'enfust de si lanço, la mènou esclavo pèr subi li trebau e li doulour e que si jour se passigon dins la mesquinarié e la desesperanço: ansin Ulisse, souto si parpello desboundavon li lagremo amaro, qu'escoundié is àutri counvida. E soulet Alcindou asseta contro éu, s'én avisè e l'ausiguè gouissa prefoundamen; e tant léu diguè i Feacian, abile marinié:

— Escoutas, baroun e capo di Feacian, e que Demoudoque fague cala sa quitarro zounganto. Ço que canto plais pas autant en tóuti. Despièi qu'avèn fini lou repas e que lou Chantre divin a coumença de canta, l'oste s'abimo en un dòu crudèu, e la doulour a

encoumbi soun cor. Que Demoudoque finigue dounc, pèr que nautre emai l'oste sieguen tóuti countènt.

Acò counvendra forço miés. Avèn alesti lou retour de l'oste ounoura e tambèn li douno amigo que i'avèn semousto, estènt que l'aman. Un oste un suplicant, es un fraire pèr tout ome que soun amo pòu encaro s'amansi. Ansin, Estrangié, m'escoundes rèn pèr engano de ço que te vole demanda, car es juste que me parles lou cor sus la man. Digo-me coume disien à ta maire, à toun paire, à-n-aquéli de ta vilo em' à ti vesin. Car degun d'entre lis ome, que siegue un capoun o un ome illustre, degun es esta sènso noum despièi sa neissènço. Li parènt que nous an fa, nous n'en an douna un en tóuti. Digo-me tambèn la terro ounte siés na, toun pople, ta ciéuta, pèr fin que nòsti barco de soun èime te mènou: car an ni pilot, ni timoun coume lis àutri barco; mai an un èime coume nautre, e sabon li vilo e li camp drud de tóuti lis ome; e travèsson couchouso la mar, atapado que soun de sagarés emai de nivo, sènso cregne d'èstre matrassado nimai de peri. Pamens ausiguère dire pèr tèms à moun segne-paire Nausitòu que Netune s'amalirié contro nautre, d'abord qu'acoumpagnan sènso entrevadis tóuti lis estrangié. Disié qu'uno barco Feaciano farié naufrage de retour d'un viage sus la mar souloumbro, e qu'uno grando colo s'aubourarié davans nosto vilo.

Ansin parlavo moun segne-paire. Belèu aquéli causo se coumpliran, belèu noun: acò sara coume voudran li Diéu. Mai tu, parlo e digo-nous dins quet rode as barrula, lis encoutrado qu'as visto, e li ciéuta bèn garnido, e lis ome caïn e feroun, o juste e caritadous e que soun èime agrado i Diéu. Digo-nous perqué ploures en ausènt canta lou mau-destin dis Argian, di Danaian e d'Ilioun! Li Diéu éli-meme an fa aquéli causo e an vougu la mort de tant de brave, pèr fin que siegon canta dins li jour endevenidou. Un de ti gènt es-ti mort davans Ilioun? Èro toun fihat illustre o toun sogre, aquéli qu'escarissèn lou mai après noste sang de nautre? o bèn un coumpan sèns reproche? Car un coumpagnoun sàvi n'es pas mens qu'un fraire.

CANT IX

L'UIARD

Pèr En MARIUS JULIEN.

E l'avisa Ulisse ié respoundènt, faguè aquest dedu:

— Rèi Alcinòu, lou mai illustre de tout lou pople, fai gau d'ausi un Chantre ansin que retrais i Diéu pèr la voues. Crese pas que rèn agrade tant. La joio pren tout aquéu pople, e ti counvida en tiero asseta dins toun oustau escouton lou Chantre. Li taulo soun cargado de pan emai de car, e lou Dapifèr tirant de vin dóu cratère emplis li got e lou semound. Acò m'es dous dins l'amo de lou vèire. Mai vos que te digue mi mau lamentous: n'en serai que mai adoulenti. Que te dirai d'abord? Coume segre? Coume fini? Car li Diéu celestiau m'an aclapa de mau sèns nombro.

Te dirai abord moun noum pèr fin que lou sachés e que siegue couneissu de vautre; e pèr fin que, rescapa de la malo mort, siegue voste oste, emai fugue bèn liuen moun oustau.

Siéu Ulisse, Enfant de Laerte, e tóuti lis ome me counèisson pèr mis engano, e ma glòri es mountado enjusqu'au Cèu. Demore dins la preclaro Itaco, monte s'atrobo lou Baus Nerite emé sis aubre bacela dóu vènt

E i'a mai que d'uno isclo entour d'elo, Douliqui e Samos e Zacinte abouscassi. Itaco es la mai liuencho de la terro fermo e pounchejo de la mar, dóu caire de l'ahour; mai lis outro soun dóu coustat de l'Aubo e dóu Soulèu. Itaco es arèbro, mai es bono nourriguiero de jouvènt, e i'a pas d'altro terro que me fague tant gau de countempla. Segur que la noblo divo Calipsò m'a tenu dins si baumo founso, me voulènt pèr soun ome; coume Circè, drudo d'engano, m'a tenu dins soun repaire, en isclo d'Ajaio me

voulènt tambèn pèr soun ome: mai éli m'an pas gagna lou cor dins moun pitre, tant i'a que rèn agrado mai coume la patriò e li parènt pèr aquéu que, liuen de si gènt, demoro dins uno terro estranjo, fuguèsse-ti dins un riche palais. Mai te farai lou raconte dóu retour lamentous que me baiè Jupiter à la partènço de Troio.

D'Ilioun lou vènt me butè vers li Cicouno, en Ismare. Aqui devastère la vilo e faguère un chaple dis estajan; li femo e li caturo à boudre fuguèron partido entre tóuti e res s'enanè priva pèr iéu d'uno justo part. Alor dounère l'ordre de s'enfugi, lestamen; mai li dessena óubeiguèron pas Bevien de vin à regounfle; escoutelavon sus la ribo li fedo e li negre biòu à pèd plegatiéu. Dins lou tèms li Cicouno fugidis avien souna d'àutri Cicouno, si vesin que repeiravon dintre li terro. Aquésti èron en nombre e valènt, tant engaubia pèr se batre sus de càrri que d'i pèd, quand n'èro mestié. E venguèron lèu-lèu, au matin fougous coume li fueio e li flour à la primo. Alor lou maudestin de Jupiter nous aclapè, malastra, pèr que rebouliguessian de milo auvèri. Nous dounèron l'ataco proche de nòsti nau couchouso; e di dous caire tabassavian de nòsti pico d'aram. Tant que lou matin durè e que la lus sacrado grandiguè, emai éli fuguèsson un fube, tenguerian pèd; mai quouro lou Soulèu marquè l'ouro que li biòu se destacon, li Cicouno riblèron li Grè, e sièis pèr barco de mi coumpagnoun à bèu cambau fuguèron tua; lis àutri fuguèron escàpi de la mort e dóu mau-destin.

Faguerian camin liuen d'aqui, countènt d'avé escapa la mort e doulènt dins lou cor d'avé perdu nòsti bràvi coumpan pamens mi barco emé sis espaieto di dous bord s'aliunchèron pas que noun aguessian souna tres fes cadun de nòsti coumpan sagata sus la ribo pèr li Cicouno. E Jupiter qu'amoulouno li nivo aubourè la Tremountano em' uno grand broufounié, e agaloupè de nivo la terro emai la mar; e la niue se rounsè dóu Cèu. Li nau èron tracho foro vò, e la ràbi dóu vènt estrifè li velo en tres o quatre tros; cregnènt la mort, li carguerian dins li barco. Aquésti, emé de grands esperfors, fuguèron tirado sus la ribo mounte dos niue e dous jour isterian jasènt, aclapa de lassige e de doulour. Mai quouro l'Aubo a bello como aduguè lou jour tresen, aguènt arboura e larga li velo blanco, s'aseterian sus li banc, e lou vènt emé li pilot nous menèron. Sariéu arriba san e siau dins la terro de la patriò, se la mar e li courrènt dóu Cap Maliéu emé la Tremountano noun m'aguèsson pourta de la man d'eila de Citèro.

Fuguerian entira nòu jour à-de-rèng pèr li vènt countraria sus la mar peissounouso; mai lou jour desen, abourderian la terro di Loutoufage manjo-flour. Aqui, mounta sus la ribo e aguènt tira d'aigo, mi sòci faguèron uno begudo proche li barco couchouso. Alor chausiguère dous de mi coumpagnoun; lou tresen fuguè lou precoun, e li mandère pèr saupre quau èron lis ome que vivien sus aquelo terro. Aquésti, estènt parti, faguèron lou rescontre di Loutoufage, e li Loutoufage ié faguèron pas de mau, mai i'óufriguèron lou Lotos (frucho douço retrasènt au dàti e que poudrié bèn èstre la jinjourò. N.D.L.R.) pèr manja; e quand aguèron manja lou Lotos doucinèu, veici que pensèron plus ni à soun message nimai à retourna; mai, óublidous, voulien resta emé li Loutoufage e manja de Lotos. Alor li radusènt i barco cloutudo, mau-grat si lagremo, lis estaquère souto li banc di barco cloutudo; e dounère ordre à mi bràvi sòci de se despacha de mounta dins

couchouso, crento que manjant de lotos óublidèsson lou retour.

Ié mountèron, e s'assetant à si rèng sus li banc d'apès, tabassèron dis espaieto la mar bléujo; e naviguerian encaro, triste dins l'èime. Venguerian pica en terro dis Uiard ourgueious e sènso lèi, que, fisançous dins li Diéu inmourtau, ni planton de si man ni lauron. Mai sèn ni sènso faturo, tóuti li planto trachisson pèr éli, la seisseto emé l'òrdi, e li vigno que ié dounon lou vin de sis ugno gounflado pèr li blasin de Jupitèr. E li Counsèu d'ome, li counèisson pas, nimai sis us. Demoron i cresten di serre auturous, dins de baumo founso, e cadun gouverno sa femo e sis enfant, sènso soucit dis autre.

Davans lou port de la terro dis Uiard, i'a un iscloun, ni liuen, nimai proche. Es cubert de bos mounte fan crèis li cabro sóuvajo. Lis ome lis an jamai esfraiado, car li cassaie qu'enduron li doulour e li fatigo dins li bos e sus lou cresten di mountagno, van jamai dins aquelo isclo. Degun ié fai paise d'escabot e degun nimai ié lauro: i'a ni semenço ni labour; i'a ges d'estajan e noun se i'abariisson que li cabro belanto. Car lis Uiard an ni barco pintado de rouge, ni res que ié posque faire de nau à banc d'apès pèr li pourta vers li vilo dis ome, coume fan aquèsti pèr travessa li mar, lis un anant vers lis autre: ansin podon pas veni abita aquelo isclo. Mai aquelo isclo n'es pas esterlo, e dounarié cado causo à sa sesoun. I'a de mòli pradarié aseigado, sus la ribo de la mar bléujo; li vigno ié vendrien drudo e la terro ié dounarié eisa de meissoun, car es grasso mai-que-mai. Soun port es segur, e i'a pas besoun de cau, ni de traire l'ancouro, ni d'amarra la gumo; li marin podon ié resta tant que volon e espera lou vènt. Au founs dóu port, i'a 'n sourgènt linde que rajo souto uno baumo, e la verno ié vèn à l'entour.

Es aqui que fuguerian buta, e 'n Diéu nous ié menè dins la niue sournò, car poudian rèn destria. Lou sagarés agaloupavo li barco e la luno acatado de nivo noun brihavo pas dins lou cèu. Degun veguè de sis iue l'isclo, nimai lis erso barrulant vers la ribo davans que nòsti nau à banc d'apès aguèsson abourda. Alor carguerian li velo e davalerian sus la ribo; pièi, nous estènt endourmi, espererian l'Aubo divino.

Quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, en mirant l'isclo la faguerian touto. E li Ninfo, chato de Jupitèr, Mèstre di Chavano, faguèron leva li cabro garrigaud, pèr que mi coumpan pousquèsson faire sa repeissudo. E tant-lèu se sourtiguè di barco lis aubarèsto courbudo e li pico à l'ongui pouncho d'aram; e parti en tres camp manderian nòsti matrassino, e 'n Diéu nous dounè uno casso aboundouso. I'avié douge barco emé iéu: a caduno lou sortié baiè nòu cabro e dès à la mièuno. Ansin, tout lou jour, jusqu'à soulèu intrant, asseta mangerian li car à jabo e beguerian la roujo tencho; mai n'en soubravo encaro dins li gerlo noumbrouso qu'avian presso dins lou castelar sacra di Cicouno. E vesian la tubèio sus la terro procho dis Uiard; entendian si voues em' aquelo dóu fedan e de la cabraio. E quand lou Soulèu cabussè, la niue venguè e s'endourmigerian sus la ribo de la mar.

Quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, se faguè vèire, aguènt asempra lou Counsèu, diguère à mi sòci:

— Ista eici, bràvi coumpan; iéu emé ma barco e mi remaire, anarai vèire quau soun aquélis ome, se soun mau-parlant, sóuvage e injuste, o se soun caritadié e s’an cregnènço di Diéu.

Aguènt parla ‘nsin, mountère dins ma barco, e dounère ordre à mi sòci de ié mounta e de moula lou cau. Mountèron, e asseta à soun rèng sus li banc d’apès, tabassèron de sis espaieto la mar bléujo.

Quand fuguerian arriba à-n-aquelo terro procho, veguerian au fin bout uno auto espelunco à l’oumbro di lausié, proche de la mar. Aqui chaumavon de gros escabot de fedo e de cabro. Toucant, i’avié un retenau calada de pèiro taiado e ‘mbarra de grand pin e de roure aut-ramu. Aqui ié demouravo un gigant que, soulet e liuen de tóuti, menavo paise sis escabot, se mesclant jamai emé lis autre; mai vivié à despart e fasié lou mau. Èro un moustre espetaclous, retrasènt pas à-n-un ome que se nourris de pan, mai à la cimo abouscassido d’un piue parpelous que s’aubouro soulet au mitan dis àutri cresten.

Alor diguère à mi bràvi sòci de demoura proche la barco e de la garda. N’en chausiguère douge di mai valènt e s’empartiguerian, em’ un ouire de pèu de cabro, plen d’uno douço roujo tencho que m’avié baia Maroun, enfant d’Evantiéu, sacrificadou d’Apouloun, que demouravo en Ismare, estènt que lis avian pèr reverènci escapa, éu emé sa femo e sis enfant. Demouravo dins lou bos sacra d’Apouloun Porto-lus; me faguè de bèlli douno, car me dounè sèt Pes d’or bèn travaia, un cratère d’argènt massis, e dins douge gerlo un vin dous, clar e divin qu’èro couneigu dins soun oustau ni di ragas, ni di servicialo, mai d’èu soulet, de sa femo e de la beilleso. Tóuti li cop que l’on bevié d’aquéu vin rouge, se sermavo pèr uno tasso pleno vint mesuro d’aigo e soun bouquet embausmavo encaro lou cratère: e sarié esta grèu de se n’en passa. Aduguère dounc un ouire plen d’aquéu vin, emé de viéure dins un sa, car moun cor valènt m’empuravo pèr m’aproucha d’aquéu gigant clapu, sóuvage, couneissènt ni lou juste, ni li lèi.

Fuguerian lèu à soun espelunco, sènso l’atrouba, car fasié paise sis escabot dins li pasquié drud; e intrerian, remirant tout ço que vesian aqui. Li cledo èron cargado de toumo, e li jas èron plen d’agnèu e de cabrit, embarra en ordre e desparti, li jouine d’un caire, e li nouvelet de l’autre. E tóuti li cibre plen, la gaspo ié floutavo sus la lachado. Mi coumpan me suplicavon de rauba li fourmo e de s’entourna, coursejant vitamen lis agnèu e li cabrit foro dis estable, e de fugi sus lis aigo salano. Lou vouguère pas, emai segur sarié esta lou plus sena. Mai vouliéu vèire aquel ome pèr que me faguèsse li douno d’un oste. Sa visto devié lèu desagrada à mi sòci. Alor recalivant lou fiò e manjant li fourmo, l’espererian d’assetà.

Revenuè dóu pasquié; poutavo uno grosso brassado de bos se, pèr alesti soun recate e lou traguè à l’intrado de la cauno em’ un brut restountissènt. E nous escoudiguerian espaventa dins lou founs de l’espelunco. Éu, butè dins la larjo cafourno tóuti li bèsti de soun drud escabot que devié móuse, laissant deforo la masclaiò, aret e bòchi, dins l’aut

retenau. Pièi, aubourant uno lauso einormo, tant lourdo que vint e dous càrri soulide de quatre rodo aurien pas pouescu la móure, éu la meteguè ‘n plaço. Talo èro la lauso einormo que meteguè contro l’intrado. Pièi s’assetant coumencè de móuse li fedo e li cabro belanto, coume se dèu; e ié meteguè li pichot dessouto pèr lis alacha. Pièi faguè broussa la mita dóu la blanc qu’uno fes caia meteguè dins de fiscello de jounc; vujè l’autro mita dins li jarro pèr béure en manjant. E quand aguè acaba tout aquéu travai en se despachant, atubè lou fiò, nous veguè e nous diguè:

— O Estrangié, quau sias? De mounte venès pèr mar? Es pèr un traficage, vo bèn barrulas sènso saupre mounte anas, coume de fourban sus mar, espausant soun amo i dangié e pourtant lou malur is àutris ome?

Ansin parlè, e noste paure cor fuguè espaventa d’ausi la voues dóu moustre e de lou vèire. Mai ié respoundènt, ié diguè:

— Sian de Grè vengu de Troio. e barrulan buta pèr tóuti li vènt sus li gràndis ausso de la mar, à la cerco de nòstis oustau, pèr de draio e de camin incouneigu. Ansin lou vouguè Jupitèr. Se fasèn glòri d’èstre li sóudadié d’Agamennoun enfant d’Atriéu, que soun renoum es lou mai grand de tóuti lis ome souto la capo dóu Cèu, car à derrouï uno ciéuta vasto e gibla de pople nombrous. E nàutri, suplicant, nous metèn à ti geinouï pèr que nous fugues caritadié e que nous fagues li douno acoustumado d’un oste. Ome egrègi, revèro li Diéu, car sian ti pregaire e Jupitèr es lou venjadou di suplicant e dis estrangié que soun digne d’èstre reçaupu en oste venerable.

Ansin parlère, e me venguè em’ un cor fèr:

— Siés dessena, Estrangié, e vènes de liuen, tu que me dises d’avé cregnènço di Diéu e de me gibla souto soun poudé. Lis Uiard se souciton pas de Jupitèr Mèstre di chavano, nimai di Diéu benura, car sian mai fort qu’éli. Pèr me sauva de l’iro de Jupitèr, farai soubro ni de tu ni de ti sòci, se moun amo me n’en dis pas. Mai digo-me mounte as leissa, pèr veni eici, ta barco bèn coustrucho. Es liuen o proche? pèr sache.

Ansin mutè pèr me tenta. Mai me pousquè pas engana, car n’en sabiéu, de causo; e ié respoundeguère em’ aquéli paraulo routinado:

— Netune que bassaco la terro a esclapa ma barco la butant contro li roucas d’un testau au fin bout de vosto terro, e lou vènt l’a tracho foro mar; e ‘m’ aquésti, me siéu escapa de la mort.

Ansin parlère, e dins soun cor feran, respoundeguè rèn. Mai se rousant, alounguè li man vers mi sòci, n’en prenguè dous e lis escrachè contro terro coume de cadèu: si cervello gislèron e coulèron au sòu; pièi li decoupant mèmbe pèr mèmbe, se faguè soun recàti. E li brafè coume un leioun de mountagno, e n’en leissè ni fruchaio, ni car, ni lis os plen de mesoulo. Nautre, emé de gème, aubouravian li man vers Jupitèr davans aquéli causo afrouso e lou desespèr encoumbiguè nosto amo.

Quand l’Uiard aguè fa sa ventrado en manjant la car d’ome e bevènt de la demasiadamen, s’endourmiguè, expandi au mitan de la cafourno, emé soun escabot.

Vouguère alor, dins moun cor generous, tirant l'espaso pounchudo de la guèino e me rousant sus éu, lou trauca au pitre, aqui mounte li fruchaio acaton lou fege; mai uno outro idèio me retenguè, car aurian peri tambèn de mort afrouso; aurian pas pouscu mòure de nosti man lou lourd roucas qu'avié mes davans l'intrado. Ansin espererian en gemissèn l'Aubo divino.

Quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, éu atubè lou fiò e se meteguè à móuse sis escabot famous; pièi alachè li pichot souto li maire. Enfin, aguènt acaba en se despachant tout aquéu travai, prenguè mai dous de mi coumpan e n'en faguè soun recàti. Pièi quand aguè manja, virè de caire, sènso peno, la grando lauso, e butè foro de la cauno sis druds escabot; e remeteguè la pèiro en plaço, coume lou curbecèu d'uno arquiero. Pièi menè sis escabot sus la mountagno em' un grand tarabast.

Istave, iéu, perpensant quaucarèn de terrible e cèrcant coume me revenjariéu, e coume enausirié moun vot, Minervo. E aquest plan me pareiguè lou meïour dins moun èime: lou gros bastoun de l'Uiard tirassavo au mitan dóu claus: un óulivié vert qu'avié coupa pèr se n'en servi d'apiejo quand sarié se. Aquelo fusto nous semblavo l'aubre d'un batèu de cargo de vint remaire fendent li gràndis oundado: èro autant long e tant gros. N'en coupère à pau pres uno brasso e lou dounère à mi sòci pèr que l'escarriguèsson. L'escarriguèron, e iéu apouchère un bout dóu pau e lou passère dins lou fiò brulant pèr lou durci. Pièi l'escoundeguère souto lou fem qu'uno en aboude dins touto la cafourno; e faguère tira au sort aquéli que l'aubourarien pèr lou planta dins l'iue de l'Uiard quouro la douço som l'aurié aganta. Tirèron au sort e marquè just aquéli qu'auriéu iéu meme vougu prene. Èron quatre e fasiéu lou cinquen, car m'avien chausi.

Lou de-vèspre, l'Uiard revenguè, menant sis escabot dóu pasquié. E quatecant li faguè intra dins la vasto espelunco e n'en leissè ges dins lou claus, siegue que se desfisèsse, siegue qu'un Diéu lou vouguèsse ansin. Pièi meteguè la lauso einormo davans l'intrado, e s'estènt asseta se meteguè à móuse li fedo e li cabro belarello. Pièi meteguè li tardoun à alacha souto li maire. Aguènt acaba tout aquéu travai en se despachant, prenguè mai dous de mi coumpan e faguè soun recàti. Alor tenènt dintre mi man uno tasso de vin negre, m'aflatère de l'Uiard e ié diguère:

— Uiard, tè, pren aquéu vin e béu, après avé manja de car d'ome, pèr saupre la bevèndo qu'avian dins nosto barco. Te n'aduriéu mai se me prenènt en pieta me remandaves dins lou miéu. Mai siés furious coume se pòu pas mai. Dessena! Coume vos qu'un soulet d'entre lou fube dis ome te posque aproucha desenant, bord que siés pas juste.

Ansin ié parlère; prenguè e beguè, gauchous; pièi aguènt begu la douço bevèndo, me n'en demandè mai:

— Douno-me n'en encaro, moun brave, e digo-me lèu coume te dison, pèr que te fague de douno d'oste e que te n'en gaudigues. La drudo terro douno tambèn is Uiard un vin beluguet, e li blasin de Jupitèr fan crèisse nòstis ugno: mai aquest es de neitar emé d'ambròsi.

Ansin parlè, e ié dounère mai d'aquéu vin ardènt. N'i'en baière tres fes, e tres fes n'en beguè dins soun foulige. Mai quand lou vin i'aguè treboula li cervello, alor ié parlère ansin en mot flatous:

— Uiard, me demandes moun noum famous. Te lou dirai, e me faras la douno d'oste que m'as proumesso. Me dison Degun. Moun paire, ma maire, mi coumpan, tóuti me dison Degun.

Ié parlère ansin e dins soun èime fèr me respoudeguè:

— Manjarai Degun après tóuti si coumpagnoun, e tóuti lis autre avans éu. Acò sara la douno d'oste que te farai.

Ansin mutè, e toumbè de revès; jasié, bendant soun còu moustre, e la som que riblo tout lou prenguè. De sa gorjo gisclavo lou vin enié de tros de car d'ome, e racavo ansin, tout vinassous. Tant-lèu meteguère lou pau souto cèndre pèr lou caufa; pièi dounère de voio à mi coumpan pèr que, pres de pòu, noun me lachèsson pas. Alor, coume lou pau d'óulivié, emai fuguèsse vert, anavo prèndre (coumençavo d'ardre deja), alor lou tirère dóu brasas. Mi sòci èron entour de iéu, e 'n Diéu nous baiè de voio. Agantant pèr lou bout lou pau d'óulivié apoucha, lou tanquèron dins l'iue de l'Uiard; e iéu en me i'apielant dessus virave, coume un carpentié fai pèr trauca lou bos emé la virouniero, dóu tèms que si coumpagnoun la tancon di dous caire em' uno courrejo, e que viro sènso s'arresta.

Ansin fasian vira lou pau atuba dins soun iue. E lou sang bouiènt gisclavo, e lou fum de la pichoto de l'iue abrasado brulè li parpèllo e lis usso; e li racino de l'iue fernissien, coume un fabre quand trempo Uno grando destrau vo un taio-founs dins l'aigo frejo: crucis, tridoulènto, ço que ié douno de forço au ferre. Ansin soun iue tridoulavo entour dóu pau d'óulivié; e ourlavo ferouge, e li roucas n'èron estrementi. Enautre s'aliuncherian espaventa. Se derrabè de l'iue lou pau tout coucha de sang, e, doulourous, lou jità. Alor à pleno voues sounè lis Uiard que repeiravon entour d'éu lis espelunco di testau bacela di vènt. Ausissènt sa voues, venguèron de tout caire, e dre entour de la cafourno, ié demandavon de que se plagnissié:

— Perqué, Poulifème, brames ansin dins la niue divino pèr nous reviha? Soufrisses-ti? vo quauque mourtalen t'a rauba ti fedo? Quaucun vòu-ti te mata pèr forço o pèr engano? E lou caloussu Poulifème ié respoudeguè dóu founs de sa cafourno:

— Mis ami, quau me mato pèr engano e noun pèr forço? es Degun.

E lis autre ié respoudeguèron en paraulo aludo:

— Segur, degun te pòu viólenta bord que siés soulet. L'on pòu pas escapa li mau que mando lou grand Jupitèr. Prègo toun paire, lou rèi Netune.

Ansin ié parlèron, pièi s'enanèron. E riguère dins iéu que moun noum lis aguèsse troumpa e tambèn ma ruso.

Mai l'Uiard, gouissant e doulourous, tastant de si man, levè lou roucas de l'intrado, e, s'assetant aqui, alounguè li bras pèr aganta aquéli de nautre que voudrien sourti emé li fedo. Me cresié dins éu un pau de sèn. Alor, pensère en ço que i'avié de miés à faire pèr

sauva mi coumpan e iéu-meme de la mort. Perpensave à-n-aquéu plan d'engano, car i'erian pèr nosto vido e un grand dangié nous menaçavo. Aco me semblè dins iéu lou meïour a faire: lis aret èron fort e lana, garru e bèu, e avien uno lano coume vióulastro. Lis estaquère pèr tres emé li vege gibla mounte dourmié l'Uiard moustre e ferouge. Aquéu dóu mitan poutavo un ome, e li dous autre, de cade coustat escoundien mi coumpan. E i'avié un aret, lou mai grand tóuti: embrassère soun esquino, penja souto soun vèntre, e empougnère dur emé mi man sa lano espesso, e me tenguère paciènt. Es ansin que, gouissant, espererian l'Aubo divino.

E quand l'Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, alor l'Uiard butè li mascle dis escabot vers li pasquié. E li fedo belavon dins lou jas, car avié pas pou scu li móuse, e si pou sso èron lourdo. Éu, doulourous, tastavo l'esquino de tóuti lis aret que ié passavon davans, e lou nèsci s'avisavo pas que mi sòci èron estaca souto lou vèntre dis aret lanu. E aquéu que me poutavo dins sa lano espesso, enlourdi, sourtiguè lou darrié; ère bourrela de milo pensado. Lou clapu Poulifème, lou tastant, ié diguè:

— Aret cagnous, perqué sortes lou darrié de tóuti di ma bòri? Avans, jamai restaves à rèire; ères lou proumié pèr ana paise li tèndri flour de l'erbo; lou proumié arribaves fièr pèr t'amourra au courrènt dóu flume, e lou proumié rintraves au jas lou vèspre. Aro, te vaqui lou darrié. As-ti regrèt de l'iue de toun mèstre qu'un ome marrit emé si miseràbli coumpan m'an derraba, après avé gibla moun amo emé lou vin: acò 's Degun, qu'escapara pas la mort, lou crese. Basto li Diéu, pousquèsses m'ausi, me parla: me diriés mounte es, car se raubo à ma forço! Subran sa cervello escrachado gisclarié de tout caire dins la baumo, e moun cor s'assoularié di mau que m'a fa, aquéu miserable Degun.

Aguènt parla 'nsin, alarguè l'aret. A peno un pau liuen de l'espelunco e dóu jas quitère lou proumié moun aret e venguère destaca mi sòci. E coucherian lèu-lèu foro vïo lis escabot gras jusquo vers nosto barco. E nòsti bràvi coumpagnoun nous reveiguèron, au mens nàutri qu'avian escapa la mort: nous regretavon deja; tambèn pregemissien e plouravon lis autre. Mai en frouncissènt lis usso, ié faguère defènso de ploura e ié dounère ordre de buta à la lèsto l'escabot lanous dins la nau e de trassa l'aigo salano. Tant-lèu s'embarquèron e s'assetant à soun rèng sus li banc d'apès, tabassèron la mar bléujo de si rèin. Mai quand fuguerian liuen d'uno poutado de la voues, alor cridère à l'Uiard aquéli paraulo d'escorno:

— Uiard sòuvage, as pas manja dins toun espelunco coufudo li sòci d'un ome sèns courage; lou punimen devié t'amassoula, tu, miserable qu'as pas agu crenno de manja tis oste dins toun repaire. Ansin Jupitèr e lis àutri Diéu t'an puni.

Ansin parlave; tout d'un tèms intrè dins uno furour demasiado; derrabè lou bard d'uno grando mountagno e lou bandiguè. Venguè tounba davans nosto barco à negro prodo, e la rodo de la poupo, se n'en manquè de rèin que fuguèsse esclapado; la mar souto la casudo d'aquéu ro nous eneuiguè e rebouquè jusquo au ribeirés, e l'ausso nous raduguè

jusqu'à touca lou bord. Mai, prenènt uno longo partego poussère la nau foro ribo, e d'un signe de tèsto, dounère ordre a mi coumpan de rema pèr s'escapa de la mort, e se bendèron sus li rèr. Quand fuguerian mai aliuncha d'autant, vouguère encaro parla à l'Uiard, e touti mi sòci voulien m'empacha emé de paraulo de suplicacioun:

— Malurous! Perqué vos enmalicia aquel ome fèr? Deja, en bandissènt aquéu roucas dins la mar a fa rebouca nosto barco en terro, ounte devian peri; s'entènd ti paraulo vo lou son de ta voues, éu pòu escracha nòsti tèsto emé la barco souto un autre roucas que vai bandi, talamen es grando sa forço.

Parlavon ansin, mai gagnèron pas moun cor generous, e iéu ié parlère mai à-n-éu pèr ié faire escorno

— Uiard, se quaucun dis ome mourtau te questiounavo sus la laido perdo de toun iue, digo-ié qu'es esta derraba pèr Ulisse, destrùssi de castelar, enfant de Laerto, que demoro en Itaco.

Ansin parlave, e, gouissant, me respoudegùè:

— O Diéu! veici que se coumplisson li predicioun qu'antan m'an facho. I'avié eici un devin, famous e segur, Telème, enfant d'Éurime que relevavo sus tóuti pèr devina, e que venguè vièi, dounant d'ouracle au mitan dis Uiard. Aquéu me prediguè que tout ço que m'es arriba se coumplirié e qu'Ulisse me levarié la visto. Cresiéu que sarié un ome grand e bèu que vendrié eici, vesti d'uno forço inmenso. E n'es un ome de rèr, un rasclèt sèns voio que m'a derraba l'iue après m'avedre gibla emé de vin! Vène un pau eici, Ulisse, que te fague li douno de l'oste. Demandarai à l'Ilustre que bassaco la terro que te recoundugue. Siéu soun fiéu, e éu es fièr d'èstre moun paire; e me garira se lou vòu, e noun pas quaucun autre di Diéu inmourtau o dis ome que moron.

Parlè 'nsin e ié respoudegùère:

— Basto li Diéu! t'aguèsse derraba l'amo e la vido, e que t'guèsse manda dins li demoro de Plutoun, autant segur que Lou bassaco la terro noun garira toun iue.

Ié parlère ansin, e, tant-lèu suppliquè lou Rèi Netune en aubourant li man de-vers lou Cèu estela:

— Ause-me, Netune à bluio como, tu que tènes moun terro! Se siéu toun enfant, e se siés fièr d'èstre moun paire, que lou destrùssi de castelar, Ulisse, enfant de Laerte que demoro dins Itaco, noun tourne jamai dins sa patriò. Mai se soun astrado es de revèire sis ami e de rintra dins soun oustau bèn basti e dins la terro de la patriò, que i'arribè tardié, aguènt perdu tóuti si sòci, sus uno barco estranjo; e que soufrigue encaro en arribant dins soun oustau.

Ansin preguè, e l'Ilustre de la bluio como l'ausiguè. Pièi, aubourant un roucas encaro mai lourd, e lou fasènt vira, l'Uiard lou bandiguè d'un vanc terrible; e venguè toumba à l'arrié de la nau à bluio prodo: se n'en manquè d'un rèr qu'agantèsse lou bord de l'empento, e la mar s'aubourè dóu cop; mai aquesto fes l'erso empourtè la barco e la butè vers l'isclo. Arriberian lèu aqui monte i'avié lis àutri barco à banc d'apès. E nòsti

sòci èron asseta plourant e nous esperant toujours. Uno fes abourda, tirerian la barco sus la sablo e davelerian sus lou ribeirés.

Se partiguerian l'escabot de l'Uiard, après l'avé fa sourti de la nau cloutudo; e res fuguè priva d'uno part justo. Mi coumpagnoun me dounèron l'aret en mai de ma part, après partage fa. E l'aguènt semoundu sus la ribo à Jupiter, Enfant dóu Tèms, qu'amoulouno li nivo sourne e que mestrejo tout, n'en faguère rousti li garro. Mai Jupiter noun vouguè agrada moun sacrifice : pensavo pulèu à perdre tóuti mi barco à banc d'apès e tóuti mi sòci escari.

Se pauserian tout lou jour enjusquo que lou Soulèu aguèsse cabussa; manjavian li car à jabo e bevian lou vin dous. E quand lou Soulèu cabussè, que lis ombro s'abasèron, s'endourmigerian sus la ribo de la mar.

E quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, se faguè vèire lis amarro. Tant-lèu s'embarquèron, e s'assetant à soun rèng sus li banc, tabassèron de si rèm la mar bléujo. D'aqui naviguerian, triste dins l'èime, emai fuguessian countènt de s'èstre escapa de la mort: mai avian perdu nòsti bràvi coumpan.

CANT X

L'EMBELINARELLO CIRCÈ

Pèr En J.-M. CHAMBON.

Arriberian vers l'isclo d'Eouliò, monte demouravo l'isnel Eole, Enfant d'Ippòto, escari di Diéu inmourtau. Uno paret d'aram que se poudié pas agrasa embaravo l'isclo floutanto e 'no roco escalabrouso la bourdavo de tout caire. Douge enfant èron nascu dins lou palais d'Eole: sièis drole dins la flour de sa jouinesso. Maridè si chato à si drole pèr que fuguèsson si mouié, e tóuti fasien vido emé soun paire qu'amavon e sa maire venerablo, e avien davans éli de mèisse en abounde. Lou jour, l'oustau e la cour èron plen de brut e de parfum; e la niue tóuti dourmien contro si càsti mouié, sus de vano e de lié escrinçela.

Intrerian dins la vilo e dins lou bèu palais. E tout un mes Eole m'acudiguè, e me demandavo d'Ilioun, di veissèu gregau e dóu retour dis Acaian. E ié diguère tout acò coume se dèu. E quand ié demandère de me leissa parti e de me remanda, me refusè pas e alestiguè ma revengudo. Me donnè un ouire fa emé la pèu d'un biòu de nòu an e i'embarè lou boufe di Vènt fòu, car l'Enfant dóu Tèms l'avié fa lou Mèstre di Vènt e i'avié donna lou poudé de lis amouda e de li faire cala à soun plasé. E, 'm' un cau d'argènt trelusènt, l'amarrè dins ma barco cloutudo, pèr que n'en sortiguèsse pas uno alenado. Pièi mandè lou Vènt Larg soulet pèr nous empourta nautre emé li barco. Mai acò se devié pas coumpli, e devian toumba pèr noste foulige.

Sèns relàmbi naviguerian nòu jour e nòu niue, e lou jour desen, la terro de la patriò se fasié deja vèire e vesian la tubèio dis oustau. Aclapa de lassige la douço som me prenguè. Aviéu toujours tengu l'empento de la barco, la baiant en res de mi sòci, pèr lèu

arriba dins la terro de la patriò. E mi coumpan se parlèron entre éli, me sospichant d'empourta dins moun oustau d'or e d'argènt, douno dóu generous Eole. E se disien entre éli:

— O Diéu! De quant Ulisse es ama dis ome e ounoura pèr li gènt di vilo e di terro qu'abordo! A empourta de Troio, coume part de piho, tant-e-pièi-mai de causo bello e precioso, e nautre rintran dins nòstis oustau li man vuejo quand avèn fa lou meme qu'eu a fa. E veici que pèr amistanço Eole l'a coumoula de douno! Mai veguen lèu-lèu ço que caup dins aquel ouire, e quant i'a d'or e d'argènt embarra dedins.

Ansin parlavon e si marridis idèio aguèron lou dessus. Durbiguèron l'ouire, e tóuti li Vènt n'en boumbiguèron. E subran sus mar l'auristre fòu nous empourtè gouissant liuen de la terro de la patrio. E m'estènt dereviha, dins iéu pensère se deviéu peri en me bandissènt de la nau dins la mar, o se restènt au mitan di vivènt, rebouliriéu sèns muta. Restère e prenguère moun mau en paciènci. E jasiéu, amata dins lou founs de la barco, dóu tèms que tóuti èron mai empourta pèr li revoulunado dóu vènt vers l'isclo Eouliano. E mi sòci pregemissien.

Estènt davala sus la ribo, tirerian d'aigo, e mi coumpam faguèron un repas proche li barco couchouso. Aguènt manja, begu, chausiguère un precoun em' un autre sòci e venguère au palais famous d'Eole. L'atrouvère que soupavo emé sa femo e sis enfant. En arribant s'aseterian sus lou pas de la porto; e tóuti èron espanta e me demandavon:

— Perqué siès revengu, Ulisse? Quet Diéu t'a pourta malur? T'avian-ti pas assegura la revengudo, pèr qu'arribèsses à la terro de la patriò, dins toun palais, aqui mounte te fasié gau d'arriba?

Ansin parlavon; e respoudeguère, triste dins l'èime:

— Mi marrit coumpagnoun m'an perdu, e avans éli la nècro som. Mai pourgès-me ajudo, ami, car lou poudès.

Ansin parlave, pèr assaja de lis apasima emé de paraulo flatiero; mai restèron mut, e lou paire respoudeguè:

— Vai-t-en lèu d'aquelo isclo, o lou plus marrit di vivènt! Pode pas recata ni recoundurre un ome qu'es en òdi i Diéu benura. Vai-t-en! car se siès revengu, es que li Diéu benura t'an pres en òdi.

Ansin mutè, e me couchè de soun palais, eisalant de gеме profound. E naviguerian d'aqui, triste dins lou cor; e l'amo de mi comnpan cro aclapado dóu lassige di rêm, car nous semblavo plus poussible de tourna, pèr nosto foulié. Faguerian routo ansin siès jour e siès niue. E lou jour seten arriberian vers l'auto ciéuta de Lame, à Porto-liuencho en Lestrigounio. Aqui, lou pastre que rintro de la gardo chamo lou pastre que parte garda, e lou pastre que dor pas, gagno double, en menant paise li biòu d'abord, pièi lis escabot à blanco lano, talamen soun vesin li camin dóu jour di camin de la niue. Abourderian lou port famous, abrita d'un grand baus; di dous caire, li bord ribassu se rescontravon, leissant qu'un pertus estré. Mi coumpan menèron aqui tóuti li barco pariero, e lis amarrerian lis uno proche dis outro, au founs dóu goulet, mounte jamai lou flot s'aubouro tant pau que fugue, mai de longo isto siau. E iéu soulet tenguère ma negro

barco en foro, e l'amarrère i pouncho dóu roucas. Pièi escalère sus lou cresten dis estèu, e veguère ni li travai di biòu, ni aquéli dis ome, e veguère que de fum que se levavo de terro. Alor chausiguère dous de mi sòci em' un precoun e li mandère pèr saupre quètis ome abari de pan repeiravon dins aquesto encountrado.

E partiguèron, tirant pèr un grand camin que li càrri pourtavon à la vilo lou bos dis àuti mountagno. E rescountrèron davans la vilo, anant tira d'aigo, uno jouvènto, chato dóu caloussu Antifato. Davalavo à la font claro, mounte tiravon d'aigo pèr la vilo. S'aflatant d'elo, ié demandèron quau èro lou rèi d'aquéu pople; elo ié faguè vèire subran l'auto demoro de soun paire. Estènt rintra dins lou palais preclar, i'atrouvèron uno femasso grando coume uno mountagno e n'en fuguèron espaventa. Mai aquesto tant-lèu sounè sus la Plaço l'illustre Antifato, soun ome, que i'alestiguè un necrous destin, car prenguè un de mi coumpan pèr lou manja. Mai lis autre se despachèron de parti e revenguèron vers li barco. Alor Antifato se meteguè à brama pèr la vilo, e li Lestrigoun caloussu, l'ausènt, se rounsèrou de tout caire, à mouloun, parié noun en d'ome mai en de gigant. E mandavon de lóurdi clapo derrabado dóu baus, e un orre chaplachòu s'entendié d'ome mourènt e de barco esrachado.

Li Lestrigoun lardavon lis ome coume de pèis, pièi entiravon à-n-éli aquelo tristo mangiho. Dóu tèms que li tuavon ansin dintre lou port, desfourrelère moun glàsi pounchu e coupère la maio de ma negro barco, e subran dounère ordre à mi sòci que se bendèsson sus li rèu pèr fugi nosto perdo. E tóutis ensèn se bendèron sus li rèu, esfraia pèr la mort. Ansin ma barco gagnè la mar deliéuro, se garant di lóurdi clapo. Mai tóuti lis outro periguèron dins aquéu rode.

Navigavian liuen d'aqui, emé lou dòu dins l'amo d'avé perdu nòsti coumpan, emai fuguessian countènt d'avé escapa la mort. E arriberian à l'isclo d'Ajaio, mounte demouravo Circè, Divo à bello como, ounourado e bèu-parlanto, la sorre dóu prudènt Aièto. Tóuti dous èron nascu dóu Soulèu que fai lume is ome, e sa maire èro Perso, fiho de l'Oucean. Aqui sus la ribo aduguerian nosto nau, dins uno larjo calanco; e un Diéu nous ié menè. Pièi, aguènt davala, resterian aqui dous jour, l'amo aclapado de fatigo e de doulour. Mai quouro l'Aubo à bello como aduguè lou jour tresen, prenènt ma pico e moun espaso pounchudo, leissère la barco e mountère sus un touret pèr pousqué vèire lis ome e ausi sa voues. E dóu baus escalabrous mounte aviéu escala, veguère eigreja sus la terro vasto, d'uno séuvo de blacas drud, la tubèio dóu palais de Circè.

Dins moun èime e dins moun cor ère en chancello, saupre se partiriéu recounèisse la tubèio que vesiéu. E me pareiguè lou mai sena de tourna vers ma barco isnello e la ribo de la mar, de faire manja mi coumpan, pièi de manda recounèisse lou païs. Mai coume deja ère proche de la barco, un Diéu que, sènso doute, aguè pieta de me vèire soulet, mandè, sus ma routo un grand cèrvi à bano ramudo que davalavo di pàti bouscatié pèr veni s'abéura dins lou flume, car la calour dóu soulèu lou butavo. E coume s'alاندavo, lou capitère au bèu mitan de la cadeno de l'esquino; la lamo d'aram lou trafurè; debanè en bramant dins la pússo, e soun èime s'envoulè. M'abrivère e tirère la pico d'aram de la plago. Lou leissère au sòu, e derrabant touto meno de branco plegadisso, n'en

tourseguère uno cordo d'uno brasso de long pèr estaca li pèd de la bèsti demasiado. E la pourtant penjado à l'espalo, davalère vers la barco, apiela sus ma pico, car auriéu pas pou scu reteni sus mis espalo em' uno man uno tant grando bèsti. Lou jitàre davans la barco, e reviscoulère mi sòci en ié disènt de causo flatiero en cadun.

— Ami, emai fuguèn mau-chançous, davalaren pas vers li demoro de Plutoun avans noste jour marca. Zóu! à bas di barco! pensen à bèure e à manja, e soufriguen plus de la fam.

Ansin parlère, e m'óubeïguèron; davalèron sus la ribo, amirant lou cèrvi coume èro grandas. E quand se fuguèron gouspiha de lou bada, s'estènt lava li man, alestiguèron un bon repas. Ansin tout lou jour, jusquo que lou soulèu cabussèsse resterian asseta à manja li car à jabo e chourlant lou vin dous. E quand lou soulèu cabussè e que venguè l'ahour, s'endourmiguerian sus la ribo de la mar. Quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, se faguè vèire, acampère lou counsèu e diguère:

— Escoutas ço que dise, coumpagnoun, e passas vòsti mau, paciènt. Mis ami, es d'efèt que sabèn pas moute es tremount, moute es pounènt, de quet caire lou Soulèu se lèvo pèr douna la lus is ome, nimai de quet caire s'enintro. Discuten lèu se fau, mai crese pas que fugue necite. De la cimo de l'auturo moute ai escala, ai vist qu'aquelello terro es uno isclo embarrado de la mar sènso fin. Es pas grando e n'ai vist uno tubèio se leva dóu mitan d'uno séuvo de blacas drud.

Ansin parlère, e soun paure cor s'espóutiguè, se remembrant di crime d'Antifato de Lestrigiò, e de la ferour dóu grand Uiard manjaire d'ome. Plouravon, escampant de lavàssi de plour. Mai servissié de rèn de gouissa. Destrière mi valènt sòci e ié dounère un capo pèr cado troupo. N'en coumandère uno, e Éuriloque, pariè di Diéu coumandè l'autro. Li sort estènt lèu jita dins un éume d'aram, fuguè lou dóu generous Éuriloque que sourtiguè. E s'enanè lèu en gouissant emé vint-e-dous sòci, e nous leissèron dins li lagno.

Atrouvèron, dins uno vau, à-n-uno esclargido, lou palais de Circè, basti en pèiro liso. Tout à l'entour traulavon de loup mountagnou e de leioun. Circè lis avié doumta emé de trassegun traite; se jítavon pas sus lis ome, mai s'aflatavon d'éli en remenant si lóngui co, coume de chin fasènt fèsto à soun mèstre quand se lèvo de taulo, car aquest ié douno toujours quauque bon moussèu. Ansin li loup à grifo roubusto e li leioun enviroonavon, flatié, mi coumpan; aquèsti fuguèron esfraia de vèire aquéli bèsti fèro e s'aplantèron davans lou palais de la divo à bello como. Ausiguèron Circè que cantavo d'uno voues belino dins l'oustau, teissant uno grand telo d'ambròsi coume li travai lóugié, gracios e trelusènt di Divo. Alor Poulitès, capo dis ome, lou mai escari de mi sòci, en quau fasiéu lou mai d'ounour, parlè proumié:

— Ami, quauco femo, teissènt uno grando telo, canto d'uno voues belino dins aquel oustau, e touto la paret n'en trefoulis. Es-ti uno Divo vo bèn quauco mourtalenco? Criden lèu.

Li gagné ansin, e la sounèron en cridant. Circè tant-lèu sourtiguè, e durbènt li bèlli

porto, li counvidè; tóuti, mau-sage, la seguiguèron. Éuriloque soulet restè deforo aguènt sospicha l'embousc.

E Circé faguè ièi, de froumage, de farino e de mèu; mai ié meteguè dins lou pan un boucoun pèr ié faire óublida la terro de la patriò. Pièi ié pourgiguè tout acò, e beguèron; mai subran li piquè em' uno bleto e lis embarrè dins li pouciéu. Avien lou mourre, la voues, lou cors, li sedo, tout di porc, mai soun èime restavo coume avans. E gingoulavon, ansin embarra. Circè ié dounè d'aglan de roure emé de corgno pèr manja, lou viéure di porc que se rebalon au sòu.

Mai Éuriloque revenguè à la lèsto vers la negro barco couchouso nous dire la malastrado de nòsti coumpan. Poudié pas parla, mau-grat que vouguèsse, e soun cor èro palafica d'uno grandò doulour, e sis iue èron clafi de lagremo, e soun amo alenavo lou dóu. Mai coume ié demandavian tóuti en aio, nous racountè la perdo de si sòci:

— Avèn camina dins la séuvo, coume nous l'aviés di, illustre Ulisse; pièi avèn rescountra dins uno vau, à-n-uno esclargido, un bèu palais de pèiro liso. Aqui uno Divo, o uno mourtalenco, cantavo d'uno voues belino en teissènt uno grandò telo. Mi coumpan la sounèron en cridant. Subran sourtiguè, e durbènt uno bello porto, li counvidè, e tóuti la seguiguèron, mau-sage; iéu soulet restère, sospichant l'embousc. E tóuti lis autre an despareigu au cop, e res s'es plus fa vèire emai lis ague espincha e espera long-tèms.

Ansin parlè; meteguère sus mis espalo en bandouliero uno grandò espaso d'aram clavelado d'argènt em' un arc e diguère à-n-Éuriloque de me faire vèire lou camin. Mai aguènt embrassa mi geinou de si man, me diguè 'n plourant aquéli paraulo aludo:

— Me mènes plus aqui, contro iéu, o Divin, mai-laisso me ista eici. Sabe que tournaras pas e qu'adurras pas nòsti coumpan. Fugissen lèu-lèu em' aquésti, car, sènso doute, poudèn encaro escapa la malastrado.

Ansin parlè, e ié respoudeguère:

— Éuriloque, rèsto eici, manjant e bevènt proche la negro barco isnello. Iéu, i'anarai, car uno coucho despiedadouso me ié buto.

Aguènt ansin parla, m'aliunchère de la mar e de la barco, e travessant li vau sacrado, arribère au palais de la pouisouniero Circè. E Mercùri de la bleto d'or, coume ère proche de la demoro, me venguè au rescontre retrasènt à-n-un droulas dins la flour de sa jouvènço. E me prenen la man me diguè:

— Malurous! mounte vas soulet dins aquéli colo, sènso saupre lis endré? Ti sòci soun embarra dins lou palais de Circè, e jaison coume de porc dins li pouciéu bèn pestela. Vènes-ti pèr li deliéura? Crese pas que n'en revèngues e restaras mounte soun deja. Mai te fara deliéure d'aquéu mau e te vole sauva. Pren aquelo erbouriho, e la pourtant emé tu, vai dins lou palais de Circè, car aliunchara de toun cap lou jour necrous. Te dirai li marrit plan de Circè.

T'alestira un trassegun e metra un boucoun dins toun pan, mai te poudra pas embelina, car l'erbouriho que te doune l'empachara. Te vau dire lou restant. Quand Circè t'aura

touca de sa longo bleto, trais-te sus elo coume se la vouliés sagata. Alor, espaurido, te dira de coucha em' elo. Refuses pas lou lié d'uno Divo, pèr fin que fague deliéure ti coumpan, e que te fague de bèn à tu. Mai fai ié jura lou grand sarramen di Diéu benura que noun te calara ges d'embousc e que t'aguènt mes nus, noun te levara pas ço que te fai mascle.

Aguènt ansin parla, lou Mataire d'Argus me dounè l'erbo-jouiello que derrabè de terro e me diguè si vertu. Sa racino es negro e sa flour sèmblo de la. Li Diéu l'apellon lou Mòli. Lis ome lou derrabon pas eisa, mai li Diéu, éli, podon tout. Pièi Mercùri prenguè sa voulado sus l'isclo bouscassiero vers lou grand Oulimpe, e iéu m'endraièrè vers la demoro de Circè, e moun cor barrulavo milo pensié dóu tèms que caminave.

E m'aplantant davans la porto de la Divo à bello como, la sounère e ausiguè ma voues, e sourtènt subran durbiguè porto trelusènto e me counvidè. E triste dins l'èime, l'aguènt seguido, me faguè rintra, pièi asseta sus un fautuei clavela d'argènt e bèn gaubeja, em' un banc souto li pèd. Tant-lèu alestiguè dins uno tasso d'or lou trassegun que me falié béure e, pensant lou mau dins elo, ié mesclé lou boucoun.

Après me l'avé douna, e dóu tèms viéu, me touquè de sa bleto e me diguè:

— Aro, vai-t-en au pouciéu, e rebalo-te 'mé ti sòci. Ansin parlè, mai tirère de sa guèino moun espaso pounchudo e me traguère sus elo coume se la vouliéu sagata. Alor jitant un grand siéule, s'abouquè, embrassè mi geinouï, me diguè aquéli paraulo aludo, en plourant:

— Quau siés entre lis ome? Mounte es ta vilo? Mounte soun ti gènt? Siéu espantado qu'agues begu aquéu boucoun e noun siegues tremuda. Jamai un ome n'a tenu lou cop pèr tant pau que n'ague passa entre si dènt. Toun èime se pòu pas gibla, vo bèn siés lou fin Ullisse que devié veni eici, tournant de Troïo, sus sa negro barco isnello, coume Mercùri de la bleto d'or me l'avié toujour predi. Mai rintro toun espaso dins sa guèino, e couchen-nous ensèn sus moun lié pèr se counjougne e se douna fisança l'un à l'autre.

Ansin parlè, e, respoundènt, ié venguère:

— O Circè! me demandes d'èstre manse, tu qu'as tremuda mi sòci en porc e que me tènes eici en me disènt de mounta dins toun lié, à la chambro nouvialo; mai es pèr fin que m'aguènt denuda me lèves ço que me fai mascle? Certo, vole pas mounta dins toun lié, franc que me jures un grand sarramen, o Divo, que me calaras ges d'embousc.

Ansin parlère, e tant-lèu jurè coume ié disiéu. E quand m'aguè jura e di tóuti li mot dóu sarramen, alor mountère dins lou bèu lié.

Li servicialo èron en aio dins l'oustau; n'i'avié quatre e prenien siuen de tout. Èron nascudo di sourgènt bouscassié e di flume sacra que van à la mar. L'uno meteguè sus li fautuei de bèlli cuberto pourpro e pèr dessus de fluno léujo de lin. Uno outro meteguè davans li fautuei de taulo d'argènt e ié pausè de gourbelin d'or. Uno outro sermè lou vin dous e melicous dins un cratère d'argènt e meteguè li tasso d'or. Uno outro aduguè d'aigo e atubè un grand fiò souto l'enders, e l'aigo se caufè. E quand l'aigo fuguè caudo

dins lou peiròu lusènt, me faguè bagna, m'asseiguè la tèsto e lis espalo emé l'aigo vujado plan plan dóu grand peiròu. E quand m'aguè bagna e voun d'òli redoulènt, me meteguè un jargau em' uno bello flassado. Pièi me faguè sèire sus un fautuei d'argènt bèn gaubeja, em' un banc souto li pèd. Uno servicialo vujè pèr li man l'aigo d'uno bello eigadiero d'or dins uno plato d'argènt; pièi me meteguè davans uno taulo neto. E la venerablo beïlesso, bèn-voulènto en tóuti, aduguè de pan, lou meteguè sus taulo emé forço mèisse. E Circè me diguè de manja: mai acò agradè pas à moun amo.

Ère asseta, emé d'àutri pensié e prevesènt d'àutri mau. Circè me vesènt asseta triste e sènso rèn manja, s'aflatè de iéu e me diguè aquéli paraulo aludo:

— Ulisse, perqué rèstes ansin sènso muta e te rousigant lou cor, sènso béure ni manja? As pòu de quauque embousc? As rèn à cregne, car ai fai lou grand sarramen.

Ansin parlè e, respoundènt, ié diguère?

— O Circè, quau es l'ome d'un èime juste qu'aourié lou front de béure e de manja avans que siegon, si sòci deliéure e que lis ague de sis iue vist? Se, bèn-voulènto vos que beve e que mange, deliéuro mi sòci e fai que li vègue.

Parlère ansin, e Circè sourtiguè dóu palais, emé la bleto à la man; e durbiguè li porto dóu pouciéu. N'encouchè mi sòci, retrasènt en de porc de nòu-v-an. Se tenien davans nautre; elo, se clinant, li fretè em' uno outro menèstro, e de si mèmbe subran toumbè lou péu que lou boucoun de l'ounourado. Circè i'avié fa veni. E redevenguèron d'ome mai jouine qu'avans, mai bèu e grand. Me recouneiguèron, e tóuti, me tenènt li man, plouravon de joio, e l'oustau resclantissié de si plour. La Divo meme n'aguè pieta, e s'aflatant de iéu, me diguè:

— Noble Enfant de Laerto, endùstri Ulisse, aro vers ta barco couchouso e vers la ribo de la mar. Fai tira la nau sus la sablo. Escoundès vòsti richesso e vòstis armo dins uno baumo, e tournas eici lèu-lèu, tu emé ti coumpan.

Ansin parle, e moun èime generous fuguè gagna. Me despachère de tourna vérs ma barco isnello e la ribo de la mar, e trouvère proche ma barco mi bràvi coumpan, gouissant e misérable e escampant de lagremo en abounde. Li vaqueto, embarrado liuen di pasquié, vènon en prèssò entour di vaco que di pasquié, s'entournon au pas, assadoulado d'erbo, e van tóutis ensèn à soun endavans sènso que lou bouvau li posque reteni, e bramon entour de si maire: ansin quand mi sòci me veguèron de sis iue, m'envirounèron en plourant, e soun cor fuguè tant esmougu que s'avien revist la patriò e la vilo de l'arèbro Itaco mounte èron nascu e mounte èron esta abari.

E 'n plourant me diguèron aquéli paraulo aludo:

— En te vesènt tourna, o Divin, avèn tant de gau que se vesian Itaco e la terro de la patriò. Mai digo-nous coume soun mort li coumpagnoun.

Ansin parlavon e ié respoundeguère aquéli dóuci paraulo:

— Coumencan pèr tira li barco en ribo, e escounden dins uno baumo nòsti richesso emé

tóuti nòstis armo. Pièi venès lèu emé iéu pèr revèire dins lou palais sacra de Circè, vòsti coumpan manjant e bevènt e jouissènt di viéure à jabo.

Ansin parlère e m'óubeïguèron lèu. Mai Éuriloque soulet assajavo de li teni, e ié digué aquéli paraulo aludo:

— Ah! paure de vautre! mounte anas? Voulès dounc avé li mau que vous espèron dins lou palais de Circè: vous tremudara en porc, en loup, en leioun e gardaren pèr forço la jasso. Fara coume l'Uiard, quouro nòsti sòci venguèron dins sa cafourno, mena pèr l'ausaire Ulisse: éli an peri pèr soun foulige.

Parlè 'nsin e iéu balançave dins moun èime se, tirant ma grando espaso de la guèino, long de la cueisso, ié coupariéu pas la tèsto e la jitariéu pas sus l'areno, mau-grat que fuguen parènt. Mai lis àutri sòci me tenguèron emé de paraulo flatouso:

— O Divin! leissan-lou, se vos, ista proche la barco e la garda. Nautre, te seguiren au palais sacra de Circè.

Aguènt parla 'nsin, s'aliunchèron de la nau e de la mar; mai Éuriloque restè pas proche la nau cloutudo e nous seguiguè, aguènt pòu de iéu. Dins lou tèms Circè, dins soun palais, faguè bagna e vougne d'òli redoulènt mis autri coumpan, e ié faguè metre de jargau e de bèlli flassado, e lis atrouverian taulejant dins lou palais.

E quouro ié fuguerian tóuti, se diguèron si mau lis un lis autre, e plouravon e l'oustau resclantissié de si plour. La noblo Divo, s'aflatant de iéu, me venguè:

— Noble Enfant de Laerto, endùstri Ulisse, vous endoulouirés pas mai de tèms, vautri tóuti. Sabe de quant avès rebouli sus la mar peissounouso e lis ome mau-juste que vous an fa soufri sus terro. Mai manjas, bevès, reviscoulas voste cor dins lou pitre e que siegue coume èro quouro avès quita la terro de l'arèbro Itaco, vosto patrìo. Pamens óublidarés jamai vòsti peno, e voste èime jamai plus s'engauchira, car avès soufri de mau sèns noubre.

Ansin parlè, e noste cor abelan i'óubeïguè. Resterian aqui touto uno annado, manjant de car à jabo e bevènt lou vin dous. Mai à la fin de l'an quouro li sesoun aguèron fa soun revoulun, que li mes fuguèron passa e li long jour escoula, alor mi bràvi sòci me venguèron:

— Malurous! remèmbro-te la patrìo, s'es toun destin que visques e que rintres dins toun grand palais e dins la terro de la patrìo.

Ansin parlèron e moun cor abelan fuguè gagna. Alor tout lou jour, jusqu'à soulèu intrant, resterian asseta à manja li car à jabo e à béure lou vin dous. E quouro lou soulèu cabussè, que la niue venguè, mi sòci s'endourmiguèron dins lou palais sourne. E iéu, estènt mounta dins lou lié ufanous de Circé, embrassère si geinouï en la pregant, e la Divo ausiguè ma voues; e ié diguère aquéli paraulo aludo:

— O Circè, tèn la proumesso que m'as facho de me remanda dins moun oustau, car moun èime me buto, e mi sòci endoulouiron moun paure cor e gouisson à moun entour, quand siés pas aqui.

Ansin parlère, e la noblo Divo tant-lèu me respoundeguè:

— Noble Enfant de Laerto, endùstri Ulisse, vàutri restarés pas mai de tèms luerdre dins moun oustau. Mai vous fau faire un autre viage e intra dins la demoro de Plutoun e de la duro Persefouno, pèr questiouna l'amo de Tiresias de Tèbo, lou devinaire avugle, que soun èime demoro viéu. Persefouno n'a douna qu'à-n-aquéu mort l'èime e la pensado. Lis autre saran que d'oumbro entour de tu.

Ansin parlè, e moun paure cor se deleguè, e plourère asseta sus lou liè, e moun amo voulié plus viéure ni vèire la lus dóu Soulèu. Mai quand aguère ploura e que me fuguère assadoula de lagno, alor, respoundènt, ié diguère:

— O Circè, quau m'enseignara la routo? Jamai degun es arriba vers Plutoun sus uno negro barco.

Parlère ansin, e la noblo Divo tant-lèu me respoundeguè:

— Noble Enfant de Laerto, endùstri Ulisse, te soucites pas pèr ta barco. Asseto-te quand auras arboura e larga li velo blanco; e lou boufe de la Tremountano menara la nau. Quand auras passa l'Oucean jusqu'à ribo estrecho e i bos sacra de Persefouno, ounte vènon lis àuti pibo e li sause esterle, alor fai aplanta ta barco dins l'Oucean di revòu profound e davalò dins la negro demoro de Plutoun, aqui monte dins lou doulourous. Aqueroun se vuejon lou flume dóu fiò e lou flume di senglut, qu'acò 's un courrènt dóu necrous Estis. I'a un roucas au jounènt di dous flume restountissènt. Ié vendras, o Eros, coume te lou dise, e ié cavaras un cros d'uno couidado dins tóuti li biaï, e ié faras de libacioun pèr li mort: de la melicous en primo, pièi de vin dous, pièi d'aigo, e dessus i'espargiras de farino blanco.

Alor prègo li tèsto vano di mort, e fai-ié la proumessò de ié tua dins toun palais la meïouro de ti junego turgo, quand saras rintra en Itaco, e d'atuba 'n fiò de causo de pres, e de sacrifica à despart, rèn que pèr Tiresias un aret tout negre, lou plus bèu de tis escabot. Pièi aguènt counjura lis amo ilustro di mort, sacrifico alor un aret em' uno fedo negro, viro-te vers l'Erèbe, e te clinant, regardo dins lou courrènt dóu flume, e lis amo di mort trepassa s'acamparan en fube. Alor douno ordre à ti coumpan d'espeia li bèsti escoutelado emé l'aram pounchu, de li brula e de li voua i Diéu, à l'ilustre Plutoun em' à la terriblo Persefouno. Tiro toun glàsi pounchu de la guèino, long de ta cueisso, e laisses pas lis oumbro vano béure lou sang avans d'avé ausi Tiresias. Alor lou Devinaire vendra, prince de pople, e t'enseignara ta routo e coume faras pèr tourna, e coume passaras la mar peïssounouso.

Parle 'nsin, e subran l'Aubo s'assetè sus soun trone d'or. E Circè me meteguè un jargau e uno flassado. Elo prenguè uno longo raubo blanco, léujo e graciouso, se cenglè li ren d'uno bello cencho e se tapè la tèsto d'uno pouncho coulour de fiò. Iéu anave dins l'oustau, empurant mi sòci, e disiéu en cadun aquéli dóuci paraulo:

— Dourmissès pas plus, e couchas la douço som, que partiguèn, car l'ounourado Circè lou permet.

Parlère ansin e soun cor abelan fuguè gagna. Mai li menère pas tóuti san e siau. Elpenour, jouine, mai ni valènt ni sena, à despart de si coumpan s'èro endourmi au d'aut dóu palais sacra de Circè, aguènt begu tant-que e cercant lou fres. Ausènt lou brut que fasièn li coulègo, se dreissè tout d'uno, óublidant de descèndre pèr la longo escalò; e toumbè de la téulisso e se roumpeguè lou còu, e soun amo davalè vers Plutoun. Mai diguère à mi sòci acampa:

— Pensavias bessai que partian pèr l'oustau e la bono terro de la patriò? Mai Circè nous douno ordre de prendre uno outro routo, vers Plutoun e la terriblo Persefouno, pèr questiouna l'amo de Tiresias de Tèbo.

Parlère ansin, e soun paure cor s'espóutiguè; s'assetèron en plourant e se derrabant lou péu. Mai pregemi n'es pas remèdi. E venguerian à nosto barco couchouso e vers la ribo de la mar, en escampant de lavàssi de plour. Dóu tèms Circè èro vengudo, adusènt dins la nau un aret em' uno fedo negro, mai s'èro escoundudo de nòstis iue, car un Diéu, se vòu pas èstre vist, quau lou poudrié vèire e lou segui.

CANT XI

LOU REBOUSTÈRI DIS OUMBRO VANO

Pèr EN M. CASTEL,
Calouié dóu Coulege d'Arle.

Quand fuguerian vers la ribo e vers la nau, la tirerian à la mar divino; pièi meteguerian l'autre e li velo dins la barco negro; e aguènt pres la bestiaio lis embarquerian, e s'embarquerian, tambèn nautri, doulènt, escampant de lavàssi de plour. Circè, Divo à bello como, desprietadouso emé soun paraulis, espirè pèr nautre un vènt manejiatiéu darrié la nau à prodo bluio, e lou vènt, brave coumpan, gounflavo li velo. Aguènt mes en plaço tóuti lis agré dins la barco, s'aseterian: li vènt e lou pilot nous menavon. Tout lou jour vougant pèr mar, li velo fuguèron tesado; pièi lou Soulèu cabussè e tóuti li camin s'ensourniguèron. E la nau arribè i raro de l'Oucean prigound.

Aqui i'avié lou pople e la ciéuta di Cimmerian de longo agouloupa dins lou sagarés e li nivo; e jamai lou Soulèu trelusènt li regardo de si rai, ni quouro mounto vers lou Cèu estela, ni quouro davalo mai dóu Cèu sus la terro; mai uno niue necrouso se i'expandis sus li pàuri mourtau. Quand ié fuguerian s'abourdè la nau; n'en tirerian li fedo, pièi anerian long dóu cours de l'Oucean, jusqu'à l'endré que Circè nous avié marca.

Aqui Perimedo em' Éuriloque tenien li vitimo. E iéu, aguènt tira moun espaso pounchudo de la guèino, long de ma cueisso, cavère un trau en terro d'uno couidado dins tout biais; alor faguère de libacioun pèr tóuti li mort: en primo, de la melicous, pièi de vin dous, pièi enfin d'aigo; e dessus espargiguère de farino blanco. Alor supliquère li tèsto vano di mort, fasènt proumesso, quand sariéu tourna en Itaco, de sacrifica dins moun oustau ma plus bello junego turgo, de faire un fiò de causo precieuso e de tua, pèr Tiresias soulet, un aret tout negre, lou plus bèu au mitan de mi fedo. Pièi, quand aguère escounjura lou pople di mort emé de vot e de pregaio, prenguère li vitimo, lis

escoutelère sus lou trau; e un sang encre rajavo.

Lis amo di mort qu'antan fuguèron, s'acampavon, salido de l'Erebe: nòvio jouvo, jovènt, e vièi qu'an rebouli, e tèndri vierginello adoulentido dins soun cor, e un fube de guerrié emé sis armo en sang, mata dins li bataio pèr li lanço apouchado d'aram, à bódre s'acampavon de tóuti li caire entour dóu cros, em' un fremin demasia. La temour palo m'agantè. Alor, lis empurant, diguère à mi sòci d'espeia li vitimo escoutelado emé l'aram crudèu, piei de li brula e li voua i Diéu, au pouderous Plutoun em' à la terriblo Persefouno. Iéu m'assetère, aguènt tira moun espaso de la guèino long de ma cueisso, e noun leissère li tèsto vano di mort s'aflata dóu sang, davans que n'aguèsse questiouna Tiresias.

L'amo de moun coumpan Elpenour venguè proumiero; l'avien pas sepóutura dins la terro vasto; avian leissa dins lou palais de Circè soun cadabre noun ploura e noun ensepeli, car d'àutris obro nous secutavon. Plourère, l'aguènt vist, e n'aguère pieta dins moun cor, e ié diguère aquéli paraulo aludo:

— Elpenour, coume siés vengu dins la sourniero espesso? e vengu d'à pèd siés arriba mai lèu que iéu emé ma negro barco.

Ansin parlère, e me respoudeguè, plourant:

— Noble Enfant de Laerte, endùstri Ulisse, un diéu de malastre e l'abounde dóu vin m'an perdu. Coucha dins lou palais de Circè, sounjave pas de davala pèr l'escalo longo: toubèrre d'aut de la téulisso, e me roumpeguère lou còu; e moun amo davalè vers Plutoun. Mai aro te n'en pregue, pèr aquéli qu'as leissa, pèr ta femo, pèr toun paire que t'abariguè pichot, pèr Telemaque qu'as leissa, enfant unen, dins toun palais. Sabe qu'estènt sourti de la demoro de Plutoun poujaras vers l'Isclò d'Ajaio emé ta nau bèn gaubejado. Aqui, o Rèi, te demande de t'ensouveni de iéu e de pas parti me leissant noun ploura e noun ensepeli, de pòu que siegue l'encauso de l'iro di Diéu: mai fai me crema emé tóuti mis armo, pièi aubouro au bord de la mar bléujo un mausoulèu à toun sòci malastra, pèr fin que lis ome se remèmbrou de iéu dins l'aveni. Fai acò, pièi sus ma toubmo tancarar lou rèu que vivènt remave emé li coumpagnoun.

Ansin mute, e ié respoudeut ié diguère:

— Farai tout acò, vai, paure marrit.

Ansin nous parlavian tóuti dous triste, iéu asseta emé moun espaso sus lou sang; e de l'autre las dóu cros moun sòci me parlavo d'abounde. Pièi venguè l'amo de ma maire trepassado, Anticlèio, fiho dóu generous Autoulique, qu'aviéu quitado pleno de vido en partènt pèr la santo Ilioun. Plourère en la vesènt e n'aguère pieta dins moun cor, mai pamens la leissère pas mai s'aflata dóu sang, tant qu'aviéu pas questiouna Tiresias. Alor l'amo de Tiresias de Tevo venguè, tenènt i man lou bourdoun d'or. Me recouneiguè e me diguè:

— Noble enfant de Laerte, endùstri Ulisse, perché siés vengu, paure marrit, pèr vèire li mort e soun país de lamento? Mai tiro-te dóu cros, lèvo toun espaso, que bègue lou

sang, e te dirai la verita.

Parlè ‘nsin, e me tirant arrié, rengueinère moun espaso clavelado d’argènt; e quand aguè choula lou sang encre, alor lou noble devinaire me diguè:

— Cerques la douço revengudo, o glourious Ulisse, mai un Diéu te la rendra duro; crese pas qu’escapes à-n-Aquéu que bassaco la terro, car s’es amali contro tu quand as avugla soun fiéu escari. Pamens arribaré, après avé rebouli, se vos teni toun èime em’ aquéu de ti coumpan: quand ta barco bèn gaubejado abourdara l’Isclou di Tres Pouncho, vous escapant de la mar vióuleto, aqui atroubarés dins li paise li junego e li fedo grasso dóu Souléu que vèi tout e qu’ausis tout. Se te soucitant de toun retour, li laisses sèns ié faire de mau poudrés encaro arriba dins Itaco, emé proun reboulimen; mai se ié fas de mau, alor iéu te dise que perdras ta nau e ti coumpan.

E se te n’escapes, tournaras de tard e miserable, sèns ti coumpan, sus uno nau estranjo; atroubaras lou malur asseta dins toun oustau, d’ome plen de croio que de vourisson toun bèn, cercon ta femo divino e ié fan de douno nouvialo. Mai, estènt arriba, segur puniras sis escorno. E quand auras emé l’aram pounchu sagata li Calignaire dins toun palais, siegue pèr engano, siegue apertamen, partiras mai d’un rèm lóugié jusquo que siegues vengu vers d’ome que noun counèisson la mar e que salon pas soun viéure, e que counèisson pas li nau à prodo pourpro nimai li rèm lóugié, alo di barco. Te dirai un signe clar que t’escapara pas: quand faras lou rescontre d’un viajadou que cujara vèire un flèu sus toun espalo bléujo, alor fico en terro toun rèm lóugié e fai au rèi Netune la bello óuferto d’un aret, d’un tau emé d’un verre, grignoun di trujo; pièi tourno à toun oustau e fai de sànti tuado à l’ounour di Diéu inmourtau que repairon lou vaste Cèu, sèns n’óublida un. E la mort douço te vendra foro mar et te matara, aclapa d’an benura; entour de tu li pople. Saran urous. Em’ acò t’ai di de causo vertadiero.

Ansin mutè e ié respoudeguère:

— Tiresias, li Diéu meme an decida ansin. Mai parlas-me franc: vese eici l’amo de ma maire trepassado; isto sèns muta proche dóu sang; aujo pas regarda soun fiéu ni ié parla. Digas-me coume me poudra counèisse.

Parlère e me respoudeguè ‘nsin.

— T’esplicarai acò sèns peno; mai gardo dins toun èime mi paraulo. Aquéli di mort que leissaras s’aflata dóu sang te diran de causo vertadiero; mai aquéli que butaras, se retiraran de tu.

Aguènt parla ‘nsin, l’amo dóu rèi Tiresias aguènt di soun ouracle s’estremè dins la demoro de Plutoun. Mai iéu istère aqui ferme jusquo que ma maire sieguèsse vengudo e aguèsse begu lou sang encre. E tant-lèu me couneiguè, e, lamentouso, me diguè aquéli paraulo aludo:

— Moun enfant, coume siés vengu viéu dins li tenèbro sournò? Car es difficile i vivènt de vèire aquéli causo. Entre éli e nautre i’a de grand flume e de courrènt fèr; l’Oucean

que noun se pòu traversa sènso veissèu bèn gaubeja. Siés arriba eici, long-tèm barrula despièi Troio emé ta nau emai ti sòci? As pas revist Itaco, ni ta femo, ni toun palais?

Ansin parlè, e ié respoudeguère:

— Ma maire, lou besoun m'a fa davala vers li demoro de Plutoun, pèr questiouna l'amo de Tiresias de Tebo. Ai pancaro abourda ni l'Acaio nimai la terro nostro; mai traule de-longo e reboullisse despièi qu'ai segui Agamennoun vers Ilioun, nourriguiero de bèu chivau, pèr me batre emé li Trouian. Mai digas-me la verita: coume lou mau-destin de la mort destrùssi vous a-ti giblado? Es uno longo malautié? vo bèn s'Artemis, vous aura matado de si dóuci matrassino. Parlas-me de moun paire e de moun drole qu'ai quita; mis ounour soun-ti encaro entre si man, vo bèn s'un autre d'entre lis ome li tèn? car tóuti creson que tournarai plus. Digas-me tambèn li pensado de ma mouié e ço que comto de faire, se demoro emé soun enfant e se gardo sauvo ma fourtuno, vo bèn se lou proumié di Grè l'a presso.

Ansin parlave, e tant-lèu ma maire venerablo me venguè:

— Cor-paciènto, elo rèsto sèmpe, dins toun palais; mai li niue lamentouso emai li jour pèr elo se coumbourisson en lagno. Mai i'a degun encaro que tengue ti bèus ounour, e Telemaque meno siau toun bèn, e taulejo dins de bèu festin coume counvèn à-n-un ome que rènd la justico, car tóuti lou counvidon. E toun paire rèsto au mas; descènd plus en vilo; éu n'a plus ni lié mouflu, ni flassado, ni vano magnifico. Mai l'ivèr dor à l'oustau emé li ràfi, i cèndre dóu fiò e s'abiho de peiandro; e quouro vèn l'estiéu e la sesoun que verdejo se fai un lié de fueio morto dins soun drud vignarés, e s'ajasso aqui; uno grando peno crèis dins soun èime, e plouro ta mal-astrado; e lou dur vieiounge l'aclapo. Iéu tambèn s'ai peri e s'ai segui moun destin, n'es pas Artemis, que de si dóuci matrassino me matè; m'a pas pres nimai uno malautié que devigouro li mèmbe em' uno afrouso magagno: mai, es toun regrèt, soun li lagno e lou souveni de toun amenaço, o glourious Ulisse, que m'an leva la douço vido.

Ansin parlè, e iéu, l'èime bourrela, vouliéu embrassa l'amo de ma maire; tres fes ié venguère, car moun cor me dounavo de voio, e tres fes s'esvanè de mi man coume uno ombro e coume un soungé; uno doulour agudo me lansavo dins lou cor, e ié diguère aquéli paraulo aludo:

— Ma maire, perqué m'esperas pas quand vous vole embrassa: car meme vers Plutoun, enliassant nòsti man aurian poussu s'assadoula de triste gème. Ansin la noblo Persefouno pèr m'endoulouira que mai m'aura manda qu'un glàri!

Ansin parlave e ma maire venerablo tant lèu me respoudeguè:

— Ai! las, moun enfant, o lou mai desastra dis ome! noun, Persefouno, chato de Jupiter t'engano pas; acò 's la lèi di mourtau qu'an trepassa: car li nèr tenon plus ni li car ni lis os, mai la ràbi dóu fiò lampant li devigouro uno fes que la vido a leissa lis os blanc; e l'amo coume un soungé alu pren sa voulado. Mai tourno vitamen à la lus, e remèmbrote de tout acò pèr lou redire pièi à ta mouié.

Ansin parlavian; e li femo, aquéli qu'antan fuguèron li femo o li chato di meiour, empurado pèr Persefouno, venien, e s'acampavon à mouloun entour dóu sang encre. Iéu sounjave coume fariéu pèr li questiouna caduno; e me pareiguè lou miés de desfourella moun espaso pounchudo, e de li pas leissa béure tóutis au cop dins lou sang encre. Alor, aquésti, uno à cha uno, s'aflatèron, e caduno disié sa raço: iéu li questiounère tóuti.

La proumiero que veguère fuguè Tirò, nascudo d'un noble paire, car me diguè èstre sagatun dóu noble Saumouniéu e la mouié de l'Enfant d'Eole, Cretiéu. S'èro presso d'amour pèr un Flume, lou divin Enipiéu, lou mai bèu di flume que siegon sus terro; s'espacejavo souvènt long de soun bèu courrènt. Aguènt pres la formo d'aquéu, Flume, lou Diéu que tèn la Terro e la bassaco se couchè au grau dóu courrènt revoulunous: uno erso pourpro? auto coume uno mountagno se clinè e lis agouloupè, lou Diéu emé la mourtalenco. Éu desfaguè la cencho de la vierge e ié vujè la som. Pièi aguènt fa l'obro d'amour, ié prenguè la man e ié diguè:

— Alègro-te, femo, pèr moun amour! Dins un an coumpli, partouriras d'enfant glourious, car lou lié dis , Inmourtau noun es esterle. Souigno-lèi e abarisse-lèi. Aro, vai vers ta demoro e digues pas moun noum: mai pèr tu souleto siéu Netune que bassaco la Terro.

Aguènt parla 'nsin, esquihè souto la mar oundouso. É Tirò prens partouriguè pièi Pelias e Neliéu que venguèron tóuti dous de pouderous ajudaire dóu grand Jupitèr. Pelias emé si riche capitau demourè dins la vasto Iolcos, e Neliéu dins la savelouso Pilos. E Tirò, la rèino di femo dounè à Cretiéu d'àutris enfant: Esoun, Fèro, e l'atrinaire de chivau Amitaoun.

Pièi veguère Antiopo, chato d'Asope, que se fasié glòri d'avé dormi dins li bras de Jupitèr; n'aguè dous drole, Anfioun e Zètos que li proumié bastiguèron Tebo di Sèt porto e ié faguèron de tourre, car sènsou li tourre emai fuguèsson pouderous, aurien pas pou scu, abita la vasto Tebo.

Pièi veguère Alcmeno, la femo d'Anfitrioun, que partouriguè lou valènt Ercule, cor de leioun, l'aguènt councépu dins li brassado dóu grand Jupitèr. Pièi Megaro, fiho dóu noble Creoun e que fuguè la mouié de l'Enfant d'Anfitrioun, indountable.

Pièi veguère la maire d'Edipe, la bello Epicasto que faguè 'n grand crime, sènsou lou saupre en se maridant emé soun fiéu. E aquest aguènt tua soun paire, prenguè sa maire. Mai li Diéu faguèron counèisse aquéli causo is ome. Edipe, malamen adoulouri dins l'amado Tebo, mestrejavo lis enfant de Cadmos pèr la voulounta marrido di Diéu. Epicasto, predo di doulour, davalè i Porto tosto de Plutoun, aguènt estaca uno cordo i post e leissè à soun fiéu lis ànci fougouso que dounon li Feràmio d'uno maire.

Pièi veguère la bello Clouris, qu'antan Neliéu prenguè pèr sa bèuta après i'avedre fa de douno novialo noumbrouso. Èro la mai jouino di chato d'Anfioun, enfant de Jasos, que pouderous mestrejè Ourcoumène di Minian emé Pilos. E de Neliéu, Clouris aguè de bèus enfant: Nestor, Cròmie emé lou fièr Periclimene; pièi la preclaro Però, bello à

mirando, cercado de tóuti lis ome: mai Neliéu voulié la douna qu' à-n-aquéu que raubarié dins Filaco de Tessalio li junego à bano courbudo e large frountau dóu pouderaus Ificiéu. Soulet un noble devin proumeteguè ; mai lou mau-sort d'un Diéu l'entravè, e tambèn li cadeno soulido di bouvatié garrigau. Pamens, quand li jour emai li mes passavon, l'an fasènt soun revoulun, e quand li sesoun venguèron mai, alor lou pouderaus Ificiéu destaquè lou devin vertadié e la voulounta de Jupitèr se coumpliguè.

Pièi veguère Leda, femo de Tindare, que d'éu n'aguè dous enfant verturios: Castour, atrinaire de chivau, e Pòlus di poung soulide. E la terro que porto vido li tèn encaro vieú tóuti dous; e souto terro meme soun à l'ounour de Jupitèr, car vivon e moron l'un après l'autre; e soun tambèn à l'ounour di Diéu.

Pièi veguère Ifimedèio, femo d'Aouliéu, que disié s'èstre apariado à Netune. Partouriguè dous drole que visquèron gaire: Otos parié di Diéu emé l'illustre Efialto, li mai bèu que la Terro adounivo ague nourri, après l'illustre Ourioun. A nòu-v-an èron large de nòu couidado e aut de nòu brasso. Menacejèron lis Inmourtau dins l'Oulimpe de ié faire uno guerro de massacre. Cerquèron de metre l'Ossa sus l'Oulimpe e lou Pelioun di séuvo fernissènto, per escala lou Cèu. E l'aurien fa segur s'èron vengu de barbelas, mai lou fiéu de Jupitèr, enfant de Latouno à bello como, li matè tóuti dous avans que de bourro aguesson flouri si tempe e que si gauto s'escoundiguèsson de péu flòri.

Pièi veguère Fèdro, e Proucris e la bello Ariano, chato de Minos que saup tout: Tesiéu antan la menè de Creto dins lou drud terraire d'Ateno la santo; mai n'en jouiguè pas, car, avertido per Bàccus, Artemis la matè dins Dìo embarrado d'erso.

Pièi veguère Mairo, e Climeno e l'oudiouso Erifilo que trahiguè soun ome pèr d'or. Mai poudriéu pas vous dire lou noumbre nimai lou noum d'aquéli que veguère, femo e chato d'ome valènt, car, avans de fini, la niue divino tambèn se sarié acabado. Es l'ouro de dormi dins la nau couchouso emé mi coumpagnoun vo eici, car ma partènço es entre li man di Diéu e dins li vostro.

Ansin parlè Ulisse e dins lou palais sour tóuti restavon mut, tenu pèr lou chale. Alor Aretè di bras blanc parlè proumiero:

— Feacian, coume vous sèmblo aquel ome pèr sa bèuta, pèr sa grandour, pèr sa sapiènci? Es moun oste, mai certo es un ounour pèr iéu mai pèr vautre. Mai vous despachès pas de lou remanda e ié plagnissès pas li douno, car n'a grand besoun; vautre avès dins vòstis oustau de richesso tant e pièi mai, pèr la gràci di Diéu.

Alor lou noble Equeniéu, lou mai vièi di Feacian, diguè 'nsin:

— Ami, la rèino prudènto nous parlo emé de sèn e 'n drechuro: óubeïssès dounc. Es à-n-Alcinòu de parla e de faire, e nautre faren coume éu.

E Alcinòu ié respoudegue:

— Acò sara fa se siéu encaro en vido e se coumande i Feacian, ami di rè. Mai que l'oste rèste encaro jusqu'à deman, emai trelime de parti, pèr fin que coumpligue mi douno. Pèr soun retour es l'afaire dis ome, e subretout de iéu car mestreje lou pople.

E l'avisa Ulisse respoundènt, ié diguè:

— Pouderous Alcinòu, egrègi entre lou pople, se me disias de resta eici tout l'an e que ma partenco sieguèsse alestido, e que de douno meravihouso me fuguèsson dounado, diriéu voulountié de: o; car es meïour de rintra dins la caro patriò emé li man pleno, car n'en sariéu mai ounoura e mai ama pèr tóuti lis ome que me veïrien reveni en Itaco.

E Alcinòu alor ié venguè:

— Ulisse, te poudèn pas, certo, souspicha d'èstre un embulaire ni un raubadou, coume soun tant de barrulaire que la negro terro nourris, e que dison de messorgo ounte res ié counèis rèn. Mai la béuta di paraulo es dins tu, emai lou sèn; e nous as fa lou dedu abile, coume aurié fa lou Chantre, di mal-avàri lamentous di Grè emé di tiéu de tu. Mai digo-me vertadieramen s'as vist quaucun de ti sòci parié à Diéu que soun ana 'mé tu en Ilioun e i'an subi lou mau-destin. La niue es longo que fenis plus e n'es pas l'ouro de dormi dins lou palais. Digo-me aquélis obro divino: restariéu jusquo à l'aubo divino se vouliés me faire lou dedu de ti desfourtuno.

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Pouderous Alcinòu, egrègi dintre lou pople, i'a 'n tèms pèr bèn parla e i'a'n tèms pèr dormi; mai se vos n'en mai entendre, te refusarei pas de counta de causo mai doulènto: li mau de mi sòci qu'avien escapa dóu chafaret lamentous di Trouïan, mai periguèron pèr lou voulé d'uno traito femo.

Quand la venerablo Persefouno aguè esvarta d'eici d'eila lis amo di femo, alor venguè l'amo adoulourido d'Agamennoun, Enfant d'Atriéu; entour i'avié lis amo d'aquéli qu'avien subi lou mau-destin e qu'èron mort em' éu dins l'oustau d'Egiste. Éu, quand aguè chourla lou sang encre, tant lèu me couneiguè, e se doulouiravo, escampant de lavàssi de plour. Alounguè li man pèr me touca, mai la forço qu'èro dins éu l'avié plus, nimai la voio de si mèmbe souple. Quand lou veguère, dins moun cor n'aguère pieta e plourère, e ié paraulo aludo:

— Glourious Enfant d'Atriéu, Rèi dis ome, Agamennoun, coume vai que lou mau-destin de la mort t'a estèrni? Netune t'a-ti gibla sus li nau en eigrejant lou boufe fòu di marrit vènt? vo bèn sus la terro fermo d'enemi t'auran pica quouro ié raubaves si biòu e si bèu escabot de fedo, o que te batiés pèr ta ciéuta e pèr ti femo?

Ansin mutère e tant-lèu me respoundeguè:

— Noble Enfant de Laerto, endùstri Ulisse, Netune m'a pas estèrni sus mi nau en eigrejant lou boufe fòu di marrit vènt, e lis enemi sus terro fermo m'an pas truca. Mai Egiste m'a fa subi la mort e lou mau-destin, emé l'ajudo de ma traito mouié; m'aguènt fa veni dins soun oustau pèr manja em' éu, m'a tua coume un biòu à la grùpi. Ansin siéu

mort de mort lamentouso; e entour de iéu mi sòci èron sagata sènso teme, coume li porc i dènt blanco pèr li noço, li festenau flbri o li banquet d'un ome riche e poutènt. As vist, certo, de mourtalage d'ome dins de bataio fèro; mai auriès gèmi dins toun cor de vèire aquéli causo: erian amassoula dins lou palais, entre li cratère e li taulo garnido, e lou sòu regoulavo de sang. Alor entendeguère la lamentablo voues de Cassandro, fiho de Priam, que la traito Clitennèstro escoutelavo proche de iéu; e iéu de moure-bourdoun, aubourave li man pèr prene moun glàsi: mai la femo is iue de chin s'aliunchè aguènt pas lou courage de plega mis iue de si man e de barra ma bouco quand davalave vers Plutoun. I'a rèn de mai bourrèu e de mai afrounta qu'uno femo qu'a perpensa de causo tant desountado: ansin alestiguè la tuado de soun lèime marit. Pensave, iéu, de tourna dins moun oustau, fasènt gau à mis enfant, à mi gènt; mai elo, routinado qu'èro dins lou mau, a expandi la vergougno sus elo e sus tout lou femelan, emai sus lis ounèsto.

Ansinn parlè, e ié respoudeguère:

— O Dieu! de quant Jupitèr Retrounissènt a pres en òdi la raço d'Atriéu pèr la traitesso de si femo! Deja pèr Eleno un fube soun mort, e quand ères liuen, Clitennèstro te calavo de las.

Ansinn parlère e me respoudeguè tant-lèu:

— Ansinn siegues jamai trop bon pèr uno femo, e ié digues pas tout ço que sabes: mai digo n'i 'en un pau e escoude ié lou restant. Pèr tu la mort te vendra pas de ta femo, car la fiho d'Icàri, la prudènto Penelopo es pleno de bòn pensado. L'avèn leissado nòvio quand sian parti pèr la guerro: soun enfant tout pichounet èro encaro au sen, e aro s'asseto uros au mitan dis ome. Soun paire escari à soun retour lou veira; e embrassara, soun paire. Iéu, ma mouié m'a pas meme leissa mis iue s'assadoula de vèire moun enfant, car m'a sagata. Mai te dounarai un counsèu, e lou gardaras: fai abourda ta nau dins la bono terro de la patriò à l'escoundudo e noun is iue de tóuti, amor que i'a plus à se fisa di femo. Aro, parlo e digo-me la verita s'as sachu que moun drole visquèsse encaro dins Ourcoumeno o dins la savelouso Pilos, o dins la vasto Esparto, vers Menelau: car lou divin Ourèsto es pas mort encaro sus terro.

Ansinn parlè e ié respoudeguère:

— Enfant d'Atriéu, perqué me demandes acò? Sabe pas s'es viéu o mort, e fau pas dire de causo vano.

Tóuti dous, emé de paraulo tristo se respoundian; erian dre que se lagnavian, emé de lagremo en aboude.

Pièi venguè l'amo d'Achile, Enfant de Peliéu; pièi aquelo de Patroclo e dóu noble Antiloque, e d'Ajas que pèr presènci e pèr lou cor èro lou mai bèu di Grè après l'Enfant de Peliéu sènso deco. Alor l'amo d'Achile me recouneiguè, e, se doulourant, me diguè aquéli paraulo aludo:

— Noble Enfant de Laerto, endùstri Ulisse, desfourtuna, de que penses d'auja encaro dins toun èime, d'abord qu'as davalava vers Plutoun monte demoron lis oubletano di

mort.

Ansin mutè, e iéu, respoundènt, ié diguère:

— O Achile, Enfant de Peliéu, lou mai egrègi di Grè, siéu vengu pèr saupre li counsèu de Tiresias, que me diguè coume poudrai arriba dins l'arèbro Itaco; car siéu pas revengu en Grèço, ni dins la terro de la patriò, e sènso teme ai rebouli. Mai tu, Achile, res es esta e res sara mai urous que tu, car vivènt te fasian ounour coume à-n-un Diéu, e aro mestrèjes li mort: ansin te doulouirèsses pas d'èstre mort, Achile.

Ié parlère ansin, e tant-lèu me respoundeguè:

— Me parles pas de la mort, illustre Ulisse! Amariéu miés èstre un ràfi travaiant pèr un paure e que ma vido fuguèsse mingro, pulèu que de mestreja tóuti li mort trepassa. Mai anen, parlo-me de moun enfant glourious, s'es ana à la guerro pèr èstre au proumié rèng, vo noun; digo-me se sabes quicon dóu noble Peliéu, se tèn encaro sis ounour entre li benura Mirmidoun; o se lou mesprèson dins l'Ellado e la Ftìo, pèr ço que lou vieiounge entravo si man e si pèd. Car iéu lou pode plus ajuda souto li rai dóu Soulèu, coume quand ère vers la grando Troio e que giblave li mai valènt en defendènt li Grè. Ah! se pareissiéu un moumen dins l'oustau de moun paire, giblariéu segur de ma forço e de mi man invincido aquéli que ié fan escorno o ié raubon l'ounour.

Ansin parlè, e ié respoundeguère:

— Sabe rèn dóu noble Peliéu; mai te dirai lou vrai, se vos, de toun enfant escari, Neouptoulemo. Iéu l'ai mena sus uno barco cloutudo, de l'isclo de Sciros vers li Grè di bèu cambau. Segur quand erian davans Troio e que discutavian, parlavo toujours proumié e s'enganavo pas; e i'avié que Nestor emé iéu pèr lou passa. Mai quand se batian emé l'aram dins li plano de Troio jamai restavo dins lou mouloun di guerrejaire, mai èro sèmpre en avans, relevant sus tóuti pèr lou courage. Poudriéu pas te dire lou fube de guerrié que sagatè en defendènt li Grè, mai tuè 'mé l'aram lou valènt Euripile, enfant de Telefe, e entour d'aquest forço Ceteian fuguèron massacra, pèr li douno que Priam avié mandado à si femo. Euripile èro lou mai bèu dis ome qu'ai vi après lou divin Mennoun. Quand mounterian, nàutri, li meiour di Grè dins lou Cavau qu'avié fusteja Epiéu, es iéu qu'ère carga de barra e de durbi lou soulide embousc. Lis àutri capo di Grè, escampavon de plour e si mèmbe tremoulavon: éu, toun fiéu, lou veguère jamai pali, ni tremoula, ni seca de lagremo; mai me demandavo de lou leissa sourti dóu Cavau, e cercavo lou ploumbèu soun glàsi, e sa lourdo lanço d'aram, perpensant la rouino di gènt de Troio. E quouro aguerian derouï l'aut castelar de Priam, mountè sus soun veissèu em' uno bello part de piho, san e siau, l'aram pounchu l'aguènt jamai touca ni de proche nimai de liuen, coume arribo en guerro, car Mars fourro-bourro furiousamen li guerrié.

Ansin parlère e l'amo dóu felen d'Eaque, d'Achile pèd-lèuge s'aliunchè, fièro, sus la prado d'alegue, e gauchouso que i'aguèsse di la glòri de soun fiéu.

Mai lis àutris amo di mort istavon endoulouirado e demandavon di causo qu'avien soucit. Souleto aquelo d'Ajas, Enfant de Telamoun, restavo à despart, enmaliciado que

l'aguèsse gagna quand pleidejavo, vers li nau, pèr lis armo d'Achile: or la maire venerablo dóu felen d'Eaque lis avié pausado davans tóuti e nòsti juge èron lis enfant di Trouian emé Minervo que brandis la lanço. Basto li Diéu! noun l'aguèsse gagna dins aquelo mau-mesclo, car pèr elo la terro acatè aquéu cap, Ajas lou mai bèu e lou mai brave di Grè après lou noble enfant de Peliéu. E ié diguère aquéli paraulo douço coume lou mèu:

— Ajas, noble Enfant de Telamoun, meme après la mort déuriés-ti pas óublida toun iro d'aquélis armo de malastre que li Diéu dounèron pèr la rouino di Grè. Car tu, sa tourre d'éli, as peri, e nàutri, li Grè s'endoulouiran de ta mort coume d'aquelo d'Achile. Res n'èro l'encauso, mai Jupitèr soulet, en òdi de l'armado di Grè, t'a liéura à la Parco. O Rèi, vène, escouto mi paraulo e coucho l'iro de toun noble cor.

Ié parlère ansin, mai éu respoundeguè rèn, e s'enanè vers lis àutris amo di mort trepassa. M'aurié pamens parla coume iéu, emai fuguèsse enmalicia; mai dins moun èime amave miés vèire lis amo dis àutri mort.

Veguère Minos, l'enfant illustre de Jupitèr, que tenié lou bourdoun d'or: asseta, jujavo li mort, e aquésti dins lou Palais di làrgi pourtau s'assetavon o s'aubouravon pèr pleideja. Pièi après éu veguère l'immense Ourioun, cassant dins la prado d'alegue li bèsti antan tuado pèr éu sus li mount sóvertous, emé sa masso d'aram que se roumpié jamai.

Pièi veguère Titios, enfant de la Terro preclaro, expandi au sòu sus nòu journau de large. E dous vóutour, de cade caire ié fousigavon lou fege dins la frechaio, e éu de si man noun li poudié coucha. Car avié viólenta Latouno, la femo preclaro de Jupitèr, quand anavo à Pitò à travers lou Panoupiéu di bèu cor balarèu.

E veguère Tantale, emé de douleur afrouso, dre au mitan d'uno lono que ié bagnavo lou mentoun; aqui èro badant de la set e noun poudié prene l'aigo pèr bèure. Car cado fes que lou vièi se beissavo, l'aigo s'esvanavo; e entour de si pèd la terro negro pareissié, car un diéu la i'eidracavo. E lis aubre à ramo aubourado leissavon pendoula d'en aut sa frucho, pero e miógrano poumo e trelusènto, e dóuci figo e la flour dis óulivo: mai quouro lou vièi venié pèr lis aganta emé li man, lou vènt lis aubouravo enjusqu'i nivo souloumbrous.

Pièi veguère Sisife: emé de douleur terriblo, butavo emé si dos man un clapas demasia; e s'esperfourçant di man e di pèd, butavo la pèiro en aut vers lou cresten. Mai quand èro à mand de passa la cimo, alor uno forço pouderoso la butavo arrié, e la malo pèiro roudelavo mai dins li baisso. E Sisife fasènt tiba si nèr, la butavo mai, e la susour regoulavo de si mèmbe, e la pússo s'aubouravo subre la tèsto.

Pièi veguère lou pouderos Ercule, o soun glàri (car éu, au mitan dis Inmourtau, se gaudis dins si festin, aguènt Ebè di bèu taloun, chato dóu grand Juptèr e de Junoun di sandalo d'or). Entour d'éu i'avié uno rumour de mort s'estraiant de tóuti li caire, coume

d'aucèu; éu, sourne coume la niue, s'alandavo emé soun arc en man, la flècho sus la cordo coume s'anavo tira. E un baudrié d'or porto-esfrai cenchavo soun piés, emé de bèllis escrinceladuro, d'ourse, de senglié e de leioun emé d'iue flamejant, de bataio, de tuert, de masèu e de chaple d'ome. Aquéu qu'avié fa aquéu baudrié n'aurié pas pouscu refaire soun parié. Hercule tout d'un tèm me couneiguè quand m'aguè vist e, gouissant, me diguè aquéli paraulo aludo:

— Noble Enfant de Laerto, endùstri Ulisse, paure tu! portes tambèn toun mau-destin coume iéu souto li rai dóu Soulèu. Iéu, en verita, n'ère lou fiéu de Jupitèr, Enfant dóu Tèm, mai aviéu de malur tant-que, gibla qu'ère pèr un ome plus marrit que iéu, de forço, que me fasié faire de dur travai. Un jour me mandè rauba lou Chin dis Intèr, Cerbère; cresié pas que i'aguèsse pèr iéu un travai mai dur. Mai raubère lou Chin e lou tirassère foro di demoro de Plutoun, car Mercùri e Minervo dis iue glas m'avien ajuda.

Ansin parlè, e s'estremè mai dins la demoro de Plutoun. Mai iéu restave aqui tanca pèr vèire se d'àutris eros di tèm ancian se farien mai vèire; e n'auriéu vist de mai ancian, Tesieu, Piritòu, glourious enfant di Diéu. Mai lou pople immense di mort s'acampavon em' uno rumour demasiado, e la palo temour me prenguè. Aguère pòu que la glouriouso Persefouno noun me mandèsse dis Infèr la tèsto moustro de Gourgouno. E tout d'un tèm revenguère vers ma barco, e dounère ordre à mi coumpan que iè mountèsson e descapelèsson la maio. Tant lèu s'embarquèron e s'assetèron sus li banc d'apès, e lou courrènt l'empourtè sus lou flume Oucean emé la forco di rè m e lou vènt en favour.

CANT XII

LIS ESTÈU

Pèr En F. BARTHELEMY.

Lou veissèu aguènt leissa lou flume Oucean, landè sus lis oundo marino, aqui ounte s'eigrejo lou Soulèu, ounte l'Aubo matiniero à si palais emé si cor balarèu, devers l'isclo d'Ajaio. Uno fes arriba, tirerian la barco sus la sablo; pièi davalant sus la ribo nous endourmiguerian en esperant l'Aubo divino.

E quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, mandèrè mi sòci vers lou palais de Circè, pèr n'adurre lou cadabre d'Elpenour trepassa. Pièi, aguènt coupa d'aubre sus la coustiero, faguerian si funeraio, adoulenti nega de plour. E quand lou cadabre e lis armo dóu mort fuguèron ars, aguènt fa un mousoulèu em' uno coulouno, en subre ié tanquerian lou rèu. Tout acò fuguè fa, mai tournerian pas encò de Circè, en tournant devers Plutoun. Venguè elo-memo, lèu-lèu, e venguèron em' elo si servicialo adusènt de pan, de car à jabo e de roujo tencho. E noblo Divo au mitan de nautre ansin parlè:

— Malurous! vèutri que, viéu, sias davala vers Plutoun; mourrirés dous cop e lis àutris ome moron qu'un cop. Anen!. manjas, bevès tout lou sant clame dóu jour, jusqu'à soulèu intrant. E quand la lus espelira, amarinarés e vous dirai la routo. Vous assabentarai de tout, de pòu que rebouligués mai sus mar o sus terro.

Parlè 'nsin e gagnè nosto amo abelano. Tout lou jour, jusqu'à Soulèu intrant, resterian, manjant li car à jabo, e bevènt lou vin dous. E quouro lou Soulèu cabussè, l'ahour venguè, e mi sòci s'endourmiguèron proche di traio de la barco. Mai Circè, me prenènt pèr la man, me menè liuen de mi coumpan, e s'estènt couchado emé iéu, me questionè sus tout ço que m'èro arriba. Ié faguère lou dedu de tout; alor l'ounourado Circè me diguè:

— Ansin as fa tóuti aquéli travai. Aro, escouto ço que vòu te dire. Un Diéu te lou remembrara. Faras d’abord lou rescontre di Sereno qu’embelinon lis ome que ié passon proche; mai es un ome perdu aquéu que, mausage, escouto soun soulòmi, e jamai sa femo ni sis enfant noun lou veiran plus dins sa demoro e noun se gaudiran plus. Li Sereno l’embelinon emé soun soulòmi cantadis, assetado dins uno pradarié, entour d’un grand boulum d’os de mort e de pèu gastado. Tiro lèu ta routo liuen d’aqui, e tapo lis auriho de ti sòci emé de ciero molo, de pòu que quaucun d’éli entènde. Tu, escouto-lèi, se vos; mai fai-te estaca di pèd e di man, pèr ti sòci, dins la nau couchouso, dre contro l’aubre-mèstre, davans d’escouta emé chalun la voues di Sereno. E se dises à ti sòci de destaca, que te meton mai de cadeno.

Mai quouro lis auras passado, te pode pas dire di dos routo qu’atrouvaras, aquelo que prendras: te decidas dins toun èime. Te li dirai. Aqui s’aubouron dous grand roucas, e ié vènon restounti lis oundado d’Anfitrito dis iue blu. Li Dieu benura ié dison li Perdu. E jamai lis aucèu voulaire li passon, meme pas li crentouso paloumbo qu’aduson l’ambròsi à Jupitèr noste Paire. Souvènti-tes n’i’a uno que toumbo sus lou roucas; mai noste Paire n’en fai uno outro, pèr que soun nombre siegue coumpli. Jamai uno barco vengudo proche, se n’es escapado; e lis erso marino e l’auristre dessarro-pericle derrabon li banc d’apès e li cadabre dis ome. I’a qu’uno nau, seiant la mar, que lis ague passa: Argò l’isnello, escarido de tóuti li Diéu, quand revenié de la terro d’Aèto. Meme anavo èstre empegado contro li roucas, mai Junoun l’ajudè passa, car amavo Jasoun. Aquéli dous estèu soun ansin: l’un, de sa pouncho agudo toco lou Cèu, e uno nivo sournò de-longo l’encapello e jamai l’aire siau bagno sa cimo, en estiéu coume à l’autouno; jamai un ome mourtau lou pourrié escala o n’en davala, aguèsse-ti vint bras e vint pèd, talamen la clapo es auto e coume uno pèiro liso. Dins lou mitan de l’estèu i’a uno negro cafourno que l’intrado es de vers l’Erèbe; es proche d’aquelo cafourno, o preclar Ulisse, que te fau apróuma ta barco cloutudo.

Un ome dins la flour de l’age pourrié pas de sa nau manda uno flècho jusquo dins aquelo baumo founso. Es aqui que se repairo Scilo la Bramarello, que soun bram es fort coume aquéu d’un lioun jouine. Es un escamandre à faire pòu, e’ n res ié fai gau de l’avé visto, pas meme un Diéu. A douge pèd-tort e de soun cadabre salisson sièis long còu, e ‘n cade còu i’a uno tèsto afrouso estacado, e dins cado goulo, negro e mourtifèro, i’a tres rèng de cro espés e noumbrous. Es encafournado dins la baumo coufudo, jusqu’à l’esquino; mai alongo si tèsto deforo, e agachant entour de l’estèu, arrapo li dóufin e li chin de mar e lis àutri moustre sèns nombre que vòu prene e que la gingoulanto Anfitrito abaris. Jamai li marin poudran se targa d’èstre passa contro elo san e siau sus si barco, car cado tèsto entiro soun ome foro la nau à prodo bluio. L’autre estèu que veiras, Ulisse, es mens aut e n’agantaras la cimo em’ uno flècho. I’es vengu uno grandò figuiero-cabrau à ramo espesso, e souto aquelo figuiero la divino Carido engoulo l’aigo negro; tres fes lou jour la degoulo e tres fes l’engoulo à faire pòu. E se veniés au moumen qu’engoulo. Lou que bassaco la terro voudrié te sauva noun lou poudrié. Buto lèu ta barco long de Scilo, car vau miés perdre sièis ome de ti coumpan que de li perdre tóuti.

Parlé ‘nsin, e ié respoudeguère:

— Digo-me, o Divo, lou verai. Se pode escapa desastrouso Carido, pourrai-ti pas ataca Scilo quand raubara mi sòci?

Ansin parlère, e la noblo Divo me respoudeguère:

— Malurous! sounjes encaro à d’obro de guerro? Vos pas cala, meme davans lis Inmourtau? Scilo es pas mourtalo; es un escamandre marrit, terrible, fèr, que se pòu pas lucha em’ elo. I’a pas de courage que la posque toumba. Se te despaches pas, se metes la man à tis armo, quouro saras proche dóu roucas, ai pòu que se rounant mai noun te raube tant de tèsto coume t’aura deja rauba d’ome. Poujo dounc e vitamen, e prègo la pouderoso Crataïs, maire de Scilo, que l’a facho pèr perdre lis ome; prègo-la qu’amaise sa chato e qu’aquesto noun se rounse mai. Arribaras pièi à l’isclo di Tres Pouncho. Aqui païsson li junego e li fedo grasso dóu Soulèu. I’a sèt manado de junego, e autant de fedo, e i’a cinquante tèsto pèr manado. Vedellon pas, nimai agnellon, car moron pas; e i’a dos Ninfo divino que li gardon, Faetouso e l’esbrihaudanto Lampetio, que la divino Neèro aguè tóuti dos dóu Soulèu, Enfant d’Iperioun. E sa maire venerado li faguè e lis abariguè, e li leissè dins l’isclo di Tres Pouncho, pèr que repairon liuen, gardant li fedo de soun paire emé si biòu à bano courbudo. Se, pensant à ta revengudo, laisses esta aquéli manado, rintrarés tóuti dins Itaco, après avé rebouli mai-que-mai; mai, se ié fas de mau, alor t’afourtisse que perdras ta nau emé ti sòci. E saras soulet d’escàpi, mai rintraras tardié e miserable dins toun oustau, aguènt perdu tóuti ti sòci.

Parlè ‘nsin ; subran l’Aubo s’assetè sus soun trone d’or, e la noblo Divo Circè despareiguè dins l’isclo. Tournant vers la barco, empurère mi coumpan pèr li faire embarca e descapela li traio. Mountèron tant-lèu e s’assetèron à soun rèng sus li banc d’apès, e tabassèron de si rèu la mar blèujo. Circè de la bello como, Divo ounourado e crencho, espirè darrié la nau à prodo bluio un vènt manejatieu que dounè à si velo uno bello empoupado. Alor, touto causo estènt à sa plaço dins la barco, s’asseterian e lou vènt e lou pilot nous menèron. Alor, triste dins lou cor, diguère à mi sòci:

— Mis ami, fau pas qu’un soulet ni meme que dous de nautre, sachen ço que m’a di la noblo Divo Circè; mai fau que lou sachen tóuti, e vous lou dirai. Après mourriren, vo, escapant la mau-parado, escaparen tambèn lou mau-destin emé la mort. Avans touto causo, nous dis de fugi lou cant e li pradarié di Sereno Divino, e iéu soulet li poudrai escouta; mai estacas-me ferme emé de cau, dre contro l’aubre-mèstre, pèr que ié rèste sèns boulega, e se vous supplique e se vous doune ordre de me destaca, alor cargas-me d’àutri cadeno.

Disiéu acò à mi sòci, e dins lou tèms la barco bèn gaubejado apróumè lèu l’isclo di Sereno, talamen bèn nous empoupavo lou vènt en favour. Mai subran moullè, e istè-siau, e un diéu assumiguè lis aigo. Alor mi sòci s’aubourant, carguèron li velo e li meteguèron au founs de la barco cloutudo; e s’estènt asseta faguèron l’aigo grumouso emé si rèu lóugié. Coupère em’ un coutèu d’aram, un gros moucèu de ciero que n’en

quichère entre mi man li tros; e la ciero se remouliguè, car la calour dóu Rèi Soulèu ardavo, e faguère uno grandò forço. Pièi tapère lis auriho de tóuti mi coumpan. E dins la barco m'estaquèron di pèd e di man, emé de cau, dre contro l'aubre-mèstre. Pièi s'assetant, tabassavon de si rèm la mar grumouso.

E s'aflaterian à la poutado de la voues, e la barco couchouso uno fes proche fuguè lèu visto di Sereno, e cantèron soun soulòmi armounious:

— Vene, o preclar Ulisse, grand glòri di Grè. Aplanto ta barco pèr escouta nosto voues. I'a pas d'ome que noun ague passa l'isclo sus sa barco negro sènso escouta noste soulòmi dous. Pièi s'aliuncho plen de joio, e saup de causo... Nautre sabèn tout ço qu'an rebouli li Grè emé li Trouian pèr lou voulè di Diéu, e sabèn tout ço que se tout fai sus la terro nourriguiero.

Ansin cantavo, fasènt vibra sa douço voues, e moun cor li voulié ausi. En ussejant, faguère signe à mi coumpan que me destaquèsson; mai remenavon si rèm, afouga; e dóu tèms Perimèdo em' Euriloque s'aubourant me meteguèron mai de cadeno.

Quand lis aguerian passado e qu'ausiguerian plus si voues ni soun soulòmi, mi bràvi coumpagnoun tirèron la ciero de sis auriho e me destaquèron. Mai tout just avian leissa l'isclo que veguère uno tubo emé de gràndis ausso e ausiguère un chafaret espetaclous. Mi sòci, palafica de la pòu, leissèron toumba li rèm de si man. E lou courrènt enlevavo la nau, car remavon plus. E iéu, courriéu de l'un à l'autre, dounave de courage en tóuti emé de dóuci paraulo:

— Mis ami, couneissèn li mau. N'avèn-ti pas passa de mai marrido quand l'Uiard nous tenié embarra dins sa cafourno coufudo em' un mau-talènt terrible? Mai alor pèr moun courage, pèr moun èime, pèr moun bon sèn, i'avèn escapa. Crese pas que l'aguès óublida. Adounc farés ço que vous dirai; óubeissès tóuti. Vautre, sus li banc, tabassas de vòsti rèm lis oundo founso de la mar; e tu pilot, te dise de faire ansin gardo (acò dins toun èime, abord que tènes l'empento de la barco cloutudo): meno-la foro d'aquelo tubo e d'aquéu courrènt, e poujo vers aquel estèu d'eila. E t'arrèstes pas de ié pouja de touto ti forço, e destourbaras nosto perdo.

Parlère ansin, e óubeïguèron lèu à mis ordre. Mai ié diguère rèn de Scilo, aquéu làgui sèns remèdi, de pòu qu'espaventa noun s'arrêtèsson de rema pèr s'escoundre au founs de la barco. Alor óublidère li dicho crudèlo de Circè que m'avié recoumanda de pas prene d'armo. E aguènt mes d'armo trelusènto, e pres dos lònqui lanço, mountère en pro, ounte cresiéu de vèire la roucassiero Scilo, mourtifèro pèr mi sòci. Mai la pousquère pas vèire e mis iue se lassavon de regarda de tout caire dóu roucas negre.

E passerian aquéu pertus dins lis ànci; d'un caire i'avié Scilo; de l'autre, la divino Carido, engoulant l'orro aigo salano de la mar; e quand la reboucavo, aquesto boullissié coume dins un peiròu sus un grand fiò, e la remandavo en l'èr, e l'aigo plouvinavo sus li dous estèu. E quand engoulavo mai l'aigo salano de la mar, semblavo bourroulado

enjusqu'au fin-founs e bramavo à faire esfrai entour dóu roucas; e l'areno glaso dóu founs se vesié. La temour blèimo prenguè mi coumpan. E regardavian Carido, car èro d'elo qu'esperavian nosto perdo; mai dins aquéu tèms, Scilo raubè dins la barco cloutudo sièis de mi sòci li mai valènt. E coume regardave dins la nau, veguère passa en l'èr si pèd e si man, e me chamavon, desespera. Un pescadou, d'aut d'un roucas, em' uno longo cano mando à la peissaio dins la mar lou broumet dins uno bano de biòu sòuvage, e jito sur lou roucas lo pèis barbelant que pren: ansin Scilo entiravo mi coumpagnoun barbelant e li manjavo au bord de sa cafourno, èli cridant e aubourant li man vers iéu. Acò es esta la causo la mai doulènto qu'ai visto dins mis escourregudo mariniero.

Quand aguerian fugi l'orro Carido emé Scilo, arriberian à l'isclo dóu Diéu. Aqui i'avié li noble biòu à làrgi frountas e li gràssi manado dóu Soulèu, Enfant d'Iperioun. E coume ère encaro sus mar, entendeguère lou bram di biòu dins li bouvau e lou bela di fedo. Alor li paraulo dóu Devinaire avugle, de Tiresias de Tebo, me revenguèron en memòri e tambèn Circè que m'avié recoumanda de leissa de caire l'isclo dóu Soulèu qu'embelino lis ome. Alor, triste dins lou cor, parlère ansin à mi sòci:

— Escoutas, coumpagnoun, emai fuguen aclapa de mau, que vous digue lis ouracle de Tiresias e de Circè: m'an recoumanda de fugi à la lèsto l'isclo dóu Soulèu que partis la lus is ome. M'an di qu'un grand malastre nous guignavo eici. Adounc, butas la negro barco de la man d'eila d'aquelo isclo.

Ansin parlère, e si pàuri cor s'espoutiguèron. E subran Euriloque me respoudeguè aquéli paraulo necrouso:

— Siès dur pèr nautre, Ulisse! Ta forço es grand, ti mèmbe soun jamai las e sèmbles de ferre. Vos pas que ti sòci, aclapa de lassige e de som davalon en terro, dins aquelo isclo embarrado d'erso mounte aurian alesti un bon soupa E nous dises de traula à la perdudo l'isnello niue, liuen d'aquelo isclo, sus la mar souloumbro! Li vènt de niue soun de cregne e perdon li nau. Quau de autre escaparié lou mau-destin, se subran venié broufounié d'Autan o de Largado folo que soun la perdo seguro di nau, meme emé l'ajudo di Diéu? Aro, soumeten-nous à la niue sournou, e fasen noste soupa proche de la barco couchouso. S'embarcaren mai deman, e seiaren la vasto mar.

Euriloque parlè 'nsin, e mi sòci piquèron di man. E veguère qu'à cop segur un diéu alestissié sa rouino. Ié diguère aquéli paraulo aludo:

— Euriloque, entre tóuti me fourças, car siéu soulet; mai juro-me, tu, em' un grand sarramen que s'atrouvan quauco manado de biòu o de fedo, res de vautre, pèr pòu de faire un crime, noun sagatara ni un biòu ni uno fedo. Manjas li viéure que vous a dona l'inmourtalo Circè; em' acò istas siau.

Parlère ansin, e tant-lèu me jurèron coume i'aviéu di. E quand aguèron di tóuti li mot dóu juramen, aplanterian la barco bèn gaubejado dins uno calanco preffundo, proche d'uno aigo douço. Mi coumpan sourtiguèron de la nau e faguèron lèu soun soupa. Pièi

quand aguèron proun manja e begu, plagniguèron si bràvi sòci que Scilo i'avié rauba dins la nau cloutudo pèr li manja. E coume plouravon, la douço Som li prenguè. Mai vers la tresenco gardo de la niue, quouro lis astre davalon, Jupitèr qu'amoulouno li nivo amoudè un gros vènt emè de revoulun; e agaloupè la terro e la mar de sagarés, e la sourniero toumbè dóu Cèu.

Quand l'Aubo di det rousen, matiniero, se faguè vèire, tirerian la barco à la calo, dins uno calanco founso. Aqui bello demoro di Ninfo emé si sèti. E alor, aguènt acampa i'avié lou counsèu, parlère ansin:

— Ami, i'a dins aquelo barco couchouso pèr bèure e pèr manja. Priven-nous d'aquéli biòu, de pòu de quauque gros manlastre. Car soun li biòu terrible e li manado ilustro d'un Diéu, dóu Soulèu que vèi e qu'entènd tout.

Ansin parlère, e soun èime abelan fuguè gagna. Tout un mes Autan boufè de-longo; e boufavon que l'Autan e la Largado. Tant que mi sòci aguèron de pan e de roujo tencho, se privèron di biòu que voulien quand meme. Mai quand tóuti li viéure fuguèron abena, lou besoun nous fourcè de cala de mousclau croucu e de faire nosto vido de pèis e d'aucèu que nous toumbavon entre man. E la fam bourrelavo li vèntre. Alor intrère dins l'isclo pèr prega li Diéu e vèire se l'un d'éli m'enseignarié la routo de la revengudo. Anère dins l'isclo, e leissant mi sòci, m'aseiguère li man la à la calo dóu vènt e faguère de pregaio en tóuti li Diéu que repairon dins lou large Oulimpe. Espargiguèron sus mis iue la douço som. Alor Euriloque siblè à l'auriho de mi coumpan d'idèio necrouso:

— Escoutas ço que vous dise, coumpagnoun, emai soufriguen forço mau. Tóuti li mort soun marrido pèr li pàuris ome, mai mouri de la fam es la plus miserablo. Anen! aganten li meior biòu dóu Soulèu, e tuen-lèi à l'ounour dis Inmourtau que repairon dins lou large Cèu. Se tournara en Itaco, dins la terro de la patriò, aubouraren tant-lèu bèu tèmple au Soulèu, monte ié metren touto meno de causo de pres. Mai s'es enmalicia pèr si biòu à bano drecho, se vòu perdre la barco e se lis àutri Diéu dison de: o, ame miés mouri uno fes, estoufega dins aquelo isclo sóuvertouso.

Euriloque parlè 'nsin e tóuti piquèron di man. E tant-lèu raubèron li meior biòu dóu Soulèu, car li biòu negre à large frontas pasturgavon pas liuen de la barco à prodo bluio. E lis environant, li counsacrèron is Inmourtau; prenguèron la ramo d'un pichot roure, car avien pas d'òrdi blanc dins la barco. E quand aguèron prega, escutelèron li biòu e lis espechèron; pièi faguèron rousti li garro à doublo graisso e ié meteguèron dessus li frechaio cruso. E n'aguènt pas de vin pèr li libacioun sus lou fiò dóu sacrifice, li faguèron emé d'aigo, dóu tèms que fasien arda li frechaio. Quand li garro fuguèron roustido, tastèron li frechaio. Pièi, aguènt parti lou restant à tros, ié lardèron d'aste.

Alor la douço som quitè mi parpello e me despachère de tourna vers la mar e la barco couchouso. Mai quand fuguère proche de l'endré monte èro estado aducho, la bono óudour me venguè en-davans. E gouissant cridère vers li Diéu Inmourtau:

— O Jupitèr lou Paire, e vautre, Diéu benura, segur es pèr ma plus grando desfourtuno

que m'avès manda aquelo necro som. Vejo-eici mi coumpan qu'aviéu leissa soulet e qu'an fa un grand crime.

Subran, l'esbrihaudanto Lampetìo dóu large vèu anè dire au Souléu que mi sòci avien tua si biòu, e l'Enfant d'Iperioun, amali dins soun cor, diguè tant-lèu is àutri Diéu:

— Jupiter moun Paire, e v'atru, Diéu benura e inmourtau, donnas-me lou revenge sus li sòci de l'Enfant de Laerto, Ulisse. An ausadamen sagata li biòu que me fasien gau quand m'aubourave dins lou Cèu estela, e quand davalave dóu Cèu en terro. Se me dounas pas uno justo pago de mi biòu, davalarei vers Plutoun e farai lume au pople di mort.

E Jupiter qu'amoulouno li nivo, respoundènt, parlè ansin:

— Soulèu, porjo toujours ta lus is Inmourtau emai i mourtalen sus la drudo terro. Ardrai lèu de moun blanc pericle sa barco espoutido au mitan de la mar souloumbro.

Ai sachu acò de Calipsò de la bello como, que lou te de l'Anouciaire Mercùri.

Estènt arriba à la mar e vers la nau, charpère duramen cadun de mi coumpan. Mai poudian pas trouva de remèdi au mau, car li biòu èron mata. E deja li miracle di Diéu se fasien vèire: li pèu se rebalavon coume de serp, e li car bramavon entour dis aste, cruso o cuecho, qu'aurias di lou bram di biòu meme. Sièis jour de tèms, mi p'auri sòci mangèron li meiour biòu dóu Souléu, lis aguènt sagata. Quand Jupiter aduguè lou jour seten, lou vènt aguè fini de revouluna. Alor, mounta sus la nau, poujerian vers l'auto mar; e l'aubre mèstre auboura, larguerian li velo blanco. Leisserian l'isclo, e i'avié pas de terro en visto, e se vesié que lou Cèu e la mar.

Alor l'Enfant dóu Tèms faguè penja un nivoulas espés sur la nau cloutudo qu'anavo plus tant couchouso, e, dessouto, la mar venguè touto negro. Subran la Largado siéularello s'amoudè emé de grand revoulun; e l'auristre roumpiguè li dos amarro de l'aubre, que s'aprefoundiguè dins lou founs de la barco emé tóuti lis agré; e s'abraquè sus la poupo, escrachant la tèsto dóu pilot que toubè de soun banc coume un soutaire; e soun amo abelano lachè sis os. Au meme moumen Jupiter trounè e mandè soun pericle sus la barco, e aquesto, bacelado pèr lou lamp de Jupiter, remoulinè e se rempliguè de s'oupre, e mi coumpan fuguèron debaussa. Coume de graio de mar, èron empourta pèr lis ausso, e 'n Diéu ié neguè la revengudo. Iéu anère sus la nau jusquo tant que lou vanc de l'auristre aguè derraba li bando. E lis erso l'entiravon, flaco, d'eici d'eila. L'aubre èro rout au pèd, mai uno courrejo de pèu de biòu tenié encaro: em' acò l'estaquère à la careno e me i'assetant dessus, fuguère empourta pèr la ràbi dóu vènt.

Alor, fau dire, la Largado faguè moula si revoulun, mai l'Autan venguè, m'adusènt d'atru mau, car ère mai entira vers la necrouso Carido. Ié fuguère empourta touto la niue, e quand lou soulèu saliguè, fuguère proche de Scilo e de l'orro Carido, au moumen qu'aquesto engoulavo l'aigo salano de la mar. Alor agafère li branco de l'auto figuiero e restère penja en l'èr coume un aucèu de niue, poudènt ni pausa pèd, ni escala, car li racino èron basso, e la ramo demasiado e longo ombrejavo Carido. Me ié

tenguère ferme, jusquo tant que rebouquèsson lou mast emé la careno. Mai se faguèron longtèms espera.

A l'ouro que lou prudome, pèr ana dina, quito la plaço mounte jujo li countèsto dis ome, la careno emé l'aubre rebouquèron de Carido; alor me leissère toumba em' un brut sus li lònqui fusto de bos, e m'assetant dessus nadère emé li man pèr rèm. E lou Paire di Diéu e dis ome me leissè pas vèire de Scilo, car auriéu pas pou scu m'escapa de la mort. Fuguère empourta nòu jour de tèms, e la desenco niue li Diéu me butèron dins l'isclo d'Ougigìo, mounte repeiravo l'ounourado e bèn-disènto Calipsò, Divo de la bello como, que m'aculiguè e que m'amè. Mai perqué te countariéu acò? te l'ai deja di, à tu em' à ta casto mouié, dins toun oustau. E vèn en òdi de faire dous cop lou dedu di mèmi causo.

CANT XIII

LA TERRO DE LA PATRÌO

Pèr lou Dóuteur AUDIBERT.

Ansin parlè, e tóuti se chalavon e istavon mut dins lou palais plen d'oumbro. Alcinòu ié respoundeguè:

— Ulisse, amor que siés vengu au lindau d'aram de moun oustau, crese pas que barrules long-tèms avans de tourna sus lou tiéu, car as proun rebouli. Mai, doune ordre e dise en cadun de vautre que bevès dins moun palais lou negre vin d'ounour e qu'escoutas lou Chantre: deja de vièsti soun embarra pèr l'estrangié dins un cofre lusènt, emé d'or d'un bèu travai e tóuti lis àutri douno que li baroun Feacian an aducho eici; mai, anen! dounen-ié cadun un grand enders em' un peiròu; nàutri faren pièi uno quisto entre lou pople, car sarié mal-eisa en cadun de douna tout acò sènso ajudo.

Alcinòu parlè 'nsin e si paraulo agradèron en tóuti cadun tournè dins soun oustau pèr dourmi. E quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, venguèror couchous, vers la barco, adusènt l'aram que fai ounour l'ome. E lou divin Alcinòu anant éu-meme dins la nau pausè aquéli douno souto li banc d'apès pèr que noun geinèsson li remaire quouro se bendarien sus li rèu. Pièi tournèron encò d'Alcinòu pèr s'ócupa dóu repas.

E lou divin e verturios Alcinòu sagatè pèr éli un biòu à l'ounour de Jupitèr Enfant dóu Tèms, qu'amoulouno li nivo, e que mestrejo tout. Aguènt brula li garro, faguèron un festin famous e se chalèron. Au mitan d'éli cantavo lou Chantre divin Demoudoque, ounoura dóu pople. Mai Ulisse souvènt viravo la tèsto vers lou Soulèu que fai lume en tout, car deja languissié de s'en ana. Coume lou lauraire, quand tout lou jour dous biòu

negre i'an tira l'araire dins li gara e que languis de prene soun repas; alor la lus dóu soulèu es trecoulado e, li cambo roumpudo, s'en vai soupa: ansin la lus dóu soulèu trecoulè pèr Ulisse à soun agrat. E subran parlè i Feacian ami di rèem e subretout à-n-Alcinou:

— Rèi Alcinòu, egrègi entre lou pople, li libacioun facho, remendas-me san e siau. Fuguessias urous, car ço que desirave dins moun paure cor es coumpli: moun retour e li douno agradivo que li Diéu vogon bèn-astruga. Basto pousquèsse trouva dins moun oustau ma mouié sènso deco e mis ami sauve! Vàutri que sias eici, sieguès la gau de vòsti mouié emai de vòstis enfant; vous dounon, li Diéu, lou bon-toustèms e vous preservon de tout mau dins l'oustau!

Ansin parlè. E tóuti picavon di man e se decidèron de remanda l'estrangié que parlavo coume counvèn. Alor lou divin Alcinòu diguè au precoun:

— Pountounòu, sermo un cratère de vin e partisse-lou entre tóuti dins lou palais, pèr que, pregant Jupiter noste paire, remanden l'estrangié dins la terro de la patriò.

Ansin parlè, e Pountounòu sermant un vin melicous lou partiguè entre tóuti. Faguèron de si plaço li libacioun i Diéu benura que repairon dins lou large Cèu. E lou divin Ulisse s'aubourè, e meteguè dins li man d'Aretè la coupo doublo, pièi faguè aquéu brinde alu:

— Salut, o Rèino, e pèr iéu siegues sèmpe alegrado jusquo que t'avèngon lou vieiounge e la mort, destin dis ome. Iéu m'envau. Mai tu, dins aquel oustau, chalo-te 'mé tis enfant, emé toun pople e lou Rèi Alcinòu!

Aguènt parla 'nsin, lou divin Ulisse passè lou lindau, e lou divin Alcinòu mandè lou precoun pèr lou mena vers la barco couchouso e vers la ribo de la mar. Aretè mandè tambèn si servicialo: l'uno adusié un jargau em' uno flassado bèn blanco, uno outro adusié lou cofre soulide uno outro lou pan e la roujo tencho.

Quand aguèron davala proche la barco e la mar, li coumpagnoun amirable tant-lèu, aguènt pres aquéli douno, li meteguèron dins la barco cloutudo, lou béure e lou viéure de touto meno; pièi esbandiguèron, pèr qu'Ulisse dourmiguèsse sènso èstre reviha, un tapis em' uno telo lin, sus la cuberto de la nau, en poupo. Mountè éu tambèn e se couchè sènns muta. E li marin s'assetèron sus li banc, cadun à soun rèng, pièi destaquèron lou liban de la pèiro traucado; e se revessant aubouravon la mar emé espaieto. Uno som siavo, tout d'uno e douço toumbè s li parpello d'Ulisse, solo coume la mort. Ansin, dins plano, uno quadrijo de grignoun se rounson tóutis ensèn souto li fouitado de la lonjo, e s'enarcon, fasènt la routo souide: ansin s'enarcavo la poupo de la nau e l'erso rouginouso de la mar broundo se rounsavo darrié. E la barco abrivavo fermo e sènns breca; e l'astour que rado, lou mai lóugié de la voulatiho, noun l'aurié pas agudo, talamen abrivavo en seiant lis oundo marino, car poutavo un ome pensant coume un Dieu, que dins soun cor avié passa de mau sènns nombre i guerro dis ome e sus lis oundado fèro: e aro dourmié assegura, aguènt óublida si mau.

Quouro l'astre clar qu'anóuncio la lus de l'Aubo matiniero, se levè, alor la nau passomar abourdè l'isclo.

I'a dins Itaco la calanco de Fourcin, lou Vièi de la mar; e aqui i'a dous testau ribassu que l'embarron e l'aparon di gràndis erso e di vènt furious; mai li nau à banc d'apès uno fes muiado dedins, ié rèston sènso ourmeja. A la pouncho dóu port i'a un óulivié à ramo drudo que vèn davans uno baumo escuro e agradivo, counsacrado i Ninfo Naiado. Aqui i'a de cratère e de gerlo de pèiro ounte lis abiho fan si bresco, e de long mestié de pèiro ounte li Ninfo fan de linçòu de pourpro que fan gau de vèire e l'aigo ié rajo de-longo. E i'a dos porto, l'uno à l'uba ounte lis ome podon intra, e l'autro counsacrado i Diéu, à l'adré: aqui lis ome intron pas, mais es la porto di Diéu.

Quand li Feacian aguèron recouneigu lou rode, abourdèron; e la nau, abrivado pèr li bras di remaire, s'engravè de mita. Aquésti estènt sourti de la nau à banc d'apès e davala en terro, levèron d'abord Ulisse de la nau cloutudo emé lou bèu tapis e la telo de lin, e lou pausèron sus l'areno aclapa pèr la som; pièi poutèron li douno di nòbli Feacian à sa partènço, pèr la gràci de l'abelano Minervo. Li meteguèron au pèd de l'óulivié, foro vò, de pòu que quauque passant n'en faguèsse piho avans qu'Ulisse sieguèsse dereviha. Pièi s'entournèron mai vers soun païs.

Mai Lou que bassaco la terro avié pas óublida li menaçò qu'avié facho abord contro Ulisse parié di Diéu, e cerquè de saupre la voulounta de Jupitèr:

— Jupitèr, moun paire, sarai plus à l'ounour di Diéu inmourtau, bord que li Feacian mourtau me fan plus l'ounour, éli que soun pamens de ma raço. Iéu pensave qu'Ulisse passarié encaro de mau sènns noumbre avans de rintra dins soun oustau, mai ié negave pas lou retour, amor que tu aviés cabesseja e proumes. Mai aquésti l'an quita endourmi dins Itaco; l'an mena sus si nau couchouso après i'avé fa de douno que se pòu pas dire, e d'aram e d'or en abounde, e de vièsti de telo, tant coume jamai Ulisse n'aurié pourta de Troio, se n'èro tourna san e siau emé sa part de piho tirado au sort.

E Jupitèr qu'amalouno li nivo, respoundènt, ié diguè:

— O Tu que bassagues la terro, de qu'as di? Li Diéu: te mesprèson pas, car sarié mal-eisa de mespresa lou mai venerable e lou meïour. Mai s'un ome, se fisant de soun poudé e de sa vigourié, te rènd pas l'ounour, tendras toujours toun revenge, coume lou voudras, à toun agrat.

E Netune que bassaco la terro, respoundènt, ié diguè:

— Lou farai subran, o tu qu'amoulounes li nivo, e coume lou dises, car cregne toun iro. Aro, vole perdre sus la mar souloumbro la bello barco di Feacian que tourno de soun viage, pèr fin que desenant mènnon plus li estrangié; e vole escoundre sa vilo darrié 'no grando mountagno.

Jupitèr qu'amoulouno li nivo ié respoundiguè:

— Ami, eiçò me sèmblo à iéu lou meïour: quouro tout lou pople auran vist de la vilo la

barco abrivado, l’empeiraras proche la terro pèr que lis ome n’en siegon espanta, e i’escoundras sa vilo darrié ‘no grando mountagno.

Netune que bassaco la terro, aguènt ausi acò, se gandiguè vers Esqueriò, monte soun li Feacian; pièi esperè, e la barco passo-mar abrivado ié passè bèn proche: alor Lou que bassaco la terro, la toucant dóu plat de la man, l’empeirè e ié faguè prene racino, e s’aliunchè. Alor, li Feacian, navigaire famous pèr li lònguis espaieto, aguènt vist acò de la ribo se disien entre-éli de paraulo aludo:

— Ai las! quau a tanca sus mar la barco couchouso, abrivado vers nòstis oustau e que deja se fasien vèire.

Ansin parlavon cadun, e sabien pas coume s’èro fa. Mai Alcinòu ié diguè:

— Grand Diéu! Segur veici que se coumplis l’ouracle que moun paire me diguè i’a long-tèms: que Netune prendrié maliço contro nàutri que menan san e siau tóuti lis estrangié. Me disié qu’uno barco nostro bèn gaubejado, tournant d’un viage sus la mar souloumbro sarié perdujo à soun retour e qu’uno grando mountagno encurbirié nosto vilo. Ansin parlè lou caloge e si dicho se soun coumplido. Mai vàutri fasès ço que vous vau dire. Nous faudra plus desenant mena lis ome que se refugiran dins nosto vilo; counsacren à Netune douge tau tria, que prèngue pieta de nautre e noun escoude nosto vilo d’uno grando mountagno.

Ansin parlè, e li Feacian esfraia alestiguèron li tau. E lou pople, li baroun e li prince di Feacian pregavon lou rèi Netune, dre contro l’autar.

Mai lou divin Ulisse esparpaiè sa som, coucha sus la terro de la patriò, e la couneiguè pas, n’estènt aliuncha despièi long-tèms; uno Divesso, Minervo que brandis la lanço, l’agaloupè d’un nivo pèr que noun recouneiguèsse rèn e pèr elo ié dire touto causo e pèr que ni sa femo, ni si counteirau, ni sis ami noun lou couneigon avans que li Calignaire agon paga soun arrougànci. Ansin tout pareissié au rèi coume s’avié uno outro formo: li long viòu, li roucas arèbre e lis aubre vert. S’aubourè e regardè la terro de la patriò. Alor ploure, e se picant li cueisso di man diguè dins lis ànci:

— Paure iéu! Dins la terro de quétis ome siéu vengu? Soun-ti arrogant, ferouge e sènso lèi ? Soun-ti lis ami dis estrangié e cregnon-ti li Diéu? Moute pourtarai aquéli richesso? Moute barrularai encaro? Auriéu pouscu resta vers li Feacian, qu’ansin auriéu trouva quauque rèi abelan que m’auriè reçaupu en ami e m’aurié mena au retour. Aro sabe pas moute pourta aquéli douno, ni moute li leissa, pèr que siegon pihado pèr d’estrangié. O Diéu! èron ni vertadié ni juste li capo e li prince di Feacian que m’an mena sus uno terro estranjo, éli que m’avien proumés de me mena vers la claro Itaco. Mai l’an pas fa. Que Jupitèr, Diéu di pregaire, éu que viho sus lis ome e punis aquéli que se mancon, li punigue, éli! Mai, que comte e que vegue li douno, se m’an rèn rauba dins sa nau cloutudo!

Aguènt parla ‘nsin, coumtè li bèu enders, e li peiròu e l’or, e li bòu vièsti de telo: mai rèn mancavo. Pamens plouravo sus la terro de la patriò, e se rebalavo long de la ribo de la mar broundo, emé de gème. Alor Minervo venguè vers éu retrasènt à-n-un pastrihoun de fedo, poulit coume un enfant de rèi, emé uno bello flassado sus lis espalo, que lou fasié dos fes; avié à si pèd bléuge de sandalo e dins si man un bastoun. Ulisse, ié faguè gau de lou vèire e ié venguè au rescontre, pièi ié diguè aquéli paraulo alujo:

— Ami, d’abord que te rescontre proumié dins aquelo encountrado, salut. E me siegues pas countràri; mai salvo aquéli richesso, e salvo-me. Car te pregue coume un Diéu e siéu à ti geinouï. Digo-me lou verai, pèr que sache: queto es aquesto terro? Quétiis ome ié demoron? que pople? Es-ti uno isclo claro o la ribo de mar de quauco terro moutouso?

E Minervo, Divesso dis iue glas ié respoundeguè:

— Siés dessena, Estrangié, vo bèn vènes de liuen, que me demandes d’aquelo terro, car n’es pas sènso renoum, mai n’i’a forço que la counèisson, d’aquéli que demoron dóu caire de l’Aubo e dóu Soulèu e d’aquéli dóu caire de l’ahour. Segur qu’es arèbro e gaire cavaliero, mai es pas trop miserablo emai fugue pas larjo. Fai de seisseto que se pòu pas dire e tambèn de vin, car ié toumbo forço plueio e forço eigagno; es tambèn bono cabriero e bono bouvatiero; a de bos de touto meno e d’abéuradou qu’an toujours d’aigo. Es ansin, o Estrangié, que lou noum d’Itaco es arriba enjusqu’à Troïo, tant liuencho, dison, de la terro d’Acaïo.

Ansin parlè. Lou paciènt e divin Ulisse se gaudiguè, urous de sa patriò que ié disié Minervo, la chato de Jupitèr Porto-pavés, e ié larguè aquéli paraulo aludo, disènt lou contro dóu verai, car dins éu boulegavo toujours un èime drud d’engano:

— Aviéu ausi parla d’Itaco dins la vasto Creto, de la man d’eila de la mar. Aro siéu vengu eici emé mi richesso e n’ai leissa autant à mi drole. Fugisse, car ai tua l’enfant escari d’Idoumeniéu, Oursiloque di pèd lèuge, que relevavo sus tóuti lis ome abile à la courso. Lou tuère: me voulié rauba ma part de piho de Troïo, que m’a cousta tant de mau dins li guerro dis ome o sus l’erso marrido; car, fau dire, servissiéu pas soun paire dins li plano de Troïo, e coumandave d’àutris ome que li siéu. L’ai suca de ma lanço d’aram quand revenié di champ em’ un sòci, i’aguènt cala d’embousc proche la routo. La niue sournò tenié lou cèu; pas un ome nous veguè, iéu restènt escoundu.

Pièi quand l’aguère suca emé l’aram pounchu, anère vers uno barco di Fenician illustre e li preguère de me prene; ié dounère uno part de ma piho, e ié diguère de me mena à Pilos o dins la divino Elido, mounte mestrejon lis Epeïan. Mai la forço dóu vènt lis a aliuncha e me voulien pas troumpa. Sian vengu en traulant, aquesto niue, e sian intra mal-eisa dins la calanco; pièi estènt sourti de la barco, se sian tóuti coucha eici sènso lou soucit dóu soupa emai aguessian gros besoun de manja. Aqui la douço som me prenguè, roumpu de lassige; e aquésti, aguènt tira mi richesso de la nau cloutudo, lis an quitado sus l’areno mounte ère coucha. Pièi soun reparti pèr la poupulouso Sidoun, e m’an leissa, cor-doulènt.

Ansin parlè, e Minervo, Divesso dis iue glas riguè, e lou flatant emé la man, prenguè la formo d'uno bello e grando femo, sachènt bèn travaia, pièi ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Routina e abile, faudrié que lou fuguèsse aquèu que te passarié pèr queto engano que fugue, emai fuguèsse un Diéu! Enganaire ardit, drud, alabre, deviés pas meme sus ta terro arresta ti barat e ti dicho de laire qu'entre naisse t'agradèron. Mai parlen plus ansin. Li counèissèn tóuti dous, amor que tu siés lou meïour dis ome pèr li counsèu e lou parla e que iéu entre li Diéu siéu renoumado pèr la prudènço e pèr li ruso. As dounc pas recounèigu Minervo que brandis la lanço, Fiho de Jupiter, iéu que siéu toujours emé tu dins tóuti tis obro e que te garde, iéu que t'ai fa l'ami di Feacian. Aro siéu vengudo eici pèr ourdi un plan emé tu e pèr escoundre li douno que t'an facho li Feacian avans de tourna dins toun oustau. Te dirai li mau que te fau encaro passa dins toun palais bèn basti; tu, subisse-lèi pèr necessita e te fises en ges d'ome ni de femo car siés vengu en barrulaire; mai preparo-te à supourta sènso rèn dire de mau noumbrous e lis escorno dis ome.

E l'avisa Ulisse, respoundènt, ié diguè:

— O Divesso, es mal-eisa à-n-un ome que vous rescontro, emai abile fuguèsse, de vous counèisse, car prenès touto formo. Mai sabe que m'erias bèn-voulènto quouro li Grè fasian la guerro à Troïo; mai quand aguerian derouï lou castelar de Priam e que fuguerian parti sus li nau, e qu'un Diéu aguè escavarta li Grè, vous ai plus visto sus ma nau, pèr aliuncha li mau de iéu. E lou cor matrassa dins moun pitre, barrulère enjusquo que li Diéu m'agon fa deliéure de la mal-astro. Alor m'avès assegura emé de paraulo, vers lou pople drud di Feacian e m'avès, vous, mena vers sa vilo. Aro vous prègue, au noum de voste Paire, car crese pas d'èstre arriba dins claro Itaco, mai me sèmblo que traule sus uno outro terro, e que me disès acò per engana moun èime. Digas-me se vertadieramen siéu arriba dins la douço terro de la patriò.

Mivervo, Divesso dis iue glas, ie respoudegue:

— As toujours aquelo idèio dins tu. Mai te pode pas leïssa malurous, car siés bèu-disèire, esperitous e prudènt. Un autre ome, à soun retour, aurié barbela de revèire sa femo e sis enfant dins l'oustau; mai tu, vos ni parla ni rèn sache que noun agues esprouva ta femo dins lou palais, escoumbourissèn si jour e si niue doulènto à escampa de lagremo. Ai toujours agu fisanço, car sabiéu que revendriés; ai pas vougu lucha contro Netune, lou fraire de moun paire qu'a dins soun cor carga maliço contro tu, d'avé avugla soun fiéu escari. Mai, anen, que te fague vèire la terro d'Itaco, pèr te douna fiso. Eici i'a la calanco de Fourcin, lou Vièi de la mar; e aqui i'a l'oulivié à lóngui fueio, sus lou testau de la calanco; e proche i'a la baumo escuro e agradivo counsacrado i Naiado: la baumo ombrouso ounte semoundiés i Ninfo de tuado noumbrouso; e aqui i'a lou Nerite abouscassi.

Aguènt parla 'nsin la Divesso esvartè lou nivo e la terro pareiguè. Alor lou paciènt e divin Ulisse se regalè de vèire sa terro drudo e la beisè. Pièi tant-lèu, aubourant li man, preguè li Ninfo:

— O Naiado, Fiho de Jupiter, pensave de jamai plus vous vèire. Mai aro, alègre! pèr mi pregaio qu'avè ausido; coume antan, vous farai encaro de douno, se la Destrùssi, fiho de Jupiter, me laisso viéure e se fai crèisse moun drole escari.

E Minervo, Divesso dis iue glas, respoundeguè:

— Courage! qu'acò siegue pas toun soucit. Mai quiten aquéli richesso au founs de la baumo sacrado pèr que te rèston sauvo, e veguen ço que i'a de miés à faire.

Aguènt ansin parla, la Divesso intrè dins la baumo sournò, cercant uno escoundudo, e Ulisse aduguè l'or e l'aram que noun se gausis, e li vièsti bèn fa que i'avien douna li Feacian. E li pausè en ordre; pièi Minervo meteguè uno lauso sus la porto.

E tóuti dous s'estènt asseta au pèd de l'óulivié sacra perpensavon la rouino di Calignaire arrogant. Minervo Divesso dis iue glas parlè proumiero:

— Noble enfant de Laerte, endùstri Ulisse, sounjo coume metras la man sus li Calignaire plen de croio que despièi tres an mestrejon dins toun oustau, cercant ta mouié divino e ié fasènt de douno de nòvi. Elo espèro toujours ta revengudo, se doulouiro dins soun cor, e li fai tóutis espera e fai de proumesso en cadun e ié mando de message; mai dins soun èime pènso en d'àutri causo.

L'endùstri Ulisse ié venguè:

— O Diéu! Deviéu dounc, coume l'Enfant d'Atriéu, Agamennoun, peri de malo-mort dins moun palais, se m'avias pas tout di à tèms! Mai, digas-me coume li punirai, e tenèsvous proche de iéu, pèr m'assegura e pèr me douna fiso, coume avès fa quand abousounerian la trelusènto courouno de Troio. Vous tenguessias afougado proche de iéu, o Divesso dis iue glas, iéu tendrai tèsto soulet à tres cènts ome, se me sias bèn-voulènto.

E la Divesso dis iue glas ié respoundeguè:

— Certo, sarai procho de tu e te perdrai pas de visto, quand faren acò. Ai dins l'idèio que mai que d'un d'aquéli Calignaire que devourisson toun viéure couchara de cervello e de sang lou large caladat. Te vau rèndre descouneissable pèr tóuti lis ome: frounsirai ta bello pèu sus ti mèmbe souple, e farai toumba de ta tèsto toun péu blound, e te taparai d'un pedas pèr que fagues ourrou is ome, e farai rouge tis bèus iue, pèr que parègues laid à tóuti li Calignaire, em' à ta mouié em' à toun fiéu qu'as leissa dins lou palais. Mai d'abord vai vèire toun pourcatié que te vòu de bèn e qu'amo toun fiéu e la prudènto Penelopo. Lou trouvaras gardant ti porc, que manjon proche la Pèiro dóu Corb e la font Aretouso e se i'engraisson d'aglan doucinèu 'mé d'aigo negro. Rèsto aqui e demando-ié touto causo, dóu tèms qu'anarai en Esparto, vilo di bèlli femo, pèr faire veni Telemaque, toun fiéu escari qu'es ana pèr tu dins la grando Lacedemouno vers Menelau, pèr saupre de ti nouvello e pèr saupre mounte poudiés èstre.

E l'avisa Ulisse, respoundènt, parlè 'nsin:

— Perqué pas ié dire, vous que sabès tout? Es-ti pèr qu'aquest barrule mai sus la mar esterlo e que rebouligue quand d'àutri manjon soun bèn.

Alor Minervo dis iue glas ié venguè:

— Qu'acò siegue pas toun soucit! Iéu l'ai mena aqui pèr que se fague un bon renom; mai a ges de mau: es asseta, siau, dins li demoro de l'Enfant d'Atriéu, e a tout en abounde. Es vrai que li Calignaire ié calon d'embousc sus sa barco negro, e lou volon tua davans que torne dins la terro de la patriò; mai crese pas qu'acò fugue: avans la terro aura recata quaucun d'aquéli que devourisson toun viéure.

Ansin parlant, Minervo lou touquè d'uno bleto e faguè frounsi sa bello pèu sus si mèmbe souple; e faguè tumba de sa tèsto soun péu blound; ié dounè lou biais d'un gros viei; pièi si bèus iue, li fretè pèr li faire veni rouge; l'abihè d'un marrit pedas em' un jargau trauca, brut, tout enfuma. Pièi l'atapè de la larjo pèu rasclado d'uno cèrvio, e ié dounè un bastoun em' uno vièio biasso touto traucado em' uno courrejo recrouquihado.

Aguènt charra 'nsin, se quitèron, e Minervo anè dins la divino Lacedemouno, vers l'Enfant d'Ulisse.

CANT XIV

EUMIÉU

Pèr En J. BOURRILLY.

Ulisse s'aliunchè de la calanco, e prengùè 'n draiou souide à travès li bouscage e sus lou planestèu, monte Minervo i'avié 'nsigna lou pourcatié divin, aquéu que prenié soucit de soun bèn mai que tóuti lis àutri ragas qu'avié croumpa.

Adounc, lou trouvè asseta sus lou pas d'un aut e large claus que s'èro basti dins un rode descubert, em' un camin autour: sènso l'ajudo de Laerto ni de sa mestresso, Ulisse estènt liuen, éu soulet l'avié basti pèr li porc, emé de carrèu qu'avié carreja éu-meme e l'avié embarragna d'espino. Deforo i'avié planta tout entour un rande sarra de pau en courau de roure qu'avié refendu. E dins lou claus i'avié douge pouciéu proche lis un dis autre, monte se tirassavon li porc; e dins cadun i'avié d'ajassado cinquanto trujo sengliero; mai li verre se radassavon deforo, mens noumbrous car li Calignaire, parié à de Diéu, n'en demenissien lou comte en li manjant, e lou pourcatié ié mandavo li mai gras: n'i'avié pamens tres cènt e sièssanto. Proche, dourmien quatre chin que semblavon de bèsti fèro: lou baile di pourcatié lis avié abari. Aquest èro en trin de se faire de chambeiroun pèr si pèd emé de pèu de biòu. Li tres àutri pourcatié èron un d'eici, un d'eila a garda si troupelado de porc; e lou quatren èro ana à la vilo em' un porc pèr li Calignaire plen de croio.

Subran li chin japaire veguèron Ulisse e venguèron sus éu; mai Ulisse avisadamen s'assetè, e lou bastoun ié tombè di man. Aqui aurié passa 'n marrit moumen proche si claus, mai lou pourcatié se levè vitamen dóu lindau, e ié courriguè après, leissant tounba lou cuer de si man; e li cridavo en li couchant à cop de pèiro, un d'eici un d'eila,

pièi diguè au mèstre:

— O Vièi, aquéli chin, se n'es gaire manca que t'estrifèsson e que me faguèsson vergougno. Mai li Diéu m'an douna d'àutri mau e d'àutri lagno, car iste eici, doulènt e plourant un mèstre parié i Diéu, e engraisse si porc pèr d'autre. Eu, pechaire, barrulo dins de vilo e vers d'ome de lengo estranjo, se viéu encaro e se vèi la lus dóu soulèu. Vène emé iéu, tu, vièi, que manges e bègues coume te n'en dira lou cor, e que pièi me digues de mounte siés e li mau qu'as passa.

Aguènt parla 'nsin, lou pourcatié divin passè proumié; pièi faguè intra Ulysse dins la cabano, jité au sòu de branco espesso, lis atapè de la pèu mouflo d'uno cabro espeloufido, que ié servié à-n-éu, e faguè asseta Ulysse; aquest se gaudiguè d'èstre ansin aculi e parlè 'nsin:

— Que Jupitèr e lis àutri Diéu Inmourtau, o moun oste, te dounon ço que desires lou mai, amor que m'as reçaupu, bèn-voulènt.

E lou pourcatié Eumiéu ié respoundegùe:

— Estrangié, m'es pas permés de mepresa un estrangié emai fuguèsse encaro mai miserable que tu; car lis estrangié e li paure vènon de la part de Jupitèr, e nosto douno, emai fugue pichouno i'agrado: acò 's l'us di varlet que cregnon, quand un jouino mèstre li governo. Certo, li Diéu an entrepacha la revengudo d'aquéu que m'aurié trata en ami: m'aurié douna un bèn em' un oustau em' uno femo, coume fai un bon mèstre à-n-aquéu que s'es pena pèr éu, quand li Diéu fan pourta fru à soun travai. Ansin moun travai a pourta fru e lou mèstre m'aurié bèn ajuda s'avié passa si vièi jour eici. Mai a peri coume aurié degu peri la raço d'Eleno, qu'a desvigoura tant de guerrié. E moun mèstre, pèr l'ounour d'Agamennoun, es ana vers Ilioun la cavaliero se batre emé li Trouian.

Aguènt parla 'nsin, estroupè soun jargau e lou sarrè 'mé sa taiolo; pièi anè vers li pouciéu mounte èron embarra la pourcino; e n'aguènt pres dous, lis aduguè, pièi li escoutelè, li besuscèlè, n'en faguè de taioun e li meteguè sus d'aste. Li faguè rousti e lis óufriguè à-n-Ulysse, tóuti caud, e sus lis aste; pièi i'espargiguè de farino blanco, e dins un got sermè lou vin melicous; pièi s'assetè en fàci d'éu, e l'acourajant pèr manja, ié diguè:

— Aro, Estrangié, manjo aquelo pourcaio que laisson pèr la taifo, dóu tèms que li Calignaire manjon li porc gras, sènso sounja ni au revenge ni à la pieta. Li Diéu benura amon pas li causo impìo, mai fan ounour i causo justo. E meme lis enemis alabre qu'encoumbisson uno terro estranjo, se Jupitèr i'a douna la piho e que tornon dins sis oustau emé si nau pleno, soun inquiet e an pòu dóu revenge. Mai li Calignaire an degu saupre quicon e ausi de la voues d'un Diéu la mort lamentouso dóu mèstre, car volon ni cerca de noço lèimo ni tourna sus lou siéu; mai, sèns soucit, escoumbourisson soun bèn sènso retengudo e sènso mesuro: e tóuti li niue e tóuti li jour que Jupitèr nous mando, escoutellon pas qu'uno vitimo, nimai dos; e chabisson lou vin, pousant à voulounta. Segur moun mèstre avié de gros bèn, coume n'an pas de catau sus la terro fermo ni dins Itaco. Vint ome ensèn n'an pas tant.

Te n'en farai lou comte: sus terro fermo, douge manado de bièu; e autant d'abeié de fedo, e autant de toucado de porc, e autant de troupèu de cabro, tout acò garda pèr de pastre siéu. Eici, au bout de l'isclo, vounje grand troupèu de cabro gardado pèr de cabrié fisable; cadun adus la plus grasso de si cabro tóuti li jour, pèr li Calignaire. Iéu garde e souigne aquéli porc, e mande tambèn lou meïour e lou mai gras.

Ansin parlavo, e Ulisso manjavo li car e bevié lou vin sèns muta, perpensant la rouino di Calignaire. Mai quand aguè soupa e countenta soun amo, Eumiéu ié baiè pleno de vin, la moco ounte bevié; e Ulisso la prenguè, gauchous, e ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Ami, quau es aquel ome que t'a croumpa de soun argènt e que dises tant riche e pouderos? Dises tambèn qu'es mort pèr l'ounour d'Agamennoun. Digo-me lou, car l'ai belèu couneïgu. Jupitèr e lis àutri diéu inmourtau sabon se poudriéu vous l'anouncia, car ai barrula dins forço païs.

E lou baile di pourcatié ié respoundguè:

— O vièi, i'a pas de viajadou adusènt de nouvello, que ni sa femo nimai soun fiéu escari lou poudrien crèire; car i'a de barrulaire afamina que mentisson à l'asard e volon pas dire lou verai. Cade viajadou que vèn vers lou pople d'Itaco vai vèire ma mestresso e ié dis de messorgo; e aquelo ié fai bon acuei, lou reçaup en ami e ié demando sus touto causo. Pièi li lagremo rajon de sis iue e se doulouïro, coume uno femo que soun ome es mort liuen. Tu, tambèn, o vièi, fariés subran un raconte se te dounavon un jargau em' uno flassado.

Mai li chin e lis aucèu de rapino an escarcha la pèu de sus sis os, e la vido l'a quita; vo bèn li pèis l'an manja e sis os jaison sus quauco ribo dins un mouloun de sablo. Es mort eilalin e nous a leïssa li lagno, à sis ami em' à iéu subre-tout; car atrouvarai plus un mèstre tant dous, en quet rode que vague, meme dins l'oustau de moun paire e de ma maire ounte siéu nascu e mounte m'an abari. Li regrete pas tant, emai barbèle de li revèire de mis iue, coume regrete Ulisso parti. E aro ai crento de lou nouma, o Estrangié, car m'amavo forço e prenié siuen de iéu; ansin iéu ié dise moun fraire einat, meme aro qu'es liuen.

E lou paciènt e divin Ulisso ié venguè:

— Ami, d'abord que nègues moun dire, qu'afourtisses que revendra plus, e que toun èime vòu pas crèire, iéu parlarai pas de-bado, mai te fau lou juramen qu'Ulisso revendra; e pèr me paga d'aquelo bono nouvello, quand arribara dins soun oustau, que me dounon un jargau em' uno flassado: mai avans vole rèn reçaupre, emai siegue dins un grand besoun. Car aquéu que, buta pèr lou pequinage, dis de messorgo m'es en òdi autant coume li Porto de l'Infèr. Que Jupitèr lou proumié d'entre li Diéu m'ausigue! emai aquelo taulo d'oste, emai lou fougau dóu noble Ulisso mounte siéu arriba! Certo tout acò se coumplira coume lou dise. Ulisso vendra eici aquest an, i darrié jour d'aquest mes o l'autre coumençant, revendra dins soun oustau e punira aquéu que fai escorno à sa mouié em' à soun fiéu glourious.

Eumiéu lou pourcatié ié respoundegùè:

— O vièi, ni iéu ni Ulisse te pagaren d'aquelo bono novo, car tournara pas dins soun oustau. Mai tu, béu sèns soucit, e charren d'altro causo, e me fagues pas ensouveni d'aquèsti: car moun cor s'endoulouiro quand quaucun me parlo de moun mèstre venerable. Leissen toun juramen, e basto qu'Ulisse revèngue coume lou voudriéu, e coume lou voudrié Penelopo, e lou vièi Laerte e Telemaque retrasènt i Diéu. Aro m'endoulouire, sèns poudé l'oublida, sus lou fiéu qu'Ulisse a engendra, Telemaque que li Diéu an creissu coume uno jitello. Cresiéu qu'entre lis ome vaudrié soun paire escari pèr la bèuta e la taio; mai quaucun dis Inmourtau o dis ome a treboula soun èime sani, e s'es emparti vers la divino Pilos pèr saupre de soun paire; e li Calignaire plen de croio ié calon un embousc à soun retour, pèr que la raço d'Arcisi desaparègue sèns glòri d'Itaco. Mai leissen-lou, que siegue pres o que s'escape, e que l'Enfant dóu Tèms tèngue sus éu sa man! Mai tu, vièi, digo-me ti lagno e parlo vertadié pèr li sache. Quau siés entre lis ome? moute soun ta vilo e ti parènt? emé queto barco siés vengu? Coume t'an mena en Itaco, li marin? Quau èron? Car crese pas que fugues vengu eici d'à-pèd.

E l'avisa Ulisse ié respoundegùè:

— Te parlarai sèns messorgo. Mai meme s'aquesto mangiho em' aquelo bevendo duravon long-tèms, e se restavian eici dintre, manjant à l'aise e que d'autre s'òcupèsson dóu travai, dins un an feniriéu mal-eisa de te faire lou dedu di lagno de moun cor e di mau qu'ai passa pèr la voulounta di Diéu.

Ma raço es de Creto e siéu nascu d'un ome riche; aguè de sa mouié forço àutris enfant dins soun palais, e lis abariguè; mai iéu, uno femo qu'avié croumpado me partouriguè. Pamens Castour, fiéu d'Ilos, que me fau glòri d'èstre de sa raço, me fasièn ounour coume à-n-un enfant lèime. Castour èro ounoura di Cretés coume un Diéu pèr sa richesso, pèr sa benuranço e pèr si fiéu glourious. Mai lou mau-destin e la mort l'empourtèron dins li demoro de Plutoun; e si glourious enfant se partiguèron si bèn au sort, me leissèron uno part mingro, e gardèron l'oustau. Pèr ma vertu, aduguère dins moun oustau uno mouié, fiho de gènt riche, car ère pas lache ni abourri. E aro tout acò m'a quita; à vèire l'estoublo pos juja la meissoun, e segur n'ai passa. Mars emé Minervo me dounavon de courage, quand chaussiéu, pèr une embouscado, d'ome valènt, e que largave li mau à mis enemi, mai jamai moun cor vesié la mort; e lou premié me rounsave, lanço en man, e fasiéu mourri aquéu que gagnave en lou coursejant.

Ère ansin à la guerro; mai li travai e lis afaire de l'oustau, quand abarissès d'enfant, me fasièn pas gau. Amave subretout li nau à banc d'apès, e li batèsto, e li matras bèn gaubeja, e li dard que fan pòu en d'autre: me fasièn gau à iéu, e sèns doute un Diéu me li metié toujours dins l'èime; cadun a sa passioun. Avans que li Grè aguèsson encoumbi Troio, coumandèrè nòu fes en de guerrié e de barco isnello, contro de pople estrange, e tout me reüssissié. Chaussiéu ma part de piho e n'aviéu d'altro pèr lou sort. Moun oustau avié creissu; ère vengu poudèros e ounoura entre li Cretés. Mai quand Jupiter Retrouissènt aguè decida pèr iéu lou viage necrous que desvigourè tant de guerrié, alor

nous faguèron, à Idoumeniéu em' à iéu, mena nòsti veissèu vers Ilioun; e pousquerian pas se rauba encauso dóu marrit renoum que nous aurié fa lou pople. Aqui, nàutri, enfant di Grè faguerian nòu an de tèms la guerro. E la desenco annado, aguènt saqueja la vilo de Priam, repartiguerian vers l'oustau emé li barco. Mai un Diéu escavertè li Grè. E Jupiter remenavo de mau pèr iéu, mal-astra: restèrè qu'un mes à me gaudi de ma mouié e de mis enfant e de mi bèn; mai moun cor me butavo pèr naviga vers l'Egito. Armejèrè lèu nòu barco emé de coumpagnoun parié di Diéu.

Sièis jour à-de-rèng mi bràvi coumpagnoun festejèron, e dounave forço vitimo pèr li Diéu e pèr si festin d'éli. E lou jour seten, s'estènt embarca, faguerian routo routo liuen de la vasto Creto, emé la Tramountano en bello, manejavivo e batènto, qu'anavian coume à la davalado. Aguère pas un batèu de touca, e resterian asseta siau e sèns malautié; mai lou vènt e li pilot menavon li barco. E lou jour cinquen arriberian au bèu Nile; ié faguère ourmeja mi nau courbudo, e diguère à mi bràvi coumpagnoun de resta 'qui e de li garda; pièi mandèrè en avans d'alucaire pèr agacha. Mai aquèsti, estravia pèr soun audàci e pèr sa forço, afoundravon li bèlli terro dis Egician, e menavon si femo emé li pichot e li tuavon; e si crid arribèron à la vilo. Alor li gènt ausissènt la rumour venguèron au moumen que l'Aubo se fasié vèire, e touto la plano fuguè pleno de sòudard e de cavalié e dóu trelus de l'aram.

Jupiter mèstre dóu pericle, faguè de fugi mi coumpan vergougousamen e pas un aguè lou courage de teni tèsto, car èron enviouna de mau. Di nostre n'i'aguè forço de tua e lis àutri fuguèron enmena pèr èstre esclau. Mai Jupiter me meteguè dins l'èime aquelo idèio (de quant aurié miés vauqu pèr iéu de subi moun destin en Egito, car despièi li mau m'an agarri): subran levèrè moun éume de la tèsto, e moun blouquié dis espalo, e jitàrè ma lanço; pièi venguère à l'endavans di chivau dóu rèi, embrassant si geinou: aquest me sauvè e m'aguè 'n pieta. Me faguè asseta sus soun càrri e me menè doulènt dins soun oustau. Si guerrié m'enviounavon me voulènt tua de si lanço de frai. Mai lou rèi li tenié liuen, car cregnié l'iro de Jupiter, paire dis oste, que punis lis acioun marrido. Restèrè aqui sèt an de tèms e acampèrè forço richesso au mitan dis Egician, car tóuti me faguèron de douno. Mai quouro venguè la vuechenco annado, un Fenician messourguié, laire qu'avié fa deja forço mau is ome, m'enmenè, m'aguènt gagna pèr sis engano, jusqu'en Fenicio mounte avié soun bèn e soun oustau. Restèrè em' éu un an plen. Mai coume li mes e li jour s'acabavon, que l'annado fasié soun revoulun e que venguè mai la sesoun, me meteguè sus uno nau pèr ana en Libiò, car avié imagina de messorgo pèr me mena em' éu eila e me vèndre, e tira un gros proufié. Lou seguiguère, fourça, mai sospichous. La barco landavo emé la Tramountano batènt en bello, à l'autour de la Creto. Mai Jupiter alestissié sa rouino.

Coume avian deja leissa la Creto e que ges de terro se fasié vèire, mai lou cèu e la mar, alor l'Enfant dóu Tèms esbandiguè sus la nau cloutudo de nivo sournou, e la mar n'en fuguè touto ensournido. Jupiter trounè e bandiguè soun pericle sus la nau, e fuguè empourtado en virant, trucado pèr lou pericle e s'empliguè de sòupre. Tóuti fuguèron debaussa dóu batèu, e semblavon de graio de mar sus l'erso, entour de la barco negro.

Un Diéu iè raubè lou retour. Mai Jupitèr me meteguè i man l'aubre mèstre de la barco à prodo bluio, pèr que fuguèsse mai franc de malastre. Me i'ère dounc embrassa e fuguère pourta nòu jour de tèms; e la desenco niue sourno, l'ausso en me barrulant me faguè apróuma de la terro di Tesprote. Lou rèi di Tesprote, lou valènt Fidoun me reculiguè sènso me faire ranchi, car soun fiéu escari m'aduguè dins l'oustau, gibla de la fre e dóu lassige, e me soustenguè jusquo vers soun paire. Pièi me carguèron un jargau em' uno flassado.

Aqui ausiguère parla d'Ulisse, car aquest disié que l'avié agu coume oste e l'avié reçaupu en ami à soun retour dins la terro de la patriò. E me faguè vèire li douno qu'Ulisse avié acampado, l'aram, l'or e lou ferre bèn travaia: farien viéure uno famiho enjusqu'à la desenco generacioun; e tant d'àutri causo de pres siéuno que s'atrouvavon dins lou palais dóu rèi. Aquest me disié qu'Ulisse èro ana à Doudouno pèr ausi l'ouracle dóu Roure ramu de Jupitèr e saupre coume tournarié vers lou pople drud d'Itaco, apertamen vo d'escoundoun. E faguè lou sarramen davans iéu, en fasènt de libacioun dins l'oustau, qu'uno nau èro lèsto, emé de coumpagnoun, pèr lou mena dins la bono terro de la patriò.

Mai me remandè avans, car i'avié uno nau tesproutiano qu'anavo vers la bladiero Douliqui. Dounè ordre de me mena emé de siuen vers lou rèi Acaste; mai ié plasiguè que fuguèsse mai dins li doulour e lou malan: e quouro la barco landarello se fuguè aliuenchado de terro ourdiguèron de me faire esclau; me levèron ma flassado e moun jargau e me jitèro entour un marrit pedas em' un jargau trauca que vèses de tis iue. E lou de-vèspre arribèron i gara de la claro, Itaco; m'estaquèron ferme sus la nau bèn gaubejado em' uno cau toursegudo; pièi davalèron lèu sus la ribo pèr soupa. Mai li Diéu me destaquèron eisa; e m'estènt tapa la tèsto de moun pedas, davalère long de l'empento, pièi touquère de moun piés la mar e nadère d'uno man e de l'autro emé voio, e fuguère lèu foro mar, liuen d'éli. Alor estènt mounta sus la ribo, monte i'a uno taiado de bos flourido ié restère amata. Eli anavon, venien, en gouissant; mai pièi cerquèron pas mai avans, e tournèron dins la nau cloutudo, li Diéu m'aguènt escoundu eisa. E aquésti m'an apróuma de la bòri d'un ome sàvi, car moun destin es de viéure encaro.

E tu, o Pourcatié, alor ié respoundeguères:

— Ah! desastras entre lis estrangié, m'as malamen boulega lou cor en disènt ti mau e ti barrulage. Mai crese pas vrai çò que m'as di d'Ulisse e me gagnaras pas. Coume se pòu-ti qu'un ome coume tu mentigue em' aquéu front! Iéu sabe bèn que moun mèstre èro en òdi en tóuti li Diéu, d'abord que l'an pas gibla entre li Trouian, e qu'es pas mort entre de bras ami après la guerro. Alor tóuti li Grè i'aurien auboura 'n mausoulèu e aurié leissa à soun fiéu uno grando glòri dins l'aveni. Aro lis Escòrpi l'an rauba sènso glòri. Iéu rèste à despart, emé mi porc e vau pas à la vilo, franc d'un cop d'asard, se la prudènto Penelopo me mando de i'ana, s'a reçaupu quauco nouvello. Alor aseta contro l'estrangié, aquéli que regreton lou mèstre em' aquéli que devourisson soun bèn lou questiounon sus tout. Mai iéu me fai plus gau de rèn saupre despièi qu'un ome d'Etouliò m'a engana pèr si dicho: aquéu avié tua 'n ome, e avié barrula long-tèms; pièi èro vengu

dins moun oustau, e lou reçaueguère en ami. Disié que l'avié vist en Creto vers Idoumeniéu, radoubant si nau roumpudo pèr l'auristre, e qu'anavo reveni l'estiéu d'après o l'autouno, emé de richesso en abounde e si sòci parié di Diéu. Tu tambèn, o vièi que malamen t'endoulouires, bord que lou destin t'a adu vers iéu, cerques pas de me plaire pèr de messorgo, ni de m'assoulassa, car te farai pas mai d'ounour e sarai pas mai toun ami pèr acò: mai cregne Jupitèr paire dis oste e ai pieta de tu.

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Ah! segur as dins lou pitre un cor sènso fe, car meme après moun juramen pos pas me crèire e te gagne pas. Mai fassen un pache, e que li Diéu que repairon subre nautre dins l'Oulimpe nous siegon temouin. Se toun mèstre revèn dins aquelo demoro, dounome 'no flassado em' un jargau e mando-me vers Douliqui ounte vole ana; e se toun mèstre noun revèn, coume te lou dise, fai-me bandi pèr ti chouro daut d'un grand baus, pèr qu'un autre paure ague pòu desenant d'engana.

E tu, pourcatié, ié respoundeguères:

— Estrangié, d'aro-en-lai perdriéu ansin moun bon renom de vertu entre lis ome, iéu que t'ai mena dins ma bòri e t'ai fa li douno de l'oste, se te raubave pièi ta douço vido. Poudriéu plus prega Jupitèr, Enfant dóu Tèms! Mai aro es l'ouro de manja. Que mi coumpagnoun siegon lèu aqui, que pousquen alesti un bon repas dins la cabano.

Ansin se charravon entre éli, e dóu tèms li pourcatié emé si porc arribèron. Embarrèron li porc dins li pouciéu, e un chamatan de bèsti que prenon si plaço s'aubourè ensourdant. Pièi lou pourcatié dounè l'ordre à si chouro:

— Adusès lou plus bèu di porc, que lou tue pèr aquel oste que vèn de liuen; e se regalare tambèn nàutri que rustican e que prenèn soucit di porc à dènt blanco, dóu tèms que d'àutri manjon sènso vergougno lou crèis de nòsti peno.

Aguènt parla 'nsin refendeguè de bos emé l'aram taiaire. E li chouro aduguèron un porc bèn gras de cinq an que meteguèron proche lou fougau. Lou pourcatié oubliè pas lis Inmourtau, car èro un ome de bon; mai i'oufriguè la primour e jità dins lou fiò li sedo de la tèsto, e preguè touti li Diéu que revenguèsse Ulisse. Pièi levant la man, piquè 'm' un biho garda, e la vido lachè la bèsti. Li chouro lou durbiguèron e lou besuscèron; n'en faguèron de taioun, e lou pourcatié metié li taioun sus la graisso espesso, la prenènt sus li garro de tóuti li coustat. Pièi li metié sus lou fiò, après lis avé 'nfarina. Li chouro coupèron lis àutri moussèu, li meteguèron sus d'aste, e li faguèron rousti e li pausèron sus la taulo. Eumiéu s'aubourè pèr li parti, e soun amo sabié lou juste: li partiguè en sèt e li destribuiguè: uno part pèr li Ninfo e pèr Mercùri, Enfant de Maia après avé fa li vot; pièi dounè lis autre en cadun, e faguè l'ounour à-n-Ulisse de l'esquino entiero dóu porc. E lou mèstre se n'en gaudiguè, e ié diguè:

— Basto venguèsses l'ami de Jupitèr, noste Paire, o Eumiéu, coume siés lou miéu, tu que me fas ounour coume que siéu.

E tu, Pourcatié, ié respoundeguères:

— Manjo, paure estrangié, e regalo-te de tout acò qu'es tiéu; car li Diéu dounon uno causo, n'en refuson uno outro, coume ié plais: éli podon tout.

Ansin parlè, e counsacrè la primour is Inmourtau; pièi aguènt óufert en libacioun la negro tencho meteguè la coupo entre li man d'Ulisse, destrùssi di vilo, que s'assetè proche sa part. Mesàuli dounè lou pan: aquéu, Mesàuli, lou pourcatié l'avié croumpa de gènt de Tafos emé soun argènt, sènsò l'ajudo de la mestresso ni de Laerto. Li chouro mandèron li man vers li mèisse davans éli. E quand aguèron plus fam ni set, Mesàuli levè lou pan de la taulo; e tóuti s'anavon lèu jaire.

La niue venguè, marrido, sénso luno, e Jupiter plóuguè touto la niue; la Largado boufè 'n furour. Mai Ulisse parlè au mitan d'éli, pèr prouva lou pourcatié e vèire se ié quitarié sa flassado pèr la ié douna, e se farié douna lou siéu à l'un di chouro:

— Escouto-me, aro, Eumiéu, e vèutri, coumpagnoun, que vous parle en me lausant: car lou vin enebriant m'empuro, lou vin que fai canta l'ome de sèn, que fai risouleja, que fai dansa e tambèn fai dire li causo que vaudriè miés teisa. Mai d'abord qu'ai fa 'ntèndre ma voues, m'escoundrai pas. Ah! s'ère jouine e s'aviéu la forço coume au tèms que calavian d'embousc souto Troio! Ulisse e Menelau, Enfant d'Atriéu èron à la tèsto, e iéu lou tresen coumandave em' éli, car m'avien chausi. Quand fuguerian proche de la vilo e di grand bàrri, s'ajasserian entour dóu castelar, dintre lis arroumias espés, li sagno la palun, escoundu sout nòstis armo. La tramountano nous toumbè dessus e nous aduguè la niue menèbro e ado; la neu toumbè, frejo; e sus nòsti blouquié i' avié gelibre coume de glas. Tóuti lis àutri avien sa flassado e soun jargau e sis espalo èron tapado pèr lou blouquié; mai iéu cresiéu pas que deguèsse tant faire fre e aviéu leissa coume un pau de sén ma flassado à mi sòci, e ère parti 'mé moun blouquié e ma bello cencho. Mai quand fuguè la tresenco ouro de la niue e que lis astre trecolavon, alor parlère à-n-Ulisse qu'èro proche iéu, ié toucant lou couide, e aquest m'escoutè tant-lèu:

— Noble Enfant de Laerte, endùstri Ulisse, sarai lèu plus di vivènt; la fre me gagno, car ai pas ma flassado; un Diéu m'a troumpa pèr ana 'nsin en jargau, e aro pode plus m'escapa.

Ansin parlère, e aquest aguè 'no idèio, car èro abile dins lou counsèu coume dins la bataio. E me diguè souto voues:

— Taiso-te aro, que noun quaucun di nostre t'ausigue.

Parlè, pièi la tèsto sus soun couide diguè:

— Escoutas, ami: un sounje m'es vengu 'n dourmènt. Es que sian vengu bèn liuen di veissèu: que quaucun vague dire à-n-Agamennoun, Prince di pople, que mande mai d'ome de si barco.

Ansin parlè, e à la lèsto, Touas, Enfant d'Andremoun s'aubourè e leissè sa flassado roujo, e courriguè vers li nau. E iéu emé plasè m'espandiguère dins soun mantèu. Pièi

l'Aubo dóu trone d'or trelusiguè.

S'ère jouine coume alor e s'aviéu la forço, un di pourcatié me baiarié sa flassado dins la cabano, pèr amista e pèr l'ounour d'un ome valènt. Mai aro me mespreson d'avè de marrit vièsti.

E tu, o Pourcatié, ié respoundeguères:

— O vièi, lou raconte qu'as fa es sènso reproche e n'as pas parla de-bado: ni lou vièsti ni rèn te defautara de ço que fau à-n-un paure malurous que demando. Mai à l'aubo remetras ti pedas, car avèn pas de flassado ni de jargau de rechange, e n'i'a qu'un pèr ome. Quand lou fiéu escari d'Ulisse sara revengu, éu te dounara 'no flassado em' un jargau e te fara mena mounte toun cor te dis d'ana.

Aguènt parla 'nsin, s'aubourè; pièi faguè 'n lié proche lou fiò, e ié jità d'aus de fedo e de cabro pèr Ulisse. Aquest se ié couchè e Eumiéu l'atapè e espesso qu'avié pèr se chanja quand fasié marrit tèms.

Ansin Ulisse s'ajassè aqui, e li chouro s'ajassèron proche d'éu. Mai Eumiéu, i'agradè pas de coucha dins soun lié liuen de soun bestiàri, e sourtiguè emé sis armo. Ulisse se gaudiguè que prenguèsse tant de siuen de soun bèn, dóu tèms qu'èro de manco. Lou pourcatié meteguè en bandouliero sus sis espalo soulido un glàsi pounchu, e carguè 'no lourdo flassado pèr se tapa dóu vènt, em' uno grandò aus de cabro; pièi prenguè 'n bastoun pounchu per s'apara di chin e dis ome, e s'anè ajassa mounte dourmien li porc à dènt blanco, soto un roucas cava, à l'abri de la Tramountano.

CANT XV

LOU RETOUR DE TELEMAQUE

Pèr En JAN DE SILON.

E Minervo èro anado vers la vasto Lacedemouno pèr que lou fiéu glourious d'Ulisse soungèsse à tourna. Atrouvè Telemaque e l'enfant de Nestor endourmi soto lou porge dóu Palais de l'ilustre Menelau: aquest dourmié siau; mai la douço som noun tenié Telemaque, e lou soucit de soun paire tenié soun cor desviha dins la niue d'ambròsi. Minervo dis iue glas se tenènt contro éu, ié diguè:

— Telemaque, te counvèn plus de barrula mai de tèms liuen de toun oustau e de ti bèn e di gènt plen de croio que devouriran toun bèn après se l'èstre parti entre éli: auras alor fa 'n viage de-bado. Mai, digo lèu à Menelau que te remande, pèr fin que troves encaro à l'oustau ta digno maire. Car deja soun paire emé si fraire l'encourajon de prene Eurimaque; car aquest passo tóuti lis àutri Calignaire pèr si douno nouvialo. Pren-te gardo que quicon fugue empourta de l'oustau mau-grat tu. Car sabes l'amo d'uno femo: vòu enrichi l'oustau d'aquéu que pren e s'ensouvèn plus de si premiés enfant ni de soun paure ome qu'es mort, e s'inquieto plus d'éu. Mai tu, quand ié saras, fiso toun bèn à la meiouro de ti servicialo jusquo que li Diéu t'agon fa vèire uno femo digno de tu. Te dirai quicon mai, e gardo-lou pèr tu. Li premié di Calignaire te calon un marrit embousc dins lou grau entre Itaco e l'arroucassido Samos, car te volon tua davans que siegues arriba dins la terro de la patriò.

Mai crese pas qu'acò t'arribe: avans, la terro n'en tendra quaucun d'aquéli calignaire que t'escoumbourisson toun bèn. Aviso-te de teni ta bello barco liuen dis isclo e de navega de niue. Aquéu dis Inmourtau que te sousto e te gardo mandara 'n vent arrié en

ta favour. Mai entre que saras davala sus la ribo d'Itaco, pènso de remanda ta barco e touti ti sòci à la vilo; tu anaras trouva lou pourcatié que gardo ti porc e que te vòu de bèn. Passo-ié la niue, e mando-lou à la vilo pèr anuncia à Penelopo que siés san e siau e qu'arribes de Pilos.

Aguènt parla 'nsin, Minervo remountè vers lou grand Oulimpe. Telemaque derevihè l'Enfant de Nestor de sa douço som, en lou toucant dóu pèd, e ié diguè:

— Reviho-te, Pisistrate; atalo au càrri li chivau à bato duro, que faguèn routo.

E Pisistrate, Enfant de Nestor, ié respoundeguè:

— Telemaque, poudèn pas viaja dins la niue sournò, emai fuguèn pressa. Mai l'Aubo vendra lèu. Rèsto jusquo que Menelau, famous pèr la lanco, ague mes sus lou càrri li presènt e que nous doune coungié emé de bòn paraulo. Car l'estrangié s'ensouvèn touti li jour de sa vido de l'oste bèn-voulènt que i'es esta ami.

Parlè 'nsin. E subran venguè l'Aubo dóu trone d'or. Lou valènt Menelau, sali de soun lié ounte èro coucha contro Eleno de la bello como, venguè vers éli. Quand lou fiéu escari d'Ulisse lou veguè, se despachè de passa soun jargau brihant e de tapa sis espalo soulido d'uno grand flassado, pièi sourtiguè e ié diguè:

— Menelau, Enfant d'Atriéu, nourrit de Jupitèr, Prince di pople, remandas-me, aro, dins la bono terro, patriò, car dins moun amo languisse de tourna dins moun oustau.

E lou valènt Menelau ié venguè pièi:

— Telemaque, te tendrai pas long-tèms eici la languissènt de tourna; ahisse l'oste bèn-voulènt o mau-voulènt sèns mesuro. Vau miés l'entre mitan. Agis autan mau aquéu que bourro pèr parti un oste que vòu resta, qu'aquéu que retèn l'oste voulènt parti. Fau faire de bèn à soun oste e ié douna congíe quand vòu parti. Mai rèsto jusquo que metigue sus toun càrri de bèlli douno, e que li vègues de tis iue; e que li femo agon prepara un bon repas dins moun palais, emé li viéure aboundous qu'avèn. Es glourious, es bèu e utile de s'enana repaissu vers li terro longo à n'en plus fini. Se vos tira vers l'Elado au mitan d'Argos, ajouterai mi chivau e te menarai dins li ciéuta dis ome, e res nous rebutara; mai cadun dounara pèr quicon pèr empourta, d'enders en bèl aram, de peiròu, o dous miòu o uno tasso d'or.

Lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Menelau, nourrit de Jupitèr, prince di pople, vole m'entourna vers lou miéu; car en partènt ai res leissa pèr garda moun bèn. Ai pòu, en cercant moun paire, de peri, iéu, o de perdre quaucarèn de ma fourtuno.

Quand Menelau aguè ausi acò, doune ordre tant-lèu à sa femo em' à si servicialo qu'alestiguèsson un bon repas emé ço qu'avien dins l'oustau. Mai Eteouniéu, Enfant de Bouetòu s'aflatè d'éu, s'estènt leva, car couchavo pas liuen. Menelau ié diguè d'atuba lou fiò e de rousti li car, e aquest óubeïguè. Pièi lou rèi descendeguè em' Eleno e

Megapènto dins uno chambro redoulènto: aqui i'embarravo li causo de pres; prenguè uno coupo bessu e diguè à soun fiéu Megapènto de prendre un cratère d'argènt; Eleno venguè proche dis arco ounte embarravo si vèu brouda, à mirando, qu'avié fa elomemo: n'en prenguè un, lou miés brouda e lou mai grand, clar coume un astre e qu'èro acata soutu lis autre. Pièi travessèron mai lou palais jusqu'à vers Telemaque, e Menelau ié diguè:

— Telemaque, Jupitèr, marit poudèrous de Junoun, te fague coumpli ta revengudo coume toun èime la desiro! De tóuti li tresor que recate dins moun oustau, te farai douno di mai precious. Te baiarai un cratère bèn gaubeja d'argènt massis, e que soun orle es d'or: es un travai de Vulcan, e lou rèi di Sidounian, Fedino, me lou dounè quand m'aculiguè dins soun oustau, à moun retour. Iéu te lou vole douna.

Aguènt parla 'nsin, Menelau ié meteguè 'ntre man la coupo bessu; e lou clapu Megapènto aduguè lou cratère d'argènt e lou pausè contro éu. Alor Eleno de la bello caro ié venguè emé lou vèu dins li man, e ié diguè:

— Iéu tambèn, bèl enfant, te fau aquelo douno, souveni di man d'Eleno, pèr lou semoundre à ta femo se 'n cop fas ti noço desirado; mai enjusqu'à-n-aquéu moumen, lou leissaras à ta maire escarido. E tu pousquèsses, alègre, arriba dins toun bèl oustau e la terro de la patriò.

Parlè 'nsin e ié meteguè lou vèu dins la man: e Telemaque se gaudiguè. Pisistrate pausè tout acò dins la canestello dóu càrri, e èro dins l'amiracioun. Menelau li menè dins l'oustau; e s'assetèron sus de sèti e de fautuei. Uno servicialo aduguè 'no eigadiero d'or e vujè l'aigo pèr l'aseigado dessus d'uno plato d'argènt; pièi ié meteguè uno taulo neto. E la beillessu venerablo i'aduguè lou pan de mèisse à jabo qu'avié garda. Proche, i'avié Eteouniéu, que coupavo li viando e fasié li part; l'Enfant dóu glourious Menelau baiavo lou vin. E tóuti alounguèron li man vers li mèisse davans d'éli. Mai quand aguèron proun manja e begu, Telemaque e Pisistrate atalèron li chivau e mountèron sus lou càrri bèn oundra; pièi ié faguèron passa lou courredou e lou pourtegue restountissènt. Menelau venié après em' uno coupo d'or e de vin dous dins la man drecho, pèr faire li libacioun; se tenguè davans li chivau e ié diguè:

— Alegras-vous, jouvènt! emai Nestor, prince di pople! Car èro pèr iéu coume un fraire bèn-voulènt quouro li Grè se batian entour de Troio.

E lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— O Nourrit de Jupitèr, diren acò quand arribaren. Basto pousquèsse, de retour dins Itaco e dins l'oustau d'Ulisse, ié dire à-n-éu toun amistanço e li douno richo e noumbrouso que m'as facho.

Dóu tèms qu'ansin mutavo, uno aiglo voulè sus d'éu à sa drecho, pourtant dins sis àrpio uno grosso auco aprivadado qu'avié rauba dins li court; e lis ome e li femo ié venien après en cridant. Mai l'aiglo s'aproumè d'éli e prenguè vanc davans li chivau; tóuti se

gaudiguèron e soun cor n'en fuguè escaufa. Alor Pisistrate diguè:

— Vesès, o Nourrit de Jupitèr, Prince di pople, s'es à nàutri dous o à vous soulet qu'un Diéu a fa vèire aquéu signe.

Diguè, e Menelau, escari de Mars, perpensè ço que respoundrié en justice. Mai Eleno au grand vèu, ié passè davans e diguè:

— Escoutas, e vous predirai ço que lis Inmourtau me dison dins lou cor e ço que crese que se coumplira. Coume l'aiglo, davala de la montagno ounte es sa raço e sa pourtaduro, a rauba l'auco aprivadado, ansin Ulisse, aguènt rebouli e barrula tant e pièi mai, revendra dins soun oustau e prendra soun revenge. Bessai i'es deja e perpenso la rouino di Calignaire.

E lou prudènt Telemaque respoundeguè:

— Ansin Jupitèr lou fague, e desenant iéu vous farai de vot coume à-n-uno Divo.

Parlè, pièi foutè li dous chivau. E aquèsti prenguèron vanc vers la plano, afouga à travers la vilo; tout lou jour espoussèron li tiro que li tenien di dous coustat.

E lou Soulèu cabussè; pièi, li camin venguèron sourne. Arribèron à Fèro, encò de Dioucliéu, Enfant d'Ourtiloque, engendra de l'Alfèio. Aqui, ié passèron la niue; e Dioucliéu ié fagué li douno de l'oste.

E quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, pouncejè, atalèron li chivau, pièi mountèron sus lou càrri bèn oundra e sourtiguèron de la court e dóu pourtegue restountissènt. Pisistrate faguè peta lou fout, e li chivau vouldontous prenguèron vanc. Arribèron lèu vers l'auto vilo de Pilos; alor Telemaque diguè à l'Enfant de Nestor:

— Pisistrate, voudras-ti m'aproumetre de faire ço que vòu dire? Se fasèn glòri d'èstre oste l'un de l'autre, toujours e jamais, pèr l'amistanço de nòsti paire; sian dóu meme tèms, e aquéu viage nous metra encaro mai dins lou bon acord. M'aliunches de ma nau, o Nourrit de Jupitèr, mai laisso-me eici, pèr pas que lou Caloge Nestor me retèngue luerdre dins soun oustau pèr me faire ounour. Car es necite qu'arribè lèu.

Ansin parlè, e l'Enfant de Nestor cerquè dins éu coume farié pèr bèn teni sa proumesso. E acò ié semblè lou miés: faguè vira li chivau vers la nau couchouso e la ribo de la mar; pièi pourtè sus la barco, en poupo, li bello douno, lis estofo e l'or que Menelau i'avié baia. E, l'empurant, ié diguè aquelo paraulo aludo:

— Aro, mounto lèu, e douno ordre à ti coumpan de ié mounta davans que siegue arriba à l'oustau e que l'ague di au Caloge. Car counèisse bèn soun cor abelan; te leissara pas parti, e te vendra cerca eici, vouldènt pas que partigues li man vuejo Mai se vai enmalicia.

Aguènt parla 'nsin, butè mai si chivau à bello creniero vers Pilos, e arribè lèu is oustau. Mai Telemaque empurè si coumpan:

— Coumpagnoun, alestissès lis agrés de la barco negro embarquen-nous e fasen routo.

Ansinn parlè, e aquésti l'ausiguèron e fuguè òubei. S'embarquèron e s'assetèron sus li banc d'apès. Survihavo tout acò; pièi preguè Minervo e ié faguè 'n sacrifice sus la poupo dóu batèu. Alors venguè proche d'èu un estrangié, que fugissié d'Argos pèr ço qu'avié tua un ome Ero devin, de la raço de Melampous qu'antan visquè à Pilos la fediero; èro riche entre li Pilian e avié de bèus oustau. Mai s'en anè, fugissènt sa patrio e lou generous Neliéu, que ié retenguè un an si richesso. Melampous, dins aquéu tèms èro carga de cadeno e passavo de mau nouvèu dins lou palais de Filas; car, buta pèr la duro Feràmio, avié fa óufrage à-n-Ificlo, encauso de la fiho de Neliéu.

Pamens escapè la mort, e de Filaco à Pilos couchè li biòu bramaire; pièi prenguè soun revenge dóu mau que i'avié fa Neliéu, e aduguè uno mouié dins l'oustau de soun fraire. Pièi anè vers Argos la cavaliero, car soun destin èro marca de demoura aqui e que gouvernèsse lis Argian. Prenguè 'no femo, se faguè un grand palais; pièi aguè dous fiéu valènt, Antifato e Mànti. Antifato aguè lou generous Oiclèu; aquest aguè Anfiarau, lou Poupulàri, que Jupiter Porto-pavès em' Apouloun escarissien; mai venguè pas vièi, e mouriguè à Tèbo, trahi pèr sa femo qu'avien gagnado emé de douno. Si fiéu fuguèron Aumaoun em' Anfiloque. Mànti, de soun coustat, aguè Poulifide e Clite; mai l'Aubo dóu trone d'or raubè Clite pèr sa bèuta e lou meteguè entre lis Inmourtau. Apouloun, quand Anfiarau mourriguè, faguè de Poulifido lou mai abile di devin: enmalicia contro soun paire, aquest se despaïsè e anè vers l'Iperesio, monte demourè e proufetisè.

L'enfant d'aquest, que ié disien Tiéuclimene, èro dounc proche Telemaque que fasié de libacioun e de vot au bord de la barco negro; e ié diguè:

— Ami, bord que te trove fasènt un sacrifice, te pregue au noum di vitimo e dóu Diéu, pèr ta tèsto e la tèsto de ti coumpan: digo-me franc quau siés? de monte soun ta vilo e ti parènt?

E lou prudent Telemaque respoundeguè:

— Estrangié, te parlarai franc. Ma raço es d'Itaco e moun paire es Ulysse, se viéu encaro; mai aro a peri de malo mort. Es pèr acò que siéu vengu, em' uno barco negro e de coumpagnoun, pèr saupre de moun paire que manco despièi long-tèms.

E lou divin Tiéuclimene ié venguè:

— Emai iéu me siéu despatria: car ai tua un ome dóu païs, e si fraire e sis ami soun forço dins Argos la cavaliero, e an de poudé sus li Gre. Fugisse la mort e lou mau destin, abord qu'es moun astrado de barrula au mitan dis orne. Laisso-me mounta sus ta nau, amor que siéu fugidis e que t'ai prega: car me tuarien.

E lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Certo te rebutarai pas de ma nau assegurado. Seguisse-me; eila saras trata en ami segound noste poudé.

Aguènt parla 'nsinn prenguè sa lanço d'aram e la meteguè sus la cuberto de la nau courtudo; pièi mountè sus la barco e s'assetè en poupo; faguè asseta proche d'èu

Tiéuclimene; e li marin descapelèron la maio. Telemaque dounè ordre de metre la man is agrès e fuguè tant-lèu óubei. Aubourèron lou mast de sap sus l'escasso cloutudo e l'assegurèron emé si pataras; pièi faguèron tesa li velo blanco emé de courrejo bèn toursegudo. E Minervo dis iue glas ié mandè 'n vènt manejiatiéu, que sautavo alabre dins l'èr, pèr que la nau landèsse mai souido e feniguèsse soun camin sus mar. E lou soulèu cabussè, e li camin venguèron sourne. La nau, butado pèr lou vènt manejiatiéu de Jupitèr, venguè sus Fèio pièi long de l'Elido sacrado, ounte mestrèjon lis Epeian. Aqui Telemaque virè cap vers lis Isclo, dins lou doute s'escaparié de la mort o se sarié pres.

Dins lou tèms, Ulisse e lou pourcatié soupavon, emé li chouro. Mai quand aguèron proun manja e begu, Ulisse parlè pèr vèire se ié farié encaro d'amista e se ié dirié éu meme de resta dins li claus o se ié dirié d'ana en vilo:

— Escouto-me, Eumiéu, e vâutri, chouro! Vole, à l'aubo, m'en ana en vilo demanda, pèr pas manja mai de tèms sus lou vostre. Mai douno-me 'n bon counsèu e quaucun que me mene eila. Iéu, pèr besoun, barrularai en vilo vèire se quaucun me baiara lou got em' un courchoun de pan. Pièi estènt ana vers lou palais d'Ulisse, dirai à la prudènto Penelopo, la novo. E poudrai me mescla au mitan di Calignaire, vèire se me dounaran à manja, éli qu'an de viéure à boudre. Farai tout so que voudran. Car te lou dise, fai atencioun, escouto-me bèn: pèr la favour de Mercùri, que douno gàubi e renom i travai dis ome, n'i'a pas un autre que me posque passa ni pèr faire un bèu fiò, ni pèr refèndre de bos, ni pèr parti e fa rousti li viando, ni pèr vuja lou vin, coume fan li ragas di riche.

E tu, o Pourcatié, em' un gros souspir, ié diguères:

— Ai las! Estrangié, queto pensado t'es vengudo? Vos, de segur, mouri eila, se vos intra dins lou mouloun di Calignaire, car sa croio e sa ràbi mounton enjusqu'au Cèu ferren. Si ragas soun pas coume tu: soun jouine, an de bèlli roupo, de bèu jargau; sa tèsto e sa caro soun toujours bèn-oulènt; e si taulo bèn neto soun cargado de pan, de car e de vin. Vai, rèsto eici, car degun sian las de tu, ni iéu ni mi chouro. Quand lou fiéu escari d'Ulisse vendra, te dounara uno flassado e un jargau e te fara mena mounte toun cor e toun èime te dison d'ana.

Mai lou paciènt e divin Ulisse respoundegùè:

— Eumiéu, Jupitèr t'amèsse pèr avè acaba mi barrulage e ma mau-fourtuno. Car i'a rèn de pire pèr un ome que lou mestié de vilandrié; aquéu que i'a toumba un destin barrulaire e la mau-fourtuno e li doulour, a de soucit menèbre pèr soun vèntre. Mai aro, amor que me retènes e me dises d'espera Telemaque, parlo-me de la maire dóu divin Ulisse e de soun paire qu'a leissa en partènt sus lou pas dóu vieiounge. Digo-me se vivon quauco part souto li rai dóu Soulèu, o se soun mort e dins li demoro de Ploutoun.

Lou baile di pourcatié ié diguè alor:

— Te parlerai franc, moun oste. Laerte viéu encaro e prego de longo Jupiter que leve la vido de si mèmbe, car s'endoulouiro malamen de la partènço de soun fiéu e de la mort de sa mouié: es acò que l'a lagna lou mai e l'a fa veni vièi davans ouro. Es morto de mort marrido pèr soun enfant glourious. Ah! pousquèsse-ti jamai mouri ansin aquéu que

m'aurié fa de bèn! Tant que vivié, emai se lagnèsse, m'èro en de bon de saupre de si nouvello e de demanda, car m'avié abari emé Ctimèno dóu long vèu, sa jouino chato; e m'amavo gaire mens qu'elo. Mai quand fuguerian arriba tóuti dous à l'age agradiéu de mancip, la maridèron à-n-un de Samos que ié faguè de douno sèns noumbre. Pièi sa maire me carguè uno flassado em' un bèu jargau, me dounè de chambeiroun pèr li pèd e me mandè à la terro. M'amavo encaro mai alor. Aro; tout acò me manco. Li Diéu benura an fa crèisse lou bèn mounte vive: n'ai tira moun viéure e moun béure e ço qu'ai douna en d'oste venerable. Mai pode plus entendre li bôni paraulo de la mestresso, car lou malan em' aquéli plen de croio, es intra dins l'oustau. Pamens li servidou an besoun de parla emé la majouresso, de saupre so que fau, de manja, de béure em' elo, pièi de pourta quicon pèr lou mas, qu'acò caufou toujours lou cor.

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— O grand Dieu! Ansin, Eumiéu, tout pichot as barrula liuen de ta patrio e de ti parènt! Raconto-me acò, e digo-me s'es estado rouinado la vilo à grand carriero ounte demouravon toun paire emé ta digno maire; o se d'enemi t'an rauba 'mé si nau, proche di fedo o di biòu, e t'an vendu eici pèr un bon pres.

Lou baile di pourcatié ié respoundiguè:

— Estrangié, d'abord que me demandes acò, escouto e isto siau en te regalant d'aquéu vin; car li niue soun longo qu'es pas de dire: i'a tèms pèr dourmi emai pèr prene de plesi à-n-escouta. Fau pas se coucha davans ouro e 'no som trop longo fai de mau. Se lou cor e l'èime d'un d'aquésti ié dis de dourmi, que sorte: mai à l'Aubo, après lou repas, anara garda li porc dóu mèstre. Nàutri dous dins la cabano, chalen-se dóu souveni di lagno amaro, car un ome qu'a forço soufri e forço barrula, se chalo meme de si doulour. Aro te dirai ço que me demandes.

I'a uno isclo que ié dison Sirò, se pèr cop d'asard n'as ausi parla, en dessus d'Ourtigìo, dóu caire que lou Soulèu viro. Es pas talamen grando, mai es bono pamens, richo en pasquié, en fedo, en vin, en seisseto. Jamai la fam es dins lou pople ni quauco marrido malautié. Mai li generacioun d'ome se soun avieiastris dins la vilo: Apouloun de l'arc d'argènt vèn emé Diano, e li toubon de si dóuci matrassino. Aqui i'a dos vilo, e tout lou païs es parti entre éli dos. Moun paire, Ctèsi, Enfant d'Ourmene, retrasènt is Inmourtau, mestrejavo li dos vilo. E venguèron de marinié fenician, abile e routina, qu'adusien de beloio a mouloun dins sa negro barco. Or i'avié dins l'oustau de moun paire uno Feniciano, bello e grando, e adrecho pèr li travai de man. Li Fenician d'engano la gagnèron. Un d'abord, proche la nau cloutudo, coume èro à lava, s'aparié d'amour em' elo: causo que treboulou l'èime dóu femelan, quand meme farien pas lou mau. Ié demandè pièi quau èro e de mounte venié; aquesto tout d'un tèms i'enseignè lou grand oustau de moun paire:

— Iéu siéu de Sidoun drudo en aram; e siéu la fiho d'Ariban tras-que riche. D'escumaire Tafian me raubèron venènt dóu champ, e me vendeguèron eici dins lou palais d'aquel ome, e n'en tirèron un bon pres.

E lou laire que s'èro aparia em' elo, ié diguè:

— Aro tournariès-ti emé nautre pèr revèire lou grand oustau de toun paire e de ta maire, emai ti gènt? Car vivon encaro e soun riche.

E la femo ié respoundeguè:

— Acò poudrié se faire se vouliás, li marin, me faire sarramen de me mena sènso tort à moun oustau.

Ansin parlè; e tóuti jurèron coume ié disié de faire. E quand aguèron jura, la femo alor ié diguè mai:

— Iastas siau aro; que res de vòsti sòci me rescoutrant pèr carriero o à la font noun me digue un mot, de pòu que quaucun ane à l'oustau lou dire au vièi, e qu'aquest me sospichant noun m'encadeno e prepare vosto mort. Mai gardas pèr vous co que vous dise, e despachas-vous de croumpa li viéure pèr la routo. Quouro la barco sara pleno de prevèndo, qu'un message me vèngue lèu averti dins lou palais; adurrai tout l'or qu'aurai souto man e dounarai uno outro pago pèr lou passage. Prene siuen dins lou palais de l'enfant d'aquéu riche, que poudra èstre de proufié segur, car cour deja; lou menarai sus la barco, e n'aurés un gros pres, ounte que l'anès vèndre, vers d'estrangié que parlon uno outro lengo.

Aguènt parla 'nsin, s'en venguè vers lou bèu palais. Li marin restèron vers nautre un an de tèms, croumpant de prevèndo en abounde pèr la nau cloutudo; mai quouro la barco fuguè proun cargado pèr s'entourna, alor mandèron un message pèr lou dire à la femo. Un ome adré venguè à l'oustau de moun paire em'un coulas d'or entremescla de grun d'ambre; li servicialo dins lou palais emé ma digno maire, prenien lou coulas d'or en man e lou belavon dis iue, e n'oufriguèron un pres. L'ome faguè un signe sèns muta; e la femo me prenguè pèr la man e me faguè sourti de l'oustau. Trouvè dins lou courredou de coupo e de taulo pèr li counvida que se tenien entour de moun paire, après s'èstre acampa e aguè tengu counsèu; prenguè tres coupo qu'escoundeguè dins soun sen. Iéu la seguissiéu sènso saupre. Lou Soulèu cabussè e li carriero se faguèron sournò. En marchant vitamen, arriberian au bèu port, mounte èro la barco couchouso di Fenician. Aquésti s'embarquèron e vouguerian sus li camin eigous; e Jupiter mande un vènt en favour. Naviguerian senso auvèri sièis jour de tèms, jour e niue; mai quouro l'Enfant dóu Tèms aduguè lou jour seten, Diano, amigo di flècho, tuè la femo; e aquesto toumbè dins la sueio, em' un brut, coume uno graio de mar; la jitéron foro barco pèr èstre manjado di bièu marin e di pèis, e iéu fuguère lascia emé mi lagno. Mai lou vènt e l'oundo li pourtèron jusqu'en Itaco, mounte Laerto m'a croumpa de soun argènt. Es ansin qu'ai vist de mis iue aquelo terro.

E lou noble Ulisse respoundeguè ansin:

— Eumiéu, m'as boulega malamen lou cor dins moun pitre, en me disènt pèr lou menut li mau qu'as passa. Mai segur Jupiter a mes pèr tu lou bèn proche dóu mau, amor qu'après d'avé forço pati siés arriba dins lis oustau d'un ome juste, que te douno emé siuen lou béure e lou manja, e qu'eici jouisses d'uno bono vido; mai iéu siéu arriba eici,

barrulant li vilo dis ome.

Ansin se parlavon entre éli; e dourmiguèron pas gaire; car l'Aubo dóu bèu trone venguè lèu.

Dins lou tèms li sòci de Telemaque destaquèron li velo, e toumbèron vitamen lou mast; emé li rèms faguèron veni la barco dins uno calanco; pièi ourmejèron e coubrèron la maio. Alor davalèron sus la ribo; alestiguèron lou repas e sermèron la negro tencho. E quand aguèron proun manja e begu, alor Telemaque parlè:

— Vautre fasès abriva vers la vilo la negro barco; iéu anarai i champ, vers li gardian; e lou de-vèspre descendrai en vilo après d'avé vist li travai. A l'Aubo, vous dounarai lou repas de revengudo, de viande e de vin dous à béure.

Alor lou divin Tiéuclimene diguè:

— E iéu, brave enfant, ounte anarai? dins quet oustau, vers quau di capo que coumandon dins l'arèbro Itaco? o bèn anarai dre vers ta maire e toun oustau.

E lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Dins un autre tèms, te diriéu d'ana dins lou nostre; car ié manco rèn de ço que fau à-n-un oste. Mai sarié plus marrit pèr tu, car iéu ié sariéu pas e ma maire noun te veirié; car se fai pas vèire souvènt i Calignaire dins l'oustau, e tèisse liuen d'éli la telo, dins li chambro d'aut. Te dirai un autre ome vers quau poudras ana: Eurimaque, fiéu preclar dóu prudènt Poulibe, que lis Itaqués badon coume un Diéu. D'efèt es lou mai noble de tóuti e voudrié prene ma maire e avé lis ounour d'Ulisse. Mai Jupiter Oulimpian que repairo dins l'etèr, saup acò e ié gardo un jour de malastre avans li noço.

Ansin parlavo, e un ratié, anounciaire souide d'Apouloun, voulastrejè à sa drecho; e la tenènt dins si àrpio esplumavo uno paloumbo e fasié tumba si plumo entre la nau e Telemaque. Tiéuclimeno l'aguènt tira à despart de si coumpan ié prenguè la man, e ié diguè:

— Telemaque, n'es pas sènso lou voulè d'un Diéu qu'aquel aucèu à voulastreja à ta drecho, car l'aguènt bèn regarda l'ai recouneigu bon signe. Or i'a pa' no outro raço mai reialo que la vostro dins Itaco, e ié sias toujours pouderos.

Lou prudènt Telemaque ié venguè alor:

— Se tant soudamen, o Estrangié, ço que me dises se coumplissié! Saupriés lèu moun amista emai mi douno, talamen que tóuti te rescoutrant te dirien urous.

Ansin parlè e diguè à soun sòci fidèu Piriéu:

— Piriéu, Enfant de Clite, es tu que m'òubeïsses lou miés de tóuti li coumpan que soun vengu emé iéu à Pilos; ansin meno l'estrangié dins toun oustau e fai ié ounour jusqu'a tant que siegue de retour.

E Piriéu, famous pèr la lanço, ié tournè dire:

— Telemaque, emai restèsses long-tèms de veni, n'en prendriéu siuen e mancarié de rèn de ço que fau à-n-un oste.

En acabant, mountè sus la nau e dounè ordre i coumpan de s'embarca e de descapela la maio; aquésti s'embarquèron e s'assetèron sus li banc d'apès. Telemaque courdelè sus si pèd de bèlli sandalo e prenguè sus la cuberto de la nau uno lanço soulido apouchado d'aram. Alor descapelèron la maio, e poujèron vers la vilo coume i'avié di l'Enfant escari d'Ulisse.

Mai aquest, si pèd lou pourtèron lèu-lèu jusqu'ici claus mounte avié si toucado de porc e mounte dourmié lou pourcatié, tant brave, tant amistous pèr si mèstre.

CANT XVI

LOU RESCONTRE

Pèr En JÙLI-CARLE: ROUX

Dins la cabano, Ulisse e lou pourcatié à l'aubo preparavon lou repas e atubavon lou fiò; pièi mandèron li chouro garda li porc. Mai li chin japaire remenavon la co entour de Telemaque e japavon pas en venènt sus d'èu. Lou divin Ulisse entendeguè de brut de pas e veguè que li chin boulegavon la co; alor diguè à Eumiéu aquéli paraulo aludo:

— Eumiéu, de-segur quauque coumpan te vèn o quaucun que counèisses, car li chin japon pas e remènon la co; e s'entènd de brut de pas.

Avié pas fini de dire acò que soun fiéu escari s'arrestè dins lou courredou. Lou pourcatié espanta s'aubourè; e lis eisino mounte sermavo lou vin negre ié toumbèron di man. Anè à l'endavans de soun mèstre, e beisè sa tèsto, si beus iue e si man, e toumbè de lagremo en abounde, coume un paire amistous que revèn de terro liuencho après dès an passa embrasso soun fiéu unen, nascu dins soun vieiounge e pèr quau a proun rebouli. Ansin lou brave pourcatié tenié Telemaque embrassa, e lou beisavo caume s'avié escapa de la mort. E 'n eissejant ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Adounc te veici de retour, Telemaque, ma bello lus? Iéu pensave pancaro de te vèire, quand te siès embarca pèr Pilos. Mai aro, rintro, moun bèl enfant, que me chale dins lou cor à te regarda, tu qu' arribes de liuen. Car vènes pas vesita souvènt lou mas ni la taifo, e rèstes dins lou pople, e te plais de vèire lou fube menèbre di Calignaire.

Lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Ansin siegue, moun brave; siéu vengu eici pèr te vèire tu, e saupre se ma maire es

encaro dins lou palais, o se quaucun dis ome l'a presso e se lou lié d'Ulisse, abandouna, es tapissa de làidis estaragno.

E lou baile pourcatié de ié dire:

— Certo, lou cor paciènt, elo rèsto dins toun palais; mai coumbouris si niue e si jour à-n-escampa de plour.

Aguènt ansin parla, prenguè la lanço d'aram; e Telemaque passè lou lindau de pèiro. Alor Ulisse, soun paire, se tirè dóu sèti pèr ié faire plaço; mai Telemaque lou retenguè, e ié diguè:

— Restas asseta, Estrangié; trovaren un autre sèti dins lou jas, e veici un ome que n'adurra un.

Ansin parlè, e Ulisse s'assetè mai. Lou pourcatié expandiguè de ramo verdo emé d'aus dessus pèr Telemaque; aqui s'assetè lou fiéu escari d'Ulisse. E lou pourcatié meteguè proche d'éli de plato de car roustido qu'avien leissa de la vèio; e se despachè de metre lou pan dins li canestèu, e sermè dins uno moco lou vin melicous e s'assetè 'n fàci d'Ulisse. Alor aloungavon li man vers li mèisse davans éli. Mai quand aguèron proun manja e begu, Telemaque diguè au pourcatié:

— Moun brave, de mounte t'es vengu aquel estrangié? coume l'an adu en Itaco? quau soun li marin que l'an mena? car pènsè pas que siegue vengu d'à pèd eici.

E tu, o Pourcatié, ié respoundiguères:

— Certo, moun enfant, te dirai lou vrai. Se fai glòri d'èstre de raço Creteso. Dis qu'a barrula pèr forço vilo d'ome e qu'un Diéu i'a fa 'nsin soun astrado. Aro s'es escapa d'uno barco di Tesprote; es vengu dins moun jas, e te lou fise. Fai d'éu ço que voudras, car es tu que demando.

Lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Eumiéu, as di quicon que me fai peno. Coume farai pèr reçaupre l'estrangié dins moun oustau. Siéu jouine e n'ai pas fisanço à mi man pèr tira revenge d'un ome que me fai escorno; e pèr quant à ma maire, es en chancello, saupre se restara procho de iéu e prendra siuen de l'oustau, fasènt ounour au lié de soun espous e au bon renom dóu pople, vo bèn se seguira lou mai noble di Grè que la recerco e que i'aura fa de douno à mouloun. Mai bord qu'es vengu dins ta bòri, vestirai aquel estrangié d'uno flassado e d'un bèu jargau, e ié dounarai un glàsi à dous tai, emé de sandalo pèr si pèd e lou farai mena mounte soun èime emai soun cor ié dison d'ana. Gardo-lou, se vos, dins toun jas. Mandarai eici d'abihage emé de viéure pèr que te siegue pas à cargo, ni à tu ni à ti coumpan. Mai noun lou leissarai veni eila vers li Calignaire; an trop de croio e soun trop marrit: poudrien iè faire d'escorno, e me fariè grand peno, car es dificile meme à-n-un ome valènt de s'endeveni au mitan d'un fube de gènt que soun mai fort qu'éu.

Mai lou paciènt e divin Ulisse ié venguè:

— Ami, d'abord que m'es permés de respondre, moun paure cor s'estrasso de t'ausi

parla di crime d'aquéli Calignaire, dins toun palais, contro tu tau que te vese. Digo-me se siés gibla pèr toun bon-voulé, o se ti counteirau, empura pèr la voues d'un Diéu, te ahisson; o s'as à te plagne de ti fraire, car es sus éli qu'un ome qu'à de lucha dèu avé fiso. Basto, fuguèsse jouine, emé lou cor que me sènte, o bèn lou fiéu dóu noble Ulisse, o bèn Ulisse éu-meme à soun retour! Voudriéu qu'un enemi me coupèsse la tèsto se deveniéu pas un flèu pèr touto aquelo chourmo, estènt arriba dins lou palais d'Ulisse, Enfant de Laerte. E se pèr lou noumbre me giblavon, iéu soulet, amariéu mai mouri, tua dins moun palais, que de véire de-longo aquéli causo desountado, e mis oste magagna, e mi servicialo malamen vioulado dins lou bèu palais, e mi vin s'abenant, e moun viéure manja sènso mesuro, e tout acò sènso que prengue biais de fini.

Lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Estrangié, vous dirai la verita. Lou pople es pas enmalicia contro iéu. Ai pas à me plagne de fraire en quau se fiso un ome que dèu lucha, s'uno grando rioto s'eigrejo: l'Enfant dóu Tèms a douna un fiéu unen à nosto raço; Arcise engendrè Laerte soulet, qu'engendrè Ulisse soulet; e Ulisse m'engendrè soulet dins soun palais, e me leissè e noun jouiguè de iéu. E sa partènço a fa greia dins l'oustau un fube d'enemi: car li mai noble que mestrejon lis Isclo, Douliqui, Samo, e Zacinte abouscassi, e tóuti aquéli que coumandon dins l'arèbro Itaco, tóuti cercon ma maire e abènon moun oustau. E ma maire ni refuso de noço ahissablo nimai pòu metre fin à-n-acò. Tóuti en festin escoumbourisson moun oustau; e lèu me chabiran tambèn. Mai tóuti aquéli causo soun sus li geinouï di Diéu. Tu, moun brave Eumiéu, vai lèu-lèu dire à la prudènto Penelopo que siéu san e siau retourna de Pilos. Restarai eici: sounjo de tourna eici e digues la novo qu'à-n-elo souleto e que res di Grè lou sachon. Car soun forço que machinon de marrit plan contro iéu.

E tu, o Pourcatié, ié respoundeguères:

— Coumpres. Lou sabe. Dounes d'ordre à-n-un avisa. Mai digo-me se pèr lou meme viage me fau ana pourta la novo au paure Laerte, que jusqu'aro, emai se lagnèsse d'Ulisse, survihavo si travai, e bevié e manjavo emé sa taifo dins l'oustau, quand se n'en sentié; mai despièi que te siés embarca pèr Pilos manjo plus, béu plus e vai plus surviha si travai: es asseta e se lagno, e gouisso, e plouro, e soun cors se seco entour dis os.

Lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Acò es bèn de peno, mai leissen-lou. Se li mourtau poudien chausi, chausirian d'abord lou retour de moun paire. Quand auras anouncia la novo à ma maire, entorno-te e penses pas à varaia pèr champ; mai digo-ié que mande lèu-lèu la beillesso d'escoundoun, pèr dire la novo au Caloge Laerte.

Parlè ansin e faguè despacha lou pourcatié. Aquest prenguè si chambeiroun e lis aguènt courdela sus si pèd, anè vers la vilo; mai escapè pas au regard de Minervo, que s'aflatè, s'estènt facho de cors pariero à-n-uno femo bello e grando, abilo i bèu travai. S'arrestè davans la cabano, e se faguè vèire à-n-Ulisse; e Telemaque la veguè pas, car li Diéu se manifèston pas en tóuti. Mai Ulisse e li chin la veguèron; aquésti japèron pas, mai

fugiguèron esfraia en gingoulant dóu coustat di pouciéu. Minervo ussejè; lou divin Ulisse la veguè, sourtiguè de l'oustau, foro la grando paret dóu jas, e s'aplantè davans elo. La Divesso ié diguè:

— Noble Enfant de Laerte, endùstri Ulisse, aro parlo à toun fiéu e i'escoundigues rèn, pèr fin qu'alestiguès i Calignaire lou mau-destin e la mort, estènt ana vers la vilo. Per iéu sarai pas long-tèms liuen di vàutri, car ai envejo de coumbatre.

Minervo parlè e lou touquè de sa bleto d'or. Ié meteguè entour dóu pitre uno flassado neto em' un jargau. Creissiguè soun cors e lou rajouveniguè. Fuguè mai brun, i e si gauto mai pleno; e 'n péu bluiejant ié venguè sus lou mentoun. La Divesso, acò fa, s'entournè, e Ulisse rintrè dins la cabano. Soun fiéu fuguè espanta, e de l'esfrai mandè si regard d'un autre caire, de pòu que noun fuguèsse un Diéu. Pièi ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Estrangié, venès de vous faire vèire autre que tout escas; avès d'àutri vièsti e voste cors n'es plus lou meme. Certo, sias un di Diéu que soun dins lou large Cèu, mai sieguès-me bèn-voulènt, assoustras-me e vous fàren de bèu sacrifice e de bèlli douno d'or travaia.

Mai lou paciènt e divin Ulisse ié respoundeguè:

— Siéu pas un Diéu. Pèr-de-que me coumpares à-n-un Inmourtau? Siéu toun paire, pèr quau as gemi e soufri tant e tant lis óutage dis Ome.

Aguènt parla 'nsin, embrassè soun fiéu e li lagremo toumbèron de si gauto, car s'èro tengu jusqu'alor. Mai Telemaque poudié pas crèire que fuguèsse soun paire, e ié diguè mai:

— Vous sias pas Ulisse, moun paire; sias un glàri que m'engano, pèr que pièi me lamènte e gouisse encaro mai. Car un ome noun poudrié, de soun si-cap, faire de talo causo, s'un Diéu noun venié que lou faguèsse à soun voulé jouine o vièi. Tout escas erias espeindra e vièi, e aro retrasès i Diéu que repairon dins large Cèu.

Alor l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Telemaque, te couvèn pas de vèire acò coume uno causo demasiado ni que siègues espanta de trouva toun paire dins aquesto cabano. Jamai plus un autre Ulisse vendra eici. Mai iéu siéu Ulisse qu'ai tant soufri e barrula, e que revene après vint an dins la terro de la patrio. Acò es l'obro de la destrùssi Minervo. Es elo que me fai aparèisse coume vòu (car pòu tout), quouro parié à-n-un paure, quouro parié à-n-un jouvènt emé de bèu vièsti; car es eisa i Diéu que soun dins lou Céu de mounta en glòri un ome o de lou rabeissa.

Aguènt parla 'nsin, s'assetè; e Telemaque embrassè soun paire e plouravo, escampant un lavàssi de plour. E plourèron tóuti dous e siéulavon coume d'aiglo o de capoun-fèr arpu en quau de païsan an rauba si pichot pancaro defourniéu: ansin souto sis usso rajavon de lagremo à faire pieta. E lou lum dóu Soulèu se sarié amaga avans la fin de si gème, se Telemaque subran noun avié di à soun paire:

— Queto barco vous a mena dins Itaco, o moun bon paire? quéti marin? car pèns pas que fuguès vengu d’ à pèd eici.

Mai lou paciènt e divin Ulisse ié respoundeguè:

— Moun enfant, te dirai à tu la verita. Li Feacian, abile marinié, m’an adu, coume fan pèr lis àutris ome. M’an mena, endourmi, sus sa nau couchouso; m’an quita dins Itaco, e m’an fa de bèlli douno d’aram e d’or à boudre, e d’estofo teissudo. Ai quita tout acò, counsiha pèr li Diéu, dins uno baumo. Aro siéu vengu eici, averti pèr Minervo, pèr qu’alestiguèn lou chaple de nòstis enemi, Mai denoumbro-me li Calignaire, pèr que sache quant soun e quau soun, e reflechirai se poudèn faire soulet, nàutri dous, o se n’en cercarèn d’autre.

E lou Prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— O moun paire, ai toujours ausi parla de vosto grando glòri, e sabe que sias valènt e de bon counsèu; mai m’avès di quicon que m’estouno grevamen: car es pas poussible que dous ome soulet poscon lucha contro tant d’ome de bon. Soun pas dès nimai vint, soun forço mai e vous dirai lèu soun nombre. De Douliqui soun cinquante-dous jouvènt d’elèi, emé sièis ragas que li seguisson; de Samo soun vint-e-quatre, e de Zacinte vint, e d’Itaco douge, tóuti di mai noble, e em’ éli an lou precoun Medoun e un Chantre divin emé dous Porto-car abile à decoupa. Se lis agarrissèn tóuti acampa dins lou palais, ai pòu que pagon sis óutage d’un biais que nous sara amar e marrit pèr nàutri dous. Mai vous, avisas se l’on pòu trouva quaucun que nous ajude couralamen.

Lou paciènt e divin Ulisse ié respoundeguè:

— Te lou dirai. Mai escouto-me bèn, e vejo s’emé Minervo e Jupitèr lou Paire saren proun, o se nous fau cerca d’autro ajudo.

E lou prudènt Telemaque ié venguè:

— Aquéstis ajudo que disès soun bono, certo: soun entrouna dins li niéu e commandon lis ome e li Diéu Inmourtau.

Mai lou paciènt e divin Ulisse ié tournè dire:

— Restaran pas long-tèms aliuencha de la malo lucho, quouro la forço de Mars decidara pèr li Calignaire o pèr nautre. Mai tu, à l’Aubo, vai à l’oustau e mesclo-te ‘mé li Calignaire arrogant; pièi lou pourcatié me menara à la vilo, coume un vièi paure. E se me fan d’escorno dins l’oustau, soufrisse-lou dins toun brave cor. Se meme me tirasson pèr li pèd à la porto foro l’oustau, se me picon de sis armo, suportou-lou. Mai pamens digo-ié emé de paraulo melicouso que finigon; t’escoutaran pas, car lou jour necre es arriba pèr éli. Quand Minervo drudo en counsèu me lou dira, iéu te farai un signe de la tète, e tu en lou vesènt levaras tóuti lis armo que soun dins lou palais, e vai lis escoundre au founs dóu pesaroun, pièi pèns à-n-engana li Calignaire quand te li demandara:

— Lis ai messo à l’abri dóu fum; car semblavon plus lis armo qu’Ulisse leissè quand partiguè pèr Troio, mai èron ternido pèr lou fum dóu fiò. Pièi l’Enfant dóu Tèms m’a

mes dins l'ideio acò qu'es mai grèu: ai pòu que vous estènt enebria, s'auboure uno garrouio entre vautre e vous faguès de mau lis un lis autre: acò desoundrarié lou festin e voste calignage, car lou ferre atrivo l'ome.

E laisso pèr nàutri dous que dous glàsi, dos pico e dous blouquiè de pèu de biòu, à poutado de man, que li pousquen sesi quand s'abrivaren sus d'éli. Pièi Minervo e Jupitèr ié treboullaran la ment. Aro te dirai outro causo, escouto-me bèn: se vertadieramen siés de moun sang, que degun sache acò, ni Laerte, ni lou Pourcatié, ni res di varlet, ni meme Penelopo. Que nàutri dous soulet sachen l'èime di servicialo e di ragas, pèr esprouva aquéli que nous fan d'ounour e nous cregnon, em' aquéli que se souciron pas de nautre e que te mespreson.

E soun fiéu illustre ié respoundegùe:

— O moun paire, segur counèitès pièi moun courage, car la flaco me tèn pas; mai me sèmblo qu'acò nous sara gaire eisa, e vous demande de ié pensa. Anarès long-tèms ansin pèr prouva cadun di ragas en anant pèr li champ, dóu tèms que li Calignaire, siau dins voste palais, devourisson li bèn sèns vergougno e sèns mesuro. Segur poudès esprouva li servicialo que vous mespreson em' aquéli que soun innocènto. Mai voudriéu pas esprouva lis ome di jas: lou faren plus tard, s'avès vertadieramen pèr counèisse un signe de Jupitèr.

Ansin se parlavon entre éli. Dóu tèms, la bello barco qu'avié adu de Pilos Telemaque emé si sòci, èro menado, en Itaco. Quand fuguèron arriba dins lou port prefound tirèron la negro barco en terro, e li ragas afouga empourtèron lis agrès; aduguèron li douno tras que bello dins l'oustau de Clitie. Pièi mandèron un precoun vers lou palais d'Ulisse, pèr dire à la prudènto Penelopo que Telemaque èro resta en campagno e lis avié remanda en vilo, de pòu que la noblo rèino s'esfraièsse e fuguèsse en plour. Mai lou precoun e lou Pourcatié se rescountrèron pèr lou message; e quand fuguè arriba à l'oustau dóu rèi, lou precoun diguè au mitan di servicialo:

— Rèino, voste enfant escari es deja retourna.

E lou Pourcatié diguè à Penelopo ço que Telemaque i'avié douna ordre de dire. Mai quouro aguè fa soun message sourtiguè di court e dóu palais e s'entournè devers si porc.

Li Calignaire, triste e atupi, sourtiguèron dóu palais, foro la muraio de la court, e s'assetèron aqui davans li porto. Eurimaque, Enfant de Poulibe, coumencè de ié parla:

— Ami, veici uno bello acioun ourgueiouso aquéu Telemaque d'avé fa lou viage que disian que coumplirié pas. Mai, anen, tiran à la mar uno barco soulido e acampen de remaire pèr lèu averti nòstis ami de tourna vitamen à l'oustau.

Avié pas fini de parla, quouro Anfinome s'estènt revira, de sa plaço veguè intra dins la rado prefoundo uno barco, velo cargado e li marin li rèmen en man. Alor sourtiguè e diguè à si coumpan:

— Manden plus de message, car aquésti soun dins lou port. Quauque Diéu lis aura averti, vo bèn an vist passa la barco e l'an pas agudo.

Ansin parlè e tóuti s'aubourant, courriguèron sus lou ribeirés. Tant-lèu li marin tirèron la negro barco en terro, e li ragas afouga levèron lis agrès. Pièi anèron tóuti en Plaço, e leissèron res, ni jouine ni vièi, s'assetà au mitan d'éli. Alor Antinòu, Enfant d'Eupeitès, ié diguè:

— O Diéu! coume lis ome an garda aquel ome de tout mau! Tout lou jour de gaito s'anavon asseta sus li roucas bacela di vènt. Meme à soulèu intrant avèn jamai coucha 'n terro, mai navegavian sus mar emé nosto barco couchouso, esperant l'Aubo divino, calant embusc à Telemaque pèr lou prene e lou faire peri: dóu tèms un Diéu l'a ramena à l'oustau Mai perpensèn soun mau-trepas. Fau pas que nous escape, car crese pas qu'eu vivènt nautre coumpliguèn nòsti plan. Es egrègi pèr l'èime e la vouldonta; e dins lou pople nous soun plus en favour. Esperen pas qu'a sèmpe li Grè au Counsèu, car crese pas que s'aflaquisse, mai gardara soun iro; e, s'aubourant au mitan d'éli, dira que machinavian contro eu lou mau-trepas e que l'avèn pas atrouva. E lou pople, entendènt acò, nous lausaran pas. Ai pòu que nous fagon de mau e nous foro bandigon de nosto terro pèr nous fourça d'ana en terro estranjo. Passen-ié davans e tuen-lou en campagno, liuen de la vilo, o sus la routo. Ié prendren soun bèn e si richesso que nous partiren coume se dèu entre nautre; e dounaren l'oustau à sa maire em' à-n-aquèu que l'espousara. Mai se moun discours vous desplais, se vouldès que visque e jouïgue de si bèn peirenau, escoumbourissen plus si bòni richesso en nous acampant eici, mai que cadun retira dins soun oustau recerque Penelopo e ié fague de douno; e aquest la prendrié que ié farié lou mai de douno e que serié nouma pèr lou sort.

Ansin parlè, e tóuti restèron mut. Pièi Anfinome, Enfant illustre de Nisos e felen d'Arète prenguè la paraulo: vengu de Douliqui, drudo en seisseto e en erbage, èro en tèsto di Calignaire e plasiè lou mai à Penelopo pèr soun parla, car èro de bon judice; e, d'un cor bèn-voulènt, parlè 'nsin:

— Ami, iéu dóu mens voudriéu pas tua Telemaque, car es grèu de tua un sagatun de rèi. Mai demanden lou counsèu di Diéu. Se lou grand Jupitèr nous aprovo, iéu-meme lou matarai e acourajurai lis autre; mai, se li Diéu nous destourbon, iéu vous counsèie de ié plus pensa.

Ansin parlè Anfinome, e sa dicho plasiguè. Alor s'aubourèron e intrèron dins l'oustau d'Ulisse, pièi s'assetèron sus de fautuei lusènt. Alor la prudènto Penolopo vouguè parèisse davans li Calignaire arrogant. Avié sachu lou plan qu'avien tira de tua soun enfant, e lou precoun Medoun que lou sabié, i'avié di. Venguè emé si servicialo; mai quand Penelopo, noblo entre li femo, fuguè arribado davans li Calignaire, s'aplantè sus lou lindau de la bello sallo em' uno plecho courouso sur li gauto. E abrivè Antinòu en ié disènt:

— Antinòu, arrogant machinaire de crime, dison pamens dins Itaco que siés lou meïour d'aquéli de toun tèms pèr li counsèu e lou parla. Mai siés pas ço que dison. Dessena! de-

que vos machina contro Telemaque la mort e lou mau destin? Te soucites pas que Jupiter siegue lou temouin di pregaire, e que siegue uno causo impio de perpensa de mau lis un contro lis autre. Sables pas que toun paire aguè la retirado eici quand fugissié soun pople? Car èron enmalicia contro éu: emé d'escumaire Tafian avié fa ranchi li Tesproto que soun nòstis ami; e lou pople voulié lou tua, e i'escarchi lou cor e ié devouri si bèlli richesso. Mai Ulisse li retenguè e lis empachè de lou faire, e, aro, tu as lou front d'arrouina soun oustau, e cèrques sa femo, e tues l'enfant, e m'endoulouires malamen! Pèr iéu te dise de fini e de faire fini lis autre.

Eurimaque, Enfant de Poulibe, ié rebequè:

— Fiho d'Icàri, prudènto Penelopo, agues fiso e te fagues plus de soucit. Viéu pas e viéura pas, aquéu que, iéu vivènt e mis iue vesènt, metra la man sus toun fiéu. Car lou dise, e ço que dise lou farai: soun sang encre tant-lèu rajarié long de ma pico. Ulisse, destrüssi di castelar, me faguè souvènt asseta sus si geinouï, e me dounavo de si man de car roustido e de vin rouge. Es pèr acò qu'ame Telemaque en dessus de tóuti lis àutris ome. Iéu ié dise de pas cregne la mort, dóu mens venènt di Calignaire, car es pas poussible d'escapa la que vèn di Diéu.

Ansin parlè pèr la rassegura; mais éu-meme alestissié la mort de Telemaque. Penelopo mountè dounc dins la claro chambro d'aut, e plourè son car Ulisse jusquo tant que Minervo dis iue glas, aguè vuja sus si parpello la douço som.

Vers lou vèspre, lou Pourcatié tournè vers Ulisse e soun fiéu. Aquésti alestissien lou soupa, aguènt escoutela un porc d'un an. Mais Minervo se tenènt proche d'éu, touquè Ulisse de sa bleto e lou faguè mai un vièi, e iè meteguè entour dóu cors de peiandro, de pòu que lou pourcatié lou recouneiguèsse e noun anèsse anuncia à la prudènto Penelopo, pousquènt pas teni lou secrèt.

Telemaque proumié diguè:

— Siés revengu, brave Eumiéu. Que brut se douno en vilo? Li Calignaire soun-ti revengu de soun embusc? vo bèn espèron encaro que torne?

E tu, o Pourcatié, ié respoundeguères:

— Ero pas moun soucit de saupre e de demanda en vilo; car moun cor me disié de lèu tourna, aguènt fa moun message. Mai un precoun manda pèr ti coumpan s'es rescountra emé iéu, e a parla proumié à ta maire. Pamens sabe quicon mai, e l'ai vist de mis iue. En sourtènt de la vilo, dóu turrett de Mercùri ai vist uno barco couchouso qu'intravo dins lou port; èro cargado d'ome, de blouquié, de lanço à dous tai. Ai pensa qu'èro li Calignaire, mai lou sabe pas au just.

Ansin parlè, e Telemaque riguè en regardant soun paire, mai sènso que lou Pourcatié lou veguèsse.

Quand aguèron fini lou travai e que lou soupa fuguè lèst, manjèron, e se contentèron lou cor. Mai quand aguèron proun manja e begu, sounjèron de s'ana jaire e prenguèron li douno que i'aduguè la Som.

CANT XVII

LOU PAURE QUE DEMANDO

Pèr En FREDERI BOHN

En tre que l'Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, Telemaque, lou fiéu escari dóu divin Ulisse, courdelè de bèlli sandalo à si pèd, prenguè 'no pico soulido, bèn à sa man, e lèst pèr parti, diguè au Pourcatié:

— Paire, vau à la vilo, pèr que ma maire me vègue car crese pas que finigue de ploura ni de se descounsoula davans que m'ague revist. Te dise pièi eiçò: meno aquéu paure estrangié à la vilo pèr que ié demande soun viéure. Aquéu que voudra ié douna lou manja e lou béure lou fara. Aclapa coume siéu de malastre, pode pas assousta tóuti lis ome. S'aquel estrangié n'en pren malício, ié sara mai dur à passa; mai iéu ame de parla franc.

E l'avisa Ulisse ié venguè:

— Ami, vole pas que me retèngon. Vau miés demanda soun viéure dins la vilo qu'i champ. Aquéu que voudra, dounara. Volepas mai demoura dins ti jas pèr óubeĩ en tóuti lis ordre d'un baile. Tu, parte; e lou Pourcatié me menara coume dises, quand me sarai caufa à la regalido dóu fiò e que la calour me sara vengudo; car n'ai rèn mai qu'aquéli peiandro, e ai pòu que la fresquiero dóu matin me prèngue; dison que la vilo es liuencho.

Ansi parlè. Telemaque sourtiguè de la cabano e marchè vitamen en pensant au chaple di Calignaire. Pièi, arriba au palais poupulous, apielè sa pico contro uno auto coulouno e intrè 'n passant lou lindau de pèiro. Tant-lèu, la beilessò Euriclèio, qu'expandissié lis aus sus li fautuei bèn gaubeja, lou veguè proumiero. E venguè vers éu touto en plour. E lis

àutri servicialo dóu paciènt Ulisse s'acampèron entour de Telemaque, e l'embrassavon, e beisavon sa tèsto e sis espalo. La prudènt Penelopo sourtiguè à la lèsto de sa chambro novialo, pariero d'Artemis o de la Vènus d'or. E, plourant, embrassè soun fiéu escari, e beisè sa tèsto e si bèus iue, e ié diguè 'mé de geme aquéli paraulo aludo:

— Siés dounc tourna, Telemaque, ma bello lus! cresiéu plus de te revèire, despièi que siés parti sus d'uno nau pèr Pilos, à ma dessaupudo e contro iéu, pèr saupre de toun paire. Mai digo-me léu ço qu'as sachu.

E lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Ma maire, faguès pas eigreja mi lagremo, esmouvès pas moun cor dins lou pitre, iéu que vene d'escapa de la mort. Mai bagnas vous, cargas de raubo fresco e mountas emé li servicialo dins li chambro d'aut pèr faire vot en li diéu de bèllis ecatoumbo que ié counsacrarés, se Jupitèr me douno de prene moun revenge. Pèr iéu vau en Plaço, cerca 'n oste que m'a segui à moun retour. L'ai manda davans emé li coumpan parié di diéu; ai di à Piriéu de lou mena dins soun oustau, de lou souigna e de ié faire ounour jusquo que siegue de retour.

Ansin parlè, e noun parlè de-bado. Penelopo se bagnè, prenguè de raubo fresco, mountè 'mé si servicialo dins li chambro d'aut e faguè vot, en tóuti li diéu, de bèllis ecatoumbo que ié counsacraré, se Jupitèr dounavo à Telemaque de prene soun revenge.

Aquest, sourtiguè pièi de l'oustau, tenènt sa lanço. Dous chin courrènt lou seguissien. Minervo espargiguè sus d'éu uno gràci divino. Tout lou pople lou badavo quand passavo. E li Calignaire famous ié fasiè coumplimen, tóuti groupa à soun entour; mai dins soun amo perpensavon sa rouino. Se tirè liuen d'éli, e s'anè asseta aqui monte i'avié Mentor, Antife e Alitero, vièis ami de soun paire. S'assetè, e aquésti ié demandavon de tout. Piriéu, famous pèr la lanço, venguè vers éli menant soun oste vers la Plaço, en vilo. Telemaque se virè tant-lèu de vers l'Estrangié; mai Piriéu diguè premié:

— Telemaque, mando lèu li servicialo à l'oustau que te baie li douno de Menelau.

E lou Prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Sabèn pas coume viraran lis affaire. Se li famous Calignaire me tuon à l'escoundudo dins l'oustau e se partisson mi bèn peirenau, vole qu'aquéli douno siechon tiéuno Se ié mande lou mau-destin e la mort, alor me lis adurras, countènt, dins moun oustau e me n'en gaudirai.

Aguènt ansin parla, menè vers l'oustau soun oste malastra. E quand fuguèron rendu, quitèron si flassado sus li sèti e li fautuei, e se bagnèron dins de bagnadouiro liso. E quand lis aguèron fa bagna e voun d'òli redoulènt, li servicialo li vestiguèron de jargau e de flassado pelouso, e s'assetèron sus de fautuei. Uno servicialo ié vujè l'aigo d'uno eigadiero d'or dins un plat d'argènt pèr se lava li man. Pièi ié meteguè davans uno taulo neto; e la venerablo beillesso, bèn-voulènto pèr tóuti, la carguè de pan qu'avié adu e de mèisse en aboude. Penelopo s'assetè contro éli, à la porto de la salo, e clinado sus soun sèti, fielavo la lano fino. Alounguèron li man vers li mèisse davans d'éli; e quand se

fuguèron leva la set emai la fam, la prudènto Penelopo diguè proumiero:

— Telemaque, remonterai dins ma chambro nouvialo, e m'ajassarai sus lou lié devengu pèr iéu doulènt, de longo bagna de mi plour, despièi lou jour qu'Ulisse es ana vers Ilioun emé li Fiéu d'Atriéu; e vos pas me dire ço qu'as sachu dóu retour de toun paire, avans que li famous Calignaire rintron dins l'oustau.

E lou prudènt Telemaque ié venguè:

— Ma maire, vous dirai la verita. Sian ana vers Pilos, encò dóu prince di pople, Nestor. Aquest m'a aculi dins soun grand palais e a agu siuen de iéu coume un paire de soun enfant que revèn de liuen. Ansin m'an aculi, tant éu que si fiéu. Mai m'afourtiguè que pa 'n ome sus terro i'avié rèn di dóu malastra Ulisse, que fugue mort o viéu. E m'a manda em' un càrri e de chivau vers Menelau l'Enfant d'Atriéu. Aqui ai vist l'Argiano Eleno, que pèr elo tant de Grè e tant de Trouian an soufri, à la voulounta di Diéu. E lou valènt Menelau m'a demanda perqué veniéu dins la divino Lacedemouno: i'ai di lou vrai e m'a respoundu 'nsin:

— Diéu! de couard voudrien s'ajassa dins lou lié d'un valènt ome! Coume uno cèrvio a leissa dins lou repaire d'un leioun caloussu si cervioun nouvèu e tetaire, dóu tems qu'elo vai pasturga sus lis auturo o dins li vau tepudo; mai veici que lou leioun rintrant dins soun repaire esgorjo malamen tóuti li cervioun: ansin Ulisse ié fara subi la malo escoutelado. Plasigue à Jupitèr, em' à Minervo, em'à-n-Apouloun, qu'Ulisse vèngue au mitan di Calignaire coume faguè, dins Lesbos bèn bastido, quand s'aubourè contro lou Filoumelèido pèr lou lucha, e que l'esterniguè! Tóuti li Grè se n'en gaudiguèron. Bouto, la vido di Calignaire sarié courto e si noço sarien amaro. Mai ço que me demandes en me pregant, te lou dirai sènso rèn t'escoundre coume me l'a di lou Vièi de la Mar, noun messourguié. Te dirai tout e noun t'escoundrai rèn. M'a di qu'avié vist Ulisse reboulissènt de malo doulour dins l'isclo e li demoro di la Ninfo Calipsò que lou retèn de forço; e pòu pas gagna la terro de la patriò, car éu a n'a plus de barco arnejado de rèm ni de coumpan que poscon lou ramena sus l'esquinasso de la mar.

Es ansin que m'a parla Menelau, illustre pèr la lanço. Pièi siéu parti, e lis Inmourtau m'an fa espira un vènt en favour, e m'an lèu ramena sus la terro de la Patriò.

Parlè 'nsin, e Penelopo fuguè treboulado dins soun amo. E lou divin Tiéuclimèno ié venguè:

— O digno mouié d'Ulisse, certo Telemaque saup pas tout. Escouto mi paraulo: te dirai la verita e noun t'escoundrai rèn. Que Jupitèr, lou premié d'entre li Diéu, lou sache! e que lou sache aquelo taulo de l'oste, e que lou sache l'oustau dóu valènt Ulisse mounte siéu avengu! Certo Ulisse es deja sus la terro de la patriò. Escoundu o barrulaire, cerco de saupre li causo menèbro que se passon e perpenso la rouino di Calignaire. Acò 's dins lou signe qu'ai vist sus la barco à banc d'apès e qu'ai fa saupre à Telemaque.

E la prudènto Penelopo ié respoundeguè:

— I Diéu plasigue, Estrangié! ti paraulo se coumpliguèsson! saupras lèu alor moun

amistanço, e de iéu tendras de douno nombrouso, e cadun dis ome te dira bèn-astu.

Ansin se parlavon. E dou tèms li Calignaire, davans lou palais d'Ulisse, sus lou bèu bardat ounte espaçavon d'abitudò sa croio, se gouspihavon de manda li palet e li flècho. Mai quand l'ouro de manja venguè, e que li fedo arribavon de tóuti li caire di champ em' aquéli que li menavon toujours, alor Medoun, que i'agradavo lou mai de tóuti li precoun, e que manjavo à sa taulo, ié diguè:

— Jouvènt, aro que vous sias gouspiha de jouga intras dins l'oustau qu'alestiguèn lou repas: car es jamai marrit de manja à soun ouro.

Ansin parlè, e tóuti s'aubourèron e rintrèron dins l'oustau. Uno fes dedins, quitèron si flassado sus li sèti e li fautuei. Pièi escoutelèron li bèlli fedo e li cabro grasso, e tambèn li porc gras em' uno junego; e adoubèron lou repas.

Dóu tèms, Ulisse emé lou brave pourcatié èron lèst pèr veni di champ à la vilo, e lou baile di pourcatié parlè proumié:

— Parten, moun oste! abord que vos ana vuei à la vilo, coume l'a di lou mèstre. Certo, t'auriéu vougu leissa pèr garda li jas. Mai ai cregnènço dóu mèstre e ié fau ounour, e vole pas que me charpe, car li reproche di mèstre soun grèu. Fassen camin. Lou jour baïso e farié mai fres pèr tu sus lou vèspre.

Alor l'avisa Ulisse ié respoudegùè:

— Coumprés; lou sabe; farai ço que me dise avisadamen. Anen, meno-me, e douno-me 'n bastoun, pèr me regi, d'abord que dises lou camin soude.

Aguènt parla 'nsin, meteguè sus sis espalo uno marrido biasso touto traucado em' uno courrejo recrouquihado. Eumiéu ié donnè lou bastoun que i'agradavo e partiguèron, leissant li chin garda li pouciéu emé li chouro. E Eumiéu menè ansin vers la vilo soun mèstre coume un paure vergougous emé soun bastoun e tapa de miseràbli peio.

En anant pèr lou camin arèbre arribèron proche de la vilo e de la font di bèllis aigo mounte venien tira d'aigo li vilandrié. Itaque, Nerite e Poulitour l'avien bastido; e tout alentour, i'avié 'n bos sacra de piblo eïgaliero, tout enviroûna d'aigo; e uno aigo frejo rajavo d'aut d'un roucas. I'avien dreïssa dessus un autar di Ninfo ounte fasien de sacrifice tóuti li viajadou.

Es aqui que Melànti, enfant de Douliè, li rescountrè tóuti dous. Menavo li mai bèlli cabro de soun troupeu pèr lou repas de Calignaire, e dous pastre lou seguissien. Alor, en vesènt Ulisse e Eumiéu, ié cerquè garrouio e ié diguè de mot groussié e laid; e l'amo d'Ulisse n'en fuguè esmougudo:

— Veïci qu'un marrit meno un autre marrit! ansin un diéu douno un parié à-n-un semblable. Pourcatié pudènt, mounte aduses aquéu galavard, aquéu mau-fachous mendicaire, aquéu gasto-repas; gausira sis espalo à s'apiela en tóuti li porto, demandant li soubro, e noun jamai li glàsi o li peiròu, douno dis oste. Se me lou dounaves ié fariéu garda mi jas e li curarié; adurié l'apaiage i cabrit; e de béure lou pichot-la, acò ié farié la cueïso grasso. Mai dèu sache faire que de marrido obro, e vòu pas rustica; amo miés

ana dins lou pople demanda pèr repaïsse soun vèntre glout. Iéu te lou dise, e ço que dise se fara: se rintro dins lou palais dóu divin Ulisse, si costo se gausiran souto lis escabèu que lis ome ié mandaran à la tèsto.

Aguènt parla ‘nsin, dóu foulige se rounsant sus d’èu, ié dounè ‘n cop de pèd à l’anco, sènso lou pousqué destourba dóu camin: mai éu restè tanca. Ulisse balancè de ié leva l’amo d’un cop de barro, o se l’aubourant de terro, i’escracharié pas la tèsto sus lou sòu. Mai se retenguè dins soun amo; e lou pourcatié, aguènt vist acò s’enmaliguè e diguè en levant li man:

— Ninfo fountaniero, fiho de Jupitèr, se jamai Ulisse a brula pèr vautre li garro grasso dis agnèu e di cabrit, fasès que moun vot se coumpligue! Revenguèsse aquel ome, e qu’un diéu l’aduguèsse! Alor, o Melànti, esparpaiarié aquelo supèrbi qu’espacejes sèns vergoungo, en barrulant pèr la vilo, dóu tèms que li n pèrdon si fedo.

E lou cabraire Melànti ié rebequè:

— O Diéu! de que dis aquéu chin rusa? Mai lou menarai lèu, iéu, sus d’uno barco negro, liuen d’Itaco, e n’en tirarai un bon pres. Basto, li Diéu! Apoloun de l’arc d’argènt matèsse vuei Telemaque dins soun palais, o que lou giblèsson li Calignaire, coume es verai qu’Ulisse a perdu lou jour de la revengudo, apereilalin.

Aguènt parla ‘nsin, li leissè marcha plan e li plan e li passè; arribè lèu au palais dóu Rèi. E tant-lèu intrè e s’assetè entre li Calignaire, proche d’Eurimaque que l’amavo forço. E ié dounèron sa part di viando e la venerablo beïlesso i’aduguè de pan.

Alor Ulisse e lou brave pourcatié estènt arriba, s’arrestèron. Lou cant de la quitarro boumbudo i’arribè, car Fèmi coumençavo de canta au mitan di Calignaire. E Ulisse, prenènt la man dóu pourcatié, ié diguè

— Eumiéu, certo, veici li bèu palais d’Ulisse. Es eisa de li recounèisse entre tóuti, talamen dessèmlon lis autre; la cour es facho d’uno muraio em’ uno garlando, e li porto à dous batènt soun soulido; i’a pas d’ome que li pousquèsson assali. Coumprene que soun forço à-n-aquèu counvit, car lou fum di graïssò n’en mounto; e ressono la quitarro, que li Diéu faguèron la coumpagno di festin.

E lou Pourcatié ié respoudeguè:

— As coumprès eisa, car siès pas dessena. Mai veguèn ço que nous fau faire: s’intraras premié dins lou palais bèn prouvesi, e te grandiras vers li Calignaire, e iéu demourarai eici; vo bèn se vos resta, anarai proumié: mai te faudra gaire resta deforo, de pòu que te picon o te fagon parti. Decido-te.

E lou paciènt e divin Ulisse ié respoudegué:

— Coumprès, lou sabe. Farai avisadamen ço que me dises. Passo proumié, iéu demourarai eici. Siéu abitua i plago e moun amo es paciènto, car n’ai forço passa sus mar e dins la guerro. Arribara em’ éli ço que fau qu’arribe. Pode pas mai escoundre l’aulo fam de moun vèntre, que douno tant de mau is ome, e que fai armeja li barco à

banc d'apès sus la mar esterlo pèr pourta la malamagno is enemi.

Ansin se parlavon, e un chin que se radassavo aqui, levè la tèsto e dreissè l'auriho. Èro Argus, lou chin qu'Ulisse avié abari éu-meme, e que soun mèstre n'avié pas jouï, estènt parti pèr Ilioun. Li jouvènt dins lou tèms lou menavon cassa li cabro sóuvajo, li cèrvi e li lèbre dins li bos; e aro, lou mèstre parti, jasié, abandouna, sus lou femié di miòu emai di biòu qu'èro leissa 'qui, davans li porto, e que lis esclau d'Ulisse venien pièi leva pèr endrudi lou bèn. Argus rebalavo aqui plen de lengasto. E subran, coume recouneissié Ulisse, remenè la co e beissè l'auriho; mai pousquè pas mai s'avança vers soun mèstre; e aquest en lou vesènt eissuguè 'n plour, en s'escoundènt d'Eumiéu.

E ié demandè:

— Eumiéu, es uno meraviho aquéu chin que se radasso sus lou femié: soun cors es bèu; sabe pas se fuguè bon courrière, em' aquéli formo, o s'es un d'aquéli chin que li ome an à sa taulo, e que li mèstre nourrisson pèr soun plesi.

E lou pourcatié ié respoundeguè:

— Es lou chin d'un ome qu'es mort liuen d'eici. S'avié la bèuta e lou biais coume quand Ulisse lou leissè en partent pèr Troio, sariés meraviha de soun courre e de sa forço. I'avié pas de bèsti fugissènt au founs di séuvo espesso que ié poudié 'scapa; e li couneissié i piado. Aro es aclapa de mau. Soun mèstre es mort liuen de la patrio, e li servicialo inchaiènto lou sougnon pas. Lis esclau, quand li mèstre coumandon plus volon plus faire ço que se dèu, car Jupitèr que vèi liuen lèvo la mita dóu voulé à l'ome, lou jour que lou met dins l'esclavitudò.

Aguènt parla 'nsin, intrè dins lou bèu palais que travessè pèr ana vers li famous Calignaire. E la negro Mort prenguè Argus lou moumen que revesié Ulisse après vint an.

Telemaque veguè lou proumié Eumiéu travessa l'oustau e ié faguè 'n signe que venguèsse lèu. E lou Pourcatié, l'aguènt vist, prenguè lou sèti dóu Porto-car que servissié li viando en abounde i Calignaire e li partissié entre li counvida. Eumiéu pourtè lou seti davans la taulo de Telemaque e s'assetè. E 'n precoun ié pourgiguè uno part di mèisse e dóu pan dóu canestèu.

Gaire après d'èu Ulisse intrè dins l'oustau, coume un vièi e miserable mendicant sus soun bastoun e tapa de láidi peio. E s'assetè sus lou lindau de frai, en dedins di porto, e s'apiejà sus li post de ciprès qu'un fustié avié dins lou tèms abilamen lisado e dreissado d'escaire. Alor Telemaque, aguènt parla au pourcatié, prenguè 'n pan entié dins la bello canestello, e de viando tant que si man n'en poudien teni; e ié diguè:

— Porto acò, e douno-lou à l'Estrangié; e digo-ié que demande en tóuti li Calignaire. La vergougno vau rèn au paure.

Ansin parlé, e lou pourcatié l'aguènt entendu, s'aflatè d'Ulisse e ié diguè aquéli paraulo

aludo:

— Telemaque, o Estrangié, te semound acò e te fai dire de demanda en cadun di Calignaire. E dis que la vergougno vau rèn au paure.

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Rèi Jupiter! Fai que Telemaque siegue uros entre lis ome, e que se coumpligue tout ço que dins soun èime desiro.

Ansin parlè, e prenènt di dos man, pausè lou viéure davans si pèd sus l'ordo biasso; e manjavo dóu tèm que cantavo lou Chantre dins la salo. Mai lou Chantre divin se taisè e li Calignaire faguèron un grand sagan, e Minervo s'aflatant d'Ulisse, l'acouragè que demandèsse i Calignaire, pèr counèisse quau èron li bon e quau li marrit. Mai pas un se devié escapa de la mort. Ulisse se despachè de demanda en cadun, en coumencant à drecho e en pourgissènt li dos man, coume fan li paure. E éli ié dounavon, n'aguènt pieta, e s'estounavon, e se demandavon quau èro e de moute venié. Alor lou cabraire Melànti ié diguè:

— Escoutas-me, Calignaire de la Rèino preclaro, vous parlarai d'aquel estrangié qu'ai deja rescountra. De segur es aquéu que lou pourcatié a mena eici; mai sabe pas sa raço.

Ansin parlè, e Artinòu charpè lou Pourcatié en ié disènt:

— Pourcatié famous perqué as mena 'quel ome à la vilo? N'avèn pas proun de lànfri e d'àutri mendicaire menèbre, gasto-repas? Atroves dounc pas marrit qu'aquéli que soun eici acampa devourigon lou bèn dóu mèstre, e nous aduses encaro aquéu?

E lou pourcatié Eumiéu ié respoundeguè:

— Antinòu, dises pas de bòn resoun, emai siegues abile. Quau fai veni un estrangié que noun siegue ome biaissu, devinaire, mège, fustié, chantre ispira di diéu, que l'on se chalo de l'ausi? Aquéli, lis ome li fan veni à travers la terro inmènso. Mai un paure, degun lou sounarié, pèr se lou reproucha pièi. Siés, tu, lou mai dur di Calignaire pèr li servidou d'Ulisse, e pèr iéu subretout. Mai me n'en fau pas soucit, tant que la prudènto Penelopo e Telemaque viéuran dins lou palais.

Lou prudènt Telemaque ié venguè alor:

— Taise-te, respondes pas tant de paraulo. Antinòu a l'abitudine de cerca garrouio pèr si paraulo reguergo, e d'aquissa lis autre.

Ansin parlè, pièi diguè à-n-Antinòu aquéli paraulo aludo:

— Antinòu, prenes siuen de iéu coume un paire de soun enfant, tu que donnes ordre emé de paraulo vioulènto à-n-un oste de sourti de moun palais! Mai qu'un Diéu te fague pas óubeï. Douno à-n-aquel ome, te n'en farai pas lou reproche. Meme te l'ourdoune. Ansin faras ounour à ma maire em' i servidou que soun dins lou palais dóu divin Ulisse. Mai pèr acò n'as pas talo pensado dins l'èime, e ames miés manja forço que douna à-n-un autre.

E Antinòu de ié répondre:

— Telemaque, parlaire arrogant e ahiours, de qu'as di? Se tóuti li Calignaire dounavon tant que iéu, aquest sarié tengu liuen dóu palais au mens tres mes.

Ansin parlè e prenènt souto taulo l'escabèu ounte pausavo li pèd en manjant, lou menacè. Mai tóuti lis autre dounèron à-n-Ulisse e rampliguèron sa biasso de car emai de pan. E deja Ulisse s'entournavo pèr tasta li douno di Grè, mai s'aplantè davans Antinòu e ié diguè:

— Douno-me, l'ami! car me sèmbles pas lou piège di Grè, mai lou meieur, retrasènt à-n-un rèi. Adounc, fau que me donnes mai que tóuti, e te lausarai sus la terro inmènso. Iéu tambèn ai agu moun oustau au mitan dis ome, siéu esta riche e urous, e dounave souvènt i paure, quau que fuguèsson e pèr tant miserable que venguèsson. Aviéu forço servidou e tóuti li causo que fan bèn viéure lis ome e li fan dire fourtuna. Mai l'Enfant dóu Tèms a tout arrouina: èro sa voulounta. Me mandè en Egitto emé d'escumaire barrulant, pèr que mouriguèsse. Après cinq jour faguère ourmeja mi nau à dous rèng dins lou Nil. Alor dounère ordre à mi sòci de resta proche li nau pèr garda, e mandère d'alucaire pèr agacha. Mai aquésti, esmarra pèr soun audàci e sa forço, afoundrèron li bèlli terro dis Egician, menèron si femo e si pichot e tuèron lis ome. E lou brut n'arribè à la vilo; e li gènt, ausissènt la rumour, arribèron à l'aubo, e touto la plano s'empliguè de sódard, de cavalié, dóu trelus de l'aram. E Jupitèr, bendo-pericle, faguè fugi mi coumpan; pas un tenguè tèsto e la mort lis agouloupè de tout caire. N'i'aguè forco de tua e lis autre fuguèron enmena pèr èstre esclau. E lis Egician me dounèron à Dmetour, Enfant de Iase, que mestrejavo à Cypre e me i'aduguè; e d'aqui siéu vengu eici aguènt forço soufri.

E Antinòu de répondre:

— Quet Diéu a mena eici aquéu flèu? Tèn-te au mitan de la salo, liuen de ma taulo se vos pas vèire tout aro uno Egitto em' uno Cipro amaro, autant vrai que siès un mendicaire afrounta e sens vergougno. T'arrèstes davans tóuti, e te dounon sèns mesuro, car i'a rèn que lis empache de douna ço qu'es pas d'éli, e an tout en abounde.

Alor l'avisa Ulisse en se revirant, diguè:

— O Diéu! as pas l'èime que counvèn à ta bèuta; à-n-aquéu que te vendrié demanda dins toun oustau de tu, ié dounariés pas meme la sau, tu que pos pas soufri, meme à la taulo d'un autre, de douna un pau de pan quand tout es à revouire eici.

Ansin parlè, e Antinòu fuguè mai que mai amali dins soun cor, e lou regardant d'un iue torge, ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Crese pas que sortes franc d'àuvari d'aquel oustau, abord qu'as di aquelo marrido resoun.

Ansin parlè; e prenènt l'escabèu, n'i'en poutè 'n cop sus l'espalo drecho dins lou d'aut dis esquino. Mai Ulisse restè tanca coume un marrò e lou cop d'Antinou lou faguè pas branda. Mai sènso muta, cabessejè, perpensant grevamen. Pièi tournè s'assetta sus lou

lindau, quitè au sòu sa biasso pleno e diguè i Calignaire:

— Escoutas-me, Calignaire de la Rèino preclaro, que vous digue ço que me dis lou cor dins moun pitre. I'a pas de mau ni d'ouunto quand un ome es pica pèr si bèn, pèr si biòu o pèr si blànqui fedo; mai Antinòu m'a pica pèr ma fam, car la fam adus forço mau is ome. Se i'a un Diéu pèr li paure e se i'a de Feràmio, la mort sesigue Antinòu avans si noço.

Antinòu alor ié venguè:

— Manjo siau, Estrangié, vo bèn sorte; de pòu qu'aquéli jouvènt noun te tirasson dins lou palais pèr li pèd o pèr li man, tu que parles ansin; e que noun t'escartèiron.

Ansin mutè, mai lis autre lou charpèron malamen, e un d'éli ié diguè 'mé supèrbi:

— Antinòu, as mau fa de pica aquéu minable. Pau de sèn ! s'èro un di Diéu dóu Cèu? Car li diéu prenon souvènt touto formo, pèr barrula dins li vilo, coume d'estrangié, e pèr counèisse lou bèn o lou mau, dintre lis ome.

Li Calignaire parlèron ansin, mai si paraulo l'esmouguèron pas. Uno grando doulour s'eigregè dins lou cor de Telemaque, dóu cop qu'èro esta douna. Pamens toumbè pas un plour, mai cabessejè sèns muta, perpensant grevamen. E la prudènto Penelopo, aguènt sachu qu'avien pica un oste dins soun oustau, au mitan de si servicialo, diguè:

— Apouloun, Arquié illustre, te matèsse ansin, Antinòu.

E Eurinomo, la beillesso ié respoudegùe:

— Se poudian coumpli nòsti vot, n'i'a pas un d'aquésti que veguèsse mai l'Aubo dóu bèu trone.

E la prudènto Penelopo ié venguè:

— Beillesso, tóuti soun mis enemi, car tóuti volon lou mau. Mai Antinòu mai que tóuti retrais pèr iéu à la negro mort. Un Estrangié malastra vèn demanda dins l'oustau, que lou besoun lou mestrejo: tóuti iè dounon à jabo e aquest lou pico à l'espalo de soun banc de pèd!

Ansin parlavo au mitan de si servicialo. E lou divin Ulisse finiguè soun repas. Penelopo faguè veni lou brave Pourcatié, e ié diguè:

— Vai, brave Eumiéu, e digo à l'Estrangié que vèngue pèr que l'aculigue e que lou questionne. Bessai a entendu parla d'Ulisse, o bessai l'a vist de sis iue, car m'a l'èr d'avé barrula.

E lou pourcatié Eumiéu ié respoudegùe:

— Basto, li Diéu! o Rèino, tóuti li Grè se teisèsson e qu'èu t'encantèsse de si paraulo! L'ai garda i jas tres niue e tres jour de tèms, car èro vengu vers iéu en fugissènt sa barco. E n'a pas fini de me faire lou raconte de soun mau-destin. Coume l'on regardo un Chantre qu'a après di diéu l'atrivant canta, e l'on pòu pas s'alassa de l'ausi, ansin aquest m'a encanta dins ma bòri. Dis qu'es un oste peirenau d'Ulisse, e qu'antan demouravo en Crèto ounte mestrejo la raço de Minos. A forço rebouli, a barrula d'eici, d'eila, avans de

veni eici. Dis qu'a ausi parla d'Ulisse vers li drudo terro di Tesproto; dis que viéu encaro e qu'adus de richesso en abounde dins soun palais.

E la prudènto Penelopo ié respoudeguè:

— Vai! Fai lou veni que me parle. Li Calignaire se gaudisson, asseta lis un davans la porto, li autre dins lou palais, car son èime es gauchous. Si richesso rèston entiero dins sis oustau, emai soun pan emai soun vin dous, que sis ragas soulet chabisson. Mai tóuti li jour, sus lou nostre, escoutellon li biòu, li fedo e li cabro grasso, e fan de festin e bèvon lou vin encre sèns vergougno; deja n'an proun escoumbouri. I'a pas un ome coume Ulisse, eici, que couche aquéu flèu de l'oustau. Mai s'Ulisse tournavo e revenié dins la terro de la patriò, aurié lèu puni emé soun fiéu lis outrage d'aquélis ome.

Ansin parlé. E veici que Telemaque esternudè emé lorco e tout l'oustau n'en fuguè estrementi. E Penelopo se meteguè à rire e diguè à Eumiéu aquéli paraulo aludo:

— Vai! fai veni aquel Estrangié vers iéu. Veses pas coume moun fiéu a esternuda quand finissiéu de parla? Qu'ansin la mort di Calignaire se coumpligue! e que pas un se n'escape! léu te lou dise e gardo-lou dins tu: se vese qu'aquel Estrangié noun messorgo, ié dounarai uno flassado em' un bèu jargau.

Ansin parlè, e lou Pourcatié, l'aguènt ausido, venguè proche d'Ulisse e ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Estrangié, moun paire, la prudènto Penelopo, la maire de Telemaque te dis de veni. Soun cor ié dis de te demanda d'Ulisse, emai fugue adoulourido. E se counèis que ié parles vertadié, te baiara uno flassado em' un jargau que n'as bèn besoun. Demandaras toun pan dintre lou pople e contentaras ta fam, e cadun te dounara ço que voudra.

Lou paciènt e divin Ulisse ié respoudeguè:

— Eumiéu, dirai lèu lou vrai à la fiho d'lcàri, la trasque prudènto Penelopo. Sabe lou mau-destin d'Ulisse; avèn rebouli di mèmi mau. Mai ai cregnèncò dóu fube di Calignaire arrogant. Sa croio e soun mau-talènt an mounta enjusqu'au Cèu ferren. E veici qu'un d'éli, coume travessave la salo sèns mau-traire m'a pica e m'a fa de mau; e Telemaque i'a pas pres gardo, nimai degun. Digo à Penelopo, emai siegue despaciènto, qu'espère dins sa chambro jusquo que cabusse lou soulèu. Alor, quand sarai asseta au fougau, me demandara lou jour que soun ome revèn. Iéu n'ai que de peiandro, lou sabes, tu que m'as aculi lou premié.

Ansin parlè, e lou Pourcatié lou quitè après l'avèdre ausi. E quand pareiguè sus lou pas de la porto, Penelopo ié diguè:

— L'aduses pas, Eumiéu? perché vòu pas veni? a pou que ié lagon d'escorno? vo bèn a vergougno? La vergougno vau rèn i paure.

E lou Pourcatié ié venguè:

— Parlo coume se dèu e coume cadun dèu pensa. Se vòu garda de la supèrbi di

Calignaire plen de croio. E te demando d'espera jusquo que cabusse lou soulèu. Alor te sara mai eisa, o Rèino, de charra souleto em' aquel estrangié e de l'ausi.

La prudènto Penelopo, alor:

— Aquei Estrangié me sèmblo pas manca de sèn. Ah! li mai arrogant d'entre lis ome an jamai machina de causo tant marrido.

Ansin parlè. E lou brave Pourcathié revenguè dins lou rode di Calignaire. E se clinant vers Telemaque pèr que lis autre noun l'ausiguèsson, ié diguè 'quéli paraulo aludo:

— Ami, iéu m'en vau pèr garda li porc e toun bèn emai lou miéu. Ço qu'es eici te regardo. Mai counservo-te d'abord e pènso dins toun amo à pas souffri. I'a forço Grè que volon lou mau, eici: que Jupiter li prefoude avans que vèngon un flèu pèr nautre.

E lou prudènt Telemaque ié respoudeguè:

— Ansin siegue, peirin. Mai, vai-t'en davans que fugue niue. Reven deman matin e adus de bèlli vitimo. Lis Immourtau e iéu auren soucit dóu restant.

Parlè 'nsin e lou Pourcathié s'assetè mai sus soun sèti bèn travaia; se contentè l'amo de béure e de manja. Pièi tournè lèu vers si porc, leissant li court e l'oustau plen de taulejaire que se gouspihavon de la danso e dóu cant, car lou vèspre èro deja vengu.

CANT XVIII

LOU MAU-MESCLO

Pèr En FRANCET SCARAMÈLLI

E venguè 'n paure que barrulavo pèr la vilo e que demandavo dins Itaco. Èro famous pèr son vèntre glout, car manjavo e bevié de-longo; avié ni forço ni voio emai fuguèsse bèu e grand. Ié disien Arniéu: èro lou noum que sa maire i'avié douna à sa neissènço; mai li jouvènt ié disien Ire, car fasié voulentié li coumessioun que ié disien de faire. Quand fuguè arriba, vouguè faire courre Ulisse de soun oustau, e ié diguè 'quéli paraulo óutrajouso:

— Sorte dóu courredou, vièi, de pòu d'èstre tirassa pèr li pèd. Coumprènes pas que tóuti me fan signe e me dison de te tirassa deforo? Pamens ai pieta. Aubouro-te que i'ague pas de mau-mesclo entre nautre e retenguen nòsti man.

E l'avisa Ulisse, lou regardant em' un iue torge ié diguè:

— Malurous, te fau pas de mau, te dise rèn; t'enveja pas li douno que pourras reçaupre. Aquéu lindau nous servira en tóuti dous. Fau pas que siegues envejous d'un estrangié: m'as tout l'èr d'un barrulaire coume iéu. Es li diéu que partisson li bèn. M'agarrisses pas e fagues pas s'eigreja moun iro, de pòu que noun couche de sang toun piés e ti bouco, emai fugue vièi. Deman n'en sariéu mai à l'aise, e crese pas que revenguèsses après d'acò dins lou palais d'Ulisse, Enfant de Laerte.

Lou mendicaire, enmalicia, ié rebequè:

— O Diéu! aquéu galavard parlo eisa coume uno vièio boufo-fiò! Mai vau ié faire de mau en lou picant de mi dos man, e ié cacharai tóuti li dènt de sa ganacho coume à-n-un senglié que daumajo li pàti! Aro sanglo-te e que tóuti nous vègon batre. Mai coume vas pousqué lucha em' un ome jouine?

Ansin, animous, se charpavon sus l'oundo dis àuti porto liso. E Antinòu lis ausiguè, e 'n risènt diguè i Calignaire:

— Ami! es jamai rèn arriba de parié. Que chalun nous mando un diéu dins aquéu palais! L'Estrangié em' Ire, se charpon e van se batre. Fasèn-lèi s'arrapa.

Ansin parlè, e tóuti s'aubourèron en risènt, e s'acampèron entour di mendicant peiandrous, e Antinòu ié diguè:

— Escoutas-me que parle, Calignaire! I'a sus lou fiò pèr lou repas, de vèntre de cabro saunouso e grasso. Aquéu que gagnara, fara chausido de la part que i'agradara; vendra toujours à nòsti counvit, e n'en pas un autre demanda eici.

Ansin parlè Antinòu, e ço que diguè agradè 'n tóuti. Mai l'avisa Ulisse parlè'nsin:

— Ami, es pas juste qu'un vièi avanqui pèr lou mau luche un ome jouine; la fam counsiho mau e me buto à me faire maca. Pamens juras-me pèr un grand sarramen que res de vautre, dins l'estiganço d'ajuda Ire, me picara de si man, pèr me ribla.

Ansin parlè, e tóuti faguèron lou sarramen coume avié demanda. E Telemaque diguè:

— Estrangié, se toun cor e toun eime valènt te dison de coucha aquel ome, cregne degun di Grè. Aquéu que te picarié aurié afaire en mai que d'un, car siés moun oste, e dous rèi prudènt, Eurimaque em' Antinòu, m'aprovon.

Ansin parlè, e tóuti l'aprouvèron. Ulisse cenchè si peiandro sus si genitòri e faguè vèire de cueisso bello e caloussudo e si làrgis espalo, e soun piés e si bras verturios. Minervo s'aflatè d'éu e enfourtiguè li mèmbe dóu Prince de pople. E li Calignaire fuguèron espanta, e se disien entre éli:

— Segur, Ire sara plus Ire tout aro, e se soubrara ço que cercavo. Quéti cueisso, aquéu vièi, quand a leva si peiandro.

Ansin parlèron, e l'amo d'Ire fuguè treboulado. Mai li servidou lou cenchèron pèr forço e l'aduguèron: touto sa car tremoulavo sus sis os. E Antinòu ié faguè reproche e ié diguè:

— Sieguèsses jamai nascu, bord que siés qu'un couard, bord que tremoles, espauri, davans un vièi avanqui pèr la misèri! Mai iéu te lou dise, e ço que dise se fara: s'aquest es lou mai fort e se te gagno, te mandarai en terro, dins uno barco negro, vers lou Rèi Equète, lou mai ferouge dis ome; e te desnarrara e te coupara lis auriho emé l'aram taiu, e te derrabara li glòri e li dounara, saunouso, à si chin.

Ansin parlè, e la malo pòu faguè tremoula que mai li car d'Ire. Lou menèron au mitan, e tóuti dous levèron li man. Alor lou paciènt e divin Ulisse balancè, saupre se lou picarié pèr ié leva l'amo d'un cop, o se farié que l'alounga au sòu. E veguè qu'acò d'aqui valié miés, de lou pica lóugié, de pòu que li Grè lou recouneiguèsson. Tóuti dous aguènt leva la man, Ire lou piquè à l'espalo drecho; mai Ulisse l'agantè au còu souto l'auriho e i'enfrenigue lis os, e 'n sang encre empliguè sa bouco; toumbè dins la pòusso en

quielant; si dènt fuguèron derrabado; e si pèd batien terro. Li Calignaire arrogant, li bras en l'èr, s'espoutissien dóu rire. Mai Ulisse lou tirassè pèr un pèd dins lou courredou jusqu'au pourtegue e i porto, e l'apiejà contro la paret de la cour, en ié metènt lou bastoun i man; pièi diguè aquéli paraulo aludo:

— Aro, rèsto aqui, e coucho li chin emai li porc; e te cresigues plus lou mèstre dis oste e di paure, miserable que tu siés! se vos pas reçaupre quicon de pire.

Ansin parlè, e jitant sus soun espalo sa biasso minablo pleno de trau, emé sa courrejo recrouquihado, revenguè s'assetta sus lou lindau. E tóuti li Calignaire rintrèron en risènt; e ié disien:

— Que Jupitèr emai lis àutri Diéu inmourtau, o Estrangié, te dounon ço que desires e qu'agrado lou mai; à toun cor! car empaches aquéu galavard de demanda. Lou mandaren lèu en terro, vers lou Rèi Equète, lou mai ferouge dis ome.

Ansin parlavon, e lou divin Ulisse se gaudiguè de si vot d'éli. Antinòu meteguè davans d'éu un gros vèntre de cabro saunous e gras. E Anfinome prenguè dins uno canestello dous pan que i'aduguè; e ié fasènt l'ounour d'uno tasso d'or, ié diguè:

— Alègre, o Estrangié, moun paire! Que lou bèn que teniés te siegue rendu, car aro siés agarri de forço mau

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Anfinome, me parèisses prudènt, coume toun paire, car ai sachu pèr lou brut que se douno que Nise èro à Douliqui un ome juste e riche. Dison que siés nascu d'éu, e me sèmbles un ome sena. Te dise acò: i'a rèn de tant feble coume l'ome sus terro, entre tout ço que se i'abaris e tout ço que ié respiro e se rebalo au sòu. Jamai, d'efèt, l'ome se crèi que lou malastre lou posque acipa un jour, tant que li Diéu ié mantènon la forço e que si geinouï podon se móure: mai quand li Diéu benura ié mandon lou mau, alor lou vòu pas subi d'un cor paciènt. Acò 's l'èime di ome sus terro, chanjarèu coume li jour qu'adus lou Paire dis ome e di Diéu. Iéu tambèn siéu esta urous entre li guerrié; ai fa forço causo justo, quand aviéu la forço e la voio, me fisant de l'ajudo de moun paire e de mi fraire. Ansin un ome es pas injuste quand pren sènso muta li douno di Diéu, queto douno que i'adugon. Iéu vese li Calignaire plen de marridi pensado, escoumbouri lou bèn e faire outrage à la femo d'un ome que, vous lou dise, restara pas long-tèms liuen de sis ami e de la terro de la patrò. Qu'un Diéu te radugue à toun oustau, de pòu que te rescontre quand tournara dins la douço terro de la patrò. Car sara pas sènso chaple que tout se reglara entre li Calignaire e éu, de retour dins soun palais.

Ansin parlè, e fasènt uno libacioun, beguè lou vin dous e rendeguè la tasso à-n-Anfinome. Aquest, lou cor matrassa e boulegant la tèsto, anavo pèr la salo, car soun amo prevesié de malastre. Mai pamens devié pas s'escapa de la mort, e Minervo l'empachè de parti, pèr que fuguèsse tua di man e de la lanço de Telemaque. E anè mai s'assetta sus lou fautuei de mounte s'èro auboura.

Alor Minervo, Divesso dis iue glas, meteguè dins l'èime de la fiho d'Icàri, la prudènto

Penelopo, que pareiguèsse davan s li Galignaire, pèr faire expandi si cor, e que fuguèsse mai ounourado de soun espous e de soun fiéu. Penelopo em' un sourire diguè:

— Eurinomo, vaqui que moun èime me dis, aro, de me faire vèire i Calignaire ahissable. Dirai à moun fiéu uno paraulo que ié sara mai que mai de bon: plus se rescountra emé li Calignaire, que ié parlon amistous e machinon sa mort.

E Eurinomo ié respoundeguè:

— Ço que dises, moun enfant, es sena. Fai-lou. Douno aquéu counsèu à toun fiéu e i'escoundigues rèn. Bagno toun cors, ougne ti gauto; e sortes pas ansin, la caro bagnado de plour. Es marrit de ploura de-longo. Car toun fiéu es aro un jouvènt coume suplicaves lou Diéu que lou venguèsse.

E la prudento Penelopo ié respoundeguè:

— Eurinomo, me parles pas quand siéu endoulouirado, de bagna ni d'ougne moun cors. Li Diéu de' man leva moun trelus, lou jour qu'Ulisse es parti sus si nau cloutudo. Mai digo à-n-Autounouè em'à-n-Ippoudamìo que vèngon, pèr m'acompagna dins lou palais. Vole pas ana souleto au mitan d'aquélis ome, que me farien crento.

Ansin parlè, e la vièio sourtiguè de la chambro per souna li servicialo que venguèsson lèu.

Alor Minervo, Divesso dis iue glas, aguè uno outro pensado; espargiguè la douço som sus lis iue de Penelopo. Aquelo s'assoumiguè, revessado, e si forço la quitèron sus la litocho. Alor la noblo Divo ié faguè de douno inmourtalo pèr que fuguèsse belado di Grè. Abeliguè sa caro emé d'ambròsi, coume Vènus de Citero, bello courounado s'enguènto quand vèn i cor desirable di Gràci. La faguè parèisse mai grando, mai majestouso, e la rendeguè mai blanco que l'evòri coupa de fres. Acò fa, la noblo Divo s'en anè, e li dos servicialo di bras blanc, qu'avien sounado, arribèron. E la douço som la quitè. E se prenguè la caro dins li man, en disènt:

— Certo, mau-grat mis enuei, la douço som m'a agaloupado. La casto Diano me mandèsse uno mort tant douço! Escoumbouririéu plus ma vido à gouissa dins moun cor, coubesejant moun car espous qu'avié tóuti li vertu e qu'èro lou mai illustre di Grè.

Aguènt parla 'nsin, davalè di chambro trelusènto. Èro pas souleto, mai dos femo ié fasien coumpagno. E quouro la femo divino fuguè proche di Calignaire, s'arrestè sus lou lindau de la salo bèn bastido, emé sa bello plecho sus li gauto. E li servicialo fidèlo se tenien à soun caire. Li geinouï di Calignaire fuguèron ablasiga, e soun cor s'empurè, e barbelavon de coucha em' elo dins soun lié. Mai elo diguè à soun enfant Telemaque:

— Telemaque, toun èime n'es pas sena, nimai ta pensado. Quand ères pichot, ères mai prudènt; mai, vuei que siés grand, e que siés un jouvènt, quand l'estrangié dis que siés lou fiéu d'un ome urous, en te vesènt grand e bèu, aro toun èime es plus sena ni ta pensado. Coume as leissa faire aquelo causo desountado dins toun palais e leissa óutraja un oste? De qu'arribara s' un oste asseta dins noste oustau subis l'óustrage? Sara lou vitupèri e l'ouunto pèr tu au mitan dis ome.

E lou prudènt Telemaque ié venguè:

— Ma maire, avès pas tort de vous amali; mai coumprene: moun èime saup lou bèn e lou mau. I'a gaire de tèms, n'ère qu'un enfant, e pode pas èstre sena en tout. Aquélis ome, asseta lis un contro lis autre, machinon pèr me perdre e n'ai pas d'ajudo. Mai la lucho de l'oste emé lou mendicaire s'es pas definido coume l'aerien vougu li Calignaire, e l'oste l'a gagna pèr sa forço. A Jupitèr lou paire, à Minervo, à-n-Apouloun plasigue que li Calignaire siegon ribla dins noste palais e baisson la tèsto, lis un souto lou porge, lis autre dins l'oustau, e que si forço siegon avanquido: ansin coume Ire es agroumouli davans li porta d'en foro, que pòu ni se teni dre ni tourna à sa plaço d'abitudò, car si forço soun ablasigado.

Ansin se parlavon. Eurimaque venguè à Penelopo:

— Fiho d'Icàri, prudènto Penelopo, se tóuti li Grè de l'Argos d'Iase te vesien, deman i'aurié un fube d'àutri Calignaire que vendrien s'assetà à nòsti festin aquest palais, car relèves sus tóuti li femo pèr la béuta, pèr la grandour e pèr l'èime.

E la prudènto Penelopo iè respoundeguè:

— Eurimaque, lis Inmourtau m'an rauba ma forço e ma bèuta quand lis Argian soun parti pèr Troio e qu'Ulisse es parti em' éli. Mai se tournavo e soustavò ma vido, moun renoum sarié mai grand e sariéu mai bello! Aro siéu endoulouirado, talamen un Diéu avers m'a manda de mau. Quand Ulisse quitè la terro de la patriò, me prenguè la man drecho en me disènt:

— O femo, crese pas que li Grè di bèu cambau tóuti de Troio san e siau. Dison que li Trouian soun de valènt guerrejaire, adré pèr la pico e pèr l'arc, e bon atrinaire de chivau couchous que dins la bagarro furiouso decidon lèu la vitòri. Adounc sabe pas s' un Diéu me sauvara o se mourirai davans Troio. Mai tu pren siuen de touto causo; ensouvene-te, dins moun palais, de moun paire e de ma maire, coume fas aro e encaro mai quand ié sarai plus. Pièi quouro moun drole vendra un jouvènt, marrido-te à-n-aquéu qu'auras chausi e leisso l'oustau. Ansin parlè e tout acò s'es coumpli; e la niue vendra que me faudra subi d'òrdi noço car Jupiter m'a leva lou bounur. Pamens uno amarour me tèn lou cor e l'amo, car seguissès pas l'us di Calignaire. Aquéli que voulien prene uno femo noblo, la fiho d'un ome riche, e que se la disputavon, adusien dins soun oustau li biòu e li fedo grasso, e óufrissien à la chato de repas e de douno bourgalo, e devourissien pas sènso vergougno lou bèn d'un autre.

Ansin parlé, e lou paciènt e divin Ulisse se gaudiguè qu'embelinèsse soun amo d'éli pèr de paraulo flatiero, alor qu'avié d'àutris idèio.

Antinòu, fiéu d'Eupeitès ié venguè:

— Fiho d'Icàri, prudènto Penelopo, agrado li douno que cadun di Grè voudra adurre eici. Counvèn pas de refusa uno douno, e s'entournaren pas à nosti travai, e faren rèn autre, que noun te siegues amouierado à-n-aquéu di Grè qu'auras chausi.

Ansin parlè Antinòu, e si paraulo plasiguèron en tóuti. Cadun mandè un ragas pèr cerca li douno. Aquéu d'Antinòu aduguè un grand vèu acoulouri e ufanous, e i'avié douge anèu tout d'or, s'agrafant en de crouchet courbu. Aquéu d'Eurimaque aduguè un coulas d'or e d'ambre trelusènt coume lou soulèu. E dous ragas d'Euridame aduguèron de brandanto à tres pèiro trelusènto e d'un gàubi gracios. Lou ragas de Peisandre, fiéu de Poulitour, aduguè un coulas d'un bèu travai. E li ragas aduguèron is àutri Grè de douno autant bello. E la noblo femo mountè dins li chambro d'aut, dóu tèms que li servicialo adusien aquéli douno subre-bello.

Mai li Calignaire restèron jusqu'au vèspre, se chalant de la danso e dóu cant. E l'ahour venguè que se chalavon d'aquéu biais. Alor meteguèron dins lou palais tres lampo, pèr faire lume, e meteguèron entour de bos brusi despièi long-tèms (pèr que prenguèsse bèn) e refendu de fres emé l'aram. Pièi empresinèron li pegoun. E li servicialo lis atubavon l'un après l'autre. Mai lou paciènt e divin Ulisse ié diguè:

— Servicialo dóu Rèi Ulisse que manco despièi tant de tèms, rintras dins lis apartamen ounte se tèn la noble rèino. Gouspihas-vous, assetado dins l'oustau, viras lou fus e alestissès li lano. Iéu atubarai aquélis entorcho pèr ié faire lume en tóuti. E meme se voulien espera l'Aubo trelusènto, m'allassarien pas, car siéu tras-que paciènt.

Ansin parlè e li servicialo se meteguèron à rire, en se regardant lis uno lis outro. E Melantò di bèlli gauto ié fague escorno: èro la chato de Doulie e Penelopo l'avié abarido e sougnado coume sa chato e l'avié facho amusa; mai gardavo pas dins soun amo li doulour de Penelopo, e s'èro apariado emé Eurimaque e l'amavo. E diguè à-n-Ulisse aquéli paraulo óutrajouso:

— Estrangié miserable, siés dessena, abord que vos ana pas dourmi dins l'oustau d'aram o sus la plaço; mai parles forço eici entre lis ome e crègnes rèn, car lou vin te treboulo l'amo; o bèn siés toujours ansin e dise longo de causo vano. Bessai te n'en creses d'avé tounba Ire lou lànfri? Mai cregne qu'un mai fort qu'Ire s'eigreje lèu pèr t'acipa de si man clapudo e te coucha d'eici plen de sang.

E l'avisa Ulisse, la regardant d'un iue torge, ié poundeguè:

— Chino! vau dire à Telemaque coume maisses, e aquest te chaplara à moussèu.

Ansin parlè e faguè pòu i servicialo; e fugiguèron pèr l'oustau, 'mé li trambleto e cresènt que parlavo pèr de bon. Atubè li pegoun, se tenènt dre e lis espinchant tóuti; mai dins soun èime pensavo en d'àutri plan que se devien coumpli. E Minervo permeteguè pas que li Calignaire finiguèsson de ié faire escorno, pèr fin que l'iro rintrèsse mai founs dins lou cor de l'enfant de Laerte. Alor Eurimaque, Enfant de Poulibe coumencè de galeja Ulisse, en fasènt rire si coumpan:

— Escoutas, Calignaire de la Rèino preclaro, que vous digue ço que me dis moun cor dins lou pitre. Aquel ome es pas vengu dins l'oustau d'Ulisse sènso qu'un diéu l'ague vougu. Lou trelus dis entorcho sèmblo sali de soun cors emai de sa tèsto, monte i'a pa 'n péu.

Parlè ‘nsin e diguè à-n-Ulisse, destrùssi di castelar:

— Estrangié, se vos servi, pèr pago, iéu t’adurrai au bout de moun bèn. Saras proun paga. Adoubaras li baragno e plantaras lis aubre. Te dounarai de viéure à jabo, d’abihage emé de chambeiroun. Mai sabes faire que lou mau; vos pas travaia, e t’agrado miés de demanla dins lou pople pèr countenta toun vèntre glout.

E l’avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Eurimaque, li Diéu faguèsson que pousquessian lucha ‘nsèn, au printèms quand li jour venon long, à travaia dins li prat, emé lou dai courbu en man tóuti dous sènso rèn prene jusqu’au vèspre, tant que i’aura d’erbo à daia! Li Diéu faguèsson que me fauguèsse mena dous biòu grand e bèu e lusènt, embouni de pasturo, de la memo forço, e que tuguèsson mal-eisa à ribla, dins un bèn de quatre journau, tant que toumbara de mouto sout l’araire!

Veiriés alor se saupriéu cava uno rego drecho e longo. E se l’Enfant dóu Tèms eigrejavo la guerro, vuei, e s’aviéu un blouquié, dos pico e un cabasset sus li tempe, me veiriés alor mescla dintre li premié e me fariés plus d’outrage en galejant, amor que me bourrello la fam. Mai m’outrages dins ta croio, e toun èime es marrit, e te creses grand e valènt pèr èstre mescla à-n-uno bando de couard. Mai s’Ulisse tournavo e abourdavo la terro de la patriò, tant-lèu aquéli porto sarien trop estrecho pèr ta fugido, quand t’escapariés pèr lou porge.

Ansin parlè, e Eurimaque n’en fuguè amali. mai-que-mai dins soun amo, e l’alucant d’un iue torge, diguè aquéli paraulo aludo:

— Ah! marrias! segur vau coumpli ti mau, tu que parles ansin au mitan de tant d’ome, e sènso rèn cregne. Segur lou vin te treboulo l’èime vo bèn es toujours ansin, e es pèr acò que dises de paraulo vano. Bessai siés fièr d’avé tounba Ire lou lànfri.

E coume parlavo ansin, prenguè un banc; mai Ulisse s’agroumouliguè i geinoui d’Anfinome de Doulìqui pèr escapa à-n-Eurimaque, que piquè à la man drecho lou Dapifèr: l’inde toubè ‘mé de brut, e éu-meme, en gouissant toubè dins la pússo. E li Calignaire faguèron un grand brut dins l’oustau ensourni, e se disien dis un is autre:

— Li Diéu faguèsson qu’aquéu barrulaire sieguèsse mort en liò mai e que noun sieguèsse vengu nous adurre lou treboulèri. Vaqui que sian dins la garrouio, pèr un marrit lànfri e que la gau de nòsti repas es esternido pèr ço que lou mau subroundo.

E Telemaque ié diguè:

— Miserable, perdès lou sèn! Manjas e bevès pas mai, car un Diéu vous atisso. Anas dormi, embouni, dins vòstis oustau quand voste cor vous lou dira; car iéu vole fourça degun.

Ansin parlé, e tóuti se mourdeguèron la lengo, candi que Telemaque aguèsse parla em’ aquelo audàci. Alor Anfinome, l’enfant dóu Rèi Nise e lou felen d’Arète, ié diguè:

— Ami, que degun responde emé de paraulo enmaliciado à-n-aquéu rampèu. Piquès pas aquel Estrangié nimai li ragas que soun dins lou palais d'Ulisse. Anen! que lou Dapifèr partigue li coupo pèr faire li libacioun; pièi anen dourmi dins nòstis oustau. Leissen aquel estrangié eici, à Télémaque que l'a reçaupu dins soun oustau.

Ansin parlè e tóuti s'enanèron. E lou valènt Moulié, precoun de Doulìqui e ragas d'Anfinome, sermè lou vin dins li cratère e lou partiguè coume se dèu. E tóuti faguèron de libacioun i Diéu benura, e beguèron lou vin dous. E quand aguèron fini li libacioun e begu coume soun amo n'i'en disié, de despachèron d'ana dourmi cadun dins soun oustau.

CANT XIX

PENELOPO

Pèr Mèstre ROUGIER, noutàri.

Lou divin Ulisse restè dins l'oustau, perpensant emé Minervo lou chaple di Calignaire. E subran diguè à Telemaque aquéli paraulo aludo:

— Telemaque, te fau pourta tóuti lis armo de Mars foro la salo, e se li Calignaire te li reclamon, lis enganaras emé de paraulo manso:

— Lis ai messo à l'abri dóu fum, car soun plus coume èron, quand Ulisse li leissè en partènt pèr Troio: e soun embrutido de la tubo dóu fiò. Pièi Jupiter m'a mes dins l'idèio acò mai grèu: ai pòu que vous estènt enebria, s'auboure entre vautre uno garrouio, e vous faguès de mau lis un lis autre; acò desoundrarié lou festin e voste calignage, car lou ferre atrivo l'ome .

Ansin parlè, e Telemaque óubeïguè à soun paire escari; aguènt souna la beillesso Euriclèio, ié diguè:

— Beillesso, embarro li femo dins li chambro jusquo que fugon empourtado dins li chambro novialo li bèllis armo de moun paire, negligido e couchado dóu fum despièi que moun paire es parti, car ère encaro un enfant, alor. Li vole pourta mounte lou fum dóu fiò i'anara pas.

E la bono beillesso ié respoundeguè:

— Moun enfant, aguèsses toujour la prudènci de te soucita 'nsin de toun oustau e de counserva tóuti ti richesso! Mai quau anara 'mé tu pèr teni lou lume, se vos pas li servicialo?

Lou prudènt Telemaque ié venguè:

— Sara ‘quel Estrangié. Lou leissarai pas sènso rèn faire, emai arribe de liuen, bord qu’a manja à ma taulo.

Ansin parlè, e parlè pas de-bado. Euriclèio barrè li porto di chambro. Pièi Ulisse e soun fiéu preclar se despachèron de mounta li cabasset, li blouquié boumbu e li lanço pounchudo. E Minervo, pourtant davans éli un calèu d’or, ié fasié bèu lume; alor Telemaque diguè à soun paire:

— Moun paire, certo, vese de mis iue uno grand meraviho! Li paret de l’oustau e li bèu saumié e li calaman de sap, e lis àuti coulouno treluson coume un fiò lampant. Un di Diéu de l’Oulimpe es de segur intra eici.

E l’avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Taise-te e gardo toun èime; me demande rèn. Acò ‘s lou biais di Diéu que repairon dins l’Oulimpe. Tu, vai dourmi. Iéu, istarai eici pèr prouva li servicialo emé ta maire; car vai me demanda, doulènto, forço causo.

Ansin parlè, e Telemaque sourtiguè de la salo, e mountè, à la lus dis entorcho atubado, dins la chambro ounte dourmié d’abitudine. Aqui la douço som ié venguè, en esperant l’Aubo divino. E lou divin Ulisse restè dins l’oustau, perpensant emé Minervo la rouino di Calignaire.

E la prudènto Penelopo, pariero d’Artemis o de la Vènus d’or, sourtiguè de la chambro novialo. Li servicialo ié meteguèron davans lou fiò, l’archibanc monte s’assetavo. Èro tout d’or e d’evòri e travaia au tour. Èro esta fa dins lou tèms pèr l’oubrié Iemàli, e i’avié mes un banc pèr li pèd; pièi l’avié cubert d’un grand aus de fedo.

Alor, li servicialo di bras blanc venguèron de l’oustau e aduguèron li pan, li taulo, li coupo monte li Calignaire avien begu. Jitèron au sòu lou fiò di pegoun, e acampèron dessus de bos pèr faire lume e se caufa. Alor Melantò faguè tourna-mai escorno à-n-Ulisse:

— Estrangié, siés mai aqui à barrula dins l’oustau pèr espincha li femo! Sorte d’eici, marrias, quand n’auras toun sadou, o n’en sourtiras à cop de tiboun.

E lou prudènt Ulisse, l’alucant d’un iue torge, ié diguè:

— Marrido! perqué me gardes tant malo rancuro? Es de ço que siéu abiha de peio e que demande i gènt, coume me ié forço lou besoun? Ansin soun li paure e li lànfri. Iéu tambèn, antan, ère fourtuna e demourave dins un riche oustau, e dounave i barrulaire, quau que fuguèsson e quete que fuguèsse soun besoun. Aviéu un pople de ragas e tout ço que fai urous e ço que fai dire d’un ome qu’es fourtuna. Mai Jupitèr m’a tout leva, e l’a vougu ansin. Es pèr acò, femo, que te fau cregne un jour de perdre la bèuta que t’oundro aro entre li servicialo. Cregne que ta mestresso amalido contro tu, noun te punigue; vo bèn qu’Ulisse revèngue, car l’espèro n’es pas perdudo. Mai s’es mort e se dèu plus tourna soun fiéu Telemaque lou ramplaço pèr lou voulé d’Apouloun, e rèn de ço que fan li femo dins soun oustau i’escapara, car rèn es au dessus de soun age.

Ansin parlè, e la prudènto Penelopo l'aguènt ausi, charpè sa servicialo e ié diguè:

— Chino desvergougnado, pos pas m'escoundre toun arrogantige; lou pagaras de ta tèsto; car sabes bèn, e me l'as entendu dire, que vole questiouna aquel oste dins moun oustau sus moun espous.

Ansin parlè, e diguè à-n-Eurinomo:

— Eurinomo, aduse un sèti e atapo-lou d'un aus pèr l'oste, qu'assetta m'escoute e me responde, car lou vole questiouna:

Ansin parlè, e Eurinomo aduguè lèu un sèti lusènt qu'atapè d'un aus; e lou paciènt e divin Ulisse se i'assetè, e la prudènto Penelopo ié diguè:

— Moun oste, te demandarai d'abord de tu. Quau siès? De mounte vènes? Mounte es ta vilo e mounte soun ti parènt?

E l'avisa Ulisse ié venguè:

— O femo, i'a pas uno mourtalo sus la terro inmènso que te vauge; e certo, ta glòri es vengudo enjusqu'au large Cèu, coume la glòri d'un rèi sèns reproche que, reverant li diéu, coumando en de guerrié noumbrous e fai la justico. Pèr éu la terro negro douno l'òrdi e lou blad, e lis aubre soun lourd de frucho, e lis bèus escabot fan soun crèis; e si mar soun peissounenco; e, bèn gouverna, li pople soun fourtuna e vertuous. Ansin, aro, dins toun oustau demando-me tout, franc de ma raço e de ma patrio. Coumoules pas moun amo de lagno nouvello en me fasènt remembra: siéu endoulouira mai-que-mai, e vole pas escampa de lagremo e me lamenta dins un oustau estrangié, car es marrit de ploura de-longo. Bessai uno de ti servicialo me farié escorno, o meme tu prendriés malicio, en disènt que ploure emé l'èime treboula pèr lou vin.

E la prudènto Penelopo ié respoudegùè:

— Moun oste, segur li Diéu m'en leva la forço e la bèuta lou jour que li Grè soun parti pèr Ilioun, e, em' éli, moun ome. Se tournavo e se soustavo ma vido, ma glòri sarié mai grando. Mai aro, m'adoulesse, talamen un aule Diéu m'a aclapado de mau. Veici qu'aquéli que mestrejon dins lis Isclo, à Doulìqui, à Samo, à Jacinte l'aboussassi, e meme aquéli que demoron dins l'arèbro Itaco, tóuti me cercon mau-grat iéu e arrouinon moun oustau. Prene plus siuen dis oste, ni di pregaire, ni di precoun dóu pople. E iéu me lagne d'Ulisse e m'endoulouire dins moun paure cor. Li Calignaire me secuton e iéu engivane de ruso. D'abord un Diéu me diguè de tèisse dins ma chambro uno grand telo, larjo e fino, e ié diguère:

— Jouvènt, mi Calignaire, d'abord que lo divin Ulisse es mort, me secutès plus pèr mi noço tant qu'aurai pas fini aquéu linçou dóu valènt Laerte, quouro lou Barban de la Mort despiedadouso l'aura pres: car moun escagno dèu pas resta sèns proufié; e vole pas que res di femo gregalo me fague reproche davans lou pople, qu'un ome mèstre de tant de bèn au soulèu, siegue esta sepóutura sèns susàri. Ansin parlère, e soun cor fuguè gagna. Alor, lou de-jour teissiéu la grand telo, e de-niue, is entorcho, la desfasiéu. Tres an de tèms, escoudeguère ma ruso, e enganère li Grè; mai, quouro venguè la quatrenco

annado e que li Sesoun se debanèron mai, li mes passant, emai li jour, alor averti pèr mi chino de femo, me susprenguèron e me faguèron de menaçò; e deguère, luerdro, fini ma telo. Aro pode plus escapa, car trove plus ges d'engano. E mi gènt me dison de me marida; e moun enfant souffris malamen que ié devourigon soun bèn, car ié tèn; vuei es un ome e pòu prene siuen de soun oustau; Jupitèr i'a baia lou bèu renom. Mai tu, moun oste, digo-me ta raço e ta patriò, car sortes pas dóu roure nimai dóu roucas de l'antico fatorgo.

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— O noblo mouié d'Ulisse, feniras pas de me demanda de mi gènt? Te respoundrai, emai remenes pèr iéu de mau sèns noumbre: acò 's lou destin de l'ome que manco despièi long-tèms de sa patriò, coume iéu qu'ai barrula pèr li vilo dis ome, aclapa de mau: te dirai pamens ço que me demandes. La Crèto salis de la mar souloumbro, terro drudo e bello ounte vivon de moulounado d'ome ; aqui, i'a nounanto ciéuta. Se ié parlo de lengo diverso e i'a de Grè, de Cretés dóu païs, de Cidounian, tres pople de Dourian e li Pelàgi divin. Sus tóuti mestrejo la grand ciéuta de Cnosse, mounte regnavo antan Minos que tóuti li nòu-v-an venié 'n parlamen emé Jupitèr; èro lou paire dóu generous Deucalioun, moun paire. E Deucalioun nous engendrè, iéu emé lou rèi Idoumeniéu. E Idoumeniéu anè, sus si barco courbudo, vers Ilios, emé lis Enfant d'Atriéu.

Moun noum famous es Aitoun; ère lou cadet. Idoumeniéu èro einat e lou mai valènt. Veguère alor Ulisse e i'oufriguère li douno de l'oste. Car, en anant vers Ilioun, la ràbi dóu vènt l'avié buta 'n Crèto, liuen dóu cap Maliéu, dins Amnise mounte i'a la cafourno de Lucino, dins un marrit port; s'escapè tout just de la broufounié. Arriba à la vilo, demandè Idoumeniéu, que lou disié soun oste escari e revera. Mai l'Aubo avié pareigu vounge o douge fes despièi que sus si nau courbudo Idoumeniéu èron parti per Ilioun. Alor, menère Ulisse dins moun palais e lou reçaupèguère amistous, e ié dounère à-n-éu em' à si sòci, de farino, de roujo tencho emé de biòu pèr tua tant que soun cor n'i'en diguè. E li Grè divin restèron aqui douge jour à-de-rèng, car la Tremountano amoudado pèr quauque diéu boufavo aourojo e lis palantavo. Mai lou jour tregen, lou vènt moulè, e partiguèron.

Ansin, fasié de messorgo noumbroso que retraisien lou vrai. E Penelopo en l'ausissènt plouravo, e si lagremo toumbavon sus sa caro, coume la nèu regolo sus lis auti mountagno, quand la fai foundre lou Levantas e que la Largado l'a messo à mouloun, e que vèn emplena li flume à bèllis oundo.

Ansin, li bèlli gauto se foundien en lagremo, dóu regrèt de soun espous. E Ulisse plagnissié sa femo de la vèire tant ploura. Mai sis iue, pas mai que la corno o lou ferre, boulegavon pas souto li parpello, e tenié si plour. Mai quand fuguè embounido de ploura e de gemi, Penelopo ié diguè 'ncaro:

— Aro, moun oste, te vole prouva; e veirai se, coume dises, as reçaupu dins toun palais moun espous e si coumpan divin. Digo-me lis abihage qu'avié, coume èro éu, coume èron si sòci.

E l'avisu Ulisse ié parlè 'nsin:

— O femo, es mal-eisa, après tant de tèms, de te respondre, car veici vint an qu'Ulisse es vengu dins ma patriò e n'es reparti. Pamens te dirai ço que me revèn dins la memento. Lou divin Ulisse avié 'no flassado doublo de lano pourprado e pelouso, retengudo pèr uno agrafu d'or à dous trau, e i'avié dessus un chin que tenié soutu si pato de davans un cervihoun, e lou regardavo. bategant. E tóuti remiravon, candi, que li dos bèstio fuguèsson d'or, aquéu chin estoufegant lou cervihoun emé lou cervihoun, bategant soutu si pato, que voulié fugi. Veguère tambèn sus lou cors d'Ulisse un jargau esbléugissènt e souple de la coulour d'uno fueio de cebo, e esbrihaudavo coume lou soulèu. E tóuti li femo lou remiravon. Mai te lou dise, e gardo lou: sabe pas s'Ulisse avié aquéli vièsti dins soun oustau o se quaucun de si sòci ié lis avié douna, quand mountavo sus sa barco isnello, o quaucun de sis oste, car Ulisse èro ami de forco e i'avié gaire de Grè que lou vauguèsson. Iéu ié dounère un glàsi d'aram, uno flassado-doublo e larjo de pourpro, em' un long jargau; e lou menère emé d'ounour à sa nau à banc d'après. Un precoun, un pau mai vièi qu'eu; lou seguissié e te dirai quau èro: èro agibassi, brun e lou péu frisa, e ié disien Euribato. Ulisse ié fasié d'ounour entre tóuti si sòci, car èro sena.

Ansin parlè, e lou besoun de ploura prenguè mai Penelopo, car recouneiguè aquéli signe que ié dis d'asseguranço Ulisse. E quand aguè proun ploura e gouissa, elo diguè mai:

— Aro, moun oste siés esta jusqu'aro malastra, mai saras ama e revera dins moun palais. Es iéu qu'aviéu douna à-n-Ulisse li vièsti que me dises e qu'èron plega dins ma chambro nouvialo; e i'aviéu estaca aquelo agrafu trelusènto. Mai veirai pas sa revengudo dins la bono terro de la patriò! Es pèr lou mau-destin que mountant sus sa nau cloutudo, Ulisse es parti vers aquelo necrouso Troio, que jamai se n'en devrié plus parla.

E l'avisu Ulisse:

— O noblo mouié d'Ulisse, passisses plus toun bèu cors, escoumbourisses plus toun amo à ploura toun ome. Te n'en blaime pas. Queto femo noun plourarié un ome perdu que l'a presso chato e que, joun d'amour à-n-elo, i'a douna d'enfant, coume tu ploures Ulisse que dison parié di Diéu? Mai acabo de ploura e escouto-me. Te parlarai vertadié e t'escoundrai rèn. Ai ausi parla dóu retour d'Ulisse, encò dóu riche pople di Tesproto, ounte es pareigu vivènt; e adus forço richesso qu'a acampado vers li pople. Mai a perdu si bràvi sòci e sa barco cloutudo, dins la mar souloumbro, en quitant l'Isclò di tres pouncho. Jupiter e lou Souleu s'èron amali que si sòci aguèsson escoutela li bièu dóu Soulèu; e soun tóuti mort dins la mar tarabastouso. Mai l'erso a jita Ulisse, arrapa à la careno de sa barco, sus la ribo di Feacian, de la raço di Diéu. Éli, i'an fa d'ounour coume à-n-un Diéu, e i'an fa de douno noumbrouso, e l'an vougu radurre san e siau dins soun oustau. Ulisse sarié revengu i'a long-tèms: mai a miés ama acampa d'àutri richesso en anant pèr la terro; car saup d'engano mai que tóuti li mourtau e res pourrié lucha em' eu. Ansin me parlè Fidoun, rèi di Tesproto. E me jurè en fasènt de libacioun dins soun oustau que la nau e lis ome que lou devien mena dins la bono terro de la patriò, èron lèst.

Mai me remandè proumié, en aproufichant d'uno barco di Tesproto qu'anavo à la bladiero Douliqui. E me faguè vèire li richesso qu'Ulisse avié acampado, proun grandò pèr lou nourri enjusqu'à sa desenco generacioun, talamen avié de causo preciouso dins lou palais dóu rèi. Me disié qu'Ulisse èro ana à Doudouno, pèr saupre dóu grand Roure la voulounta de Jupitèr, e pèr saupre de quet biais rintrarié dins Itaco qu'avié quitado despièi tant de tèms, se vendrié apertamen o à l'escoundudo. Ansin Ulisse es sauva e lèu arribara; aro poudrié pas resta long-tèms liuen de sis ami e de sa patriò. E te farai lou grand juramen:

— Que Jupitèr lou sache, lou mai grand e lou meïour di Diéu! Que lou sache l'oustau ounte siéu vengu! Tout s'endevedra coume te lou dise. Ulisse revendra avant la fin d'aquest an, avans la fin d'aquest mes, dins quauqu'i jour.

E la prudènto Penelopo ié respoudeguè:

— Basto li Diéu! ti paraulo se coumpliguèsson! te prouvariéu tant-lèu moun amista emé de douno noumbrouso, e cadun te dirié uros. Mai sènte dins moun cor que jamai Ulisse revendra dins soun oustau e que n'es éu que te remandara. I'a pas eici un baroun coume Ulisse entre lis ome, se jamai i'aguè soun parié, pèr reçaupre coume éu lis oste e li remanda emé d'ounour. Aro, femo, fasès bagna l'oste, e alestissès uno litocho emé de cuberto e de bèu vanoun, qu'espère bèn au caud l'Aubo dóu trone d'or. Pièi au matin fasès lou bagna e vougne, pèr fin qu'assetta dins l'oustau, prèngue soun repas proche de Telemaque. Arribara malur à-n-aquéu que se mancara em' éu. Que fague ges d'obro, quau que siegue que s'en encagne. Coume saupriés, moun oste, que releve sus lis àutri femo pèr l'èime e la prudènci, se desprouvesi de vièsti t'assetaves emé de peïo i festin de moun oustau? La vido dis ome es courto. Aquéu qu'es marrit e fai lou mau, viéu mespresa de tóuti lis ome, e quand es mort ié fan escorno. Mai aquéu qu'es bon e que fai lou bèn, sis oste porton soun renoum entre tóuti lis ome, e tóuti lou dison bon.

E l'avisa Ulisse, ié respoudeguè:

— O noblo femo de l'Enfant de Laerto, Ulisse, li bèus abihage e li bèlli vano me soun en òdi, despièi que dins ma barco à l'onguis espaieto ai leissa li mountagno ennevedado de Crèto. Iéu m'ajassarai, coume l'ai la tant de niue senso som, sus uno pauro litocho, en esperant l'Aubo dóu bèu trone. Nimai, de me bagna li pèd m'agrado pas, e li servicialo me toucaran pas, franc que fugue uno femo vièio e bravo, que n'ague tant rebouli coume iéu: l'empacharai pas de me lava li pèd.

E la prudènto Penelopo ié respoudeguè

— Oste ami, i'a pas d'ome tant sage coume tu de tóuti lis oste ami que soun vengu dins aquest palais, car tout ço que dises es mai-que-mai sena. Eici, i'a 'no femo vièio e prudènto que nourriguè e abariguè antan lou paure Ulisse, e que l'avié reçaupu dins si bras quand sa maire l'aguè partouri. Te lavara li pèd, emai fugue feblo. Vène, lèvo-te, bravo Euriclèio; lavo li pèd d'aquel oste qu'es dóu tèms de toun mèstre. Bessai li pèd e li man d'Ulisse retrason li siéu, car lis ome se fan lèu vièi dins lou malastre.

Ansin parlè, e la vièio femo escoundeguè sa caro dins li man, e toumbè de càudi lagremo, e ié diguè, lametouso:

— Pauro iéu! siéu sèns forço per t’ajuda, o moun enfant! Segur Jupitèr t’ahis, entre lis ome, emai revères li Diéu. Pas un ome a fa rousti mai de garro grasso à l’ounour de Jupitèr, ami dóu pericle, ni de tant bèlli tuado. Lou pregaves que te leissèsse aveni au vieiounge sol e que te leissèsse abari toun fiéu illustre: e vaqui, t’a rauba lou jour de la revengudo! Bessai d’àutri femo ié fan escorno quand rintro dins li bèu palais ounte vènon lis estrangié, coume aquéli chino te fan à tu. Fugisses sis escorno e si rebut, e vos pas que te bagnon? La fiho d’Icàri, la prudènto Penelopo me dis de lou faire, e lou fau. Ansin lavarai ti ped pèr amour d’elo e de tu, car moun cor es boulega pèr ti mau. Mai escouto ço que te vau dire: de tóuti lis oste qu’eici soun vengu, pas un retrais tant à-n-Ulisse coume tu: lou sèmbles pèr lou cors, pèr la voues e pèr li pèd.

E l’avisa Ulisse, ié respoundènt, parlè ‘nsin:

— O vièio, d’efèt aquéli que nous an vist tóuti dous lou dison, que se semblan forço. Parles emé de sèn.

Ansin parlè, e la vièio prenguè ‘n peiròu esbrihaudant mounte se lavavon li pèd; e ié vujè forço aigo frejo, pièi d’aigo caudo. E Ulisse s’assetè davans lou fougau, en se virant lèu dóu coustat dóu sourne, car aguè pòu tant-lèu que couneiguèsse la creto e que tout fuguèsse descubert. Euriclèio s’aflatè de soun mèstre e ié lavè li pèd, e tant-lèu recouneiguè la creto de la plago que i’avié facho la dènt blanco d’un senglié sus lou Parnesse, quand èro ana vers Autoulique e si fiéu. Autoulique èro lou paire illustre de sa maire, e passavo tóuti lis ome pèr si piho e si faus juramen. Un Diéu i’avié fa ‘quelo douno: Mercùri, e brulavo à soun ounour de car d’agnèu e de cabrit, e lou Diéu èro toujours em’ éu. Autoulique estènt vengu vers lou pople fourtuna d’Itaco, i’atrouvè lou fiéu nouvèu nascu de sa chato. E Euriclèio, après lou dina, meteguè l’enfant sus li geinouï d’Autoulique e ié diguè:

— Autoulique, dounas un noum au car enfant de vosto chato, d’abord que l’avès tant desira.

E Autoulique ié respoundeguè:

— Moun fihat e tu, ma fiho, dounas-ié lou noum que vau vous dire. Siéu vengu eici amali contro un mouloun d’ome e de femo sus la terro nourriguiero. Que soun noum siegue dounc Ulisse, l’Amali. Quouro sara un jovènt, que vèngue sus lou Parnesse, dins l’oustalas de soun grand meirena, ounte i’a mi richesso, e ié farai de bèlli douno, e lou remandarai countènt.

Ansin Ulisse i’anè pèr reçaupre li douno noumbrouso. Autoulique e sis enfant lou saludèron e lou reçaupèguèron emé de paraulo flatiero. Anfitiéuvo, la maire de sa maire, l’embrassè, beisant sa tèsto e si bèus iue. E Autoulique diguè à si fiéu d’alesti lou repas. Aquèsti, tant-lèu i’òubeiguèron. Aduguèron un biòu de cinq an e l’espeièreon. Pièi

l'adoubèron, lou coupèron en taïoun que meteguèron à l'aste, li faguèron rousti e li partiguèron. E tout lou jour, enjusqu'à soulèu intrant, manjèron e res fuguè mau-countènt de sa part. Quand lou soulèu cabussè e que venguè l'ahour, se couchèron e s'endourmiguèron, mai quouro l'Aubo di det rousen, matiniero, pareiguè, li fiéu d'Autoulique emé si chin partiguèron pèr la casso, e lou divin Ulysse partiguè em' éli. Escalèron lou grand Parnesse aboussassi, e rintrèron lèu dins si coumbo bacelado di vènt. Lou soulèu, tout just sali dóu flume pefound de l'Oucean, sucavo li campagno, quand li cassaire arribèron dins uno vau.

E li chin courrien davans, aguènt la sentido; darrié venien li fiéu d'Autoulique emé lou divin Ulysse brandissènt uno longo pico. Dins la sèuvo spesso i'avié, ajassa, un grand senglié. La ràbi dóu vènt mouisse intravo pas dins aquelo bouscarasso, e lou soulèu trelusènt la trassavo pas de si rai, e la plueio ié toumbavo pas, talamen èro drudo; lou senglié èro ajassa aqui souto un mouloun de fueio. Lou brut dis ome e di chin venguè à-n-éu e quouro li cassaire arribèron, sourtiguè dóu bouscas à soun rescontre, la tufo dreissado sus lou coulas, e lis iue flamejant, e s'aplantè proche di cassaire. Alor Ulysse, proumié, aubourant dins sa man clapudo la longo pico, s'abrivè pèr lou trepana; mai lou senglié, plus lèst, lou prenguè au geinou, d'un cop de dènt de-caire, e derrabè li car pefoundamen sènso touca l'os. Mai Ulysse lou piquè à l'espalo drecho, e la pouncho de sa pico trelusènto lou trepanè; e s'afardoulè dins la pousso, e la vido lou quitè. E lis enfant escari d'Autoulique, s'acampant lèu entour de la plago d'Ulysse, la bendèron emé siuen e reboutèron lou sang encre pèr uno escounjur; pièi revenguèron à l'oustau de soun paire. E Autoulique, e si fiéu aguènt gari Ulysse, e i'aguènt fa de richo douno, lou remandèron countènt dins sa caro Itaco. Aqui, soun paire emé sa digno maire se gaudiguèron de lou vèire tourna e ié demandèron de touto causo e d'aquelo plago qu'avié agudo. E ié racountè coume lou senglié l'avié feri de soun blanc subre-dènt, estènt à cassa sus lou Parnesse emé li fiéu d'Autoulique.

E veici que la vièio Euriclèio, en toucant de si man la creto de la plago, la recouneiguè e n'en leissè tounba lou pèd dins lou peirou l'aram restountiguè e se revessè, e touto l'aigo s'escampè au sòu. E la joio, emé la doulour emplenè dóu cop l'amo d'Euriclèio, e sis iue se neguèron de plour, e la voues ié restè dins la gorio. E prenènt lou mentoun d'Ulysse ié diguè:

— Certo, siés Ulysse, moun bèl enfant! M'a pas faugu touca tout moun mèstre pèr lou counèisse.

Ansin parlè, e faguè 'n signe dis iue à Penelopo pèr ié faire coumprene que soun car ome èro dins l'oustau; mai de mounte èro, Penelopo poudié ni la vèire ni la coumprene, car Minervo aviè destourba soun èime. Alor Ulysse, à la vieio, ié sarrant li galet de sa forto man drecho, e la tirant à-n-éu de l'autro man, ié diguè:

— Beillesso, perqué vos me perdre, tu que m'as nourri de ti pouso. Aro, aguènt rebouli de tant de mau, arribe après vint an dins la terro de la patriò. Mai, amor que m'as recouneigu e qu'un Diéu t'a ispirado, taiso-te e que res t'ausigue; car te lou dise, e ço que dise se fara: s'un Diéu pèr mi man sagato li Calignaire arrogant, te farai pas gràci

emai m'agues nourri, quand sagatarai lis autri servicialo dins l'oustau.

E la prudènto Euriclèio ié respoundeguè:

— Moun enfant, queto paraulo t'escapo d'entre dènt? Sabes que moun amo es fidèlo e soulido. Tendrai ferme coume la pèiro o lou ferre. Mai te dirai outro causo, e gardo dins tu ço que te dirai: s'un Diéu riblo de ti man li Calignaire plen de croio, iéu te farai vèire dins l'oustau li femo que te mespreson e aquéli que soun innocènto.

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Beilleso, perqué me li diriés? N'ai pas de besoun. Li couneirai, ièu, e li jujarai. Taiso-te, e laisso lou rèsto i man di Diéu. Parlè, e la vièio anè mai dins l'oustau pèr alesti un autre ban de pèd, car touto l'aigo s'èro escampado. Pièi aguènt lava e voun Ulisse, meteguè soun sèti contro lou fiò pèr que se caufèsse, e escoundeguè la creto souto li peiandro. E la prudènto Penelopo diguè mai:

— Moun oste, te questiounarai encaro un pau, car l'ouro de la som es douço, e la som es tambèn bono per lou malastra. Pèr iéu, un Diéu m'a manda 'no grando doulour. Lou dejour au mens, survihe en plourant lis obro di femo dins l'oustau e 'nsin endorme ma doulour; mai, quand vèn la niue e que la som pren tóuti lis ome, m'ajasse sus moun lié, e, pressa 'ntour de moun cor lourd, li soucit agu m'entahinon. Coume la fiho de Pandare, la verdo Aedoun, canto quand revèn la primo, souto la ramo drudo dis aubre, e escampo sa voues vibranto; car plouro soun fiéu escari Itilé, engendra dóu rei Tetos que, dins soun foulige, l'avié tua, ansin moun amo es barrulado d'eici d'eila, noun sachènt se dève resta proche de moun fiéu, e counserva mi richesso, mi femo e moun grand palais, o se me dève marida em' un di Grè que me cercon dins l'oustau, ome noble que me fara lou mai de douno. Tant que moun fiéu èro un enfant de pau de sèn, poudiéu pas me marida nimai quita l'oustau de moun ome; mai aro Telemaque es grand, e me dis de quita l'oustau, amali que li Grè ié devourigon soun bèn. Mai escouto-me, e digo-me ço que vòu dire aquest soungé:

— Vint auco, foro l'aigo manjon lou blad dins moun oustau, e li regarde emé plesi. E veici qu'un aiglo emé soun bè croucu, davalò d'uno auto mountagno, ié toumbo sus lou còu e li tuo. E rèston tóuti aqui, amoulounado dins lou palais, dóu tèms que l'aiglo s'aubouro dins l'aire divin. E iéu ploure e me doulouire dins moun soungé; e li Grèco à bèlli como s'acampon tóuti entour de iéu, me lagnant malamen que l'aiglo ague tua mis auco. Mai veici: alor, davalò dóu frèst de l'oustau, e me dis em 'uno voues d'ome:

— Agues fisança, fiho de l'ilustre Icàri, acò n'es pas un soungé, mai la vesioun vertadiero de ço que se coumplira. Lis auco, acò soun li Calignaire; e iéu que retrase à n-un aiglo, siéu toun ome revengu pèr i'adurre uno mort desountado. Ansin me parlo, e la som m'abandouno e li cercant dis iue, vese mis auco coume avans que manjon moun blad dins lou bachas.

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

O femo, degun pourrié te l'esplica d'un autre biais; segur es Ulisse éu-meme que t'a di

coume acò se coumplira. La rouino di Calignaire es manifèsto, e pas un s'escapara dóu Barban de la mort.

E la prudènto Penelopo ié respoundeguè:

— Moun oste, li soungé, es mal-eisa de lis esplica, e tóuti se coumplisson pèr lis ome. Li pantai sorton de dos porto, l'uno es facho de corno, l'autro d'evòri: aquéli que sorton de la porto d'evòri bèn gaubeja, enganon pèr de paraulo que noun se coumplisson; mai aqueli que sorton de la porto de corno liso, aquéli se coumplisson pèr lis ome que li veson. Crese pas pas qu'aquest soungé sorte d'aquí e siegue de bono marco pèr iéu e moun enfant. Mai aro vèn l'aubo ahissablo que me traira foro de l'oustau d'Ulisse, car vole demanda 'no provo. Ulisse avié dins soun oustau de destrau arrenqueirado coume d'aubre de barco, en tout douge. E se tenènt dre, de proun liuen n'en travessavo lis anello d'uno flècho. Vau demanda i Calignaire de se prouva: aquéu que de si man bendara lou mai eisa l'arc e que li travessara tóuti douge d'uno flècho, aquéu lou seguirai liuen d'aquéu tant bèu palais de ma jouvènço, e de l'abounde, que me n'en souvendrai dins mi soungé.

Alor l'avisa Ulisse:

— O noblo mouié d'Ulisse, tardes pas mai de faire aquelo provo dins toun palais. L'avisa Ulisse tournara avans que n'agon poussu pèr benda l'arc, tesa lou nèr e manda la flècho à travès lis anello de ferre.

E la prudènto Penelopo ié venguè:

— Se vouliés, moun oste, asseta proche de iéu, me calamela dins moun oustau, la som s'espargirié pas sus mis iue. Mai lis ome podon pas resta sènso som, e lis Inmourtau, sus la terro drudo, an fa la part de tout i mourtau. Vau remounta dins la chambro d'aut e m'assaja sus moun lié doulènt, bagna de mi plour, desempièi lou jour qu'Ulisse es parti pèr aquelo necrouso Ilioun que se n'en déurié plus parla. M'ajassarai aquí; e tu, coucho eici, dins aquelo salo, sus lou sòu, o sus un lié que te faran.

Aguènt parla 'nsin, mountè dins la trelusènto chambro d'aut, noun pas souleto, car dos femo la seguissien. E quand aguè mounta 'mé li servicialo dins la chambro d'aut, plourè Ulisse, soun ome escari, jusquo que Minervo di iue glas aguèsse espargi la douço som sus sis iue.

CANT XX

LOU FESTIN INJURIOUS

Pèr En SAUVAIRE SELON

E lou divin Ulisse s'ajassè dins lou courredou; esbandiguè 'no peu de biòu saunouso, e pèr dessus à mouloun lis aus di fedo que li Grè avien tuado; Eurinomo ié meteguè dessus uno vano, quand se fuguè coucha. Ulisso èro coucha emé lou desvèi, perpensant dins soun èime lou chaple di Calignaire.

E li femo que desempièi long-tèms s'èron dounado i Càlignaire sourtiguèron de l'oustau, en risènt entre éli e 'n bono imour. Alor s'esmóguè lou cor d'Ulisse dins soun pitre, e balançavo dins éu se ié courrènt dessus ié dounarié pas la mort subran o se li leissarié 'ncaro uno fes se jougne i Calignaire arrogant. E soun cor dins lou pitre ié crussissié. Coume uno chino virant entour de si cadèu japo contro aquéu que counèis pas e lou bourro, ansin lou cor d'Ulisse endigna japavo dins éu; e, se tabassant lou pitre, se retenguè en disènt

— Paciènto, moun cor! n'as passa de piro lou jour que l'Uiard ferour mangè ti valènt coumpan. Lou soufriguères emé courage jusquo que ma prudènci t'aguèsse tira de la cafourno ounte cresiés de mourir.

Ansin mutè, apasimant soun cor dins lou pitre, e soun cor s'apasimè e patientè. Mai Ulisse se reviravo d'un coustat e de l'autre. Comme un ome viro e reviro sus d'un grand fiò cremant uno ventresco grasso e saunouso, ansin Ulisse se reviravo d'un coustat e de l'autre, pensant coume farié soulet contro un fube, pèr metre sa man sus li Calignaire arrogant. E veici que Minervo, davalado dóu Céu s'aflatè d'éu, retrasènt à-n-uno femo,

e se tenènt proche de sa tèsto, ié diguè aquésti paraulo:

— Perqué te teni reviha, o lou mai desfourtuna dis ome? Aquest oustau es lou tiéu, ta femo es eici, e tambèn toun fiéu, que cadun voudrié l'avé pèr soun enfant.

E l'avisa Ulisse ié respoudeguè:

— Segur, Divesso, parles avisado; mai pènsè dins moun amo coume farai pèr metre ma man sus li Calignaire arrogant, car siéu soulet, e s'acampon eici un fube. Pièi, uno outro pensado me grèvo dins l'èime: Sarai-ti tua pèr lou voulé de Jupitèr o pèr lou tiéu? Escaparai-ti? Lou voudriéu saupre de tu.

E la Divesso dis iue glas ié respoudeguè:

— Dessena! L'ome se fiso dóu mai fèble de se sòci que n'es rèn de mai qu'un mourtau de pau de sèn. Mai iéu siéu uno Divesso e t'ai assousta dins tóuti tis obro; e te lou dise bèn aut: quand meme cinquante armado d'ome, barjant en lengo estranjo nous embarrarien pèr te tua emé l'espaso, ié raubariés encaro si biòu emai si fedo grasso. Dorme, vai! Es marrit de viha touto la niue. Escaparas lèu à tóuti li mau.

Ansin parlè, pièi espargiguè la som sus sis parpello. E la noblo Divesso remountè vers l'Oulimpe, quand la som prenguè Ulisse, agouloupant si mèmbe e apasiant li trebau de soun cor.

E sa mouié se revihè. Plouravo, assetado sus soun lié moufle. E quand fuguè embounido de ploura, la noblo femo preguè d'abord la reverado Divesso, fiho de Jupitèr, Artemis:

— Artemis, reverado Divesso, fiho de Jupitèr! i Diéu plasigue que me levèsses l'èime, aro, emé ti matrassino; o que lis aurige m'empourtèsson pèr li camin souloumbre e me jitàsson dins lou courrènt dóu remoulinois Oucean. Ansin li tempèri empourtèron li chato de Pandare: li Diéu avien fa mouri si parènt e restavon ourfanello dins soun oustau; e la divino Afroudito lis abarissié de fourmo, de mèu doucinèu e de bon vin. E Junoun ié dounè, mai qu'is àutri femo, la bèuta e la prudènci; e la casto Artemis, lou noble brinde; e Minervo i'ensignè li bèus óubrage. Alor la divino Afroudito mountè dins l'Oulimpe, demandant, pèr aquéli vierginello, de noço urouso à Jupitèr, ami dóu pericle, que counèis lou destin di mourtau, bon e marrit.

Mai d'enterin lis Escòrpi raubèron aquéli vierginello e li dounèron is òrdri Feràmio pèr li servi. Ansin me perdèsson lis Oulimpian ! Ansin me matèsse Artemis pèr fin qu'au-mens reveguèsse Ulisse souto l'aulo terro, avans de faire la gau d'un ome marrit? Lou mau se pòu supourta quand plouras tout le jour, lou cor crussissènt, e que pièi dourmès la niue; car la som, barran lis iue, fai óublida is ome lou bèn e lou mau. Mai lou desvèi m'adus que lou mau-traire que s'es ajassa contro iéu retrasènt à-n-Ulisse quand partiguè emé l'armado. E moun cor s'assoulavo, cresènt qu'èro pas un soungé, mai lou vrai.

Ansin mutè, e subran l'Aubo dóu trone d'or pareiguè. E lou divin Ulisse ausiguè la voues de Penelopo que se lagnavo. E l'idèio ié venguè qu'èro au-dessus de sa tèsto e que l'avié recouneigu. Alor, rabaïant la vano e lis aus mounte èro ajassa, li meteguè sus

d'un fautuei dins la salo; e foro-jitant la pèu de biòu, aubourè li man en suplicant Jupiter:

— Jupiter, o Paire! se pèr lou voulé di Diéu m'as radu dins ma patriò, à travès mar e terro, après s'avedre aclapa de mau, que l'un d'aquéli que se revihon dins aquest oustau digue uno paraulo de bono marco deforo un de ti signe se fague vèire.

Ansin parlè en pregant, e lou sàvi Jupiter l'ausiguè; subran retournè d'aut de l'Oulimpe trelusènto di niéu, e lou divin Ulisse se gaudiguè. E tant-lèu uno femo que moulié, aubourè la voues dins l'oustau. Car i'avié douge molo proche; e i'avié autant de servicialo pèr li faire vira, fasènt farino d'òrdi e de blad, mesoulo dis ome. S'èron endourmido, après d'avé mout lou gran, e l'uno d'éli avié pas fini e n'èro la mai feblo de tóuti. Arrestè sa molo e diguè 'no paraulo de bono marco pèr lou mèstre:

— Jupiter disié, o Paire! tu que mestrèjes li Diéu e lis ome, segur as retrouna pouderosamen d'aut dóu Cèu estela e sèns niéu. Es un signe pèr quaucun. Coumplisse moun vot de iéu, pauro marrido: que li Calignaire, vuei fagon soun darrié festin dins l'oustau d'Ulisse. An ablasiga mi geinoui em' aquéu dur travai de ié moudre sa farino. Prenguèsson vuei soun darrié repas!

Ansin parlè, e lou divin Ulisse se gaudiguè d'aquelo paraulo de bono marco e de la trounado de Jupiter; e se diguè qu'anavo puni li coupable.

Lis àutri servicialo s'acampavon dins lou bèu palais d'Ulisse; atubèron un grand fiò dins lou fougau. E Telemaque saliguè de soun lié, e s'abihè. Meteguè en bandouliero un glàsi à sis espalo, e courdelè de bèlli sandalo à si pèd bléuge: pièi prenguè 'no forto lanço apouchado d'aram, e 'n passant lou lindau, s'aplantè e diguè à-n-Euriclèio:

— Bono beïlesso, coume avès fa ounour à l'oste dins l'oustau? I'avès douna un lié e de viéure, vo bèn es ajassa sèns siuen? Car ma maire es souvènt ansin, emai fugue prudènto. Fai d'ounour sèns resoun au premié vengu e remando lou meiour dis ome sèns ounour.

E la prudènto Euriclèio:

— Acuses pas ta maire, moun enfant. L'oste es asseta e a begu lou vin tant qu'a vougu; mai a refusa de mai manja quand ta maire i'a di. Elo a douna ordre i servicialo qu'alestiguèsson soun lié; mai coume un ome soucitous e doulènt, a pas vougu dormi dins un lié, emé de vano; e s'es ajassa dins lou courredou, sus uno pèu de biòu saunouso e d'aus de fedo. E i'avèn mes dessus uno vano.

Ansin mutè e Telemaque sourtiguè de l'oustau, sa lanço à la man. E dous chin courrènt lou seguissien. Se despachè vers la Plaço di Grè à bèu cambau. Euriclèio, fiho d'Ops de Peissenour, divino entre li femo, diguè i servicialo:

— Anen! despachas-vous! Escoubas la salo, arrousas; metès li tapis de pourpro sus li bèu fautuei, espungas li taulo, netejas li cratère e li coupo doublo. Que quàuquis-uno vagon tira d'aigo à la font e revèngon lèu. Li Calignaire tardaran pas d'èstre aqui, e vendran de matin, car es uno fèsto pèr tóuti.

Ansin parlè, e li femo, l'aguènt ausido, óubeiguèron. Lis uno anèron à la font dis aigo founso, e lis outro travaïavon afougado dins l'oustau. Pièi li Calignaire arrogant venguèron, e se meteguèron à refèndre lou bos. Li servicialo arribèron de la font e après éli lou pourcatié qu'adusié tres de si meïour porc: li leissè manja dins la bello court; pièi diguè a-n-Ulisse aquéli paraulo flatiero:

— Moun oste, li Grè te fan-ti mai de bòni maniero, vo bèn t'estratisson, coume avans?

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Li Diéu ié faguèsson paga soun arrogantige, Eumiéu; car fan de causo endigno dins l'oustau d'un autre, e n'an ges de vergougno.

E, coume se parlavon ansin, lou cabraire Melànti s'aflatè d'èli, menant pèr lou festin di Calignaire li meïouri cabro de soun escabot, e dous pastre lou seguissien. Estaquè si cabro souto lou porge restountissènt e diguè à-n-Ulisse, en ié fasènt mai escorno:

— Estrangié, siés mai aqui à-n-ensuca lis ome en quistant? Passaras pas li porto? Crese pas que se quiten sènso que n'agues tasta de mi man; car pièi demandes sènso vergougno e i'a d'àutri taulo entre li Grè.

Ansin parlè, e l'avisa Ulisse respoundeguè rèn; restè mut, mai cabassejè e perpensavo soun revenge. Alor arribè Filòitie, baile di pastre, qu'adusié i Calignaire uno junego turgo emé de cabro grasso. De barquié, d'aquéli que passon lis ome, l'avien mena. Estaquè soun bestiari souto lou porge restountissènt, e s'aflatant dóu pourcatié, ié diguè:

— Pourcatié, quau es aquel estrangié nouvèu qu'es dins noste oustau? De mounte es? sa raço e sa patriò? Lou paure! segur sèmblo un rèi. Mai li Diéu aclapon lis ome que barrulon, e meme pèr li rèi fielon lou malastre.

Ansin mutè. E parant sa man drecho à-n-Ulisse, ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Alègre, estrangié moun paire! que la richesso lèu t'avèngue, car siés aro aclapa de mau! Jupitèr, o Paire, i'a pas de Diéu que siegon tant afri que tu, car as pas pieta dis ome qu'as fa pèr èstre aclapa di mal-astre e di doulour! Li tresusour me venon, mis iue se negon de plour en vesènt aquel estrangié, car m'ensouvène d'Ulisse, que barrulo bessai entre lis ome, tapa coume éu de peio, s'encaro es vivènt e se vèi la lus dóu Soulèu. Mai s'es mort, s'es dins li demoro de Plutoun, gouissarai toujours en m'ensouvenènt dóu noble Ulisse que me mandè jouvènt, garda si biòu vers lou pople di Cefalenian. Aro meme un Diéu li poudrié pas coumta e i'a pas d'ome que n'ague uno tant bello raço de biòu à làrgi frountas. Li Calignaire me li fan adurre pèr manja; e se souciton pas dóu fiéu d'Ulisse dins aquel oustau, e cregnon pas lou revenge di Diéu; mai coubesejon de parti lou bèn dóu mèstre que manco despièi long-tèms. Siéu en chancello; mai sarié mau, tant que Telemaque es vivènt, de m'enana vers un autre pople, encò d'estrangié 'mé mi biòu. E pamens es marrit d'ista eici, gardan li biòu pèr de fourestié e subissènt si mau. Despièi long-tèms auriéu fugi vers quauque mèstre liuen, car eici l'on pòu pas tene. Mai ai dins l'idèio que lou malastra revendra bessai e esvartara li Calignaire de soun oustau.

E l' avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Bouvatié, me parèisses ni un ome marrit nimai un dessena, e vese que toun èime es prudènt. Ansin te jure em' un grand sarramen: que Jupitèr, lou proumié Diéu, lou sache! E que lou sache aquelo taulo de l'oste, e aquel oustau d'Ulisse mounte siéu vengu! Tu estènt eici, Ulisse revendra, e se vos, de tis iue ié veiras tu; li Calignaire que fan eici la lèi.

Alor lou bouvatié ié venguè:

— Estrangié, l'Enfant dóu Tèms coumpliguèsse ço que dises! Saupriés alor en quau atagnon ma forço emai mi man.

Eumiéu en meme tèms pregavo tóuti li Diéu que faguèsson reveni lou tras-que prudènt Ulisse dins soun palais.

Dóu tèms qu'ansin se parlavon, li Calignaire engivanavon la mort de Telemaque. Mai, à-n-aquéu moumen, un aiglo voulastrejè à man senèco, em' uno palumbo espavourdido entre lis arpo.

Alor Anfinome diguè:

— Mis ami, lou plan de tua Telemaque noun se coumplira. Pensan pas mai qu'au repas. Ansin parlè Anfinome, e sa paraulo ié plasigue. Alor, rintrant dins l'oustau dóu divin Ulisse, quitèron si flassado sus li sèti e li fautuei, e tuèron li fedo e li cabro grasso, li porc e la junego turgo. E partiguèron la fruchaio grasihado. Pièi sermèron lou vin dins li cratère; e lou pourcatié dounavo li got, e Filòitie, baile di bouvatié, partissié lou pan dins de bèlli canestello, e Melànti vujavo lou vin. Alounguèron li man vers li mèisse davans éli. Mai Telemaque faguè asseta Ulisse, qu'engivanavo soun plan, proche lou lindau de pèiro dins la salo, sus d'un marrit sèti; e ié meteguè davans, sus d'uno pichoto taulo, uno part di fruchaio. Pièi vugè de vin dins uno tasso d'or, e ié diguè:

— Assetas-vous emé lis ome, e bevès lou vin. Esvartarai de vous lis escorno de tóuti li Calignaire, car aquest oustau es pas l'oustau de tóuti: es l'oustau d'Ulisse, e l'a fa pèr iéu. E vautre, Calignaire, tenès vòstis outrage e vòsti man, de pòu que l'isagno se metigue eici.

Ansin mutè; e tóuti, se mourdènt la lengo, èron candi de Telemaque, coume avié parla courajous. Antinòu ié venguè:

— Avén ausi, o Grè, li paraulo marrido de Telemaque: nous a malamen menaca. Jupitèr l'a pas permés, sènso acò, segur, l'aurian deja fa teisa dins aquest oustau, emai siegue parlaire abile.

Ansin parlè Antinòu, e Telemaque se n'en soucitè pas. E li precoun menèron à travers de la vilo la tuado de l'óufrèndo, e li Grè cabelu s'acampèron dins lou bos ombrous de l'Arquié Apouloun.

E quand aguèron fa rousti li car de dessus, li Calignaire faguèron li part e coumencèron lou bèu festin. E, coume avié douna ordre, Telemaque, li ragas aduguèron à-n-Ulisse uno part coume is àutri counvida.

Mai Minervo vouguè pas que li Calignaire finiguèsson de ié faire óufrage, pèr que dins soun cor i'entrèsse uno iro mai grando. I'avié, entre li Calignaire, un ome forço marrit; ié disien Ctesippe, e restavo dins Samo. Fisançous di bèn de soun paire, recercavo la femo d'Ulisse. Diguè i Calignaire arrogant:

— Escoutas-me, Calignaire famous. Deja 'quel estrangié a reçaupu uno part pariero de la nostro, coume se dèu, car sarié ni bon nimai juste de priva lis oste de Telemaque, quau que fugon li que rintron dins soun oustau. Mai iéu tambèn ié vau faire uno douno d'oste, pèr que pague uno estreno i baignaire vo is àutri ragas que soun dins l'oustau dóu divin Ulisse.

Aguènt parla 'nsin, prenguè dins un canestèu un pèd de biòu e lou ié mandè d'uno man verturioso; mai Ulisse se n'en parè en beissant la tèsto, e dins éu aguè un rire marrit; e lou pèd de biòu venguè buta contro la paret bèn bastido. Alor Telemaque charpè 'nsin Ctesippe :

— Ctesippe, segur vau miés pèr tu que n'agues pas touca moun oste e qu'éu-meme ague para lou cop; car t'auriéu de ma lanço pounchudo feri au bèu mitan dóu cors; e 'n plaço de ti noço toun paire aurié pres siuen de toun reboustèri. Ansin que degun de vautre prove mai soun arrogantige dins moun oustau; car aro coumprene e sabe lou bèn emai lou mau, e siéu plus un enfant. Ai longtèm e vist e soufri aquéli mal-adouba: mi fedo escoutelado e moun vin abena, e moun pan devouri. Es maleisa à-n-un ome soulet de lucha contro tant que sias; mai m'estratisès pas mai. Se voulès me tua emé l'aram, lou vole: car vau miés que more pèr plus vèire veste faire desounta, mis oste coucha foro, e mi servicialo enfrencho sèns vergougno dins moun bèu palais.

Ansin parlè e tóuti restèron mut. Mai Agelau, Enfant de Damastour, diguè 'nfin:

— Mis ami, fau pas respondre per d'óufrage à-n-aquelo paraulo justo, nimai pica aquel estrangié, o quaucun di servidou que soun dins lou palais dóu divin Ulisse. Mai parlarai flatié à Telemaque em' à sa maire. Pousquèsse agrada à soun cor, en tóuti dous. Autant de tèm que veste cor dins lou pitre a espera la revengudo dóu tras-que prudènt Ulisse dins soun oustau, avèn pas agu malìcio que nous tenguessias ni que faguessias espera li Calignaire dins veste oustau. Abord qu'Ulisse devié tourna, acò valié miés segur. Mai aro es clar que tournara plus. Vai dounc vers ta maire e digo-ié que prengue lou mai illustre de nautre e aquéu que ié fara lou mai de douno. Alor jouiras de ti bèn peirenau, manjant e bevènt; e ta maire intrara dins l'oustau d'un autre.

Alor lou prudènt Telemaque respoundeguè:

— Agelau, pèr Jupitèr e pèr li malastre de moun paire qu'es mort o que traulo liuen d'Itaco, contro-istarai pas li noço de ma maire, e ié dirai de prene aquéu qu'aura chausi e que ié fara lou mai de douno. Mai vole pas la buta de moun oustau emé de paraulo vióulento, crento qu'un Diéu lou coumpligue pas.

Ansin parlè Telemaque, e Minervo aubourè un rire demasia entre li Calignaire, e treboulè si ment; e risien d'un rire estrange; e manjavon li car cruso, e sis iue se negavon de lagremo, e soun amo avié la sentido d'un malur. Alor lou divin Tiéuclimène ié diguè:

— Ah! Malastra! quéti mau anas subi! Vòsti tèsto, vòsti caro, vòsti geinoui soun agaloupa dins la niue! Gingoulas e vòsti gauto soun negado de plour; aquéli coulouno em' aquéli paret e li saumié soun coucha de sang! lou pourtegue e la court soun plen de glàri que s'alandon vers li sournuro de l'Erebe. Lou Soulèu dins! lou cèu es esterni, e l'ahour necre vèn sus vautre!

Ansin parlè, e tóuti se meteguèron à rire d'eu. E Eurimaque diguè proumié:

— Perdès lou sèn, Estrangié nouvelàri! Couchas-lou subran d'aquel oustau, e que vague en Plaço abord que pren lou jour pèr la niue.

E lou divin Tiéuclimène:

— Eurimaque, me fagues pas coucha d'eici; n'a proun de mis iue, de mis auriho, de mi pèd, e de moun èime sena dins moun pitre. Sourtirai d'eici, car prevese lou mal-àuvvari que vèn sus vautre, e que degun escapara, o Calignaire, que fasès lou mau dins l'oustau dóu divin Ulisse!

Aguènt parla 'nsin, sourtiguè dóu bèu palais, e tournè vers Periéu que l'avié reçaupu bèn-voulènt. E li Calignaire se regardavon lis un lis autre; mai amalissien Telemaque en estratissènt sis oste. E l'un d'éli diguè:

— Telemaque, n'i a pas un de mai mau-chançous que tu pèr lis oste. Es verai qu'as encaro aquéu lànfri glout, qu'a ni pan, ni vin, ni courage, e saup rèn faire, cargo de la terro. Mai l'autre es parti. Escouto-me, acò anara miés: jiten ti dous oste dins uno barco e manden-lèi vers li Sicilian. Cadun te rapourtara 'n bon pres

Ansin parlavon, e Telemaque se soucità pas de si paraulo. Mai regardavo soun paire sèns muta, esperant que meteguèsse sa man sus li Calignaire arrogant

La fiho d'Icàri, la prudènto Penelopo, assetado sus d'un bèu sèti, escoutavo li dicho de cadun. Risien en taulejant, countènt, car avien deja forço manja. Mai jamais uno fèsto devié i'èstre mens fortunado qu'aquelo que i'alestissien Divesso em' un ome valènt, car avien fa de causo desvergognado.

CANT XXI

L'ARC

Pèr En LOUVIS GROBET.

Alor Minervo, Divesso dis iue glas, meteguè dins l'èime de la fiho d'Icàri, la prudènto Penelopo, d'adurre i Calignaire, pèr li prouva, l'Arc emé lou ferre blèuje: acò devié èstre lou coumençamen dóu chaple. Mountè l'auto escalo de l'oustau, tenènt en man la bello clau courbudo, d'aram à manipo d'evòri. Se despachè de mounta emé si servicialo dins la chambro d'aut, monte èron embarra li tresor dóu mèstre, l'aram, l'or e lou ferre dur à travaia. Aqùi i'avié l'arc courbu emé la badoco pleno de flècho mourtifèro. Lou divin Ifite, Enfant d'Eurite, de Lacedemouno, lis avié douna à-n-Ulisse l'aguènt rescountra à Messeno, dins l'oustau dóu valènt Oursiloque, ounte Ulisse èro vengu pèr un afaire que lou pople l'avié carga.

Li Messenian avien rauba d'Itaco sus si nau, tres cènt fedo emé li pastre. E pèr acò, Ulisse èro vengu encaro jouine, car soun paire emé lis àutri vieiard l'avien manda. Ifite èro vengu tambèn, cercant douge cavalo qu'avié perdudo e autant de miolo soulido, e que devien i'atira la mort. Car estènt vengu proche dóu generous Enfant de Jupitèr, Hercule, famous pèr si gràndis obro, aquest lou tuè dins soun oustau, emai fuguèsse soun oste. E lou tuè malamen, sènso respèt di Diéu, ni de la taulo ounte l'avié fa sèire; e gardè si cavalo à bato duro. Es en li cercant qu'Ifite rescountrè Ulisse e ié douné aquel arc qu'avié pourta lou grand Eurite: aquest l'avié leissa en mourènt à si fiéu. E Ulisse douné à-n-Ifite un glàsi pounchu em' uno forto lanço. Acò fuguè coumençamen d'uno tristo amista, e fuguè pas longo car se reçaueguèron pas à si taulo, e l'Enfant de Jupitèr, avans, tuè Ifite, Enfant d'Eurite, parié dis Inmourtau. E lou divin Ulisse se serviguè d'aquel arc en Itaco: mai l'empourtè pas sus si barco negro en partènt pèr la guerro, e lou leissè dins soun palais en memòri de soun oste escari.

Quand la femo divino fuguè à la chambro d'aut, mountè sus lou lindau de roure qu'antan avié fusteja e fach à l'escaire un abile óubrié; e i'avié ajusta li post emé de porto lusènto. Penelopo, alor, destaquè la courrejo de l'anello, faguè intra la clau e levè lou pestèu. E coume un biòu que bramo, en peissant dins li prat, li bèlli porto brouziguèron, turtado pèr la clau e se durbiguèron tout d'uno.

Penelopo mountè sus lou planchié ounte èron li cofre di vièsti perfuma, e destaquè dóu clavèu l'arc emé lou porto-flècho lusènt. Pièi, s'assetant, lou pausè sus si geinouï e toumbè de lagremo amaro. E quand fuguè embounido de plour e de dòu, se despachè de davala vers la grand salo, vers li Calignaire arrogant, emé l'arc courbu e lou porto-flècho plen de flècho mourtifèro. E li servicialo pourtavon lou ferre e l'aram di jo dóu Mèstre.

La noblo femo estènt avengudo vers li Calignaire, s'aplantè sus lou lindau de la bello salo, em' uno plecho lóugiero sur li gauto, e li dos servicialo à soun caire. E tant-lèu parlè i Calignaire:

— Escoutas-me, Calignaire famous, que pèr manja e béure de-longo avès envahi l'oustau d'un ome que manco despièi long-tèms; vautre que devourissès soun bèn, souto coulour de m'espousa. Veici, o Calignaire, la provo que vous demande. Vous aduse lou grand arc dóu divin Ulisse. Aquéu que de si man bendara lou mai eisa aquel arc e mandara 'no flècho à travès li douge destrau, lou seguirai, e me menara liuen d'aquel oustau qu'a vist ma jouvènço, qu'es bèu e aboundous, e que me n'ensouvendrai meme dins mi soungé.

Ansin parlè e donè ordre au pourcatié Eumiéu d'adurre i Calignaire l'Arc emé lou ferre bléuje. Eumiéu li prenguè en plourant e lis aduguè; e lou bouvatié plourè tambèn en vesènt l'Arc de soun mèstre. E Antinòu li charpè en disent:

— Gros palot, que pensas qu'i causo dóu jour, perqué tounba de plour, pàuri nèsci, à mòure ansin lou cor d'aquelo femo dins soun pitre? Car soun amo es dins lis ànci despièi qu'a perdu soun ome escari. Manjas sèns muta, vo bèn sourtès di porto e leissas eici aquel arc. Acò pèr li Calignaire sara uno esprovo dificilo car aquel arc lis dèu pas èstre eisa de tibra. I'a pas eici un ome coume Ulisse. L'ai vist, iéu, e me n'en souvène; mai ère alor un enfant.

Ansin mutè, e avié l'espèro de tibra l'arc e de manda uno flècho à travès dóu ferre; mai, éu, certo, devié lou proumié tasta la flecho bandido pèr li man dóu noble Ulisse: l'avié deja agouni dins soun oustau e deja i'avié atissa contro éu tóuti si coumpan. Alor Telemaque parlè 'nsin:

— O Diéu! segur Jupitèr me rènd fòu. Veici ma maire escarido, qu'emaï fugue prudènto, afourtis que seguira un autre ome e quitara aquest oustau! E iéu me gaudisse e rise dins moun èime dessena. Assajas, o Calignaire aquelo provo! I'a pas de femo coume aquesto dins touto la terro gregalo, ni dins la santo Pilos, nimai dins Argos, nimai dins Miceno, ni dins Itaco, ni sus la terro negro. Mai acò lou sabès, de qu'ai besoun de lausa ma maire? Anen, retarden pas l'esprovo. Despachas-vous de benda l'arc, que veguèn. Iéu-

meme vole l'esprouva; e se lou fau tibra, se mande uno flècho à travers dis anello de ferre, ma digno maire, de iéu doulènt, quitara pas aquel oustau em' un autre ome e me leissara pas iéu qu'aurai valènt au jo peirau gagna li joio.

Ansin parlè; e s'aubourant, quitè de sis espalo sa flassado de pourpro e soun glàsi pouchu. Pièi faguè un long trau, e tirè d'escaire, e ié plantè li destrau; pièi atassè de terro à l'entour: e tóuti s'espantèron que fuguèsse tant adré, car l'avien jamai vist faire. Pièi, dre sus lou lindau, assajè l'arc. Tres cop manquè de lou benda, aguènt fiso de faire tibra lou nèr e de manda la flècho à travers dóu ferre; tres cop la forço ié faliguè. E coume assajavo encaro uno fes, Ulisse ié faguè signe, e lou retenguè contro soun envejo. Alor Telemaque parlè 'nsin:

— O Diéu! sarai jamai qu'un marrit e un fléugne, o bèn siéu trop jouine e n'auriéu pas la voio pèr rebuta aquéu que m'atacaré. Anen! vautre que sias mai fort que iéu, assajas aquel arc e feniguen la provo.

Aguènt parla 'nsin, pausè l'arc au sòu, dre e apiela contro li post lusènt de la porto; e meteguè la flècho pouchudo proche de l'arc courbu. Pièi tournè s'assetta sus lou fautuei qu'avié quita. E Antinòu, Enfant d'Eupèito, diguè i Calignaire:

— Coumpan, aubouras-vous tóuti, e avanças-vous l'un après l'autre, en coumençant dóu caire que se vuejo lou vin.

Ansin parlè Antinòu, e sa dicho agradè. E Leiodo, Enfant d'Oinops, s'aubourè proumié. Ero lou Sagataire, e s'assetavo toujours lou mai proche dóu bèu cratère. Amavo pas lou mau, e n'èro amali contro tóuti li Calignaire. Prenguè proumié l'Arc eme la flècho soudo, e dre sus lou lindau, l'assajè. Mai lou pousquè pas benda e s'alassè li bras de-bado. Alor diguè i Calignaire:

— Mis ami, farai pas tibra aquel arc. Qu'un autre lou prèngue. Aquel arc dèu priva de soun cor emai de soun amo forço brave, car vòu miés mouri que de sourti viéu d'eici, aguènt pas coumpli ço qu'esperavian. Que res ague plus fiso dins soun cor d'espousa Penelopo, la mouié d'Ulisse. Quand aura prouva aquel arc cadun de vautre veira que fau cerca uno autre femo dintre li Grèco à bèlli plecho, en quau fara de douno. Penelopo prendra pièi aquéu que ié fara lou mai de douno e qu'es marca dins soun astrado.

Parlè 'nsin; quitè l'arc lis contro li batènt lusènt e bèn jounta de la porto; meteguè la flècho pouchudo proche de l'arc courbu, pièi tournè s'assetta sus lou fautuei de mounte s'èro auboura. Alor Antinòu lou charpè en ié disènt:

— Leiodo, queto paraulo t'a escapa d'entre dènt? Es marrido e menèbro, e siéu amali de l'avé ausido. Aquel arc dèu priva de soun cor emai de soun amo forço valènt, d'abord que l'as pas pouscu faire tibra! Es que ta maire t'a pas fa pèr benda lis arc; mai d'àutri Calignaire famous lou faran lèu tibra.

Ansin parlè; e dounè ordre au cabraire Melànti:

— Melànti, atubo lèu lou fiò dins l'oustau e mete davans lou fiò uno grando sello emé de pèu dessus; pièi aduse uno grando rodo de sèu qu'es dins l'oustau, pèr que li jouvènt,

la fasènt caufa, n'en remouligon l'arc, e que feniguèn aquelo provo.

Ansin parlè, e tant-lèu Melànti atubè 'n grand fiò, e meteguè davans lou fiò uno sello emé de pèu dessus; e li jouvènt, aguènt caufa la grando rodo de sèu qu'èro dins l'oustau, n'en remouliguèron l'arc. Mai lou pousquèron pas tibra car èron pas proun fort. E restavo plus qu'Antinòu em' Eurimaque, parié di Diéu, capo di Calignaire e li mai valènt d'éli.

Alor, lou Pourcatié e lou Bouvatié dóu divin Ulisse sourtiguèron ensèn de la salo, e lou divin Ulisse sourtiguè après éli. E quand fuguèron foro di porto, dins la court, ié diguè aquéli dóuci paraulo:

— Bouvatié, emai tu, Pourcatié, vous lou dirai-ti o vous l'escoundrai? car moun èime me dis de parla. Vendrias-ti en ajudo à-n-Ulisse s'aquest tournavo subran e s'un Diéu l'adusié? Quau ajudarias, li Calignaire vo Ulisse? Digas-me ço que lou cor e l'èime vous fan dire.

E lou Bouvatié:

— Jupitèr, moun Paire! Basto li Diéu coumpliguèsson mi souvèt! Basto revenguèsse lou valènt e qu'un Diéu lou raduguèsse! Saupriés alor en quau soun e ma forço e mi bras.

E tambèn Eumiéu preguè tóuti li Diéu de faire tourna Ulisse dins soun oustau. Alor, aquest couneiguè soun idèio veraio, e ié parlant mai, ié diguè:

— Siéu Ulisse. Ai pati de mau sèns noumbre, e torna après vint an dins la terro de la patriò. Sabe que vautre soulet de mi servidou avès desira ma revengudo, car n'ai pas ausi d'autre fasènt de vot que revenguèsse. Vous dirai dounc lou vrai. S'un Diéu giblo de mi man li Calignaire arrogant, vous dounarai en tóuti dous de femo emai de bèn; e d'oustau basti proche lou miéu, e sarés pèr Telemaque d'ami emai de fraire. Mai vous farai vèire un signe clar, pèr que me couneiguès bèn e que sieguès afourti dins vosto amo: aquelo creto qu'un senglié me faguè de si blanc sutre-dènt quand anave au Parnesse emé li fiéu d'Antoulique.

Ansin parlè, e durbènt si peio faguè vèire la creto. E quand l'aguèron visto tant-lèu la recouneiguèron. E plourèron, embrassant lou prudènt Ulisse, e lou beisavon à la tèsto em' is espalo. E Ulisse li beisè à la tèsto em' is espalo. La lus dóu soulèu toumbavo deja quand Ulisse lis arrestè e ié diguè:

— Finissès de ploura e de gouissa, de pòu que sourtènt de l'oustau quaucun vous vègue emai lou digue. Mai rintras l'un après l'autre, noun ensèn. Iéu rintrarai proumié. Vendrés pièi. Aro escoutas: li Calignaire arrogant permetran pas, tóuti que soun, que me dounon l'arc e lou porto-flècho; mai tu, brave Eumiéu, adus-me l'arc à travers la salo, e meteme lou dins li man; e digo i servicialo que barron bèn li porto de l'oustau. Se quaucun, de la court, entendié de gème vo de brut, que rèste e que fague soun travai. E tu, brave Filòitie, barraras li pourtau de la court, tancaras li pestèu e metras la cadeno.

Aguènt parla 'nsin, rintrè dins la grand salo e s'assetè sus lou sèti qu'avié quita. Pièi li dous servidou d'Ulisse rintrèron. E deja Eurimaque tenié l'arc dins si man, lou caulant

de tóuti li caire à la raio dóu fiò: mai lou pousquè pas tibra; soun noble cor gemiguè prefoundamen e diguè:

— O Diéu! sènte uno grandò doulour pèr iéu e pèr tóuti. Me plagne pas tant soudamen pèr mi noço (emai n'en fugue entristesi) car i'a bèn d'àutri Grèco dins Itaco embarrado dis erso, e dins lis àutri vilo. Mai, me lagne que sieguèn talamen tant en dessouto d'Ulisse parié d'un Diéu, pèr pas pousqué benda soun Arc. Acò sara nosto ounto pèr aquéli que vendran.

E Antinòu, Enfant d'Eupèito, ié venguè:

— Eurimaque, acò noun sara. Coumpren-lou: vuei es dins lou pople fèsto coulènto d'un Diéu. Quau poudrié benda un arc? Leissen-l'ista, e que li destrau rèston en plaço. Crese pas que quaucun li lève dins l'oustau de l'Enfant de Laerto. Anen! Que lou Dapifèr empligue li coupo, pèr que faguèn li libacioun e leissen l'arc. Digas au cabraire Melànti qu'adugue deman li meióuri cabro de soun escabot, pèr fin que n'en faguèn rousti li car à l'ounour d'Apouloun, l'Arquié preclar; pièi assajeren mai e finiren la provo.

Ansin parlè Antinòu e acò i agradè 'n tóuti. E li precoun ié vujèron d'aigo sus li man, e li jouvènt courounèron de vin li cratère, e lou partiguèron entre tóuti à plen de coupo. E quand aguèron fa li libacioun e begu coume l'amo n'i'en disié, l'avisa Ulisse engivanant un plan ié venguè:

— Escoutas-me , Calignaire de la Rèino preclaro, que vous digue ço que moun cor dins lou pitre m'ispiro. N'en pregue majamen Eurimaque e lou rèi Antinòu, car aquest a parla coume se dèu. Leissas ista aquel arc, e counfisas lou restant i Diéu deman un Diéu baiara la forço en quau voudra. Mai aro dounas-me aquel arc lusènt, que fagues davans vautre la provo de ma forço e de mi mèmbe souple; o se mi barrulage e li malastre me l'an raubado.

Ansin parlè, e tóuti n'en fuguèron amali, aguènt pòu que tiblèsse l'arc lusènt. E Antinòu lou charpé ansin:

— Ah! marrit Estrangié ! te rèsto pas lou mendre sèn? T'agrado plus de manja siau à nòsti taulo? Siés-ti priva dóu festin? Entèdes pas nòsti charrado e nòsti dicho. Jamai un estrangié o un paure nous a escouta ansin. Lou vin dous te treboulo, coume fai à-n-aquéu que n'en béu glout e sèns mesuro. Segur, fuguè lou vin que treboulè lou famous Centaure Euritioun, vers li Lapite, dins lou palais dóu divin Peiritòu. Treboulè sa ment e vengu fèr, faguè lou mau dins l'oustau de Peiritòu.

La doulour prenguè alor li valènt e lou tirassèron foro lou porge, e lou desaurihèron e lou desnarrèron emé l'aram crudèu. E, desvaria, s'enanè, emé soun mau-tourmènt e la ràbi dins lou cor. Es d'aqui que s'eigrejè la guerro entre li Centaure e lis ome; mai fugue d'abord Euritioun, que, ibrougna, trovè soun malur. T'afourtisse un casti coume acò se tibles aquel arc, car tant-lèu te mandaren au Rèi Equète, lou mai ferouge dis ome. Aqui te n'escapas pas. Béu dounc, e tèn-te siau; e luches pas emé li ome que soun mai jouine que tu.

E la prudènto Penelopo parlè 'nsin:

— Antinòu, es ni bon nimai juste que faguès escorno is oste de Telemaque, quau que siegue qu'intre dins soun palais. Cresès qu'aquel estrangié, aguènt fiso dins si forço, se bendavo lou grand arc d'Ulisse, m'enmenarié dins soun oustau o me farié sa mouié? Eu, meme n'a pas l'espèro dins soun èime. Que degun de vautre, manjant eici, ague soucit d'acò: aquelo idèio counvèn pas.

Eurimaque, Enfant de Poulibe, ié respoundeguè:

— Fiho d'Icàri, prudènto Penelopo, cresèn pas qu'aquel ome t'espousèsse: aquelo idèio counvèn pas; mai cregnèn lou brut que n'en faran lis ome e li femo.

Lou darrié di Grè dirié:

— Segur soun li pire dis ome aquéli que cercon la femo d'un ome sèns reproche, car an pas pou scu benda soun arc lusènt, en plaço qu'un paure lànfri a tibra l'arc eisa e lança uno flècho travers di destrau. E parlant ansin nous farié vergougno.

E la prudènto Penelopo ié respoundeguè:

— Eurimaque, podon pas se rèndre famous dintre lou pople aquéli que fan mesprès de l'oustau d'un ome valènt e l'arrouinon. Perqué vous sias vautre-meme fa vergougno? Aquel oste es grand e fort, e se targo d'èstre de bono traco. Dounas-ié dounc l'Arc d'Ulisse, que veguèn ço que n'en fara. Iéu lou dise, e ço que dise lou farai: se tiblo l'arc e s'Apouloun ié douno aquelo glòri, lou vestirai d'un bèu jargau e d'uno bello flassado, e ié dounarai uno pico pounchudo pèr s'apara di chin emai dis ome, em' uno espaso à dous tai. E ié dounarai tambèn de sandalo, e lou remandarai aqui monte lou cor e l'amo ié dison d'ana.

Alor lou prudènt Telemaque ié respoundeguè:

— Ma maire, degun di Grè pòu m'empacha de douna vo de refusa aquel arc en quau voudrai, ni aquéli que demoron dins l'arèbro Itaco, nimai aquéli que demoron dins l'Elido, nourriguiero de chivau. Res d'éli m'aplantara se vole douna aquel arc à moun oste. Mai vous, ma maire, rintras dins la chambro d'aut e ócupas-vous de vòsti travai de fus e de telo, e disès i servicialo de faire sis obro. Lou restant regardo lis ome, e sobre-tout, iéu que gouverne dins aquest oustau.

E Penelopo, espantado, rintrè dins l'oustau, pensant dins soun èime i paraulo prudènto de soun fiéu.

Pièi, estènt mountado dins la chambro d'aut, emé si servicialo, plourè soun ome escari, Ulisse, jusquo que Minervo i'espargiguè la douço som sus lis iue.

Alor lou brave pourcatié prenguè l'arc courbu e l'empourtè. E li Calignaire faguèron un grand trin dins la salo e l'un d'aquéli jouvènt arrogant diguè:

— Monte portes aquel arc? pourcatié de rèn, nèsci! Lèu li chin courrènt que nourrisses te manjaran au mitan de ti porc, liuen dis ome, s'Apouloun e lis àutri Diéu inmourtau nous soun en favour.

Ansinn parlèron, e Eumiéu quitè l'arc monte èro, espauri que tóuti lou charpavon. Mai

alor Telemaque ié cridè en lou menaçant:

— Vièi! emporto l'arc, e óubeïgues pas en tóuti, se vos pas que te couche d'eici à cop de pèiro vers li champ, emai fugue mai jouine que tu: car siéu lou mai fort. Basto li Diéu! fuguèsse mai fort di bras que li Calignaire que soun eici! Li couchariéu vergougnousamen de moun oustau ounte fan tant de mau.

Ansin parlè, e tóuti li Calignaire se meteguèron à rire e feniguèron d'èstre enmalicia. Alor lou pourcatié travessant la salo, empourtè l'arc e lou baiè i man de l'avisa Ulisse; e tant-lèu sounè la beïlesso Euriclèio:

— Telemaque te fai dire, o prudento Euriclèio, de barra soulide li porto dóu palais. Se quaucun, de la court entendié de gème e de brut que reste e fague soun travail.

Ansin parlè, e parlè pas de-bado. Euriclèio barrè li porto dóu palais. E Filòitie, sautant deforo, barrè tambèn li porto de la court. E i'aviè, souto lou porge, un cau d'escorço pèr li batèu, e n'en amarrè li porto. Pièi rintrè mai e s'assetè sus lou sèti qu'avié quita; e regardè Ulisse. Mai aquest virant l'arc de tout biais, regardavo se li verme n'avien pas trauca la corno, dóu tèms que lou mèstre i'èro pas. E li Calignaire se disien lis un is autre, en lou regardant:

— Segur, es un amateur d'arc o bèn un laire. Bessai n'a li parié dins soun oustau, vo bèn n'en vòu faire. Alucas coume aquèu lànfri plen de marridis idèio lou viro e lou reviro dins si man!

E l'un d'aquéli arrogant diguè tambèn:

— Basto li Diéu! Aquel arc ié poutèsse malur autant segur que lou poudra pas benda!

Ansin charravon li Calignaire; mai l'avisa Ulisse, aguènt bèn regarda l'arc, lou tiblè autant eisa qu'un ome abile pèr jouga de la quitarro e pèr canta, fai tibra em' uno caviho la cordo novo facho dóu budèu toursegu de ledò. Ansin Ulisse, tenènt lou grand arc, tiblè eisa de sa man drecho lou nèr que zounguè coume un crid de dindouletò. E uno doulour amaro prenguè li Calignaire, e chanjèron de coulour. Alor Jupiter, dounant un signe, retrounè pouderosamen e lou paciènt e divin Ulisse se gaudiguè que l'Enfant dóu rusa Saturne i'aguèsse manda aquéu signe. Prenguè 'no flècho soudo, qu'èro sus la taulo foro la badoco (lis autre èron restado dins la badoco cloutudo, aquéli que li Grè avien pas assajado). Pièi agantant la manipo de l'arc, tiblè lou nèr sèns o quita soun sèti, e mirant lou le, mandè la flècho d'aram, lourdo, que s'estraviè pas e travessè tóuti lis anèu dis aisso. Alor diguè à Telemaque:

— Telemaque, l'Estrangié asseta dins toun oustau te fai pas vergougno. Me siéu pas estravia dóu le, e me siéu pas trop alassa à tibra l'arc. Ma forco es sauvo e li Calignaire faran plus mesprés de iéu. Mai, veici l'ouro pèr li Grè d'alesti lou repas, dóu tèms que fai encaro jour; pièi se regalaran dóu brut de la quitarro e dóu cant, belòri di repas.

Ansin parlè e faguè 'n signe dis usso, e Telemaque, lou fiéu escari dóu divin Ulisse, cenchè soun espaso pouchudo, prenguè 'no lanco e arma d'aram trelusènt, se meteguè proche lou sèti d'Ulisse.

CANT XXII

LOU CHAPLE

Pèr En Aguste BARLATIER.

Alor, l'avisa Ulisse, quitant si peio, e tenènt i man l'Arc e la badoco pleno de flècho, sauté dóu large lindau expandiguè li flècho soudo davans si pèd, e diguè i Calignaire:

— Veici qu'aquelo provo es facho. Aro mirarai un le que ges d'ome ague encaro touca. Apouloun me dounc la glòri de l'ategne!

Ansin parlè, e mirè la flècho amaro sus Antinòu. Aquest anavo auboura di dos man uno bello coupo d'or à dos manihò pèr bèure lou vin, e la mort n'èro pas dins sa ment. Quau aurié poussu pensa, d'efèt, qu'un ome soulet, emai fuguèsse fort, au mitan di taulejaire noumbrous ausarié ié manda lou mau-destin e la negro mort? Mai Ulisse lou traquè de sa flècho à la gorjo e la pouncho trepassè lou còu fléugne. S'afardoulè de revès coupo s'escapè de si man morto; e 'n jit de sang iè sourtiguè di narro, e di pèd butè la taulo, e li mèisse roudelèron à boudre pèr sòu, e lou pan e la car roustido fuguèron coucha. Alor li Calignaire ferniguèron dins la salo quand veguèron l'ome tumba. E s'aubourant de si sèti en bourroulo, regardavon de tóuti li caire sus li paret bèn bastido cercant d'aganta de blouquié e de pico; e cridèron à-n-Ulisse de paraulo enrabiado:

— Estrangié, mandes traitamen ti flècho contro lis ome! Assajaras pas d'autro provo, car veici que toun mau-destin se vai acaba. Vènes de tua lou mai flame di jouvènt d'Itaco: lis autour te manjaran eici.

Ansin parlavon, cresènt que l'avié tua sènso lou faire esprès, e li dessena devinavon pas que lou Barban de la mort èro sus si tèsto. Li regardant d'un iue torge, l'avisa Ulisse ié

diguè:

— Chinaio! Cresias que tournariéu jamai dins moun oustau dóu païs di Trouian. E devourissias moun bèn; pèr vioulènci couchavias emé mi servicialo; e, ièu vivènt, cercavias ma femo: car avès cregnènço ni di Diéu que repairon dins lou large Cèu, ni dóu vitupèri dis ome à veni! Aro lou Barban de la mort vai vous prene tóuti!

Ansin parlè, e l'esfrai li sesiguè; e cadun regardavo de tóuti li caire, cercant de mounte pourrié escapa lou negre mau-destin. Soulet Eurimaque ié respoudeguè:

— S'es vertadié que fugues Ulisse d'Itaco, revengu eici, as bèn parla en disènt que li Grè an fa de causo desoutado dins toun palais e sus toun bèn. Mai veici que jais aquéu qu'es l'encauso de tout. Es Antinòu: es pas que vouguèsse li noço; mai avié d'àutri plan que l'Enfant dóu Tèms i'a pas leissa coumpli: vouliè regna sus lou pople d'Itaco, e engivanavo d'embusc pèr tua toun fiéu. Aro que pèr justiço es tua, agues pieta de ti counteirau. Lèu t'ameisaren davans lou pople. Te pagaren ço que t'avèn manja e begu dins toun palais. Cadun de nautre t'adurrara vint biòu, e d'aram emé d'or jusquo que toun amo siegue countènto. Car avans d'acò, toun iro es justo.

En lou regardant d'un iue torge, l'avisa Ulisse ié diguè:

— Eurimaque, meme m'aduguessias tóuti vòsti bèn peirena e tout ço qu'avès aro, mi man se gardarien pas dóu chaple que noun ague puni l'arrogantige de tóuti li Calignaire. Chausissès de lucha o de fugi se poudès, lou mau-destin emai la mort. Mai crese que degun de vautre escapara sa necrouso astrado.

Ansin parlè, e si geinouï de tóuti fuguèron ablasiga. E Eurimaque parlant enca 'n cop, ié diguè:

— Mis ami, aquel ome retendra pas si man fatalo, aro qu'a pres l'arc lusènt e la badoco, e tirara si flècho dóu lindau, jusquo tant que nous ague tóuti tua. Adounc ensouvenen-nous de nous batre; desfourrelas li glàsi, metès-vous à la sousto di flècho soudo darrié li taulo. Pièi tóuti rounsen-nous sus d'éu, couchen-lou foro dóu lindau e di porto; anaren pèr la vilo, eigrejan un grand brut. E lèu aquel ome aura tira sa darriero flècho.

Aguènt parle 'nsin, desfourrelè soun glàsi pounchu à dous tai e se rounsè sus Ulisse, en bramant à faire esfrai; mai lou divin, mai lèst, mandè 'no flècho que ié trepanè lou piés proche lou mamèu, e lou dard s'aploumbè dins lou fege. E lou glàsi toumbè de sa man au sòu, e virè contro uno taulo, bandissènt li mèisse emè li coupo pleno; se revessè en se toursant e gouissant, e venguè turta dóu front contro terro, poussant de si dous pèd lou fautuei. E la sournuro empliguè sis iue.

Alor Anfinome, se rounsè sus lou generous Ulisse, aguènt desfourrela soun glàsi, pèr lou leva de davans li porto; mai Telemaque fuguè mai lèst en lou picant dins l'esquino, entre lis espalo, e la pico d'aram ié trepanè lou pitre. E lou Calignaire s'afardoulè emé brut e turtè la terro de soun front. E Telemaque tournè lèu, aguènt leissa sa longo pico dins lou cor d'Anfinome, car avié pòu qu'un Grè l'agantèsse quand vendrié proche, e lou suquèsse de l'espaso sus sa tèsto clino. E 'n courrènt, revenguè lèu proche soun

paire escari, e ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Moun paire, vous vau adurre un blouquié emé dos lanço e un cabasset d'aram pèr vòsti tempe. Iéu m'armarai tambèn, emé lou pourcatié e lou bouvatié, car vau miés s'arma.

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè:

— Aduse-lèi en courrènt; tant qu'aurai de flècho pèr lucha, m'aliuncharan pas di porto, emai fugue soulet.

Ansin mutè, e Telemaque óubeïgué à soun paire escari; se despachè de mounta dins la chambro d'aut mounte èron lis armo famouso e prenguè quatre blouquié, vue lanço e quatre cabasset d'aram à grosso creniero de chivau; revenguè en li pourtant, e joungneguè lèu soun paire. Éu lou proumié s'atapè d'aram, e li dous servidou s'estènt tambèn tapa de bèllis armo, se meteguèron entour de l'avisa Ulisse. E tant qu'aquéu aguè de flècho, n'en trafourè li Calignaire, que toumbavon à mouloun dins la salo. Mai quand li flècho defautèron au Mèstre, quitè soun arc contro li paret trelusènto de la salo bèn bastido, meteguè sus sis espalo un blouquié de quatre pèu d'espés, pausè sus sa tèsto un cabasset à grosso creniero de chivau, que la crèsto boulegavo terriblo; pièi prenguè dos lanço soulido d'aram.

Dins la muraio bèn bastido i'avié 'no porto à escalié; e au bout dóu lindau de la salo ero un passage sus la carriero, barra pèr de porto bèn jountado. Ulisse faguè teni lou brave pourcatié proche d'aquelo porto, pèr la garda, car i'avié qu'aquelo sourtido. Alor Agelau diguè i Calignaire:

— Ami, quaucun pourrié-ti pas mounta à-n-aquelo porto pèr parla au pople e que se faguèsse un grand brut? Aquel ome aurié lèu manda sa darriero flècho.

E lou cabraire Melànti ié diguè:

— Acò se pòu pas, divin Agelau. L'intrado sus la carriero es estrecho e mal-eisado: un ome soulet que sarié soulide, nous arrestarié tóuti. Mai vous vau adurre d'armo de la chambro d'aut: car es aqui, e noun outro part que lis an messo Ulisse emé soun illustre fiéu.

Aguènt parla 'nsin, lou cabraire mountè dins la chambro d'aut d'Ulisse, emé l'escalo de la salo. Aqui prenguè douge blouquié, douge pico em' autant de cabasset d'aram à gròssi creniero; e se despachant de lis adurre li donnè i Calignaire. E quand Ulisse li veguè s'arma e brandi de lònqui pico dins si man, si geinouï e soun cor fuguèron ablasiga, e sentiguè qu'aurié d'obro. E diguè à Telemaque aquéli paraulo aludo:

— Telemaque, uno di femo de l'oustau o Melànti eigrejon uno malo batèsto.

E lou prudènt Telemaque respoundeguè:

— Moun paire, es iéu qu'ai fauta, e pas un autre n'es l'encauso; ai leissa duberto la porto tosto de la chambro d'aut, e soun agachaire d'éli es esta mai avisa que iéu. Vai, brave Eumiéu, barro la porto de la chambro d'aut, e vejo s'es uno femo qu'a fa lou mau,

o s'es Melànti, coume crese.

E coume se resounavon ansin, lou cabraire Melànti tournè mai à la chambro pèr ié cerca d'armo, e lou brave Pourcatié lou veguè. Tant-lèu s'aflatant d'Ulisse ié diguè:

— Noble Enfant de Laerto, endùstri Ulisse, aquéu marrias qu'avian en doute remounto daut. Digo-me bèn: se siéu lou mai fort fau-ti que lou tugue? vo bèn te l'adurrai pèr que pague tóuti lis óufrage qu'a fa dins toun oustau?

E l'avisa Ulisse ie venguè:

— Telemaque emai iéu tendren segur li Calignaire arrogant, mau-grat que fugon aferouna. Vautre, estacasié li pèd e li man; jitas-lou dins la chambro, e avans de barra li porto darrié vautre encadenas-lou, tirassas-lou e penjas-lou i calaman, pèr que visque longtèms e soufrigue de mau crudèu.

Ansinn parlè; l'ausiguèron e i'óubeiguèron. Mountèron lèu-lèu à la chambro d'aut sènso se faire vèire de Melànti que i'èro rintra e cercavo d'armo dins lou founs. S'aplantèron di dous caire dóu lindau e quand lou cabraire revenguè, un bèu cabasset dins uno man, e dins l'autro un large e vièi blouquié, póussous, que lou valènt Laerto pourtavo dins soun jouine tèms: jasié aqui, e li courduro di courrejo n'èron desfacho. Alor li dous ome l'arrapèron e lou tirassèron dins la chambro pèr li péu, l'aguènt jita au sòu espavourdi e doulènt; i'aguènt tra li pèd e li man à rèire, l'estaquèron emé de cadeno de part à part, coume avié di Ulisse. Pièi i'estaquèron un cau souple e lou tirassèron vers l'auto coulouno penjèron au calaman. Alor lou pourcatié Eumiéu ié diguè pèr l'escarni:

— Aro, Melànti, viharas touto la niue, coucha dins aquéu lié moufle, coume te counvèn; e t'escapara pas la Matiniero quand salira sus soun trone d'or dóu flume Oucean, ai l'ouro qu'aduses ti cabro au palais, pèr lou festin di Calignaire.

E lou leissèron, sarra dins de marridi cadeno; pièi s'armèron, e barrèron li porto lusènto, e davalèron vers l'avisa e prudènt Ulisse. Éron quatre sus lou lindau, e dins la salo èron noumbrous e fort. Mai Minervo, fiho de Jupitèr, s'aflatè d'éli, emé lou cors e la voues de Mentor. E Ulisse se gaudissié de la vèire, e ié diguè:

— Mentor, aliuncho de nautre lou mau, e remèmbro-te de toun coumpan escari que t'a toujours fa de bèn, e que sias dóu meme age.

Ansinn parlè, pensant que fuguèsse Minervo, sousteiris di pople. Li Calignaire, de l'autre las, menaçavon dins la salo. E Agelau, Enfant de Damastour, menacè lou premié:

— Mentor, vous leissès pas gagna pèr Ulisse, de lucha contro li Calignaire e de l'ajuda. Noste voulé se coumplira quouro auren tua lou paire emé l'enfant. E sarés tua em' éli, se pensas de lis ajuda, e lou pagarés de la tèsto. Quand auren esterni vòsti forço emé l'aram, mesclaren vòsti bèn em' aquéli d'Ulisse, e leissaren viéure dins vostre oustau ni vòsti fiéu, ni vòsti fiho, ni vosto digno mouié!

Ansinn parlè, e Minervo n'en fuguè que mai amalido; aquissè Ulisse emé de paraulo

enmaliciado:

— Ulisse, as plus ni la voio ni lou courage qu'aviés quand te bateguères nòu-v-an vers li Trouian, pèr Eleno di bras blanc, fiho d'un Diéu. As sagata dins li duro bataio de guerrejaire en fube, e pèr toun counsèu fuguè presso la vilo à làrgi carriero de Priam. Perqué aro que siés tourna dins toun palais, au mitan di ti bèn, as regrèt d'èstre valènt contro li Calignaire? Anen, ami! Tèn-te proche de iéu; regardo-me lucha, e vejo se contro tis enemi Mentor, l'Enfant d'Aucime, s'ensouvèn dóu bèn que i'as fa!

Ansin parlè, mai ié dounè pa 'ncaro la vitòri, voulènt prouva la forço e lou courage d'Ulisse e de soun fiéu preclar. E se venguè pausa sus lou frest de la salo trelusènt retrasènt à-n-uno dindouletto.

Mai Agelau, Eurinome, Anfimedoun, Demoptouleme, Peisandre, e lou valènt Poulibe aquissavon li Calignaire. Pèr la forço èron li meïour d'aquéli que vivien encaro, e que se batien pèr sa vido, car l'Arc emé li flècho avien gibla lis autre. Agelau ié diguè:

— Mis ami, aquel ome vai reteni si man esglaiouso. Deja Mentor qu'èro vengu emé de vàn marjassado s'es evana li leissant soulet sus lou lindau. Ansin mandas tóutis ensèn vòsti lònghi pico! Anen! Mandan n'en siés d'abord. Se Jupitèr nous douno de pica Ulisse e nous fai aquelo glòri, se soucitaren gaire dis autre, uno fes aquest tounba.

Ansin parlè; e tóuti mandèron sa pico emé vanc, coume avié di. Mai Minervo li redenguè vano: l'uno anè pica sus lou lindau, l'autro sus la porto tosto e l'autro a la paret. Quand aguèron escapa li lanço di Calignaire, lou paciènt e divin Ulisse diguè à si coumpan:

— Ami, aro vèn à iéu em' à vautre. Mandan nòsti pico dins lou mouloun di Calignaire que volon coumpli li mau qu'an fa en nous tuant.

Ansin parlè, e tóuti mandèron sa lanço pounchudo, Ulisse contro Demoptouleme, Telemaque contro Euriado, lou Pourcatié contro Elate e lou Bouvatié contro Peisandre, e tóuti quatre toumbèron de mourre-bourdoun e li Calignaire se venguèron amaga dins lou founs de la salo, e li vincèire se rounsèron avans, e derrabèron li pico di cadabre.

Alor li Calignaire mandèron mai si lònghi pico emé de vanc; mai Minervo li rendeguè vano: l'uno venguè pica sus lou lindau, l'autro sus la porto tosto, l'autro sus la paret. Anfimedoun aflourè la man de Telemaque e la pouncho d'aram l'escaragnè la pèu. Ctesippe agantè l'espalo d'Eumiéu en dessus lou blouquié, mai la longo lanço lou despassè e toumbè au sòu. Alor entour dóu prudènt e avisa Ulisse, mandèron mai si pico pounchudo sus lou mouloun di Calignaire; e lou destrüssi de castelar, Ulisse, trauquè Euridame; Telemaque aguè Eurimedoun; lou Pourcatié, Poulibe; e lou Bouvatié trepanè Ctesippe dins lou pitre e iè diguè, fièr d'éu:

— Enfant de Pouliterso, mau-parlant, parlaras plus arrogant e mau-sage e leissaras la paraulo i Diéu, car soun bèn mai pouderous. Vaqui la pago d'oste d'Ulisse, quand traulavo dins l'oustau coume un paure.

E lou gardian di bièu à pèd plegatiéu parlè 'nsin; de sa longo lanço Ulisse trauquè

Agelau e Telemaque feriguè dins lou vèntre Leioucrité, Enfant d'Evenour. L'aram lou trepanè, e toumbant de moure-bourdoun turtè la terro emé soun front.

Alor Minervo, Destrùssi d'ome, esbrandè soun Egido au frèst de la salo, e li Calignaire n'en fuguèron espavourdi, e s'escapèron dins la salo coume uno manado de biòu, au printèms, quand li jour soun long, quand la mousco que tavenejo li poun. Ansin quand li ratié arpian e becu, davala di mountagno, coursejon lis aucèu espauri que s'estravion de la plano dins li nivo e li massacron sènso que poscon defugi, e lis ome se n'en gaudisson; ansin Ulisse e si coumpan se rounsavon dins la salo sus li Calignaire e li sucavon de tout caire. E 'n orre brut degouisse e de cop s'aubouravo e lou sang regoulavo sus tout lou sòu. Alor Leiodo se lancè e embrassant li geinouï d'Ulisse, lou preguè 'mé de paraulo aludo:

— Te supplique, Ulisse! Escouto, agues pieta de iéu! Te lou jure: jamai dins toun oustau ai di vo fa quauque outrage i femo dins l'oustau; mai arrestave li Calignaire que voulien faire lou mau. M'escoutavon pas e se retenien pas: e pèr soun foulige an subi un dur mau-destin. Mai iéu, Sacrificadou, qu'ai rèn fa, mourirai. Ansin l'aura pas de gràci pèr aquèli que fan lou bèn.

E lou regardant d'un iue torge, l'avisa Ulisse ié venguè:

— Se siés esta soun Sacrificadou, coume dises, debes avé souvènt souveta que lou jour de ma douço revengudo fuguèsse liuen? As souveta ma caro mouié e desira de n'avé d'enfant. Ansin escapas pas l'aulo mort.

Agent parla 'nsin, prenguè au sòu lou glàsi qu'Agelau mort avié leissa toumba, e suquè Leiodo au mitan dóu còu; e coume aquest parlavo encaro, sa tèsto roudelè dins la pousso.

E lou Chantre Fèmi, Enfant de Tèrpi, escapè lou negre mau-destin, car cantavo luerdre au mitan di Calignaire. Se tenié dre, proche de la porto, sa quitarro zounganto dins li man; e balançavo dins soun èime se sourtirié de la salo pèr s'assetta dins la court, proche l'autar de Jupitèr, aqui mounte Laerto e Ulisse avien brula forço garro de biòu; vo bèn se pregarié Ulisse en embrassant si geinouï. E ié pareiguè lou meïour d'embrassa li geinouï de l'Enfant de Laerto. Ansin quitè au sòu sa quitarro boumbudo, entre lou cratère e lou fautueï clavela d'argent, e se lançant vers Ulisse, prenguè si geinouï e lou preguè em' aquèli paraulo aludo:

— Te supplique, Ulisse! Escouto e agues pieta de iéu! Un grand regrèt te prendrié pièi, se tuaves un Chantre que canto li Diéu emai lis ome. Me siéu après ièu, e un Diéu a mes tóuti li cant dins ma ment. Te vole canta tu peréu, coume un Diéu; ansin me sagates pas. Telemaque te dira qu'es ni de moun sicap ni pèr besoun que siéu vengu dins aquel oustau pèr iéu canta après li festin di Calignaire. Éron noumbrous e mai poutènt, e m'en adu de forço.

Ansin parlè, e Telemaque l'entendiguè, e tant-lèu s'aflatant de soun paire, ié diguè:

— Arrestas: fau pas tua un innocènt. Escaparen tambèn lou precoun Medoun, qu'enfant prenguè siuen de iéu dins l'oustau, se pamens Filòitie l'a pas tua, o lou

Pourcatié, o se t'a pas rescountra quouro te rounsaves dins la salo.

Ansin parlè, e lou prudènt Medoun l'ausiguè. Espauri e defugissènt lou negre mau-destin, s'èro escoundu souto un fautuei e s'èro amaluga souto la pèu d'un biòu escoutela de fres. Subran s'aubourè, e jitant la pèu de biòu, se lancè vers Telemaque, embrassè si geinouï e lou preguè en paraulo aludo:

— Ami, sièu encaro eici. Arrèsto! Digo à toun paire qu'aclape pas moun flaquige emé sa torço e l'aram pounchu, estènt encaro amali contro li Calignaire qu'an abena si richesso dins soun oustau e que t'an mespresa coume de daru qu'èron.

E l'avisa Ulisse ié respoundeguè en sourrisènt:

— Courage! D'abord que Telemaque t'a sauva, pèr fin que saches dins toun amo e que digues is autre que vau miés faire lou bèn que noun pas lou mau. Mai sourtès tóuti dous de la salo e assetas-vous dins la court, liuen dóu chaple, tu emé lou Chantre preclar, dóu tèms qu'acabaraï moun degu.

Ansin parlè, e tóuti dous sourtiguèron de la salo e s'assetèron proche de l'Autar dóu grand Jupitèr, regardant de tóuti li caire e esperant un nouvèu chaple.

Alor Ulisse agachè touto la salo, pèr vèire se quaucun di Calignaire vivié encaro e s'èro escapa dóu negre mau-destin. Mai li veguè tóuti estèrni dins lou sang e la pússo, coume de pèis que li pescadou an tira dins soun arèt vers uno calanco de la mar grumouso. Tóuti soun expandi sus la sablo badant vers l'aigo de mar, e lou soulèu esbléugissènt ié derrabo l'amo. Ansin li Calignaire èron expandi lis un sus lis autre.

E l'avisa Ulisse diguè à Telemaque:

— Telemaque, despacho-te; sono la beïlesso Euriclèio, que ié digue ço qu'ai dins l'amo. Ansin parlè, e Telemaque óubeïguè à soun paire escari, e aguènt dubert la porto, sounè la beïlesso Euriclèio:

— Vène eici, vièio, tu que survihes li servicialo dins noste palais; moun paire te sono pèr te dire quicon

Ansin parlè e si paraulo fuguèron pas de-bado. Euriclèio durbiguè li porto de l'oustau e se despachè de segui Telemaque que marchavo proumié. Atrouvè Ulisse au mitan di cadabre, coucha de sang e de pússo, coume un leioun sourti de niue, dóu bouvau après avé manja un biòu; soun peitrau e si maisso soun tout en sang, e soun mourre es terrible à vèire. Ansin Ulisse avié li pèd e li man ensaunousi. E quand Euriclèio aguè vist aquéli cadabre e lou sang, coumencè de brama de joïo, car vesié grando obro facho. Mai Ulisse la retenguè e ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Gaudisse-te dins tu, vièio, e brames pas. Es pas permés de se parga sus de mort. Lou Destin di Diéu lis a gibla, emai si malo-facho. Fasièn ounour en res d'aquéli que venien vers èli, ni li bon ni li meichant. Ansin an subi uno mort desountado pèr soun arrogantige. Mai anen! repasso-me li femo que m'an fa ounour dins aquest oustau em' aquéli qu'an fauta.

E la bravo beillesso Euriclèio ié respoundeguè:

— Moun enfant, te dirai lou verai. As dins toun palais cinquante servicialo en quau avèn après lis obro, à penchina li lano e a supourta l’esclavitud. N’i’a douge que soun desvergougnado; fan ounour ni à iéu nimai à Penelopo. Pèr quant à Telemaque, qu’èro encaro un enfant i’a gaire, sa maire lou leissavo pas coumanda li femo. Mai iéu vau mounta dins la chambro d’aut trelusènto, e tout dire à Penelopo, en quau un Diéu a manda la som.

E l’avisa Ulisse ié respoundeguè:

— La revihes pancaro. Fai veni li femo eici, e d’abord aquéli qu’an fa lou mau. Ansin parle e la vièio sourtiguè de la salo pèr averti li femo e li faire despacha. E Ulisse aguènt fa veni Telemaque, lou Bouvatié emé lou Pourcatié, ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Coumenças d’empourta li cadabre e dounas d’ordre i femo. Pièi emé d’aigo e d’espoungo trouquihouso, netejas li bèu fautuei e li taulo. E quand aurés tout mes en ordre dins la salo, menas li femo foro l’oustau entre la despènso e la paret de la court, e ferissès-lèi de vòsti lònguis espaso pounchudo jusquo que tóuti agon rendu l’amo e óublida Afroudito, que tastavon d’escoundoun emé li Calignaire.

Ansin parlè, e tóuti li femo arribèron en gouissant, lamentouso, e ‘n lagremejant. D’abord s’ajudant lis uno lis outro, empourtèron li cadabre que leissèron souto lou porge de la court. E Ulisse li coumandavo e li fasié despacha, e li fourçavo d’óubei. Pièi netejèron li bèu fautuei e li taulo emé d’aigo e lis espoungo trouquihouso. E Telemaque emé lou Bouvatié e lou Pourcatié netejavon emé d’escoubou lou sòu de la salo; e li servicialo empourtavon li brutige e li quitavon foro di porto. Pièi aguènt tout mes en ordre dins la salo, menèron li servicialo deforo, entre la despènso e la paret de la court, lis embarrassant dins aquel estrechoun de mounte poudien pas s’escapa. Alor lou prudènt Telemaque parlè proumié:

— Derrabarai pas pèr uno mort ounourablo l’amo d’aquéli femo qu’escampavon l’ounto sur la tèsto de ma maire e sus la miéuno e que couchavon emé li Calignaire.

Ansin parlè e estaquè lou cau d’uno barco negro au daut d’uno coulouno, e la faguè tesa entour de la despènso, proun auto pèr que pas uno touquèsse la terro de si pèd. Ansin li tourdre emé sis alo desplegado e li paloumbo se prenon dins un ret, au mitan dis arroumias dóu claus mounte soun rintrado e ié trovon un ordre jas; ansin aquéli femo avien lou còu sarra dins de las, pèr mouri miserablamen; e si pèd bateguèron pas long-tèms.

Pièi aduguèron Melànti pèr lou courredou. E aqui lou desnarrèron e lou desaurihèron emé l’aram; pièi ié derrabèron li boursounado que jitèron à manja saunouso i chin; e ié coupèron feroun li pèd emé li man; e soun obro facho rintrèron dins l’oustau d’Ulisse. Alor aquest diguè à la bravo beillesso Euriclèio:

— Vièio, aduse-me lou sóupre, remèdi di mau, e aduse-me de fiò pèr qu'assanigue l'oustau. Pièi digo à Penelopo que vèngue eici emé si femo.

E la bravo beïlesso Euriclèio ié respoundeguè:

— Segur, moun enfant, as bèn parla. Mai te vau adurre uno flassado em' un jargau. Restes pas dins toun oustau, emé ti làrgis espalo tapado ansin de peio: sariè pas digne de tu.

E l'avisa Ulisse diguè:

— Aduse d'abord de fiò dins aquelo salo.

Ansin mutè, e la bravo beïlesso Euriclèio i'óubeïgué. Aduguè de fiò e de sóupre; e Ulisse assaniguè l'oustau, la salo emé la court. Pièi la vieio remountè dins lou bèu palais d'Ulisse pèr souna li femo e li faire despacha de veni. Intrèron dins la salo emé d'entorcho i man. Se tenien entour d'Ulisse e lou saludavon, lou bèn-astugant e beisant sa tèsto e sis espalo e prenènt si man. E la douço envejo de ploura e de sousca lou prenguè: car dins soun amo li recouneissié tóuti.

CANT XXIII

LOU LIÉ D'ULISSE

Pèr En PAU BARLATIER

E la vièio Beillesso mountè dins la chambro d'aut pèr dire à la mèstresso qu'Ulisse èro tourna. Avié grand gau; si geinouï tremoulavon plus e si pèd èron lèste. Se clinè à la tèsto de sa mestresso e iè venguè:

— Lèvo-te, Penelopo, bello enfant, pèr fin que vègues de tis iue vesènt ço que trelimes cade jour de vèire. Ulisse es revengu. Rintro tardié dins soun palais. Mai a sagata li Calignaire plen de croïo qu'arrouinavon soun oustau, escoumbourissien soun bèn e vióulentavon soun fiéu.

E la prudènto Penelopo ié respoundeguè:

— Bravo beillesso, li diéu t'an afoulido, car podon treboula l'èime di mai sena, e assena li mai fòu. An treboula toun èime sàvi. Perqué vos engana moun cor deja tant doulènt? Perqué me derrabes à la douço som que m'agaloupavo e barravo mis iue souto mi pàuri parpèu. Aviéu jamai tant dourmi despièi lou jour qu'Ulisse es parti pèr aquelo Ilioun menèbro que jamai soun noum n'en venguèsse i bouco dis ome. Vai! davalò. S'uno outro de mi servicialo m'èro vengudo dire aquelo nouvello e m'avié derraba de la som, l'auriéu lèu bandido vergougouso de moun oustau. Mai toun vieiouge te n'en sauvo.

E la bravo beillesso Euriclèio:

— T'engane pas, ma pauro enfant. Es verita qu'Ulisse es tourna; es rintra dins soun oustau, coume t'ai di. Ero l'Estrangié que tóuti agounissien dins lou palais. Telemaque lou sabié; mai rescoundié pèr prudènci lou plan de soun paire, pèr fin que puniguèsse lou mau d'aquéli arrogant.

Ansin mutè. E Penelopo, gauchouso, saliguè dóu lié, embrassè la vièio; e escampant li plour de sis iue, ié diguè aquéli paraulo aludo:

— Ah! se m’as parla verai, bravo beilessso, s’Ulisse es tourna dins sis oustau, coume a pouscu soulet metre sa man sus li Calignaire plen de croio que de-longo fasien si rabai eici?

E la bravo beilessso ié respoundegùè:

— N’ai rèn vist, rèn ausi, franc di gème dis ome sagata. Erian assetado au founs dis apartamen, e li porto tosto nous tenien embarrado jusquo que toun enfant Telemaque me sounèsse, quand soun paire l’aguè manda. Veguère pièi Ulisse dre au mitan di cadabre à mouloun sus lou bardat. Te sariés alegrado dins toun èime de lou vèire, éu, coucha de sang e de pússo coume un leioun. Aro, soun tóuti amoulouna souto lou pourtegue, e Ulisse purifico la grand salo em’ un grand fiò qu’escandiho. E m’a mandado pèr te cerca. Vène emé iéu pèr gaudi vòsti cor tóuti dous, car avès rebouli mai-que-mai. Aro vòsti lònquis envejo soun à complimen. Ulisse es tourna dins soun oustau, vous a retrouva, tu emé toun drole. E li Calignaire que l’avien agouni, lis a tóuti puni dins lou palais .

E la prudènto Penelopo ié venguè:

— Bono beilessso, te vantes pas en te trufant de iéu. Sabes de quant nous coumoulourié tóuti de gau se tournavo eici, iéuubre tout e lou fiéu qu’avèn fa. Mai ço que dises es pas verai. Un di Inmourtau a mata li Calignaire plen de croio, amali qu’èro de soun arrogànci e de sis abouminacioun. Car avien de regard pèr res dis ome sus terro, bon vo marrit, que venguèsson vers éli. Ansin auran soun destin marca pèr sis abouminacioun. Mai, liuen d’Acaio, Ulisse a perdu l’espèro dóu retour, e n’es bèn mort.

E la bravo beilessso ié tournè dire:

— Ma fiho, queto paraulo t’a ‘scapa d’entre dènt! Quand toun ome, que cresiés de jamai plus revèire au fougau, es revengu dins soun palais, toun èime es toujours descresènt! Mai escouto-me. Te dirai un signe clas que me l’a fa counèisse: ai vist, quouro l’aseigave, la creto d’aquelo plago que ié faguè antan lou blanc subre-dènt d’un senglié. Vouliéu te lou dire alor, mai me barrè la bouco emé si man, e vouguè pas que parlèsse, prudènt qu’èro. Vène emé iéu, siéu la tiéuno se t’ai engana, e me faras mouri de mort vergougouso.

E la prudènto Penelopo ié respoundegùè:

— Bravo beilessso, emai saches forço causo, pos pas coumprene eisa li plan di Diéu Noun-emprincipia. Mai anen vers moun fiéu, que vegue li Calignaire mort em’ aquéu que lis a sagata.

Aguènt parla ‘nsin, davalè de la chambro d’aut, en chancello dins soun èime, saupre se questiounarié de liuen soun ome escari, o se tout-d’uno ié vendrié beisa la testo e li man. Quand fuguè intrado e lou lindau de pèiro passa, s’assetè à-dre d’Ulisse, contro l’autro paret, dins la clarour de la flamo. E Ulisse, éu, èro asseta proche d’uno auto coulouno, e

regardavo alin, esperant que sa mouié preclaro l'aguènt vist, ié parlèsse. Mai long-tèms restè sènso rèn dire, e soun cor n'èro atupi. E dóu mai l'engachavo, dóu mens lou recouneissié souto si peio.

Alor Telemaque la charpè, e ié diguè:

— Ma maire, ma duro maire, cor bourrèu! Perqué vous teni ansin liuen de moun paire? Perqué vous assetas pas proche d'èu pèr ié parla e lou questiouna? I'a pas uno femo que pourrié, d'un cor tant fre, resta 'nsin liuen de soun ome, quand, après avé rebouli vint an de tèms, tourno sus la terro de la patriò. Voste cor es mai dur que la pèiro.

E la prudènto Penelopo ié venguè:

— Moun fiéu, moun amo dins moun pitre es atupido; e pode ni parla, ni lou questiouna, ni agacha sa caro. Mai s'es vertadieramen Ulisse, tourna dins soun oustau, segur se recouneissiren miés entre nautre. Avèn de marco que res saup e que soulet couneissèn.

Ansin mutè, e lou paciènt e divin Ulisse sourriguè e tant-lèu diguè à Telemaque aquéli paraulo aludo:

— Telemaque, laissez que ta maire m'esprove dins l'oustau. Belèu qu'alor me couneissira miés. Aro que siéu brut e peiardas, me mescujo e me descounèis. Mai avisèn de faire lou mai prudènt. Se quaucun dóu pople tuo un soulet ome, meme aquest aurié-ti pas de venjaire, l'assassin fugis e laissez si gènt e sa patriò. Nautre, avèn fa 'n chaple de la flour de la vilo, di mai famous entre li jouvènt d'Itaco. Ansin nous fau pensa à-n'acò.

E lou prudènt Telemaque ié venguè:

— Decidas, vous, moun bon paire. Dison que sias lou mai sàvi dis ome e que res di mourtau pòu lucha pèr lou sèn emé vous. Vous óubeïren emé gau, e crese pas que lou cor me defaute tant qu'aurai mi forço.

E lou paciènt Ulisse ié venguè:

— Vaqui. Te dirai ço que me sèmblo lou miés. Bagnas-vous, chanjas-vous de net e digas i servicialo dins l'oustau que se chanjon tambèn. Pièi lou Chantre divin, sa quitarro brounzènto en man, dounara lou brande pèr la danso gauchouso, qu'aquéli de deforo e 'quéli que passon pèr lou camin se cresigon que l'on fai eici de noço. Fau pas que s'esbrudigue en vilo lou masèu di Calignaire davans que nautre aguèn gagna la campagno aubrouso. Aqui veïren pièi ço que l'Oulimpian nous ispirara de bon.

Ansin mutè, e tóuti l'óubeiguèron. Se bagnèron d'abord e meteguèron d'abihage net; e li femo s'ajustèron; e lou Chantre divin faguè dinda sa quitarro brounzènto e ié donè 'n tóuti lou goust dóu bèu canta e de la danso gauchouso; e lou grand palais restouttissié souto li pèd di dansaire e di femo à bèlli cencho. E cadun foro l'oustau disié, en lis ausissènt:

— Segur n'i'a un que pren la Rèino tant cercado di Calignaire. La pauro marrido! a pas pouscu resta dins lou grand palais de soun proumier ome jusquo, que revenguèsse.

Cadun parlavo ansin, car sabien pas ço que s'èro fa. E la beïlesso Eurinomo faguè bagna lou generous Ulisse dins l'oustau e l'ouchè d'òli redoulènt. Pièi l'atapè d'un mantèu e d'un jargau. E Minervo espargiguè la bèuta sus sa caro, pèr fin que pareiguèsse mai grand e mai majestous; e desvertouiè entour de sa tèsto sa cabeladuro coume li flour de glaujo. E coume un abile óubrié, après pèr Vulcan e Minervo, mesclo l'or emé l'argènt e fai em' un gàubi coumpli d'obro requisto: ansin Minervo espargiguè la gràci sus la tèsto e lis espalo d'Ulisse. Sourtiguè dóu ban, parié dis Inmourtau per la bèuta, pièi venguè mai s'assetà sus l'archibanc qu'avié quita, e se virant vers sa femo, ié venguè:

— Pauro marrido! Entre tóuti li femo, li Diéu que repairon dins l'Oulimpe t'an douna un cor bourrèu! I'a pas uno outro femo que se tenguèsse tant de tèms coume tu liuen de soun ome, quand après d'avé rebouli vint an tourno sur la terro de la patriò. Anen, beïlesso, desplego moun lié que dorme, car de-segur aquelo femo a 'n cor de ferre dins soun pitre.

E la prudènto Penelopo ié respoudegue:

— Paure ome! Te fau pas d'ounour, nimai te mescuje pas; mai te recounèisse pancaro, car me remèmbre trop ço qu'ères quouro siés parti d'Itaco sus la nau à lónguis espaieto. Vai, Euriclèio, desplego foro de la chambro nouvialo lou lié soulide qu'Ulisse avié fa éu-meme e mete sus lou lié de tapis, d'aus e de vano courouso.

Ansin mutè pèr esprouva soun ome; mai Ulisse, enmalicia, diguè à sa mouié prudènto:

— O femo! Que malo paraulo as di? Quau a chanja moun lié de plaço? I'a pas un ome vivènt, pèr jouine que fugue, que, sènsò l'ajudo d'un Diéu, l'ague pouscu pourta ni meme lou móure eisadamen. E lou travai d'aquest es un signe segur, car es iéu meme que l'ai fa, sènsò ajudo de res. I'avié dins lou courtiéu, un óulivié à ramo expandido e verdejanto, e mai large qu'uno coulouno. Tout à l'entour ié bastiguère ma chambro nouvialo emé de gròssi pèiro; la téulissère pèr dessus, e la barrère emé de porto tosto e espesso. Pièi rebroundère la ramo fuirudo que penjavo de l'óulivié, e coupère lou pège en dessus di racino; l'aplanère emé goust à l'aisso en m'ajudant dou courdèu. E l'aguènt trauca au biroun, n'en faguère lou pèd dóu lié que ié bastiguère dessus: e l'oundrère d'or, d'argènt emai d'evòri, e ié faguère tesa au founs la pèu empourprado e ufanouso d'un bièu. Te doune aquest signe segur. Mai sabe pas, o femo, se moun lié es toujours au meme rode, o se quaucun l'aurié pourta, aguènt abraça sus si racino lou pège de l'óulivié.

Ansin mutè, e lou paure cor e li geinoui de Penelopo fuguèron ablasiga quand recouneiguè li signe segur que ié disié Ulisse. E plourè quand soun ome i'aguè retra li causo coume èron; e jitant si bras au còu d'Ulisse, beisè sa tèsto e ié diguè:

— T'amaligues pas contro iéu, Ulisse, tu lou mai avisa dis ome! Li Diéu nous an aclapa de mau; nous an enveja la gau d'ensèn jouï nosto jouïnesso e d'ensèn arriba au pas dóu vieiounge. Mai t'amaligues pas contro iéu e noun me blames de t'avedre pas embrassa entre te vèire. Moun èime dins moun paure pitre tremoulavo de la pòu qu'un ome sieguèsse vengu eici m'engana pèr si paraulo: car n'i'a forco qu'engivanon de causo

marrido. L'Eleno d'Argos, chato de Jupitèr, noun se sarié jouncho d'amour em' un estrangié, s'aguèsse sachu que li valènts Enfant d'Acaio ié fauguèsse un jour la radurre en soun oustau, dins la bono terro de la patriò. Mai un Diéu la butè à-n-acò de vergougno, e pousquè pas coucha de soun cor la pensado menèbro e terriblo, cap-d'avans de si malur e di nostre. Aro m'as di li signe segur de noste lié que ges d'ome n'a jamais vist: franc de tu, de iéu e de ma servicialo Autouris que moun paire me donè quand venguère eici e que gardavo li porto de nosto chambro nouvialo, e res autre lou saup. Enfin as gagna moun cor souspichous.

Ansin mutè, e l'envejo de ploura prenguè Ulisse; e plouravo en sarrant entre si bras sa caro mouié tant prudènto. Quouro la terro gauchouso se fai vèire i nadaire (car Netune i'a profunda dins la mar sa nau bèn bastido, bacelado di vènt e de l'oundo negro e n'i'a gaire qu'an defugi la mar grumouso), gauchous s'enisson sus lou ribeirés, escàpi de la mort, ansin de vèire soun ome, s'engauchissié Penelopo, e poudié pas leva si bras blanc entour dóu còu d'Ulisse.

E l'Aubo di det rousen sarié tournado dóu tèms que plouravon, se Minervo dis iue glas n'aguèsse agu d'àutris idèio. Tenguè la longo Niue sus lou trecòu, e gardè dins l'Oucean l'Aubo dóu trone d'or; e l'empachè d'ajouta si chevau couchous que porton la lus is ome, Lampe e Faètoun qu'aduson l'Aubo. Alor l'avisa Ulisse diguè à sa mouié:

— O femo, n'avèn pas fini dis esprovo; me rèsto de coumpli un travai long e mal-eisa, coume me lou diguè l'Amo de Tiresias lou jour que davalère i repaire de Plutoun pèr lou questiouna sus ma revengudo e 'quelo de mi coumpan. Mai vène, anen vers noste lié, o femo, jouïguen tóu dous la douço som.

E la prudènto Penelopo ié venguè:

— Anaren lèu à noste lié, d'abord que lou vos, e que li Diéu t'an leissa tourna dins toun bèl oustau e dins la terro de la patriò. Mai digo-me, se lou sabes e s'un Diéu te l'a di, digo-me la darriero esprovo. La saupriéu toujours pièi, e rèn t'empacho de me la dire.

E l'avisa Ulisse repliquè:

— Pauro tu! Perqué me forces de parla pèr ti suplicacioun? Te dirai tout e t'escoundrai rèn. Toun amo se n'en dira pas, nimai iéu; car Tiresias me diguè de courre encaro forço vilo dis ome, em' un rèm lóugié, jusqu'au moumen que rescountrariéu d'ome que counèisson pas la mar, que salon pas soun viéure e counèisson pas li nau à prodo roujo nimai li rèm que soun lis alo di nau.

E m'a di uno marco seguro, e te l'escoundrai pas. Quand rescountrarai un autre vijadou que cujara vèire un flèu sus moun espalo bléujo, alor me faudra fica 'n terro lou rèm e faire de sàntis oublacioun au Rèi Netune: un aret, un tau em' un verre. E m'a douna ordre, tourna dins moun oustau, de faire d'oublacioun i Diéu inmourtau que reparon dins lou large Cèu. Pièi uno douço mort me vendra dóu caire de la mar e me matara dins un benura vieiounge au mitan di pople fourtuna. E me diguè qu'aquéli causo se coumplirien.

E la prudènto Penelopo ié respoundegùè:

— Se li Diéu te gardon un vieiounge benura, as l'espero d'escapa 'quéli mau.

Dóu tèms que parlavon ansin, Eurinomo e la Beilleso alestissien, à la lus dis entorcho, lou lié de vano mouledouso. E quand aguèron à la lèsto mounta la litocho mouflo, la vièio rintrè pèr dourmi; e Eurinomo, uno entorcho à la man, marchavo davans éli vers lou lié. E lis aguènt mena dins la chambro nouvialo, li leissè; e, gauchous, s'ajassèron dins soun lié d'antan. E alor Telemaque, lou Bouvatié, lou Pourcatié emé li femo s'arrestèron de dansa, e tóuti anèron dourmi dins l'oustau sourne.

Quand Ulisse e Penelopo se fuguèron chala d'amour, se chalèron encaro de si paraulo. E la noblo femo diguè co qu'avié rebouli dins l'oustau au mitan dóu fube necrous di Calignaire que, pèr elo, escoutelavon si biòu e si fedo grasso, e bevien lou vin de si gerlo.

E lou divin Ulisse diguè li mau qu'avié fa is ome e li mau qu'avié subi. Diguè tout, e Penelopo se chalavo de l'escouta, e la som touquè pas si ciho que noun Ulisse aguèsse acaba.

Diguè 'n proumié coume avié gibla li Cicouno, pièi coume èron arriba dins la drudo terro di Loutoufage. Diguè ço qu'avié fa l'Uiard, e coume éu l'avié puni d'avé manja sèns pieta si coumpan; pièi coume èro vengu vers Eole que l'avié reçaupu e remanda bèn-voulènt, e coume soun astrado i'avié pas permés de revèire alor la bono terro de la patriò, e l'auristre que l'avié mai empourta gouissant sus la mar peissounouso.

Pièi diguè coume avié abourda à Porto-Luencho en Lestrigounò ounte avien peri si barco e tóuti si coumpan; e soulet se n'èro escapa emé sa negro barco. Pièi diguè li fadarié de Circé; e coume èro ana dins li vaste repaire de Plutoun pèr questiouna l'Amo de Tiresias de Tèbo: aqui i'avié vist tóuti si coumpan, emai sa maire d'éu que l'avié engendra e abari enfant.

Pièi diguè coume avié ausi la voues di Sereno armouniouso; e coume avié abourda lis Estèu perdu, l'afrouso Carido e Scilo, que lis ome noun podon fugi escàpi; e coume si coumpan avien sagata li biòu dóu Soulèu, e coume Jupiteretrounissènt sus li mount avié bussa la nau isnello de soun blanc pericle e afoundra tóuti si valènt coumpan; e coume éu soulet avié escapa lou mau-destin.

Pièi diguè coume avié abourda dins l'isclo d'Ougigìo, ounte la Divo Calipsò l'avié tengu dins si baumo coufudo, lou voulènt pèr soun ome; e l'avié ama, ié fasènt la proumesso que sarié inmourtau e à l'abri dóu vieiounge; mai avié pas pou scu gibla soun amo dins soun pitre.

Pièi diguè coume avié abourda vers li Feacian après avé mai-que-mai rebouli; e coume i'avien fa d'ounour coume à-n-un Diéu; e coume l'avien radu sus d'uno barco dins la bono terro de la patriò, emé de douno d'or e d'aram e de vièsti tant-que.

E quand aguè tout di, la douço som agaloupè si mèmbe e ameisè li treboulèri de soun amo.

Alor Minervo, Divesso dis iue glas, aguè d'àutris idèio; e quand pensè qu'Ulisse s'ero proun chala d'amour emai la som, faguè sali de l'Oucean la Chato dóu trone d'or ma tiniero, pèr que raduguèsse la lus is ome. E Ulisse se levè de soun lié moufle, e diguè à sa mouié:

— O femo, sian tóuti dous embouni d'esprovo, tu quouro plouraves eici sus ma mal-eisado revengudo, e iéu quouro reboullissieu di mau manda pèr Jupitèr e lis àutri Diéu, que m'an tengu tant de tèms liuen de la terro de la patriò. Aro, d'abord que tóuti dous avèn trouba 'quéu lié de nosto envejo, fau que iéu prengue siuen de nòsti richesso dins l'oustau. Pèr ramplaça lis escabot que nous an devouri li Calignaire arrogant, me n'en faudra forço rauba, e li Grè me n'en dounaran d'autre, jusquo que li jas siegon mai plen. Mai aro vau ana vers mi champ arbrous, pèr vèire moun paire preclar que de-longo gouisso de iéu. Femo, mau-grat siegues prudènto, te dise acò: quand lou soulèu mountara, s'esbrudira lou chaple di Calignaire qu'ai sagata dins nòstis Oustau. Mountaras dins la chambro d'aut emé ti servicialo, e que res te vegue nimai te demande rèn.

Aguènt parla 'nsin, se meteguè en bandouliero li bèllis armo; pièi revihè Telemaque, lou Bouvatié emé lou Pourcatié, e ié diguè de prene sis armo de guerro; óubeïguèron à la lèsto, e se vestiguèron d'aram. Pièi durbiguèron li porto e sourtiguèron. Ulisse marchavo davans. E deja la lus s'esparpaiavo sus terro; mai Minervo lis agaloupavo de sagarés e li menè lèu foro Vilo.

CANT XXIV

E DARRIÉ

LOU RÈI D'ITACO

Pèr En LEOUN JULIEN

Mercùri de Cileno counjurè lis Amo di Calignaire. Tenié dins si man la courouso bleto d'or pèr enclaire quand vòu lis iue dis ome, o dereviha li dourmènt. E 'm'aquelo bleto atiravo lis amo que ié venien em' un fremin.

Li rato-penado, au founs d'uno baumo sacrado, aletejon en quilant, quand uno se laisso tounba dóu ro ounte l'eissame s'agrifo e s'amoulouno: ansin lis amo linsavon fernissènto, e lou bèn-voulènt Mercùri anavo proumié vers li grand camin. Arribèron au courrènt de l'Oucean e vers li Roucas blanc, passèron la porto dóu Soulèu e lou pople di Soungé; e s'abrouèron lèu à la Prado d'Alegue, monte repaïron lis Amo, semblanço di mort. Aqui ié troubèron l'Amo d'Achile, Enfant de Peliéu, em' aquelo de Patrocle em' aquelo d'Antiloque, em' aquelo d'Ajas, lou plus grand e lou mai bèu di Grè après l'Enfant de Peliéu. E tóuti s'acuchavon entour d'aquest, quouro avenguè l'Amo doulènto d'Agamennoun emé lis Amo d'aquéli que fuguèron sagata dins l'oustau d'Egiste, e ié subiguèron lou maudèstin. E l'Amo d'Achile venguè proumiero:

— Enfant d'Atriéu, cresian que fuguèsses, entre tóuti li brave, lou mai escari de Jupitèr que se chale dóu pericle, tu que mestrejaves un fube d'ome brave, en terro de Troio ounte li Grè an subi tant de mau. Mai lou necrous Mau-destin devié t'arrapa lou proumié: car pas un ome se n'en pòu gara dóu moumen que nais. Basto que, coumoul de tant d'ounour, aguèsses subi toun destin e la mort en terro de Troio! Tóuti li Grè t'aurien auboura uno tounbo. Auriés leissa dins l'aveni à toun fiéu uno grand glòri. Mai uno mort mesquino t'èro gardado.

E l'amo d'Agamennoun:

— Enfant benura de Peliéu, Achile parié di Diéu, siés mort davans Troio, liuen d'Argos, e li mai valènt d'entre li fiéu di Trouian e di Grè se soun entre-chapla en se battent pèr tu. Jasiés grandaras, dins un revoulun de pousso, en un large rode, pensant plus i cavau. E tout lou jour se batiguerian, e se sarian pas arresta: mai Jupiter nous ameisè em' un aurige. Quand t'aguerian empourta de la bagarro vers li nau, te quiterian sus d'un lié, aguènt aseiga toun bèu cors emé d'aigo caudo e t'aguènt voun d'òli redoulènt. E 'ntour de tu li Grè escampavon de lagremo amaro e coupavon si tufo. Alor ta maire saliguè dis aigo emé li Mariniero inmourtalo, pèr saupre la nouvello car nòsti crid èron ana jusqu'au founs de la mar. Uno grand temour prenguè li Grè, e se sarien tóuti rounsa vers li nau cloutudo s'un ome vièi e sena lis aguèsse pas retengu. E tirè lou plan lou meieur; e, sàvi coume èro, parlé 'nsin:

— Arrestas-vous, Enfant d'Argos! Fugissès-pas! Es Tetis, sa maire salido dis aigo emé li Mariniero inmourtalo pèr revèire soun fiéu mort.

Ansin mutè. E li Grè valènt feniguèron de teme. E li Chato dóu Vièi de la Mar plouravon entour de tu e gouissavon lamentouso; e t'agaloupèron de vièsti inmourtau. Li nòu Muso, en partimen de bèlli voues, fasien l'aurost. E i'avié pa'un Grè que noun plourèsse, talamen tant la Muso armouniouso remenavo li cor. Avèn ploura dès-e-sèt jour e dès-e-sèt niue, Diéu inmourtau emai ome que mor. E lou dès-e-vuechen t'avèn douna au fiò; pièi avèn escoutela entour de tu forço fedo grasso e de biòu negre. E siés esta crema dins ti vièsti divin, voun d'òli espès e redoulènt emai de mèu dous; e li Grè valènt se soun rounsa à mouloun entour dóu fiò, sódard e cavalié, en grand chafaret. Pièi quouro lou fiò de Vulcan t'ague coumbouri, amoulounerian tis os blanc, o Achile, en li bagnant dins lou vin blous e l'òli, e ta maire semoundeguè uno brujo d'or, douno de Bàcus e travai dóu preclar Vulcan.

Es dins aquelo brujo que jason tis os blanc, o Achile, mescla em' aquéli de Patrocle, toucant d'Antiloque que presaves lou mai entre ti coumpan despièi la mort de Patrocle. E dessus aquéli soubro, l'armado santo di Grè t'aubourè 'no grando e ufanouso toumbo sus lou fièr testau de l'Elespount, pèr fin que sieguèsse visto liuen sus mar pèr lis ome de vueie pèr lis ome à veni. E ta maire, lis aguènt agudo di Diéu, semoundeguè de bèlli joio i Grè famous. M'ère atrouva deja i reboustèri de forço brave, quand, sus la toumbo d'un rèi li jouvènt se cenchon e s'alestisson pèr li jo: mai auriés remira mai que tout li joio que la Divo Tetis di pèd d'argènt leissè sus la terro pèr li jo, car ères escari di Diéu. Ansin Achile, emai fugues mort, toun noum s'óublido pas, e 'ntre lis ome ta glòri sèmpre sara grando. Mai iéu, de qu'ai gagna pèr avé escapa la guerra? Quouro tournave, Jupiter m'a reserva uno mort lamentouso di man d'Egiste e de ma traito femo.

E coume parlavon ansin, Mercùri l'Anounciaire s'aproumé d'éli, menant lis Amo di Calignaire gibla pèr Ulisse. E tóuti, entre li vèire, anèron à soun endavans, espanta. E l'Amo d'Agamennoun recouneiguè l'ilustre Anfimedoun, Enfant de Melantiéu, qu'èro esta soun dins Itaco. E l'Amo d'Agamennoun diguè proumiero:

— Anfimedoun, que malur avès subi pèr veni souto la terro fousco, vàutri tóuti preclar e parié d'age? Se farié pas trîo autramen di meiour d'uno vilo. Netune vous aurié-ti gibla sus vòsti barco en amoudant li vènt furious e li gràndis erso? vo d'enemi vous an-ti mata sus terro quouro raubavias si biòu e si bèus escabot de fedo? Vo bèn se sias mort en vous batènt pèr vosto ciéuta e vòsti femo? Digo-me lou, car siéu esta toun oste. Te remèmbrès pas quouro siéu vengu dins toun oustau emé lou divin Menelau, pèr encita Ulisse que venguèsse emé nautre en Ilioun sus li nau à banc d'apés? Un mes de tèms faguerian l'inmenso mar, e tout just se pousquerian decida Ulisse lou destrùssi di castelar.

E l'Amo d'Anfimedoun:

— Rèi preclar dis ome, Agamennoun, Enfant d'Atriéu, me remèmbre tout acò, e te dirai en verita la fin menèbro de nosto vido. Erian li Calignaire de la Rèino, de la mouié d'Ulisse que mancavo despièi tant de tèms. Refusavo pas aquélis òrdi noço, nimai li coumplissié pas; mai nous alestissié la mort e lou negre Mau-destin. Engivanè un autre plan dins soun èime, e se meteguè à tèisse dins oustau uno grand telo, larjo e fino, e nous diguè pièi:

— Jouvènt, mi Calignaire, d'abord que lou divin Ulisse es mort, me secutas plus pèr mi noço tant qu'aurai pas acaba aquéu linçòu dóu valènt Laerto, quouro lou Barban de la mort que noun perdouno l'aura pres: car moun escagno dèu pas resta sèns proufié; e vole pas qu'uno femo d'Acaio posque me reproucha davans tout lou pople qu'un ome mèstre de tant de bèn au soulèu siegue esta ensepeli sèns susàri.

Ansin muté. E noste cor abelan se leissè tant-lèu gagna. Alor, tout lou jour teissie la grando telo, e la niue, is entorcho, la desfasié. Tres an de tèms escoundiguè sa ruso e enganè li Grè. Mai quouro venguè la quatrenco annado, e que li mes e li jour aguèron fini soun revoulun, uno de si servicialo, couneissènt sa ruso, nous la diguè. E l'atrouberian que desfasié sa bello telo; e, luerdro, fauguè que la finiguèsse. Acabè dounc aquelo grand telo, ufanouso coume lou Soulèu e la Lugano. Mai veici qu'un diéu enemi a ramena de quauque rode Ulisse i raro de si champ, aqui monte rèsto soun pourcatié. Aqui ié venguè tambèn soun fiéu escari tournant sus uno barco negro de la savelouso Pilos. E i'engivanèron la mort di Calignaire; venguèron vers la vilo preclaro, Ulisse lou darrié, car Telemaque èro parti davans. Lou Pourcatié menavo Ulisse tout espeiandra, coume un vièi paure gibla sus soun bastoun. Subran venguè e res de nautre lou couneiguè, meme pas li mai vièi. E ié fasian escorno emé de mot óutrajous e lou picant; patientè long-tèms dins soun oustau lis óutrage e li cop.

Mai quouro l'èime de Jupitèr, Mèstre di Chavano, l'aguè empura, emé l'ajudo de Telemaque levè li bèllis armo e li quitè dins lou pesaut, e meteguè li pestèu. Pièi faguè adurre pèr sa traito femo l'Arc emé lis destrau lusènto i Calignaire, pèr l'esprovo que nous devié malamen faire peri, e que devié durbi lou chaple. Degun de nautre pousquè tibra lou nèr de l'Arc fourçu, car erian trop fla. Mai quouro lou grand Arc venguè i man d'Ulisse, alor charperian pèr que ié fuguèsse pas baia, emai lou reclamèsse emé fogo. Telemaque soulet lou vouguè, e l'empuravo; e lou paciènt e divin Ulisse aguènt pres

l'Arc en man, lou faguè tibra eisa e mandè 'no flècho à travès l'anello. Pièi, dre sus lou lindau, espendiguè davans si pèd li flècho isnello, e n'en truquè tant-lèu lou rèi Antinòu. Alor, gachant de tout caire, bandiguè si viro mourtifèro en tóuti li Calignaire que toumbavon à mouloun; e veguerian qu'un Diéu l'ajudavo. Soun fiéu e li dous ragas, s'apiejant sus sa forço, matrassavon d'eici, d'eila; s'aubouravo de gème à faire pòu, e la terro regoulavo de sang. Es ansin que sian tóuti mort, o Agamennoun! Nòsti cadabre à l'abandoun jaison encaro dins lis oustau d'Ulisse; e nòstis ami lou sabon pas, qu'aurien lava lou sang encre de nòsti plago e nous aurien ensepeli en nous plourant, ounour di mort.

E l'Amo de l'Enfant d'Atriéu:

— Enfant ben-astra de Laerto, avisa Ulisse, segur que tènes uno femo de grand vertu; e soun èime es dre. Penelopo, Fiho sènso deco d'Icàri, noun a pas óublida lou valènt Ulisse que vierge l'avié presso. Ansin la glòri de sa vertu noun s'óublidara jamai e lis Inmourtau diran is ome sus terro li cant gracios à la laus de la casto Penelopo. Mai la Fiho de Tindaro a pas fa 'nsin, elo qu'a tua soun ome que l'avié presso vierge. Tambèn un cant de vergougno la rementara entre lis ome: soun ordre renoum espouscara tout lou femelan, e meme li vertuoso!

Ansin parlavon, dre dins li repaire de Plutoun, souto li tenèbro soutrano. Dins lou tèms, Ulisse emé si coumpan èron sourti de la vilo, e fuguèron lèu i bèu vergié de Laerto qu'avié croumpa autre tèms après d'avé forço rebouli. Aqui i'avié tambèn la vièio beilessio Siquelo que sougnavo lou vièi. Ulisse diguè i dous pastre em' à soun fiéu:

— Rintras aro dins l'oustau, pièi escoutelas pèr manja un porc, lou plus bèu de tóuti. Iéu, esprouvarai moun paire pèr vèire se me couneissira, quand m'aura vist e qu'aurai camina em' éu quauque tèms.

Aguènt parla 'nsin, dounè sis armo i ragas que rintrèron lèu-lèu dins l'oustau. E 'n devalant dins lou grand vergié, atrouvè ni Douliè nimai sis enfant, ni degun di ragas. Eron ana faire de rómio pèr claure l'ort e lou vièi èro passa davans.

Ulisse atrouvè soun paire soulet dins lou vergié, que derrabavo lis erbo; avié uno marrido blodo, touto estrassado e traucado; s'èro estaca entour di cambo, pèr pas s'escaragna, de garamacho de pèu estrassado; avié i man de mito pèr se para dis espino, e sus la tèsto un bounet de pèu de cabro que ié dounavo un èr encaro mai minable.

E lou paciènt e divin Ulisse, dre souto lou grand perié, en vesènt soun paire aclapa de vieiounge e tout adoulenti, fuguè gounfle de plour. E dins soun èime e dins soun cor balancè, saupre s'embrassarié soun paire tout-d'uno, e se ié dirié coume èro revengu dins la terro de la patriò, vo bèn se lou questionarié d'abord pèr l'esprouva. E pensè que valié miés que l'esprouvèsse emé de mot pougènènt. Ansin lou divin Ulisse venguè vers éu, que la tèsto souto, èro entour d'un aubre en trin de recava. Alor lou divin Ulisse s'aproumè d'éu, e ié diguè:

— O vièi, avès proun de biais pèr fatura un vergié. Tout es eici bèn gaubeja, l'óulivié, lou figié, lou perié, la vigno. I'a pas un cantoun de terro à l'abandoun dins aquel ort. Mai vous lou dirai e vous fau pas enmalicia d'acò: avès pas li meme siuen pèr vous.

Avès lou laid vieiounge que vous acipo; vòstis abihage que vous tapon soun ordre e brut. Segur que voste mèstre vous abandouno pas pèr voste flaquige, car tenès pas li mino d'un esclau, e vosto bèuta e voste biais vous fan parié d'un rèi. Sias quasimen coume aquéu qu'après lou ban e lou manja, s'en vai chauma sus d'un lié moufle coume fan li vièi. Mai digas-me lou verai: de quau sias lou ragas? De quau es lou vergié que sougnas? Digas-me lou verai que lou sache.

Digas-me se siéu dins Itaco, coume me l'a di un ome que vène de passa e qu'es niais, car a pas sachu m'escouta ni me respondre quand i'ai demanda se moun oste èro viéu o s'èro mort e davala vers li repaire de Plutoun. Mai vous lou dise, escoutas-me e coumprenès-me bèn. Antan ai douna la retirado sus la douço terro de la patriò à-n-un ome qu'èro vengu dins moun oustau, lou proumié entre tóuti lis estrangié barrulaire. Disié qu'èro nascu en Itaco e que soun paire s'apelavo Laerto, Enfant d'Arcise. Lou menère dins moun oustau e l'aculiguère bèn-voulènt. I'avié la drudiero dins moun oustau: ié faguère de bèlli douno d'oste, car ié dounère sèt Pes d'or bèn travaia, un cratère tout flouri d'argènt massis, douge flassado, autant de tapis; e 'n mai quatre femo que chausiguè, mai que bello e bèn engaubiado pèr tout.

E lou Paire respoudeguè 'n plourant:

— Estrangié, segur siés dins lou païs que me demades. Mai i'a d'ome injuste e marrit que lou tiranison, e li douno que dises soun perdudo. S'aviés rescountra toun oste dins Itaco, t'aurié douna la retirado, pièi t'aurié douna coungié emé de douno tant coume n'avié agu de tu, ansin que se fai. Mai digo-me lou verai: quand i'a d'an qu'as aculi toun oste mal-astra? Èro moun enfant (se jamai quicon fuguè verita!) Lou paure! Liuen de sis ami e de soun païs, li pèis l'auran manja dins la mar, o sus terro la feruno e lis aucèu de rapino l'auran descarna; e ni sa maire, ni soun paire, nautre que l'avèn fa, l'auren pas pouscu ploura nimai ensepeli. E sa femo que i'avié adu tant bello verquiero, la casto Penelopo, aura pas ploura sus lou lié de dèu soun ome escari, e i'aura pas barra lis iue, ounour di mort! Mai digo-me lou verai que lou sache. Quau siés entre lis ome? Mounte es ta vilo? Mounte soun ti gènt? Mounte s'es arrestado la barco isnello que t'a mena eici emé ti coumpan divin? Siés-ti vengu coume un marchand sus uno barco estranjo, e t'aguènt desbarca an-ti segui sa routo?

E l'avisa Ulisse ié venguè:

— Segur vous dirai la verita: siéu d'Alibas, ounte ai moun palais preclar. Siéu l'Enfant dóu Rèi Afidas de Poulipemoun, e me dison Eperite. Un Diéu m'a buta eici, luerdre, di ribo de Sicilo e ma barco s'es arrestado liuen de la vilo, sus lou ribeirés. I'a cinq an qu'Ulisse a quita moun païs. Au moumen que s'enanavo, i'aguè d'aucèu que voulastrejèron à sa drecho; e lou remandère, me gaudissènt d'aquéli marco, e éu meme èro countènt quand me quitè. Esperavian dins noste èime que se reveirian e que se farian de douno ufanouso.

Ansin mutè. Un sourne nivoulun de doulour agaloupè Laerto; em' un long gème, de si dos man atapè sa tèsto blanco e pousseuso. E l'èime d'Ulisse fuguè treboula; e 'n fremin

ié venguè que ié fasié ferni lis alo dóu nas, quand veguè ‘nsin soun paure paire: lou prenguè dins si bras, e lou beisavo, e ié disié:

— Moun paire! Siéu aquéu qu’esperas e torne après vint an dins la terro de la patriò. Mai finissès de vous lagna e de gemi, que nous fau despacha. Ai sagata li Calignaire dins nòstis oustau; ai puni sis escorno e si malafacho.

E Laerto ié respoundeguè:

— Se siés Ulisse moun enfant, que tornes eici, fai me vèire un signe que te counèigue.

E l’avisa Ulisse:

— Fintas d’abord de vòstis iue aquelo plago que me faguè de si blanc subre-dènt un senglié, au Parnese; m’avias manda, vous e moun ounourado maire, vers Antiloque soun paire d’elo, pèr prene li douno que m’avié proumesso quand venguè eici. Mai escoutas-me, e vous dirai lis aubre de voste vergié bèn planta, aquéli que m’avias douna antan, quand vous li demandave, enfant, e que vous seguissiéu dins l’ort. Anavian entre lis aubre, e me disias lou noum de cadun; e me dounerias trege perié, dès poumié e quaranto figuiero; e me proumeterias cinquanto rengueirado de vigno fruchalo que s’amaduron quand li sesoun de Jupitèr i’an pesa dessus.

Ansin mutè. E Laerto, si geinouï e soun paure cor fuguèron ablasiga coume couneissié li signe clar que ié dounavo Ulisse. E jità si bras entour dóu còu de soun fiéu escari; e lou paciènt e divin Ulisse lou retenguè cor-falissènt. Enfin repenguè mai d’alen, e rejougnènt sis idèio, diguè:

— Jupitèr, noste Paire, e vautre, o diéu! segur sias encaro dins lou vaste Oulimpe, se li Calignaire an paga malafacho! Mai aro ai pòu que lis Itaqués se rounson lèu eici e que mandon de message en tóuti li ciéuta di Cefalenian.

E lou prudènt Ulisse ié venguè:

— Courage, vous faguès pas soucit d’acò dins vosto amo. Anen à l’oustau qu’es proche dóu vergié. I’ai manda Telemaque, emé lou Bouvatié e lou Pourcatié qu’alestigon lèu lou repas.

Aguènt parla ‘nsin anèron vers l’oustau bèn basti, e i’atrouvèron Telemaque, emè lou Bouvatié e lou Pourcatié, que coupavon lou carnage e sermavon lou vin. Dóu tèms la servicialo Siquelo bagnè e vouchè d’òli redoulènt lou generous Laerto dins l’oustau, e ié meteguè ‘n bèu mantèu; e Minervo se n’aflatant, enfourtiguè li mèmbe dóu Caloge e lou faguè parèisse mai grand e mai majestous. E sourtiguè dóu ban, e soun fiéu valènt lou remirè, lou vesènt parié dis Inmourtau, e ié diguè aquéli paraulo aludo:

— O moun paire, segur un di Diéu eterne vous fai parèisse ansin dins vosto bèuta e vosto majesta sènso deco.

E lou prudènt Laerto:

— A Jupitèr plasiguèsse, à Minervo, à-n-Apouloun, qu’aièr fuguèsse dins nòstis oustau, coume quand sus terro fermo prenguère lou gouvèr di Cefalenian, dins la ciéuta bèn bastido de Nerice! Emé mis armo à l’espalo, auriéu buta li Calignaire e gibla lou geinouï de mai que d’un dins nòstis oustau; e te n’en sariés gaudi dins toun cor.

Ansin parlavon. E lou travai fini, alestiguèron lou repas, e s'assetèron à sa plaço sus de sèti e de fautuei; e anavon coumença quouro lou vièi Douliè arribè 'me sis enfant, ablasiga dóu travai. La vièio beilleso Siquelo, que lis avié abari, e que sougnavo lou Caloge despièi que lou vieiounge l'acipavo, lis èro ana souna. Veguèron Ulisse, e lou couneiguèron dins soun èime, e d'espantamen s'aplantèron. Mai Ulisse lis acourajant ié diguè aquéli bòn paraulo:

— Paure vièi, assetas-vous à taulo e sieguès plus candi. Vous avèn long-tèms espera dins l'oustau, lèst à metre man i viéure.

Ansin mutè. E Douliè, durbènt li bras, venguè vers éu; e prenènt li man d'Ulisse, li beisè e diguè aquéli paraulo aludo:

— Ami, d'abord que siés revengu vers nautre que te desiravian e cresian de plus te revèire, soun li Diéu que t'an mena! La bono salut te sié! Alègro-te, e que li Diéu te bèn-astrugon! Mai parlo-me vrai, que sache: la prudènto Penelopo lou saup-ti que siés tourna, vo ié mandaren un message?

E lou prudènt Ulisse:

— O lou saup, vièi! Perqué te faire soucit d'acò?

Ansin mutè. Pièi s'assetè mai sus d'un sèti lusènt. E, entour d'Ulisse, lis enfant de Douliè benastruguèron soun mèstre dóu meme biais, e ié parlèron e ié beisavon li man. Pièi s'assetèron proche de Douliè soun paire.

Dóu tèms que manjavon ansin dins l'oustau, lou brut se donnè en vilo dóu mau-destin e de la mort marrido di Calignaire. En l'aprenènt, venien de tóuti li las en barùgi emé de gème, davans lou palais d'Ulisse. Empourtèron li mort, cadun dins soun oustau, e ié faguèron lis ounour; e aquéli dis àutri vilo, li faguèron mena, lis aguènt mes dins li nau isnello. Pièi endoulouira s'acampèron sus la Plaço dis Ome. E quand ié fuguèron un fube, Eupeitès s'aubourè au mitan d'éli e parlè. Un dòu bourrelant tenié soun cor, de soun fiéu Antinòu qu'Ulisse avié tua proumié. E parlè 'nsin en escampant un lavàssi de plour:

— O mis ami, segur qu'aquel ome a fa forço mau i gènt d'Acaio. La moulounado de brave qu'avié mena sus si nau, lis a tóuti perdu; a perdu si nau cloutudo, a perdu si pople: e veici, qu'à soun retour, a sagata li mai valènt di Cefalenian. Anen, daut! davans que lampe vers Pilos o vers Elis d'Epèio. Car sarian mespresa pèr toujours e lis ome à veni se rementarien nosto vergougno, se tiravian pas revenge dóu chaple de nòstis enfant e de nòsti fraire. I'auriéu plus de gau de viéure, e amariéu miés davala tout-darè vers li Mort! Anen, daut! Que noun prengue l'endavans e nous escape.

Ansin mutè, tout plourant. E lou làgui prenguè tóuti li Grè. Mai Medoun e lou Chantre divin venguèron vers éli, car èron sourti de l'oustau d'Ulisse quand la som lis avié quita. Restèron au mitan de la Plaço. E tóuti fuguèron espanta. Lou prudènt Medoun alor ié diguè:

— Escoutas-me, gènt d'Itaco. Ulisse a pas coumpli tout acò sènso l'ajudo dis Inmourtau. Iéu que vous parle ai vist un Diéu que se tenié proche d'éu, emé la semblanço de Mentor. Segur un Diéu se manifestavo, quouro davans éu pèr empura soun courage, quouro se rounant dins la salo pèr treboula l'èime di Calignaire que toumbavon à mouloun.

Ansin mutè. E la pòu blavo li prenguè tóuti. E lou vièi e valènt Alitersès, Enfant de Mastor, qu'èro sàvi e que sabié li causo passado e à veni, parlè 'nsin:

— Escoutas-me, gènt d'Itaco, que que vous digue. Es pèr vosto marridesso, mis ami, que tout acò vous arrivo. M'avès pas escouta, nimai lou Caloge Mentor, en arrestant li malafacho de vòsti drole que dins soun meichantige an fa lou mau, devouri lou bèn, óutraja la femo d'un ome valènt que cresien de plus vèire tourna. E aro que tout acò es arriba, fasès ço que vous dise, que noun vous vèngue mai de mal-avàri.

Ansin mutè. E lis un partiguèron emé tabut; e lis autre, noumbrous, restèron, car ço que disié Alitersès i'anavo pas, e óubeïguèron à-n-Eupeitès. E tant lèu arrapèron sis armo, e s'estènt vesti d'aram trelusènt, en troupo travessèron la grand vilo. E Eupeitès èro capo d'aquéli dessena, car avié dins l'espèro que tirarié revenge de la mort de soun fiéu. Mai soun destin èro de pas tourna.

Alor Minervo diguè à Jupitèr, Enfant dóu Tèms:

— O Paire nostre, Enfant dóu Tèms, lou mai poutènt di Rèi, escouto-me. De que nous escound toun èime? Vos-ti empura la guerro lamentouso e l'aulo bagarro? Vo bèn metras la pas entre li dous partit?

E Jupitèr qu'amoulouno li nivo ié respoundeguè:

— Moun enfant, perqué me demandes acò? As-ti pas decida dins toun èime qu'Ulisse à soun retour tirarié revenge de sis enemi? Fai à ta voulounta; mai te dirai ço que me sèmblo lou miés. Aro que lou divin Ulisse a puni li Calignaire, que se sagelle un bon acòrdi e que sèmpre prevaugue. Mandaren à-n-aquéli l'óublit dóu chaple de sis enfant e de si fraire, e s'amaran lis un lis autre coume avans, dins la pas e dins la drudiero.

Aguènt parla 'nsin, empurè Minervo deja afougado que se rounès di cresten de l'Oulimpe.

E quouro lis entaula aguèron countenta si talènt, lou paciènt e divin Ulisse venguè proumié:

— Que quaucun de vautre sorte e regarde s'aquéli que dèvon veni arribo.

Ansin mutè. Un di drole de Doulie sourtiguè, coume l'avié di; e dre sus lou pas de la porto, veguè la troupo que s'avastavo. E tant-lèu diguè à-n-Ulisse aquéli paraulo aludo:

— Li vejo-eici. Prenen lèu nòstis armo.

Ansin mutè, e tóuti courriguèron à sis armo. Ulisse e si tres coumpan, emé li sièis enfant de Doulie. E 'm' éli, Laerto e Doulie prenguèron sis armo, fourça de se batre emai aguèsson lou péu blanc.

E s'estènt vesti d'aram trelusènt, durbiguèron li porto e sourtiguèron, e Ulisse li menavo. E la Fiho de Jupitèr, Minervo, venguè vers éli, emé la semblanço de Mentor, E

lou paciènt e divin Ulisse l'aguènt visto se n'en gaudiguè, e tant-lèu digué à soun fiéu escari:

— Telemaque, veici que te fau faire vèire en bataio emé li guerrié. Es ansin que li mai brave se counèisson. Estratissen pas la raço de nòsti rèire, que sus terro an releva sus tóuti pèr la forço e la valentié.

E lou prudènt Telemaque:

— Veirés, moun paire, qu'estratirai pas vosto raço.

Ansinn mutè, e Laerto se n'en gaudiguè:

— Lou bèu jour pèr iéu, Diéu ami! Vertadieramen n'ai l'amo coumoulo de joio. Moun fiéu e moun rèire fiéu luchon à bono man pèr la valentié.

E Minervo dis iue glas en s'aflatant, iè diguè:

— Laerto, Enfant d'Arcisè, lou mai escari de mis ami, prègo Jupitèr lou Paire emé sa Fiho dis iue glas. Pièi tant-lèu mando ta longo lanço, brandido de touto ti forco.

Aguènt parla 'nsin, Minervo que brandis la lanço ié dounè 'no grand voio: preguè tant-lèu la Fiho dóu grand Jupitèr, e mandè sa lanço de touto si forço, e n'en trauquè lou cabasset d'aram d'Eupeitès que luchè pas, e l'aram lou trauquè. Eupeitès s'abraquè em' un tau brut que sis armo restountiguèron souto éu. Ulisse emé soun fiéu preclar se rounsèron sus li proumié di bataiaire, e li sucavon de si glàsi e de si lanço à dos pouncho. Lis aurièn tóuti tua e i'aurièn nega lou retour, se noun Minervo, Fiho dóu Mèstre di Chavano aguèsse pas arresta lou pople en cridant:

— Fenissès aquelo lamentouso bagarro, gènt d'Itaco, e desseparas-vous sènso mai de chaple.

Ansinn parlè Minervo, e la pòu blavo li sesiguè, e sis armo i'escapèron di man e toumbèron au sòu quand cridè la Divesso. E tóuti pèr sauva sa vido s'enfugiguèron devers la vilo. Alor lou paciènt e divin Ulisse, em' un bram terrible, se rounsè coume l'aiglo que voulastrejo is auturo. E l'Enfant dóu Tèms, lou Porto-esfrai bandiguè lou lamp de fiò que toumbè davans sa Fiho dis iue glas.

Alor Minervo venguè à-n-Ulisse:

— Noble Enfant de Laerto, avisa Ulisse, aplan-to-te.

Arrèsto aqui la malamagno entre vautre, crento que Jupitèr Retrouinssènt noun s'amaligue contro tu.

Ansinn mutè Minervo, e Ulisse i'óubeiguè, lou cor coumoula de joio. E Minervo que brandis la lanço, Fiho dóu Mèstre di Chavano, retrasènt pèr la caro e pèr la voues à Mentor, venguè sagela pèr sèmpre lou pache entre li dous partit.

Au Paradou, pèr Pasco de 1906.

Tèste integrau

Còpi interdicho

Reserva pèr aquéli qu'an la licènci d'utilisacioun

C.I.E.L. d'Oc

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

Sèti souciau:

3, plaço Joffre - 13130 Berro.

Tóuti dre reserva - Tous droits réservés - All right reserved.

© **Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc - 1998**

© Adoubamen dóu tèste: CIEL d'Oc

de la meso en pajo

e de la maqueto pèr Tricìo Dupuy

en sa qualita de mèmbe dóu Counsèu d'Amenistracioun dóu CIEL d'Oc.

